Avgifter inom handikappområdet

Undersökningar

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2015

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

SOU 1995:35

Bilaga till betänkande av Avgiftsutredningen

Avgifter inom handikappområdet

Undersökningar

SOU 1995:35

Bilaga till betänkande av Avgiftsutredningen

Ref KB
Occ
Sou

Statens offentliga utredningar
1995:35
Socialdepartementet

Avgifter inom handikappområdet

Undersökningar

Betänkande av Avgiftsutredningen
Stockholm 1995

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 90 90

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.
- En liten boschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Regeringskansliets förvaltningskontor
Arkiv- och informationsenheten
103 33 Stockholm
Fax: 08-790 09 86
Telefon: 08-763 24 81

Graphic Systems AB, Göteborg 1995

ISBN 91-38-13921-9
ISSN 0375-250X

Innehållsförteckning

B. Undersökningar – bilaga till betänkandet

1 Yngrestudien – en studie av sammantagna ekonomiska effekter av avgifter m.m. 5

2 Äldrestudien – en studie av utgifter för service, vård och behandling m.m. avseende funktionshindrade personer i åldern 65-79 år *121*

3 Merkostnadsstudien – en studie av merkostnader för funktionshindrade personer i sex handikapporganisationer *131*

4 Landstingsstudien – en studie av patientavgifter i hälso-sjukvården 223

5 Landstingsstudien – en studie av vissa avgifter inom omsorgsområdet *261*

6 Kommunstudien – en studie av taxor och avgifter inom äldre- och handikappomsorgen i 17 kommuner 275

7 Hjälpmedelsstudien – en specialstudie av avgifter för vissa hjälpmedel 295

1 Yngrestudien – en studie av sammantagna ekonomiska effekter av avgifter m.m.

1.1 Inledning

Enligt direktiven ska utredningen särskilt analysera den sammanlagda effekten för enskilda personer med funktionshinder av avgifter för olika former av service, vård och behandling.

Direktiven skrevs mot bakgrund av ett antagande att information om sådana sammantagna effekter skulle gå att finna i befintliga undersökningar och statistik. Utredningen fann efter en tids sökande att varken högskolor, statliga verk, organisationer eller förvaltningar hade material som var tillfredsställande med avseende på utredningens uppdrag. Inte heller offentliga utredningar som behandlat avgiftsfrågan var utömmande. Av det skälet beslutades att en egen undersökning skulle genomföras. För ändamålet utarbetade sekretariatet en enkät, *Dina utgifter för service, vård och behandling*. Enkäten omfattar olika bakgrundsfrågor, frågor om nyttjande av olika tjänster/varor och utgifter för dessa samt frågor om ekonomiska effekter av utgifterna. Enkäten redovisas i bilaga 1.

1.2 Urval och svarsfrekvens

1.2.1 Urvalsram och urvalsförfarande

Målpopulationen för enkätundersökningen är funktionshindrade personer under 65 år. Urvalsramen och målpopulationen är densamma som i Socialstyrelsens enkätundersökning under år 1994, *Ditt behov av stöd och service (LSS)*, men med nya urvalda individer. Urvalsgrunden består av 73 kommuner (Statistiska centralbyråns kommunurval) som är fördelade över åtta olika kommungrupper

(Svenska Kommunförbundets kommungruppsindelning[1]). Av dessa 73 kommuner valdes slumpmässigt två kommuner per kommungrupp ut, dvs. 16 kommuner. Från kommungrupp tre hade en kommun, Uppsala, redan gjort en grundlig kartläggning av funktionshindrade personer, varför denna kommun också ingår bland de utvalda kommunerna. Sammantaget omfattar undersökningen 17 kommuner.

Inom varje kommun registrerade och numrerade kommunen funktionshindrade personer som var under 65 år och som hade kommunal hemhjälp eller färdtjänst under år 1993. För personer i kommunerna som var under 65 år och som hade särskilda omsorger år 1993 gjorde landstingen och i några fall kommunerna motsvarande uppgift. Av de numrerade löpnumren, ca 14 000 stycken, drog Socialstyrelsen ett slumpmässigt urval – stratifierat med avseende på kommungrupp – av dels de som hade färdtjänst, dels de med hemhjälp och dels de med särskilda omsorger. Antalet urvalda personer utgör knappt 2 000. Se tabell 1.1.

Allmänt kan sägas att urvalsförfarandet är ett stratifierat urval av personer som har nämnda insatser från kommun och landsting. Det innebär att t.ex. beräkningar av den genomsnittliga avvikelsen kring medelvärdet inte är fullt så enkel att skatta. Medelvärdesberäkningarna är dock de samma då det stratifierade urvalet är självvägt, dvs. andelen urvalda individer är densamma över alla kommungrupperna (n1/N1 = n2/N2 =....n8/N8). Socialstyrelsen/Statistiska centralbyrån har inte angett sannolikheten för att en individ skall bli urvald.

1.2.2 Svarsfrekvens och orsaker till bortfall

Antalet utskickade och besvarade enkäter framgår av tabell 1.1. Antalet utskickade enkäter är 1 971och antalet instansade svar 764. Det rena bortfallet är 1 090 personer, medan 117 inte har kunnat svara på enkäten. Svarsandelen är låg i allmänhet och särskilt beträffande kommunerna Älvkarleby och Strömsund. Den högsta svarsbenägenheten återfinns i Norrköping som är den enda kommunen med ett bortfall under 50 procent.

[1] Dessa kommungrupper är 1 storstäder, 2 förortskommuner, 3 större städer, 4 medelstora städer, 5 bruksorter, 6 normalkommuner, 7 glesbygdskommuner och 8 landsbygdskommuner.

Tabell 1.1 Antal utskickade och besvarade enkäter i kommunerna

Kommun/ kommungrupp		Antal utskickade enkäter	Antal som ej kunde svara (se tabell 1.2)	Antal instansade svar	Rent bort fall	Andel svar
Avesta	4	90	8	38	44	46,3
Bollnäs	6	250	18	108	124	46,6
Fagersta	5	160	16	68	76	47,2
Gotland	8	206	3	91	112	44,8
Höganäs	6	52	6	21	25	45,7
Karlshamn	4	108	2	40	66	37,7
Lerum	2	63	1	21	41	33,9
Linköping	3	125	5	50	70	41,7
Malmö	1	134	7	51	76	40,2
Norrköping	3	75	7	37	31	54,4
Sollentuna	2	187	5	79	103	43,4
Sorsele	7	51	14	18	19	48,7
Stockholm*	1	116	1	45	70	39,1
Strömsund	7	170	18	44	108	29,0
Uppsala	3	50	0	19	31	38,0
Årjäng	8	44	0	21	23	47,7
Älvkarleby	5	90	6	13	71	15,5
Totalt		1 971	117	764	1 090	41,2

* Socialdistrikten 1, 4, 7 och 11.

I tabell 1.2 redovisas bortfallets antal och orsaker. I tabellen delas orsakerna in i rent bortfall, avliden, utflyttad/adressaten okänd samt ej behov/över 65 år/ej aktuell.

Tabell 1.2 Bortfallets antal och orsaker

Bortfallsorsak	Antal
Rent bortfall	1 090
Avliden	21
Utflyttad/adressaten okänd	39
Ej behov/över 65 år/ej aktuell	22
Dubletter	35

Av anonymitetsskäl kan utredningen inte avgöra vilka som har svarat på enkäten. Vad som kan göras är att belysa olika gruppers representativitet och jämföra dem med andra källor.

Eftersom Socialstyrelsens enkät har samma utformning och riktar sig till samma målpopulation som avgiftsenkäten är vissa slutsatser från Socialstyrelsens enkät aktuella även beträffande avgiftsenkäten.

Av tabell 1.3 framgår att funktionshindrade i storstäder och glesbygdskommuner har en lägre svarsandel än det totala genomsnittet i de båda enkäterna.

Funktionshindrade i större städer, medelstora städer, normalkommuner och landsbygdskommuner har en högre svarsbenägenhet än det totala genomsnittet. Svaren från bruksorter och förortskommuner skiljer sig åt mellan de två enkäterna. För dessa två kommungruppstyper gäller att svarsbenägenheten är högre i Socialstyrelsens enkät, även vid beaktande av den allmänt högre svarsandelen i den enkäten.

Tabell 1.3 Andelen svarande i avgiftsenkäten och i Socialstyrelsens enkät

Kommungrupp/ svarsfrekvens i procent	Avgifts-enkäten	Social-styrelsens enkät
1 Storstäder	40	50
2 Förortskommuner	41	77
3 Större städer	45	70
4 Medelstora städer	41	62
5 Bruksorter	36	79
6 Normalkommuner	46	66
7 Glesbygdskommuner	33	54
8 Landsbygdskommuner	45	59
Totalt	41	55

Vid en kontroll av bortfallet fann Socialstyrelsen följande skillnader i svarsbenägenheten:

* De som har den lägsta graden av hjälpbehov, mätt med Katz-ADL-mått, har svarat senare på enkäten. Det kan tolkas som att personer med mindre hjälpbehov har besvarat enkäten i mindre utsträckning än de med större behov.
* Personer med synskada, psykiskt funktionshinder och epilepsi tenderar att ha svarat senare än personer med andra funktionshinder.
* Det finns ett svagt negativt samband mellan medlemskap i handikapporganisation och svarsbenägenhet. Icke-medlemmar har svarat i högre utsträckning på påminnelseenkäten.

Det kan nämnas att skillnaderna är små och inte statistiskt säkerställda.

För att klargöra orsakerna till den lägre frekvensen svar på avgiftsenkäten jämfört med Socialstyrelsens enkät har Avgiftsutredningen diskuterat frågan med kontaktpersonerna i de 17 kommunerna. Dessa anser att den lägre nivån i första hand måste förklaras av problem med distributionen av enkäten. Distributionsföretaget paketerade missivbrev, svarskuvert och enkät på ett felaktigt sätt. Därmed försenades distributionen. En del enkäter nådde inte fram till den funktionshindrade förrän den formella svarstiden hade gått ut. En annan orsak, som bekräftas i vissa fall, är att en del funktionshindrade personer redan hade svarat på Socialstyrelsens enkät och att avgiftsenkäten kom att uppfattas som

en påminnelse. En tredje orsak kan vara att enkäten var omfattande och att den upplevdes som svår att besvara.

Enligt utredningens uppfattning finns inget som tyder på att bortfallet till följd av nämnda orsaker skulle vara selektivt. Detta samt att Socialstyrelsen vid kontroll av bortfallet i sin motsvarande studie inte har kunnat säkerställa någon skevhet beträffande hjälpbehov relaterat till svarsbenägenhet, gör att utredningen bedömer att det är möjligt att stödja sig på studien.

1.2.3 Internt bortfall

Det interna bortfallet är i genomsnitt 19 procent över samtliga frågor. Detta bortfall varierar mellan 61,4 procent (fråga 34 c "Har det i något fall inträffat under de senaste två åren – 1993 och 1994 – att de tjänster/varor Du/ditt barn behöver har förändrats när det gäller innehållet i tjänsten/varan så att innehållet har blivit bättre eller sämre") och 2,2 procent (fråga 5 "Typ av funktionsnedsättning"). Frågor om ekonomin – sysselsättning, ekonomiska effekter av utgifterna, inkomster och utgifter samt boendekostnader – har det största interna bortfallet med en variation mellan 20 procent och 60 procent.

1.3 Bakgrundsvariabler

1.3.1 Kön, ålder och andra bakgrundsvariabler

Svaren på avgiftsenkäten och Socialstyrelsens enkät kan jämföras beträffande kön, ålder och andra bakgrundsvariabler.

Svaren på enkäterna stämmer väl när det gäller andelarna av vem som har funktionshinder, den svarande eller barn till den svarande. Som framgår av tabell 1.4 är det interna bortfallet större i avgiftsenkäten än i Socialstyrelsens enkät.

Tabell 1.4 Vem har funktionshinder

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Själv funktionshinder	511	77,9%	677	73%
Barn med funktionshinder	145	22,1%	255	27%
Internt bortfall	108	14,1%	108	10,4%

Av tabell 1.5 framgår att de som svarat på avgiftsenkäten har en jämnare könsfördelning än motsvarande beträffande Socialstyrelsens enkät. Det interna bortfallet är även i denna fråga större i avgiftsenkäten än i Socialstyrelsens enkät.

Tabell 1.5 Ditt/ditt barns kön

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Kvinna/flicka	293	48,2%	415	47%
Man/pojke	315	51,8%	476	53%
Internt bortfall	156	20,4%	149	14%

Avgiftsenkäten tillämpar en annan åldersfördelning än den i Socialstyrelsens enkät, vilket framgår av tabell 1.6. Svaren har en hög samstämmighet mellan undersökningarna när det gäller åldern 0-6 år och summerade värden för åldern 35-64. För åldrarna mellan 7 och 34 år kan jämförelser inte göras. Det interna bortfallet är högre i avgiftsenkäten än i Socialstyrelsens enkät.

Tabell 1.6 Din/ditt barns ålder

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät	
	Antal	Andel	Antal	Andel
0-6 år	25	4,5%	33	4%
7-15	62	11,1%	(7-19 år)	(7-19 år)
16-17	6	1,1%	139	16%
18-24	53	9,5%	(20-34 år)	(20-34 år)
25-34	88	15,7%	187	21%
35-44	94	16,8%	(35-64 år)	(35-64 år)
45-54	87	15,5%	519	59%
55-64	145	25,9%		
Interna bortfallet	171	22,4%	162	15,6%

Avgiftsenkäten innehåller en något större andel svar om ensamboende än i Socialstyrelsens enkät. Det framgår av tabell 1.7. Benämningen annat boende i enkäten omfattar i huvudsak gruppboende. Det kan noteras att det interna bortfallet är mindre i avgiftsenkäten än i Socialstyrelsens enkät.

Tabell 1.7 Dina/ditt barns familjeförhållanden

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät*	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Bor ensam	251	34,5%	250	28%
Delar bostad med make/maka/sambo	106	14,6%	150	17%
Delar bostad med make/maka/sambo samt barn	61	8,4%	95	10%
Delar bostad med förälder/föräldrar eller annan anhörig	135	18,6%	210	23%
Delar bostad med barn	15	2,1%	30	3%
Annat,.....	159	21,9%	170	18,7%
Interna bortfallet	37	4,8%	135	13,0%

* Socialstyrelsens enkätuppgifter är avlästa från ett stolpdiagram.

I tabell 1.8 redovisas svar avseende typ av funktionsnedsättning. Avgiftsenkäten omfattar fler svarsalternativ än Socialstyrelsens enkät. Det kan noteras att svarsandelarna i allmänhet är lägre i avgiftsenkäten för funktionshinder som har motsvarigheter i Socialstyrelsens enkät. Det är inte orimligt att anta att den begränsade mängden svarsalternativ i den senare enkäten innebär högre svarsandelar på de alternativ som finns. Särskilt kan noteras att rörelsenedsättning har ca 10 procent högre andel i Socialstyrelsens enkät. I övrigt framgår av tabellen att bortfallet är lägre i avgiftsenkäten än i Socialstyrelsens enkät.

Tabell 1.8 Typ av funktionsnedsättning

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Afasi	22	2,9%	29	3%
Astma/allergi	78	10,4%	102	11%
Autism	35	4,7%		
Diabetes	61	8,2%		
Dövblindhet	1	0,0%	2	0,2%
Epilepsi	102	13,7%	142	15%
Hjärnskada som har uppstått i vuxen ålder	69	9,2%		
Hjärt-/lungsjukdom	48	6,4%		
Hörselskada/dövhet	45	6,0%	60	6%
Kronisk smärta	82	11,0%	118	12%
Mag-/tarmsjukdom	40	5,4%		
Psykisk sjukdom/ funktionsnedsättning	92	12,3%	92	10%
Rörelsenedsättning	333	44,6%	526	55%
Synskada/blindhet	118	15,8%	154	16%
Talskada/ talsvårighet	153	20,5%	237	25%
Utvecklingsstörning	316	42,3%	416	43%
Annat funktionshinder,...	118	15,8%	101	10%
Interna bortfallet	17	2,2%	55	5%

Funktionshindrade personer kan ha fler än ett funktionshinder. Av det skälet gavs en möjlighet i avgiftsenkäten att ange flera svarsalternativ. Av tabell 1.9 framgår att de funktionshindrade har knappt två funktionsnedsättningar i genomsnitt. Knappt tio procent har fyra eller fler funktionsnedsättningar. Antalet funktionshinder kan antas ha betydelse, t.ex. när det gäller avgifter och andra kostnader för viktiga tjänster och varor. Antalet funktionshinder behöver dock inte vara utslagsgivande. En person med "bara" en funktionsnedsättning kan ha ett svårare handikapp än en annan individ med flera funktionsnedsättningar. Ett motsvarande förhållande kan gälla för avgifter och andra kostnader.

Tabell 1.9 Antal funktionshinder enligt avgiftsenkäten

Antal funktionshinder	Frekvens	Kumulativ andel
1	284	38,7%
2	194	64,7%
3	127	81,7%
4	70	91,1%
5	41	96,6%
6	14	98,5%
7	10	99,8%
8	2	100,0%

I tabell 1.10 visas när sjukdom eller skada har uppkommit som har förorsakat funktionshinder. Ungefär hälften av de funktionshindrade har haft funktionsnedsättningen sedan födelsen enligt båda enkäterna. Även när det gäller övriga svarsalternativ liknar enkätsvaren varandra. Svaren på avgiftsenkäten har ett lägre bortfall än motsvarande svar på Socialstyrelsens enkät.

Tabell 1.10 När uppkom Din/ditt barns sjukdom/skada

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Vid födelsen	335	46,9%	455	52%
För mer än tio år sedan	234	32,8%	275	32%
För mellan två och tio år sedan	126	17,6%	110	13%
För mindre än två år sedan	19	2,7%	30	3%
Interna bortfallet	50	6,5%	170	16,3%

I tabell 1.11 anges omfattningen av medlemskap i en handikapporganisation. Avgiftsenkäten visar en svarsfrekvens som överstiger 50 procent avseende ja-svar för medlemskap, medan andelen ja-svar på Socialstyrelsens enkät understiger 50 procent. Skillnaderna i andelar är dock inte statistiskt säkerställda.

Tabell 1.11 Medlemskap i handikapporganisation

	Avgiftsenkäten		Socialstyrelsens enkät	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Ja	369	52,6%	439	45%
Nej	333	47,4%	536	55%
Interna bortfallet	62	8,1%	65	6,2%

Enkäten skickades ut till funktionshindrade med insatser i form av hemhjälp, färdtjänst och särskilda omsorger. Det framgår av tabell 1.12 att färdtjänst är den vanligast använda tjänsten med en andel av 74 procent av de svarande. Knappt hälften av personerna hade särskilda omsorger resp. hemhjälp. Av de svarande hade 29 stycken, 4,2 %, insatser i form av alla tre alternativen. 287 personer, 41,2 %, hade två av tjänsterna, medan 381 personer, 54,7 %, hade en insats.

Tabell 1.12 Vilken eller vilka insatser hade Du/ditt barn år 1993

	Avgiftsenkäten	
	Antal	Andel
Hemtjänst	282	40,5%
Färdtjänst	517	74,2%
Särskilda omsorger	313	44,9%
Interna bortfallet	67	8,8%

1.4 Upplevda ekonomiska effekter av kostnader för funktionshinder

I enkäten ställs frågor om funktionshindrade personers samlade användning av tjänster och varor samt kostnader för dessa[2]. Dessa frågor följs av ett avsnitt med frågor om ekonomiska effekter av kostnaderna. Här skall frågorna om ekonomiska effekter av kostnader tas upp först. Skälet är att vissa av frågorna gör det möjligt att dela in de svarande i grupper med avseende på ekonomiska effekter. Indelningen i grupper ska användas senare vid redovisningen av kostnader och inkomster.

1.4.1 Könsskillnader och skillnader mellan funktionshindrade med och utan andra hälsoproblem

Fråga 34 i enkäten innehåller delfrågor om ekonomiska effekter, om förändring av innehållet i tjänsterna/varorna och om önskvärda lösningar för att

[2] Tjänste- och varuområdena är följande. *Hälso- och sjukvård*: habilitering och rehabilitering, hjälpmedel, tolktjänst, annan sjukvård, läkemedel, förbrukningsartiklar, speciallivsmedel, fotvård, tandvård och sjukresor. *Service, m.m.*: hemhjälp, annan hemhjälp, ledsagarservice, avlösarservice, korttidsvistelse och växelvård, personlig assistans, service i bostad med särskild service. *Kommunikationer*: resor i samband med "särskilda insatser", färdtjänst, riksfärdtjänst, bilstöd. *Sysselsättning*: arbete eller annan sysselsättning för vuxna funktionshindrade personer. Fritid och rekreation: fritidssysselsättningar och semester. *Ytterligare tjänster och varor*: andra tjänster och varor än de som omfattas av tidigare rubriker.

förbättra den funktionshindrades situation beträffande kostnader för funktionshindret. Antalet personer som har svarat på någon av delfrågorna är 554 stycken.

Frågorna och svaren anges i redovisningen under respektive rubrik. De tabeller som visas är indelade i två huvudkategorier samt en summering av dessa kategorier i en tredje kategori. Den första kategorin är personer som har ett eller flera funktionshinder men inte andra hälsoproblem. Antalet personer i denna kategori är 427 stycken. Den andra kategorin är personer som har både ett eller flera funktionshinder och andra hälsoproblem. Antalet personer i denna kategori är 127. Varje huvudkategori är i sin tur indelad efter kön; man, kvinna samt en summering av värden för man och kvinna. Begreppet annat avser andra tjänster/varor än de som ges av offentliga huvudmän och som i viss utsträckning kan vara förknippade med merkostnader (fråga 33 i enkäten, se bilaga 1).

Skälet till att en åtskillnad har gjorts mellan personer som har funktionshinder men inte andra hälsoproblem och personer som utöver funktionshinder även har andra hälsoproblem är att svarsfrekvensen i allmänhet skiljer sig mellan de båda kategorierna. Indelningen i man och kvinna visar att det även finns könsmässiga skillnader i svarsfrekvenser.

Utgifter som har ökat särskilt mycket

Fråga 34 a är följande: Vilken eller vilka utgifter, för sådana tjänster/varor som Du/Ditt barn behöver, anser Du har ökat särskilt mycket under de senaste två åren (åren 1993 och 1994)?

I tabell 1.13 visas att 35 % (kvinnor 40 %, män 31 %) av deltagarna i undersökningen anser att hälso- och sjukvårdutgifterna har ökat särskilt mycket. Som nummer två och tre när det gäller ökade utgifter anges boende och resor, där andelarna är 31 % (kvinnor 34 %, män 29 %) och 21 % (kvinnor 22 %, män 20 %).

Av tabellen framgår också att personer med enbart funktionshinder har en lägre svarsandel än personer som har såväl funktionshinder som andra hälsoproblem. En jämförelse av svarsandelar hos de båda grupperna visar att 30 % resp. 53 % anser att hälso- och sjukvårdsutgifterna har ökat särskilt mycket. Motsvarande för boende och resor är 29 % resp. 41 % och 18 % resp. 30 %.

Tabell 1.13 Utgifter som har ökat särskilt mycket under de senaste två åren

Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem					
Nej		Nej		Nej		Ja		Ja		Ja		Nej+ja		Nej+ja		Nej+ja	
Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Sjukvård																	
61	27,0	68	34,0	129	30,2	27	46,0	40	58,8	67	52,8	88	30,8	108	40,3	196	35,4
Service																	
16	7,0	21	10,5	37	8,7	8	14,0	14	20,6	22	17,3	24	8,4	35	13,1	59	10,7
Resor																	
37	16,0	40	20,0	77	18,0	20	34,0	18	26,5	38	29,9	57	19,9	58	21,6	115	20,8
Sysselsättning																	
16	7,0	7	3,5	23	5,4	7	12,0	7	10,3	14	11,0	23	8,0	14	5,2	37	6,7
Fritid																	
18	7,9	27	13,5	45	10,5	14	24,0	10	14,7	24	18,9	32	11,2	37	13,8	69	12,5
Annat																	
12	5,3	13	6,5	25	5,9	11	19,0	8	11,8	19	15,0	23	8,0	21	7,8	44	7,9
Boende																	
62	27,0	60	30,0	122	28,6	21	36,0	31	45,6	52	40,9	83	29,0	91	34,0	174	31,4
Totalt																	
227	100	200	100	427	100	59	100	68	100	127	100	286	100	268	100	554	100

Tjänster/varor som man har tvingats minska på eller helt upphöra med att använda

Fråga 34 b lyder: Har det i något fall inträffat under de senaste två åren (åren 1993 och 1994) att Du/Ditt barn har tvingats minska på eller helt upphöra med att utnyttja någon tjänst/vara på grund av att utgifterna har ökat?

Av tabell 1.14 framgår att minskning eller upphörande i första hand har gällt tjänster/varor inom fritid och resande. Andelen svar är 11 % (kvinnor 13 %, män 9 %) för fritid och 9 % (kvinnor 11 %, män 7 %) för resor. Det kan också noteras att en majoritet, 65 % (kvinnor 63 %, män 68 %), anser att man inte har tvingats minska på eller upphöra med att utnyttja tjänsterna/varorna.

Personer som har enbart funktionshinder har lägre svarsandelar än personer som utöver detta även har andra hälsoproblem. För fritid och resor är andelarna 8 % resp. 21 % och 7 % resp. 17 %. När det gäller nej-svaren, dvs. att man inte har tvingats minska på eller upphöra med att utnyttja tjänsterna/varorna, har personer med enbart funktionshinder en högre svarsandel än de som även har andra hälsoproblem. Andelarna är 68 % och 56 %.

Tabell 1.14 Tjänster/varor som man har tvingats minska på eller helt upphöra med under de senaste två åren

Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem					
Nej		Nej		Nej		Ja		Ja		Ja		Nej+ja		Nej+ja		Nej+ja	
Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Sjukvård																	
4	1,8	4	2,0	8	1,9	4	6,8	8	11,8	12	9,5	8	2,8	12	4,5	20	3,6
Service																	
3	1,3	6	3,0	9	2,1	3	5,1	5	7,4	8	6,3	6	2,1	11	4,1	17	3,1
Resor																	
9	4,0	20	10,1	29	6,8	11	19,0	10	14,7	21	16,5	20	7,0	30	11,2	50	9,0
Sysselsättning																	
3	1,3	2	1,0	5	1,2	2	3,4	3	4,4	5	3,9	5	1,8	5	1,9	10	1,8
Fritid																	
14	6,2	21	10,6	35	8,2	12	20,0	14	20,6	26	20,5	26	9,0	35	13,1	61	11,0
Annat																	
5	2,2	10	5,0	15	3,5	5	8,5	8	11,8	13	10,2	10	3,5	18	6,7	28	5,1
Nej																	
163	72,0	128	64,3	291	68,3	32	54,0	39	57,4	71	55,9	195	68,2	167	62,5	362	65,5
Totalt																	
227	100	199	100	426	100	59	100	68	100	127	100	286	100	267	100	553	100

Förändring av innehållet i tjänsten/varan

Fråga 34 c: Har det i något fall inträffat under de senaste två åren (åren 1993 och 1994) att de tjänster/varor Du/Ditt barn behöver har förändrats när det gäller innehållet i tjänsten/varan så att innehållet har blivit bättre eller sämre?

Förbättring av innehåll

När det gäller en förbättring av innehållet får hälso- och sjukvård den högsta frekvensen svar, 6 % (kvinnor 6 %, män 5 %). Mycket nära den angivna nivån ligger andra tjänster och varor och fritid med 5 resp. 4 %-andelar. Uppgifterna redovisas i tabell 1.15.

Personer som utöver funktionshinder även har andra hälsoproblem har högre svarsandelar för förbättring än personer som enbart har funktionshinder. För hälso- och sjukvård är andelarna 9 % och 5 % och för andra tjänster och varor 7 % och 5 %.

Tabell 1.15 Förbättring av innehåll i tjänster/varor

Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem					
Nej		Nej		Nej		Ja		Ja		Ja		Nej+ja		Nej+ja		Nej+ja	
Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Sjukvård																	
9	4,0	11	5,5	20	4,7	5	8,5	6	8,8	11	8,7	14	4,9	17	6,3	31	5,6
Service																	
5	2,2	10	5,0	15	3,5	1	1,7	5	7,4	6	4,7	6	2,1	15	5,6	21	3,8
Resor																	
5	2,2	3	1,5	8	1,9	5	8,5	3	4,4	8	6,3	10	3,5	6	2,2	16	2,9
Sysselsättning																	
4	1,8	4	2,0	8	1,9	2	3,4	3	4,4	5	3,9	6	2,1	7	2,6	13	2,3
Fritid																	
11	4,8	6	3,0	17	4,0	3	5,1	2	2,9	5	3,9	14	4,9	8	3,0	22	4 ,0
Annat																	
11	4,8	10	5,0	21	4,9	7	12,0	2	2,9	9	7,1	18	6,3	12	4,5	30	5,4
Totalt																	
227	100	200	100	427	100	59	100	68	100	127	100	286	100	268	100	554	100

Försämring av innehåll

Tabell 116 redovisar uppgifter om försämring av innehållet i tjänsterna/varorna. Hälso- och sjukvården utpekas av flest personer. 13 % (kvinnor 15 %, män 11 %) anser att innehållet har försämrats. Därefter kommer resor och service med 9 % (kvinnor 9 %, män 9 %) resp. 8 % (kvinnor 10 %, män 6 %).

Skillnaderna är stora mellan personer som har funktionshinder men inte andra hälsoproblem och personer som utöver funktionshinder även har andra hälsoproblem. 10 % i den förra kategorin mot 24 % i den senare anser att hälso- och sjukvården har försämrats beträffande innehåll. För resor och service är motsvarande 7 % och 14 % resp. 6 % och 14 %.

Tabell 1.16 Försämring av innehåll i tjänster/varor

Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem					
Nej		Nej		Nej		Ja		Ja		Ja		Nej+ja		Nej+ja		Nej+j	
Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Sjukvård																	
19	8,4	22	11,0	41	9,6	13	22,0	18	26,5	31	24,4	32	11,2	40	14,9	72	13,0
Service																	
10	4,4	15	7,5	25	5,9	6	10,0	12	17,6	18	14,2	16	5,6	27	10,1	43	7,8
Resor																	
17	7,5	15	7,5	32	7,5	9	15,0	10	14,7	19	15,0	26	9,1	25	9,3	51	9,2
Syssels.																	
10	4,4	4	2,0	14	3,3	3	5,1	5	7,4	8	6,3	13	4,6	9	3,4	22	4,0
Fritid																	
12	5,3	13	6,5	25	5,9	7	12,0	9	13,2	16	12,6	19	6,6	22	8,2	41	7,4
Annat																	
8	3,5	14	7,0	22	5,2	4	6,8	4	5,9	8	6,3	12	4,2	18	6,7	30	5,4
Totalt																	
227	100	200	100	427	100	59	100	68	100	127	100	286	100	268	100	554	100

De svåraste utgifterna att betala

Fråga 34 d: Vilken eller vilka av de nuvarande utgifterna är den/de svåraste för Dig att klara av att betala?

På denna fråga anges i tur och ordning svarsalternativen samtliga utgifter, boende och hälso- och sjukvård. Andelarna för dessa alternativ är 19 % (kvinnor 22 %, män 15 %), 13 % (kvinnor 15 %, män 12 %) och 7 % (kvinnor 7 %, män 6 %). Skillnaderna i svarsandelar mellan män och kvinnor är måttliga förutom i fråga om alternativet samtliga utgifter där kvinnor har en något högre svarsandel. Svarsalternativet att ingen utgift är särskilt svår att betala anges av 42 % (kvinnor 43 %, män 41 %).

Beträffande svaren samtliga utgifter, boende samt hälso- och sjukvård har personer utan andra hälsoproblem lägre andelar än personer som förutom funktionshinder även har andra hälsoproblem. Andelarna är 15% och 30 % respektive 13 % och 15 % samt 5 % och 12 %. Personer som har funktionshinder men inte andra hälsoproblem har högre andelar nej-svar, dvs. ingen utgift, än personer som utöver funktionshinder även har andra hälsoproblem. Andelarna är 43 % och 37 %.

Tabell 1.17 De svåraste utgifterna att betala

Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem					
Nej		Nej		Nej		Ja		Ja		Ja		Nej+ja		Nej+ja		Nej+j	
Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Sjukvård																	
10	4,4	12	6,0	22	5,2	7	12,0	8	11,8	15	11,8	17	5,9	20	7,5	37	6,7
Service																	
8	3,5	4	2,0	12	2,8	3	5,1	1	1,5	4	3,2	11	3,9	5	1,9	16	2,9
Resor																	
12	5,3	15	7,5	27	6,3	5	8,5	3	4,4	8	6,3	17	5,9	18	6,7	35	6,3
Sysselsättning																	
4	1,8	2	1,0	6	1,4	1	1,7	1	1,5	2	1,6	5	1,8	3	1,1	8	1,4
Fritid																	
7	3,1	15	7,5	22	5,2	6	10,0	4	5,9	10	7,9	13	4,6	19	7,1	32	5,8
Annat																	
6	2,6	2	1,0	8	1,9	3	5,1	3	4,4	6	4,7	9	3,2	5	1,9	14	2,5
Boende																	
27	12,0	28	14,0	55	12,9	6	10,0	13	19,1	19	15,0	33	11,5	41	15,3	74	13,4
Samtl. utg.																	
26	11,0	39	19,5	65	15,2	18	31,0	20	29,4	38	29,9	44	15,4	59	22,0	103	18,6
Ingen utg.																	
98	43,0	87	43,5	185	43,3	19	32,0	28	41,2	47	37,0	117	40,9	115	42,9	232	41,9
Totalt																	
227	100	200	100	427	100	59	100	68	100	127	100	286	100	268	100	554	100

Önskad lösning för att minska utgifterna

Fråga 34 e gäller: Vilken lösning skulle vara bäst för Dig/Ditt barn, t.ex. att avgifterna sänktes för en viss vara/tjänst eller att Du/Ditt barn fick bidrag eller särskild ersättning för att kunna betala för tjänsten/tjänsterna?

Enligt tabell 1.18 önskar 45 % att en förändring kommer till stånd, antingen genom lägre avgifter, mer bidrag eller annan metod som minskar utgifterna. För 26 % (kvinnor 30 %, män 22 %) spelar lösningen inte någon roll bara utgifterna minskar. Alternativen lägre avgift eller bidrag har andelarna 9 % (kvinnor 9 %, män 9 %) och 10 % (kvinnor 9 %, män 10 %). Det kan noteras att 30 % (kvinnor 31 %, män 28 %) anser att det inte behövs någon förändring över huvudtaget.

Mellan personer som har funktionshinder men inte andra hälsoproblem och personer som har både ock finns den skillnaden att 40 % av de förra mot 60 % för de senare önskar att en förändring kommer till stånd. Av detta följer att andelarna för svarsalternativen lägre avgift, mer bidrag och mindre utgifter oberoende av lösning är högre i den senare gruppen.

Tabell 1.18 Önskad lösning för att minska utgifterna

Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem						Andra hälsoproblem					
Nej		Nej		Nej		Ja		Ja		Ja		Nej+ja		Nej+ja		Nej+j	
Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K		Man		Kvinna		M+K	
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Lägre avgift																	
20	8,8	14	7,0	34	8,0	7	12,0	11	16,2	18	14,2	27	9,4	25	9,3	52	9,4
Mer bidrag																	
21	9,3	17	8,5	38	8,9	8	14,0	7	10,3	15	11,8	29	10,1	24	9,0	53	9,6
Metod egal																	
44	19,0	56	28,0	100	23,4	18	31,0	25	36,8	43	33,9	62	21,7	81	30,2	143	25,8
Annan lösning																	
11	4,8	6	3,0	17	4,0	4	6,8	2	2,9	6	4,7	15	5,2	8	3,0	23	4,2
Ändring behövs inte																	
71	31,0	66	33,0	137	32,1	10	17,0	18	26,5	28	22,0	81	28,3	84	31,3	165	29,8
Total																	
227	100	200	100	427	100	59	100	68	100	127	100	286	100	268	100	554	100

Andra hälsoproblem

Personer med andra hälsoproblem har i vissa fall angett vilka hälsoproblem det gäller. Här redovisas en del av uppgifterna.

Cirkulationssjukdom, hjärtbesvär, Sjögrens syndrom, colostomi, tandproblem, magsår/matsmätningsproblem, stelopererad rygg, svår spasticitet, stora sitt- och liggsår.

Psoriasis, varblåsor i händer och fötter, vinterkyla följer protesen in i skelettet, inkontinens, reumatism, fibromyalgi, bråck i magmun, förhöjt blodtryck, tarmbesvär, stor infektionskänslighet, rörelsenedsättning i leder och muskler, rygg- och höftförslitningar, vibrationsskador i armar.

Ständig trötthet, effekter av ryggmärgsskada, ryggproblem efter polio, fetma, kronisk förstoppning, trånga luftvägar, cerebral pares, matsvårigheter, tillväxthämmad, katetiserad/shunt inopererad, njursten, hjärtproblem på grund av att bröstkorgen har tryckts ihop av sceleros, för mycket järn i kroppen.

Bröstcanser, nedstämdhet, andningsproblem, användning av syrgas dagligen, dålig motorik, dialys tre gånger per vecka, psykiska problem, smärta, lågt trombocytvärde, näsblödning, glutenintollerans, sköldkörtelproblem, öronskada, muskelsjukdom, depression, kramper, synfel, eksem, slembildning i halsen, grön starr, struma.

Dåliga tänder och sned rygg, ämnesomsättningsrubbning, matproblem på grund av dåliga tänder, självdestruktion, allergi mot vissa födoämnen och eksem, nyligen opererad överkäke, lågt blodtryck.

Tjänster/varor som utpekas särskilt i svaren om ekonomiska effekter

Vissa personer har, förutom att kryssa i svar avseende ekonomiska effekter, antecknat olika tjänster/varor under resp. rubrik som de särskilt vill peka på. Här redovisas antalet personer som har lämnat svar samt tjänster/varor som har de högsta svarsandelarna.

Utgifter som har ökat särskilt mycket

Hälso- och sjukvård: 79 personer. Läkarvård, läkemedel, tandvård och frikort (taknivån och höga initiala kostnader).

Service: 27 personer. Hemtjänst, städning och hårvård/frisör.

Resor: 60 personer. Bensin, egen bil och färdtjänst.

Sysselsättning: Elva personer. Spel, filmer, läromedel och lekmaterial.

Fritid och rekreation: 40 personer. Högst andel har svaret "har inte råd". Detta följs av svaren bensin och bad.

Annat: Annat avser andra tjänster och varor än ovanstående. 29 personer. Kläder och skor, mat samt äta mat ute.

Boende: 35 personer. Hyran, reparationer och elektricitet.

Tjänster som man har tvingats minska på eller helt upphöra med att använda

Hälso- och sjukvård: 15 personer. Tandvård, fotvård och sjukgymnastik.

Service: 16 personer. Hemtjänst.

Resor: 19 personer. Semesterresor, resor till släkt och vänner och resor till fritid.

Sysselsättning: Fem personer. Minskning av arbetstid, dvs. att man har tvingats gå ned på deltid.

Fritid och rekreation: 21 personer. Högst andelar har svaren "har inte råd med fritid" och "har inte råd med semester". Därefter följer besök i simhall.

Annat: 15 personer. Kläder, mat och "det mesta".

Nej-svar: Fyra personer redovisar att de inte har tvingats minska på eller upphöra med tjänster/varor. Deras kommentarer är följande:

Nej, men är på gränsen; Bägge föräldrarna arbetar heltid; Hittills hjälper försäkringsbolaget till; Maken och jag hjälps åt och vi är mycket ekonomiska.

Förändring av innehållet i tjänsten/varan

Hälso- och sjukvård: 14 personer redovisar förbättringar. Husläkare, mindre köer, operations- och ortopedteknik. 36 personer anger försämringar. Mer jäkt och mindre tid för patienten, hög kostnad för vård och läkare, höjt tak i högkostnadsskyddet och läkemedelskostnader.

Service: Elva personer anger förbättringar inom service, bl.a. bättre vårdbiträden samt hemtjänst och personlig assistans. Försämringar redovisas av 32

personer. Hemtjänsten, mindre personal och att hjälp som behövs inte ges av hemtjänsten.

Resor: Sju personer anger förbättringar av tjänster, bl.a. färdtjänst. 32 personer redovisar försämringar med högst andelar för färdtjänst och busstrafik.

Sysselsättning: Fem personer anger förbättringar, bl.a. praktik på Samhall och verksamhet genom barnhabiliteringen. Åtta personer redovisar försämringar, bl.a. att allt har blivit dyrare avseende hobbies och kurser.

Fritid och rekreation: Nio personer påtalar förbättringar, bl.a besök i andra miljöer, kontaktcenter och personlig assistans. Försämringar föreligger enligt 15 personer. Dessa pekar bl.a. på att allt har blivit dyrare och att kvaliteten på mat och kläder har försämrats.

Annat: När det gäller andra tjänster och varor pekar 14 personer på förbättringar, t.ex. att flyttning har skett till en egen lägenhet och att man har fått en personlig assistent. Försämringar anges av 19 personer. Till försämringarna hör bl.a. klädköp, specialmat och hjälpmedel.

De svåraste utgifterna att betala

Hälso- och sjukvård: Tio personer. Tandvård, sjukhusvistelser (80 kr/dag plus avdrag på lönen) och sjukgymnastik.

Service: Fyra personer. En anger hemtjänst medan övriga anger städning, reparationer samt klädslitage och tvätt av kläder.

Resor: 14 personer. Bensin, bil och serviceavgifter.

Sysselsättning: Sju personer. Kläder, redskap och resor.

Fritid och rekreation: 17 personer. Semester, "har inte råd" och resor.

Annat: 13 personer. Mat och kläder.

Boende: Tio personer. Hyra och elektricitet.

Ingen utgift är svår att betala: Nio personer redovisar varför de inte har svårigheter att betala. Svaren är följande: Jag har fått försäkringspengar; Det går jämt upp; Vi måste leva sparsamt; Inte än i alla fall; Vi har god ekonomi; Vi betalar nästan ingenting själva.

Önskad lösning för att nedbringa utgifterna

Sänkning av avgiften/avgifterna: Inga skriftliga synpunkter lämnas.

Bidrag eller särskild ersättning för att kunna betala: Tre personer. Bidrag för att kunna betala för resor, bidrag för att ha valmöjligheter och bidrag till bilkostnader.

Det spelar ingen roll vilken lösning som väljs bara utgifterna minskar: Inga skriftliga synpunkter lämnas.

Annan lösning: Synpunkter lämnas av 13 personer. Högst svarsandel har billigare boende, höjd pension och högre bostadsbidrag. Övriga förslag är följande: Höj sjukpenningen från 70 % till 80 %; Mer sjukpenning; Lägre avgifter för lågavlönade; Frikort vid lägre tak; Bidrag för mitt handikapp; Hitta en ny partner att dela utgifter med; Lägre skatt.

Det behövs ingen förändring: Tre personer redovisar varför en förändring inte behövs för deras del. I två fall har hushållen vårdbidrag och i det tredje anser man att det trots allt går att klara sig som situationen är idag.

1.4.2 Gruppering av personer som har olika grad av utsatthet[3]

En gruppering kan göras av personer/hushåll med avseende på deras svar på frågorna om ekonomiska effekter av utgifter. Särskilt frågorna 34 b, 34 d och 34 e kan antas vara viktiga när det gäller eventuell ekonomisk utsatthet. Hypotesen är att funktionshindrade personer som har tvingats minska på eller upphöra med tjänster/varor (34 b punkterna 1-6) och som har svårigheter att betala för vissa tjänster/varor (34 d punkterna 1-8) och även önskar en lösning för att nedbringa utgifterna (34 e punkterna 1-4) har en ekonomiskt mer utsatt situation än de som har svarat ja och nej eller enbart nej på dessa frågor. Enbart nej innebär att man har redovisat fråga 34 b punkt 7, 34 d punkt 9 och 34 e punkt 5.

De som har svarat ja på alla tre frågorna kallas fortsättningsvis grupp a. De som har svarat ja på en eller två delfrågor men nej på den/de övriga benämns grupp b. Grupp c utgörs av de som har svarat nej på alla tre frågorna.

Det kan konstateras att grupp a har både fler funktionshinder i genomsnitt och mer problem med annan ohälsa än vad som gäller för de övriga två grupperna. Detta framgår av tabellerna 1.19 a och 1.19 b.

Tabell 19 a visar fördelningen av personer i fråga om antal funktionshinder; 1, 2, 3, 4 och 5 eller fler funktionshinder. Andelarna anges i procent av det totalta antalet personer (Tot). Tabellen visar att grupp a skiljer sig marginellt från grupp b, men mycket från grupp c, beträffande antal funktionshinder. Personerna i grupp a har i genomsnitt fler funktionshinder.

Tabell 1.19 a Antal funktionshinder i tre delgrupper

1	%	2	%	3	%	4	%	5	%	Tot
Grupp a										
24	30,8	20	25,6	14	17,9	9	11,5	11	14,1	78
Grupp b										
47	32,6	37	25,7	24	16,7	16	11,1	20	13,9	144
Grupp c										
59	46,1	26	20,3	26	20,3	8	6,3	9	7,0	128

[3] Grupperingen bygger på en ny indelning som redovisas i avsnitt 1.5.

Grupp a har mer annan ohälsa än grupp b och särskilt grupp c. Det framgår av procentandelarna för personer med annan ohälsa i tabell 1.19 b. Det framgår också vid en sammanräkning av andelarna med annan ohälsa oberoende av antal funktionshinder. Andelen av grupp a som har annan ohälsa är 41 %, medan motsvarande för grupp b är 25,7 % och grupp c 17, 2 %. Annan ohälsa anges med plus i tabellen, dvs. ett funktionshinder och annan ohälsa anges som 1+, osv.

Tabell 1.19 b Antal funktionshinder samt antal funktionshinder och andra hälsoproblem (+) i tre delgrupper

1	**%**	**1+**	**%**	**2**	**%**	**2+**	**%**	**3**	**%**	**3+**	**%**
Grupp a											
19	24,4	5	6,4	13	16,7	7	9	5	6,4	9	11,5
Grupp b											
36	25	11	7,6	29	20,1	8	5,6	16	11,1	8	5,6
Grupp c											
54	42,2	5	3,9	20	15,6	6	4,7	18	14,1	8	6,3

4	**%**	**4+**	**%**	**5**	**%**	**5+**	**%**	**Tot**
Grupp a								
1	1,3	8	10,3	8	10,3	3	3,8	78
Grupp b								
11	7,6	5	3,5	15	10,4	5	3,5	144
Grupp c								
7	5,5	1	0,8	7	5,5	2	1,6	128

I tabell 1.20 redovisas typ av funktionshinder och andra hälsoproblem i resp. grupp. Utöver grupperna a, b och c anges värden även för en ny grupp d. Den senare avser personer som ingår i populationen och som inte har lämnat något svar över huvudtaget på fråga 34 om ekonomiska effekter.

Tabellen består för resp. delgrupp av tre kolumner. Den första anger antalet redovisade svar för vart och ett av funktionshindren och för annan ohälsa. Den andra visar nämnda svar relativt antalet personer i gruppen. Den tredje anger antalet svar relativt summan av dessa svar.

Först kan konstateras att samtliga typer av funktionsnedsättningar och andra hälsoproblem finns representerade i alla delgrupperna. Det är viktigt att komma ihåg detta med avseende på senare redovisningar. Tyngdpunkterna är dock olika. Grupp a har högst andelar relativt de andra grupperna för åtta funktionshinder och dessutom för annan ohälsa. Dessa funktionshinder är asma/allergi, dövblindhet, hjärt-/lungsjukdom, kronisk smärta, mag-/tarmsjukdom, rörelsenedsättning och annat funktionshinder. Särskilt astma/allergi och kronisk smärta är väsentligt högre representerade i grupp a än i de övriga grupperna. 26 % har astma/allergi i gruppen mot 13, 5 och 7 % i grupperna b, c och d. 29 % har kronisk smärta mot 10, 6 och 8 % i de andra grupperna. Även rörelsenedsättning har en mycket högre representation i grupp a. Av de 78 personerna i gruppen har 64 % uppgivit rörelsenedsättning. I de övriga grupperna är andelarna med rörelsenedsättning 45, 36 och 47 %. Oberoende av relationen till de övriga grupperna har grupp a högst andelar för rörelsenedsättning, kronisk smärta, astma/allergi, annat funktionshinder (23 %) och utvecklingsstörning (21 %).

Grupp b, som utgör 144 personer, har högst andelar relativt de övriga grupperna för fyra funktionshinder; autism, diabetes, psykisk sjukdom/funktionsnedsättning och synskada/blindhet. 9 % av personerna har autism jämfört med 1, 6 och 5 % i grupperna a, c och d. 11 % har diabetes jämfört med 9, 2 och 6 % i de andra grupperna. Drygt 13 % har psykisk sjukdom/funktionsnedsättning mot knappt 13, 11 och 9 % i de andra grupperna. När det gäller synskada/blindhet är andelarna för grupp b 22 % och för övriga grupper 10, 9 och 18 %. Om man bortser från relationen till övriga grupper har grupp b högst andelar för rörelsenedsättning, 45 %, och därefter utvecklingsstörning 44 % och synskada/blindhet 22 %.

Grupp c, 128 personer, har relativt övriga grupper högst andelar för epilepsi och utvecklingsstörning. 21 % har epilepsi mot 10, 17 och 10 % i grupperna a, b och d. 57 % har utvecklingsstörning mot 21, 44 och 47 % i de andra grupperna. Grupp c:s högsta andelar inom gruppen gäller utvecklingsstörning, rörelsenedsättning (36 %) och talskada/talsvårighet (24 %).

Grupp d som består av 163 personer har sin relativa tyngdpunkt i hjärnskada, hörselskada/dövhet och talskada/talsvårighet. Andelen för hjärnskada är 12 % jämfört med 6, 10 och 7 % i grupperna a, b och c. För hörselskada/dövhet är skillnaderna små, 8 % för grupp d och 4, 8 och 5 % i övriga grupper. Talskada/talsvårighet har 25 % i grupp d mot 14, 20 och 24 % i övriga grupper. Grupp d:s högsta interna andelar gäller rörelsenedsättning (47 %), utvecklingsstörning (47 %) och talskada/talsvårighet.

Tabell 20 Funktionshinder och andra hälsoproblem i fyra delgrupper

	Grupp a		Grupp b		Grupp c		Grupp d	
	Antal	% av N=78	Antal	% av N=144	Antal	% av N=128	Antal	% av N=163
Funktionshinder								
Afasi	3	3,8	2	1,4	3	2,3	6	3,7
Astma/allergi	20	25,6	18	12,5	6	4,7	12	7,4
Autism	1	1,3	13	9,0	8	6,3	8	4,9
Diabetes	7	9,0	16	11,1	3	2,3	9	5,5
Dövblindhet	1	1,3	0	0	0	0	0	0
Epilepsi	8	10,3	24	16,7	27	21,1	17	10,4
Hjärnskada	5	6,4	14	9,7	9	7,0	20	12,3
Hjärt/lungsjukd.	7	9,0	12	8,3	3	2,3	5	3,1
Hörselskada/döv-het	3	3,8	11	7,6	6	4,7	13	8,0
Kronisk smärta	23	29,5	15	10,4	8	6,3	13	8,0
Mag/tarmsjukdom	11	14,1	9	6,3	3	2,3	5	3,1
Psykisk sjukd/f.neds.	10	12,8	19	13,2	14	10,9	15	9,2
Rörelsenedsättning	50	64,1	65	45,1	46	35,9	77	47,2
Synskada/blindhet	8	10,3	32	22,2	11	8,6	29	17,8
Talskada/svårighet	11	14,1	29	20,1	31	24,2	40	24,5
Utvecklingsstör-ning	16	20,5	64	44,4	73	57,0	77	47,2
Annat funktions-hinder	18	23,1	27	18,8	16	12,5	22	13,5
Totalt	202		370		267		368	
Annan ohälsa								
ja	32	41,0	40	27,8	23	18,0	34	20,9
nej	40	51,3	85	59,0	89	69,5	90	55,2

1.5 Restriktioner med avseende på skattningar av kostnader och inkomster

1.5.1 Antal personer i studien

Av 764 enkätsvar används 490 personer/hushåll för studiens kostnadsberäkningar. Det gäller sådana personer/hushåll som dels har redovisat kostnader för något av områdena hälso- och sjukvård, service, resor, sysselsättning, fritid och rekreation och andra tjänster/varor, dels har godkända svar på enkätens bakgrundsvariabler om eget eller barns funktionshinder, kön, ålder och hushållssammansättning (frågorna 1, 2, 3, 4 och 35 c i enkäten).

Godkända svar på enkätens bakgrundsvariabler har 540 personer, varav 397 med eget funktionshinder och 143 där barn har funktionshinder. Detta antal har etablerats efter att internt bortfall har tagits bort och att vissa mindre korrigeringar har gjorts.

Vissa personer som har funktionshindrade barn har svarat "fel" på frågan om familjeförhållanden. Istället för att ange att barnet delar bostad med förälder/föräldrar har alternativet, delar bostad med barn kryssats i. "Felet" har kunnat konstateras när svaren på frågorna om vem som har funktionshinder, kön, ålder och familjeförhållanden (frågorna 1, 2, 3 och 4) samt en kontrollfråga om hushållets sammansättning (fråga 35 c) har granskats samtidigt. En korrigering har skett av "fel" svar. Även svaren på fråga 35 c har korrigerats i vissa fall. T.ex. har en ändring skett till 1 vuxen och 0 barn av personer som har uppgivit på fråga 4 att de bor i gruppboende och på fråga 35 c att hushållet består av 3-5 vuxna eller 3-5 "barn". Den senare korrigeringen är avgörande för möjligheten att analysera individernas/hushållens kostnader i relation till inkomster.

Genom avlägsnandet av internt bortfall och korrigeringar förändras fördelningen av familjeförhållandena i jämförelse med den tidigare fördelningen enligt tabell 1.7. Den nya fördelningen redovisas i tabell 1.21. Det framgår av tabellen att andelen som delar bostad med förälder/föräldrar nu är högre, medan andelen som delar bostad med barn är mindre. Redovisningen i avsnitt 1.4.2 av grupper som har olika grad av utsatthet bygger på den nya gruppperingen.

Tabell 1.21 Familjeförhållanden efter korrigering

	Antal	Andel
Bor ensam	169	31,3%
Delar bostad med make/maka/sambo	74	13,7%
Delar bostad med make/maka/sambo samt barn	36	6,7%
Delar bostad med förälder/föräldrar eller annan anhörig	145	26,9%
Delar bostad med barn	6	1,1%
Annat,.....	110	20,4%
Interna bortfallet	224	29,3%

Av de 490 personerna/hushållen som har redovisat kostnader, har 272 stycken angett nettoinkomster, dvs. lön av arbete, pensionsinkomst och bidragsinkomst. En mindre andel av dessa, 251 stycken, har redovisat nettobostadskostnad. Disponibel inkomst efter att bostadskostnad har betalats baseras därför på 251 personer/hushåll. Samma antal gäller för andra nivåer av disponibel inkomst, dvs. efter betalning av upphälle och de tjänster/varor som studien primärt är inriktad på.

1.5.2 Kostnader

Mittvärden för intervallbelopp har använts. För intervall som saknar slut har olika värden använts beroende på den period frågan avser. Tolvmånadersperiod: 1 601 – ger 1 700 kr. Tremånadersperiod: 601 – ger 800 kr. Månadsperiod: 701 – ger 800 kr, 1 101 – ger 1 200 kr, 1 901 – ger 2 000 kr, 2 101 – ger 2 200 kr.

Hälso- och sjukvård

Vid summeringen av kostnaderna för alla ingående tjänster har ett högkostnadsskydd på 1 600 kr/år satts in för habilitering/rehabilitering, besök hos läkare/sjuksköterska, läkemedel samt fotvård i de fall personerna uttrycklingen har angivit att de har frikort för fotvård. Restriktioner finns inte beträffande övrig fotvård och inte heller för förbrukningsartiklar, speciallivsmedel och sjukresor. Hjälpmedelskostnad under en period av tre månader har ansetts som kostnad för ett helt år.

Det bör observeras att det nämnda högkostnadsskyddet enbart har satts in för *summan* av kostnaderna för de ingående tjänsterna. Vid redovisningen av kostnad för respektive tjänst – habilitering/rehabilitering, vård av läkare/sjuksköterska, läkemedel och fotvård – finns inget högkostnadsskydd avseende beloppen.

Service
Någon restriktion finns varken beträffande totalsumman eller de ingående tjänsterna.

Resor
För reskostnader har en restriktion införts för bilstöd. Den kostnad som anges är det högsta beloppet (för respektive person) av endera driftkostnad (fråga 29 b) eller extra utgift (fråga 29 c). Restriktionen finns såväl i tjänsten bilstöd som i totalsumman för reskostnader.

Sysselsättning, fritid/rekreation och Ytterligare tjänster och varor
Ingen av dessa tjänster har någon restriktion.

Summeringar av kostnadsslag
Tre summeringar av kostnadsslag har gjorts enligt följande:
Kostn. a utgör summan av kostnader för hälso- och sjukvård och service.
Kostn. b är summan av kostnader för hälso- och sjukvård, service och resor.
Kostn. c är summan av samtliga tjänster; hälso- och sjukvård, service, resor, sysselsättning, fritid och rekreation samt ytterligare tjänster och varor (annat).

1.5.3 Inkomster

För beräkning av olika mått på disponibel inkomst har följande restriktioner lagts in.

Bostadskostnad
En restriktion har satts in att bruttokostnaden minus bostadsbidrag/tillägg inte får vara mindre än 0. Personer som har ett lägre belopp än 0 har sorterats bort vid inkomstberäkningarna och ingår inte i de 251 personer/hushåll som anges i avsnitt 1.5.1.

Uppehällekostnader
Som uttryck för uppehällekostnader används Socialstyrelsens socialbidragsnormer för år 1994. Socialstyrelsen har indelningen 0-3 år, 4-10 år 11-20 år (hemmavarande skolungdom) och vuxna. I enkäten tillämpas 0-6 år, 7-15 år, 16-17 år och vuxna. I studien används Socialstyrelsens värden för 4-10 år för enkätens ålderskategori 0-6 år och värdena för 11-20 år för enkätens kategorier 7-17 år. Från 18 år används Socialstyrelsens vuxenvärden.

I Socialstyrelsens normer finns en post för respektive ensamboende, samboende, barn (olika åldrar) för läkar- och tandvård. Den funktionshindrades läkar-/tandvårdsdel av normbeloppet kvittas mot den uppgivna, faktiska, kostnaden.

Reskostnader
Personer som inte har uppgivit någon reskostnad för färdtjänst eller bilstöd antas ha en busskostnad. En busstaxa på 350 kronor per månad (4 200 kr/år)

används i studien för de som inte har uppgivit färdtjänst- eller bilkostnader. Taxan är ett ovägt medelvärde för avgifterna i de 17 kommunerna.

Om en person har färdtjänst – eller bilkostnad och dessa kostnader är lägre än busskostnaden är det färdtjänst – eller bilkostnaden som gäller, dvs. busskostnaden är inte en allmän basnivå.

Olika slag av disponibel inkomst

Beräkningarna omfattar disponibel *hushållsinkomst*. Sex typer av disponibel inkomst har beräknats enligt följande .

* Disp 1: Nettoinkomst, dvs. nettoinkomst av arbete, pension och bidrag. Med tanke på att avsnittet i enkäten handlar om nettoinkomster har ett antagande gjorts att alla redovisade bidrag är angivna netto.
* Disp 2: Nettoinkomst efter att bostadskostnad är betald.
* Disp 3: Nettoinkomst efter att bostadskostnad och uppehällekostnad är betalda.
* Disp 4: Nettoinkomst efter att bostadskostnad, uppehällekostnad och kostn. a är betalda.
* Disp 5: Nettoinkomst efter att bostadskostnad, uppehällekostnad och kostn. b är betalda.
* Disp 6: Nettoinkomst efter att bostadskostnad, uppehällekostnad och kostn. c är betalda.

1.6 Kostnader

Avsnittet inleds med en översikt av de summerade kostnaderna. Därefter behandlas kostnadernas köns- och åldersfördelning. Efter detta redovisas skillnader i kostnader mellan olika grupper med avseende på ekonomiska effekter. Slutligen berörs enskilda deltjänster. Vissa kommentarer görs i anslutning till detta. Tabellmaterial redovisas i samband med texten. Tabellerna har inte utformats efter modell minimi-, maximi- och medelvärden samt standardavvikelser från medelvärdena. Istället har den mer lättlästa formen minimivärde, P5-värde, P25-värde, P50-värde (median), medelvärde, P75-värde, P95-värde och maximivärde valts. Minimivärdet är det minsta värdet och maxvärdet det högsta. P-värdena avser värden för procentandelar av personerna som har lämnat svar om kostnad (och inkomst i senare avsnitt).

1.6.1 Summerade kostnader

Summerade kostnader redovisas i tabell 1.22 med avsikt att dels ge en överblick över det antal personer som lämnat svar beträffande respektive tjänstegrupp, dels ge en första bild av kostnadernas storlek och fördelning.

Antalet personer som lämnat svar om kostnader varierar kraftigt. Hälso- och sjukvårdskostnader i någon form uppges av 427 personer, dvs. nästan 90 %. Denna tjänst följs av resor med 351, service 179 , fritid 148 och annat (ytter-

ligare tjänster och varor) 104 svar. Kostnader i samband med sysselsättning uppges enbart av 31 personer.

Tabell 1.22 Summerade kostnader

	An-tal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
Sjukv.	427	24	357	1.060	1.810	2.579,9	3.200	6.700	62.850
Service	179	24	1.032	4.800	6.000	10.645,3	14.400	29.100	55.440
Resor	351	24	1.200	1.200	2.700	5.856,6	7.200	21.600	37.200
Syssels.	31	1.200	1.200	2.700	4.800	5.593,6	7.200	14.400	14.400
Fritid	148	250	600	2.000	2.950	4.955,3	5.950	14.400	34.000
Annat	104	480	1.200	4.800	7.200	7.710,0	9.600	14.400	24.000
Kostn. a	442	24	400	1.600	3.300	6.803,5	8.450	27.650	62.850
Kostn.b	484	24	1.174	3.075	6.375	10.460,3	14.750	32.300	64.050
Kostn.c	490	200	1.200	4.100	9.000	13.819,2	19.300	40.750	83.250

Hälso- och sjukvårdskostnaderna uppvisar ett medianvärde (P50) på 1 810 kr/år. 50 % av personerna har lägre årliga kostnader än dessa och 50 % har högre. Tyngdpunkten i fördelningen av kostnaderna visar sig i medelvärdet (Medel) som är 2 580 kr/år, dvs. knappt 1 000 kr högre. För 95 % (P95) av personerna gäller att kostnaderna inte överstiger 6 700 kr/år eller 558 kr/månad. Det kan påpekas att såväl det höga P95-värdet som max.värdet på 62 850 kr/år, bidrar till att medelvärdet blir högre än medianvärdet.

Servicekostnaderna har på motsvarande sätt ett medianvärde på 6 000 kr/år, ett medelvärde på 10 645 kr/år och en högsta kostnad för 95 % av personerna på 29 100 kr/år eller 2 425 kr/ månad. Även i detta fall har de 50 %-en personer med högre kostnad än medianvärdet en större betydelse för tyngdpunkten i fördelningen.

Resor, syssselsättning, fritid och "annat" har lägre median-, medel- och P95-värden än vad som gäller för service. För "annat" gäller dock att medianvärdet, 7 200 kr/år, är högre än beträffande service.

Kostn. a, b och c har medianvärden på 3 300, 6 375 och 9 000 kr/år. Medelvärdena är betydligt högre och ligger på 6 803, 10 460 och 13 819 kr/år. Stora andelar av personerna har alltså kostnader som överstiger medianvärdena kraftigt. 45 % av samtliga personer (P50 – P95) har utgifter i ett intervall för kostn. a mellan 3 300 och 27 650 kr/år, för kostn. b mellan 6 375 och 32 300 kr/år och för kostn. c mellan 9 000 och 40 750 kr/år.

1.6.2 Kostnadernas fördelning avseende kön

För summerade kostnader finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan män och kvinnor förutom beträffande service. Män har väsentligt högre kostnader för service, både i fråga om median-, medel-, P75 och P95-värden. Det framgår av tabell 1.23.

Tabell 1.23 Kostnadsskillnader avseende kön

	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
Sjukvård									
kvinnor	210	24	400	1.280	2.000	2.564,0	3.300	6.700	9.800
män	217	24	200	1.000	1.800	2.595,4	2.950	7.000	62.850
totalt	**427**	**24**	**357**	**1.060**	**1.810**	**2.579,9**	**3.200**	**6.700**	**62.850**
Service									
kvinnor	93	24	600	3.900	5.400	8.792,3	9.900	26.400	30.000
män	86	48	1.200	4.800	7.200	12.649,1	24.000	33.600	55.440
totalt	**179**	**24**	**1.032**	**4.800**	**6.000**	**10.645,3**	**14.400**	**29.100**	**55.440**
Resor									
kvinnor	179	24	1.200	1.200	2.700	5.594,3	5.568	21.900	31.200
män	172	420	1.200	1.200	2.700	6.129,6	7.800	21.600	37.200
totalt	**351**	**24**	**1.200**	**1.200**	**2.700**	**5.856,6**	**7.200**	**21.600**	**37.200**
Sysselsättning									
kvinnor	11	1.200	1.200	1.200	2.700	4.990,9	7.200	14.400	14.400
män	20	1.200	1.200	2.700	4.800	5.925,0	9.600	13.200	14.400
totalt	**31**	**1.200**	**1.200**	**2.700**	**4.800**	**5.593,6**	**7.200**	**14.400**	**14.400**
Fritid									
kvinnor	73	300	500	2.700	3.200	5.362,4	7.200	15.400	22.200
män	75	250	600	1.900	2.700	4.558,9	4.800	14.400	34.000
totalt	**148**	**250**	**600**	**2.000**	**2.950**	**4.955,3**	**5.950**	**14.400**	**34.000**
Annat									
kvinnor	54	480	1.200	4.800	7.200	7.860,0	11.520	14.400	24.000
män	50	1.200	1.200	4.800	7.200	7.548,0	9.600	14.400	14.400
totalt	**104**	**480**	**1.200**	**4.800**	**7.200**	**7.710,0**	**9.600**	**14.400**	**24.000**
Kostn a									
kvinnor	218	24	400	1.650	3.440	6.220,7	7.600	22.250	34.800
män	224	24	450	1.600	3.045	7.370,6	8.800	28.200	62.850
totalt	**442**	**24**	**400**	**1.600**	**3.300**	**6.803,5**	**8.450**	**27.650**	**62.850**

Kostn b									
kvinnor	239	200	1.200	3.200	6.600	9.864,0	14.000	30.750	46.200
män	245	24	800	2.800	5.900	11.042,0	15.098	34.850	64.050
totalt	**484**	**24**	**1.174**	**3.075**	**6.375**	**10.460,3**	**14.750**	**32.300**	**64.050**
Kostn c									
kvinnor	240	200	1.325	4.400	9.000	13.451,2	18.320	38.613	70.200
män	250	200	1.200	3.624	8.975	14.172,5	20.500	43.633	83.250
totalt	**490**	**200**	**1.200**	**4.100**	**9.000**	**13.819,2**	**19.300**	**40.750**	**83.250**

Medianvärdet är knappt 2 000 kr och medelvärdet drygt 5 000 kr högre per år för män avseende service. Det kan noteras att trots denna skillnad finns ingen väsentlig skillnad i fråga om de samlade utgifterna, dvs. kostn. a, b och c.

1.6.3 Kostnadernas fördelning avseende ålder

Av materialet framgår att de olika tjänste-/varugrupperna domineras av olika ålderskategorier beträffande kostnader.

Hälso- och sjukvård
De högsta kostnaderna för hälso- och sjukvård finns i åldersgruppen 0-6 år. Näst efter denna grupp kommer åldersgruppen 45-54 år. Som framgår av tabell 1. 24 har båda grupperna medelvärden som är mer än 1 000 kr/år högre än genomsnittet för alla åldersgrupper.

Tabell 1.24 Kostnadsskillnader för hälso- och sjukvård avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	21	800	1.000	1.800	3.200	3.788,1	4.200	9.600	9.800
7-15	40	400	640	1.600	1.600	2.084,5	2.400	4.140	8.700
16-17	3	200	200	200	200	666,7	1.600	1.600	1.600
18-24	32	24	200	900	1.800	2.034,2	3.075	4.850	5.100
25-34	64	50	200	800	1.600	1.819,9	2.550	5.600	6.700
35-44	67	200	450	1.050	2.000	2.300,7	2.850	6.050	7.600
45-54	76	200	400	1.450	2.400	3.729,4	3.825	8.400	62.850
55-64	124	24	210	1.450	2.000	2.560,9	3.225	7.200	8.660
Totalt	427	24	357	1.060	1.810	2.579,9	3.200	6.700	62.850

Service

Servicekostnaderna domineras enligt tabell 1.25 av åldersgruppen 18-24 år åtföljd av gruppen 35-44 år. Åldersgrupperna har 4 000 resp. 1 500 kr/år högre medelvärden än samtliga åldersgrupper sammantagna. Åldersgruppen 18-24 år har ett litet antal individer varför resultatet är osäkert.

Tabell 1.25 Kostnadsskillnader för service avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	7	48	48	48	7.200	7.299,4	12.000	24.000	24.000
7-15	7	600	600	4.800	6.000	6.942,9	9.600	14.400	14.400
16-17	0								
18-24	13	2.400	2.400	4.800	9.600	14.446,2	26.400	28.800	28.800
25-34	21	48	2.400	4.800	6.000	12.349,1	26.400	26.400	41.136
35-44	31	24	1.200	4.800	8.484	12.065,4	14.400	37.920	55.440
45-54	40	48	816	4.350	5.520	10.327,5	14.400	30.600	33.600
55-64	60	1.032	1.200	4.800	5.460	9.525,8	10.920	27.750	43.200
Totalt	179	24	1.032	4.800	6.000	10.645,3	14.400	29.100	55.440

Resor

Reskostnaderna är enligt tabell 1.26 väsentligt högre i en enda ålderskategori, 16-17 åringar. Åldersgruppen har dubbelt så höga medelvärden som genomsnittet för samtliga. Här skall dock observeras att antalet personer i åldersgruppen bara är tre och att därför inga slutsatser kan dras med säkerhet.

Tabell 1.26 Kostnadsskillnader för resor avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	9	1.200	1.200	2.700	2.700	6.900,0	3.000	24.000	24.000
7-15	29	1.200	1.200	2.700	4.800	8.124,8	9.900	23.520	37.200
16-17	3	7.200	7.200	7.200	8.400	12.400,0	21.600	21.600	21.600
18-24	30	840	1.200	2.700	3.900	5.070,0	4.800	17.400	22.800
25-34	59	24	420	1.200	2.700	5.436,0	4.800	21.600	31.200
35-44	63	1.200	1.200	2.400	4.080	6.491,4	7.200	19.500	31.500
45-54	61	120	1.200	1.200	3.900	6.671,6	9.600	22.800	25.200
55-64	97	168	1.200	1.200	2.700	4.453,5	4.800	18.000	35.544
Totalt	351	24	1.200	1.200	2.700	5.856,6	7.200	21.600	37.200

Sysselsättning

Kostnader för sysselsättning gäller bara åldersgrupper från 18 år och uppåt. Högst värden finns enligt tabell 1.27 i åldern 25-34 år. Medelvärdet är drygt 2 000 kr/år högre i denna åldersgrupp jämfört med genomsnittet. Även i detta fall är antalet personer för få i den nämnda åldersgruppen, och därtill i övriga åldersgrupper, för att några slutsatser skall kunna dras.

Tabell 1.27 Kostnadsskillnader för sysselsättning avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
18-24	7	1.200	1.200	1.200	2.700	5.357,1	12.000	12.000	12.000
25-34	4	2.700	2.700	4.950	8.400	7.875,0	10.800	12.000	12.000
35-44	8	1.200	1.200	1.200	2.700	5.062,5	8.550	14.400	14.400
45-54	8	2.700	2.700	4.800	4.800	5.737,5	6.000	12.000	12.000
55-64	4	1.200	1.200	3.000	4.800	4.500,0	6.000	7.200	7.200
Totalt	31	1.200	1.200	2.700	4.800	5.593,5	7.200	14.400	14.400

Fritid och rekreation

Dessa kostnader domineras enligt tabell 1.28 av åldersgruppen 55-64 år, men även 18-24 årsgruppen och 25-34-åringarna har höga kostnader. Genomsnittsvärdet för personer i alla åldrar passeras av åldersgruppen 55-64 år med drygt 2 000 kr/år.

Tabell 1.28 Kostnadsskillnader för fritid och rekreation avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	9	2.700	2.700	2.700	2.700	5.122,2	5.900	14.400	14.400
7-15	17	1.000	1.000	1.200	2.700	3.011,8	3.700	7.200	7.200
16-17	2	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200,0	1.200	1.200	1.200
18-24	19	1.200	1.200	2.700	4.200	6.073,7	7.200	22.200	22.200
25-34	29	700	800	2.700	4.800	5.686,2	7.700	14.400	15.900
35-44	27	250	300	1.200	2.700	3.592,9	5.200	9.800	14.400
45-54	25	420	500	1.000	4.500	4.478,0	6.250	14.400	14.400
55-64	20	1.500	1.600	2.550	3.310	7.221,0	10.900	24.700	34.000
Totalt	148	250	600	2.000	2.950	4.955,3	5.950	14.400	34.000

Annat
Högst kostnader för andra tjänster och varor finns enligt tabell 1.29 i gruppen 16-17 år. Medelvärdet för 0-6 år ligger 3 000 kr/år högre än genomsnittet för alla tillsammans. Gruppen 0-6 år har värden som nästan är likvärdiga med 16-17-årsgruppen. Båda de nämnda åldersgrupperna har för få individer för att slutsatser ska kunna dras.

Tabell 1.29 Kostnadsskillnader för andra tjänster/varor avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	7	4.800	4.800	4.800	9.600	10.971,4	14.400	24.000	24.000
7-15	17	1.200	1.200	4.800	7.200	6.423,5	9.600	12.000	12.000
16-17	3	7.200	7.200	7.200	12.000	11.200,0	14.400	14.400	14.400
18-24	7	1.200	1.200	1.200	4.800	5.828,6	9.600	14.400	14.400
25-34	19	480	480	4.800	7.200	7.951,6	9.600	14.400	14.400
35-44	13	4.800	4.800	4.800	9.600	8.353,9	9.600	14.400	14.400
45-54	18	600	600	4.800	7.200	7.080,0	9.600	14.400	14.400
55-64	20	1.200	1.200	4.800	7.200	7.716,0	10.560	14.400	14.400
Totalt	104	480	1.200	4.800	7.200	7.710,0	9.600	14.400	24.000

Kostn a
Vid adderingen av tjänster till varandra i form av kostn. a, b och c blir mönstret återigen annorlunda. Så domineras t.ex. kostn. a av åldersgruppen 45-54 år med ca 2 000 kr/år högre kostnader än genomsnittet för samtliga. Detta framgår av tabell 1.30.

Tabel 1.30 Kostnadsskillnader för kostn. a avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	22	800	1.000	2.400	3.700	5.938,5	6.600	13.900	33.600
7-15	40	400	640	1.600	1.800	3.299,5	3.390	10.800	16.000
16-17	3	200	200	200	200	666,7	1.600	1.600	1.600
18-24	35	24	200	1.250	2.950	7.225,5	8.350	28.200	32.000
25-34	68	50	360	1.000	2.150	5.526,5	5.600	27.200	41.136
35-44	70	24	450	1.800	3.450	7.545,3	8.750	30.000	57.967
45-54	79	240	610	2.400	4.650	8.816,9	11.950	31.850	62.850
55-64	125	24	400	1.800	4.100	7.112,8	9.200	22.100	45.600
Totalt	442	24	400	1.600	3.300	6.803,5	8.450	27.650	62.850

Kostn b

Även för kostn. b dominerar enligt tabell 1.31 gruppen 45-54 år med drygt 3 000 kr/år högre medelvärde än genomsnittet.

Tabell 1.31 Kostnadsskillnader för kostn. b avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	22	800	1.000	2.400	5.200	8.761,2	11.150	32.300	34.800
7-15	46	400	1.200	2.700	6.500	7.991,3	10.400	21.600	39.600
16-17	4	200	200	3.700	7.900	9.800,0	15.900	23.200	23.200
18-24	41	24	840	2.400	4.800	9.878,0	9.800	31.150	36.800
25-34	78	200	480	2.200	4.800	8.929,9	12.300	30.950	46.200
35-44	79	200	1.150	3.500	6.440	11.862,4	17.600	33.100	60.667
45-54	81	357	1.800	4.300	9.600	13.624,0	18.300	36.600	64.050
55-64	133	568	1.200	3.200	6.500	9.933,0	12.300	33.500	62.154
Totalt	484	24	1.174	3.075	6.375	10.460,3	14.750	32.300	64.050

Kostn c

För de totala kostnaderna slår 16-17 åringarnas höga kostnader för resande och "annat" igenom och ger gruppen dominans, följd av 45-54-åringarna. Medelvärdena för de nämnda grupperna är 5 000 resp. drygt 3 000 kr/år högre än genomsnittet för samtliga åldersgrupper tillsammans. Som har påtalats tidigare är antalet individer i gruppen 16-17 år alltför litet för att några säkra slutsatser skall kunna dras angående denna grupp. Värdena framgår av tabell 1.32.

Tabell 1.32 Kostnadsskillnader för kostn. c avseende ålder

Ålder	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
0-6	22	1.000	1.600	5.000	8.400	14.347,6	18.200	46.700	68.400
7-15	47	800	1.600	4.000	8.800	11.234,0	16.200	36.300	39.600
16-17	4	200	200	9.700	21.700	18.800,0	27.900	31.600	31.600
18-24	43	800	1.200	2.700	9.550	13.923,1	23.400	40.750	48.000
25-34	78	450	1.200	3.200	7.775	13.384,7	19.200	43.800	70.200
35-44	81	200	1.200	4.400	8.070	14.607,9	21.900	36.050	65.467
45-54	81	1.200	1.800	5.600	14.200	17.145,6	25.120	40.700	83.250
55-64	134	800	1.224	3.600	7.685	12.222,6	16.800	34.900	66.410
Totalt	490	200	1.200	4.100	9.000	13.819,2	19.300	40.750	83.250

1.6.4 Kostnadernas fördelning avseende grupper som har angett olika ekonomiska effekter

Det har antagits som en hypotes i avsnitt 1.4 att personer som har uppgivit att de dels har tvingats minska på eller helt upphöra med vissa tjänster på grund av högre utgifter, dels har svårigheter att betala för vissa tjänster och dels önskar lösningar som nedbringar kostnaderna (grupp a), har ett ekonomiskt mer utsatt läge än personer som lämnat andra svar på dessa tre frågor. Andra svar är t.ex. ja på en eller två av frågorna, men nej på en eller de övriga (grupp b). En tredje grupp av personer har svarat nej på alla tre frågorna (grupp c) och en fjärde grupp har inte lämnat några svar alls (grupp d).

Fördelningen av de samlade kostnaderna – kostn a, b och c – mellan grupperna framgår av tabell 1.33.

Tabell 1.33 Kostnadsskillnader för samlade kostnader avseende olika delgrupper

Kostn a	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
grupp a	75	24	1.000	2.750	5.100	7.865,1	9.000	26.400	62.850
grupp b	132	24	610	1.600	3.200	6.971,2	9.782	28.050	38.640
grupp c	107	400	450	1.600	2.900	6.497,4	6.920	28.200	57.967
grupp d	128	24	200	1.600	3.000	6.264,3	7.175	26.400	41.136
totalt	442	24	400	1.600	3.300	6.803,5	8.450	27.650	62.850

Kostn b	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
grupp a	77	1.000	1.800	4.800	11.850	14.298,0	19.950	36.600	64.050
grupp b	140	24	1.325	4.220	8.375	12.352,3	17.200	36.550	62.154
grupp c	119	400	1.150	2.800	4.800	8.557,7	8.880	30.000	60.667
grupp d	148	200	800	1.800	4.800	8.203,7	10.250	31.320	41.136
totalt	484	24	1.174	3.075	6.375	10.460,3	14.750	32.300	64.050

Kostn c	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
grupp a	77	1.000	3.050	6.850	14.000	19.558,8	29.100	51.000	83.250
grupp b	140	800	1.600	6.400	13.350	16.698,7	22.520	41.525	70.200
grupp c	122	450	1.200	3.200	6.800	10.841,0	12.400	37.320	65.467
grupp d	151	200	1.200	2.450	6.300	10.628,8	16.000	32.950	50.200
totalt	490	200	1.200	4.100	9.000	13.819,2	19.300	40.750	83.250

Som framgår av tabell 1.33 finns det en "rangordning" med högst medelvärden för kostnader hos grupp a och därefter fallande ner till grupp d. Detta förhållande gäller såväl kostn. a som kostn. b och kostn. c. Den fallande ordningen finns också beträffande P75-, P-95- och max.värdena i kostn. c, men inte i kostn. a och kostn. b.

Vid en närmare granskning av de kostnader som konstituerar kostn. a (hälso- och sjukvårdskostnader och servicekostnader), finner man att grupp a visserligen har de högsta hälso- och sjukvårdskostnaderna, men samtidigt de lägsta servicekostnaderna av grupperna. Skillnaden mellan grupperna beträffande kostn. a är därför inte påfallande stor.

Med kostn. b blir skillnaderna mer betydande. För denna summerade kostnad – som förutom hälso- och sjukvårds- och servicekostnader, även omfattar reskostnader – är skillnaden mellan grupp a och grupp b 3 500 kr/år i medianvärde och 2 000 kr/år i medelvärde. Mellan grupp a och grupp c och d är medianvärdesskillnaden 7 000 kr/år och medelvärdesskillnaden 6 000 kr/år. Kostn. b visar därmed att grupp a har betydligt högre reskostnader än de övriga grupperna.

För kostn. c – där även kostnader för sysselsättning, fritid och andra tjänster och varor tas med – är skillnaderna mellan grupperna ändå mer framträdande. Kostnadsavståndet mellan grupp a och grupperna c och d ökar ytterligare. Därtill ökar även skillnaden mellan grupp b och grupperna c och d. Såväl grupp a som grupp b framstår därmed som högkostnadsgrupper med 14 000 resp. 19 559 kr/år i median- och medelvärden i grupp a och 13 350 resp. 16 699 kr/år för motsvarande mått i grupp b.

1.6.5 Kostnader för olika deltjänster

Kostnaderna för respektive hälso- och sjukvård, service, resor etc. konstitueras av kostnader för deltjänster inom respektive aggregat som undersökningens personer har. Även dessa deltjänster skall belysas i viss omfattning. För jämförelsens skull redovisas siffror för samtliga grupper med avseende på ekonomiska effekter (grupperna a, b, c och d). Kommentarer görs dock med utgångspunkt från summeringar av alla de fyra grupperna.

Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvårdens summerade kostnader är lägre än motsvarande för övriga aggregat. Skälet till detta är att ett högkostnadsskydd täcker in väsentliga deltjänster såsom habilitering/rehabilitering, läkar- och sjuksköterskebesök, läkemedel samt fotvård i viss omfattning. Även för tandvård finns högkostnadsskydd om än i annan form än beträffande sjukvård och läkemedel. Därtill finns ett högkostnadsskydd för sjukresor genom en takkostnad för enkelresor. Vissa landsting har kompletterat detta skydd genom egna regler.

Tjänster som täcks av högkostnadskydd för vård och läkemedel tas inte upp i den följande redovisningen.

Hjälpmedel
45 personer redovisar kostnader för hjälpmedel. Enkätfrågan innehåller inte någon restriktion om att hjälpmedlen måste ha tillhandahållits av en offentlig huvudman.Kostnaderna framgår av tabell 1.34.

Tabell 1.34 Kostnader för hjälpmedel

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	19	6	6	200	450	3.667,3	800	59.000	59.000
b	11	6	6	177	200	421,2	800	900	900
c	7	200	200	200	800	578,6	800	800	800
d	8	50	50	125	325	900,0	800	4.650	4.650
totalt	45	6	50	200	450	1.901,4	800	2.500	59.000

Kostnaderna omfattar ett kvartal, men har approximerats såsom varande årskostnader. Medianvärdet för samtliga grupper är 450 kr. Medelvärdet är 1 500 kr högre, vilket i stor utsträckning förklaras av att en person i grupp a har ett mycket högt max.värde. Enligt enkätsvaret har personen i fråga haft egna utgifter med den nämnda summan. Hjälpmedlet har tillhandahållits av landstinget och försäkringen. Vidare gäller att kostnaderna i intervallet P50-P95 sträcker sig från 450 till 2 500 kr och gäller 45 % av personerna.

Förbrukningsartiklar
77 personer uppger att de har kostnader för förbrukningsartiklar. Ingen av dessa personer har (per definition) kostnadsfria förbrukningsartiklar. Kostnaderna är följande enligt tabell 1.35.

Tabell 1.35 Kostnader för förbrukningsartiklar

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	26	12	200	800	800	1.246,6	1.800	3.200	3.200
b	29	200	200	800	800	1.082,8	800	3.200	3.200
c	4	800	800	800	2.000	2.000,0	3.200	3.200	3.200
d	18	24	24	800	800	1.283,6	1.800	3.200	3.200
totalt	77	12	200	800	800	1.232,7	1.800	3.200	3.200

Medianvärdet för kostnaderna är 800 kr/år och medelvärdet 1 233 kr/år. För 95 % av personerna gäller en högsta kostnad på 3 200 kr/år.

Speciallivsmedel
53 personer uppger kostnader för speciallivsmedel enligt tabell 1.36. Kostnaderna kan avse såväl prisnedsatta som icke prisnedsatta livsmedel.

Tabell 1.36 Kostnader för speciallivsmedel

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	13	200	200	800	3.200	2.215,4	3.200	3.200	3.200
b	23	200	200	800	800	1.791,3	3.200	3.200	8.000
c	4	200	200	500	800	1.250,0	2.000	3.200	3.200
d	13	200	200	800	800	1.223,0	1.800	3.200	3.200
totalt	53	200	200	800	800	1.690,6	3.200	3.200	8.000

Medianvärdet är 800 kr/år och medelvärdet 1 691 kr/år. P75 visar att 75 % av personerna har en högsta årlig kostnad på 3 200 kr.

Fotvård
Kostnad för fotvårdsspecialist redovisas enligt tabell 1.37 av 140 personer. Kostnaderna kan avse såväl mer medicinskt betingad fotvård som vanlig fotvård. Ingen av personerna har (per definition) kostnadsfri fotvård genom frikort.

Tabell 37 Kostnader för fotvård

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	20	200	500	800	800	1.326,0	1.800	3.200	3.200
b	40	200	220	800	800	1.054,0	1.800	1.800	2.000
c	36	200	200	800	800	1.108,9	1.800	1.800	3.200
d	44	200	200	800	800	1.206,4	1.800	3.200	3.200
totalt	140	200	200	800	800	1.154,9	1.800	2.200	3.200

Medianvärdet är detsamma som gäller för förbrukningsartiklar, 800 kr/år, medan medelvärdet är lägre, 1 155 kr/år. 95 % av personerna har en högsta kostnad på 2 200 kr/år.

Tandvård
238 personer redovisar tandvårdskostnader. Medianvärdet är 800 kr/år. Medelvärdet är 857 kr/år och ligger således nära medianvärdet. För 95 % av personerna gäller en högsta årlig kostnad på 1 700 kr. Kostnaderna framgår av tabell 1.38.

Tabell 1.38 Kostnader för tandvård

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	51	200	200	450	800	968,5	1.700	1.700	3.561
b	66	50	200	200	800	865,0	1.150	1.700	5.697
c	59	50	200	450	450	749,8	1.150	1.700	4.200
d	62	50	200	200	575	859,3	1.150	1.700	8.412
totalt	238	50	200	450	800	857,1	1.150	1.700	6.412

Sjukresor
72 personer uppger kostnader för sjukresor. Eventuella högkostnadsskydd, utöver regeln om takkostnad per enkelresa, har inte beaktats vid uppräkningen till årlig kostnad. Kostnaderna redovisas i tabell 1.39.

Tabell 1.39 Kostnader för sjukresor

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	16	200	200	800	880	1.317,5	1.800	4.160	4.160
b	25	160	200	800	800	1.264,0	1.800	3.200	3.200
c	13	200	200	200	200	406,2	800	800	800
d	18	160	160	200	260	713,3	800	3.200	3.200
totalt	72	160	200	200	800	983,3	1.280	3.200	4.160

Även för sjukresor är medianvärdet 800 kr/år och medelvärdet något högre 983 kr/år. För 95 % av personerna gäller en högsta kostnad på 3 200 kr/år.

Service

Kommunerna bestämmer själva avgiftssystem och avgiftsnivåer för sin service, med restriktionen att avgifter för hjälp i hemmet, service och omvårdnad samt boende – tillsammans med kommunala hälso- och sjukvårdsavgifter – skall

bestämmas så att den enskilde förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov. Därutöver skall avgifterna vara skäliga och inte överstiga kommunens självkostnad.

Jämfört med andra summerade kostnader har servicekostnaderna det högsta medelvärdet, 10 645 kr/år. Samtliga deltjänster som bygger upp servicekostnaderna redovisas i tabell 1.40.

Kommunal hemhjälp

113 personer har kommunal hemhjälp enligt följande.

Tabell 1.40 Kostnader för kommunal hemhjälp

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	22	2.700	2.700	2.700	4.800	4.950,0	4.800	7.200	14.400
b	32	1.200	1.584	4.200	4.800	5.668,9	7.200	9.600	19.200
c	30	1.920	2.424	2.700	4.800	4.492,4	4.800	7.200	7.200
d	29	1.200	1.920	4.800	4.800	5.711,6	7.200	14.400	16.800
totalt	113	1.200	2.400	3.600	4.800	5.227,5	4.920	9.600	19.200

Medianvärdet är 4 800 kr/år, dvs. 400 kr/månad. Medelvärdet är något högre, 5 228 kr/år och 436 kr/månad. 45 % av personerna har kostnader i intervallet 4 800 – 9 600 kr/år, dvs. en högsta kostnad på 800 kr/månad.

Annan hemhjälp

Hemhjälp av anhörig eller annan än kommunen redovisas enligt tabell 1.41 av 36 personer.

Tabell 1.41 Kostnader för annan hemhjälp

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	14	48	48	1.200	2.700	6.135,4	4.800	26.400	26.400
b	14	48	48	1.200	1.800	7.403,1	12.000	26.400	26.400
c	3	1.200	1.200	1.200	1.200	3.200,0	7.200	7.200	7.200
d	5	2.700	2.700	4.800	4.800	5.340,0	7.200	7.200	7.200
totalt	36	48	48	1.200	2.700	6.273,3	7.200	26.400	26.400

Kostnaderna för denna hjälp är i vissa fall högre än den kommunala hjälpen. Medianvärdet är lägre än för den kommunala hjälpen, 2 700 kr/år, medan

medelvärdet är 6 273 kr/år, dvs. 1 000 kr/år högre. Det högre medelvärdet beror på att flera personer har väsentligt mycket högre kostnader än medianvärdet. P95-värdet är 26 400 kr/år eller 2 200 kr/år.

Avlösarservice
Endast ett fåtal personer, 10 stycken, uppger kostnader för avlösarservice. Kostnaderna framgår av tabell 1.42.

Tabell 1.42 Kostnader för avlösarservice

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	2	600	600	600	2.700	2.700,0	4.800	4.800	4.800
b	4	600	600	720	5.220	5.160,0	9.600	9.600	9.600
c	2	2.700	2.700	2.700	2.700	2.700,0	2.700	2.700	2.700
d	2	4.800	4.800	4.800	7.200	9.600,0	9.600	9.600	9.600
totalt	10	600	600	840	3.750	4.584,0	9.600	9.600	9.600

Medianvärdet är 3 750 kr/år eller 313 kr/månad. Medelvärdet är något högre, 4 584 kr/år, och P95-värdet 9 600 kr/år. Både antalet individer per grupp och det sammantagna antalet personer är för litet för att något skall kunna sägas med säkerhet.

Växelvård
Ändå färre personer redovisar kostnader för växelvård. Antalet är fyra stycken. Av enkätfrågan framgår inte för hur lång tid per månad växelvården gäller. Kostnaderna som framgår av tabell 1.43 får avses omfatta såväl service/vård som mat och "boende".

Tabell 1.43 Kostnader för växelvård

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	2	9.600	9.600	9.600	13.800	13.800,0	18.000	18.000	18.000
b	1	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600,0	9.600	9.600	9.600
c	0								
d	1	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600,0	9.600	9.600	9.600
totalt	4	9.600	9.600	9.600	9.600	11.700,0	13.800	18.000	18.000

Medianvärdet är 9 600 kr/år och medelvärdet 11 700 kr/år. En person har en kostnad på 13 800 kr/år, medan en annan har 18 000 kr/år. Per månad är detta 1 150 kr resp. 1 500 kr. Några slutsatser kan inte dras på grund av det låga antalet individer.

Personlig assistans
Personlig assistans som innebär kostnader redovisas av nio personer. Kostnaderna framgår av tabell 1.44.

Tabell 1.44 Kostnader för personlig assistans

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	2	600	600	600	2.700	2.700,0	4.800	4.800	4.800
b	2	12.000	12.000	12.000	13.200	13.200,0	14.400	14.400	14.400
c	1	4.800	4.800	4.800	4.800	4.800,0	4.800	4.800	4.800
d	4	4.800	4.800	6.000	7.200	8.400,0	10.800	14.400	14.400
totalt	9	600	600	4.800	7.200	7.800,0	12.000	14.400	14.400

Medianvärdet är 7 200 kr/år och medianvärdet, strax däröver, 7 800 kr/år. 45 % av personerna har kostnader i ett intervall mellan 7 200 och 14 400 kr/år, dvs. som högst 1 200 kr/månad. Antalet individer är för lågt för att slutsatser skall kunna dras.

Service i bostad med särskild service
44 personer har redovisat kostnader för service i särskilt boende. Enkätfrågan rymmer vissa problem. Delfrågorna a-c markerar att frågan gäller service. Även delfråga d handlar om avgift för personalens service, men i denna delfråga har det insmugit sig ett tryckfel som kan förleda vissa svarande att istället för servicekostnad ange bostadskostnad. För att klargöra problemet har enkätsvaren gåtts igenom och en jämförelse gjorts av dels nämnda kostnad, dels bostadskostnad enligt en fråga senare i formuläret. Någon fullständig klarhet har inte kunnat nås. Någon person i grupp a, några i grupp b och ca en tredjedel av personerna i grupp c har sannolikt uppgivit bostadskostnad istället för servicekostnad. Övriga i nämnda grupper har dock kostnadsnivåer som någorlunda korrekt avspeglar de beräknade kostnaderna. För grupp d har inte någon kontroll gjorts. Kostnaderna framgår av tabell 1.45.

Tabell 1.45 Kostnader för service i bostad med särskild service

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	5	24	24	1.032	4.800	7.891,2	7.200	26.400	26.400
b	12	4.920	4.920	8.400	26.400	20.880,0	27.600	37.920	37.920
c	15	1.920	1.920	14.400	26.400	23.664,0	26.400	55.440	55.440
d	12	4.800	4.800	19.200	26.400	23.428,0	26.400	41.136	41.136
totalt	44	24	1920	12.000	26.400	21.048,0	26.400	37.920	55.440

Medianvärdet är 26 400 kr/år eller 2 200 kr/månad. Medelvärdet är något lägre, 21 048 kr/år eller 1 754 kr/månad.

Resor

Resor består av fyra olika deltjänster; resor till "särskilda insatser, färdtjänst, riksfärdtjänst och bilstöd. I det senare fallet avser kostnaderna de löpande utgifter som bilstödstagarna har för drift och underhåll.

Resor till "särskilda insatser"
52 personer har redovisat kostnader för sådana resor. Kostnaderna framgår av tabell 1.46.

Tabell 1.46 Kostnader för resor till särskilda insatser

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	6	1.200	1.200	1.200	3.150	3.050,0	4.800	4.800	4.800
b	19	1.200	1.200	1.200	2.700	3.786,3	4.800	9.600	9.600
c	12	1.200	1.200	1.950	2.790	3.135,0	2.880	9.600	9.600
d	15	1.200	1.200	2.700	2.700	3.960,0	4.800	9.600	9.600
totalt	52	1.200	1.200	2.700	2.700	3.601,2	4.800	9.600	9.600

Medianvärdet är 2 700 kr/år, dvs. 225 kr/månad. Medelvärdet är något högre, 3 601 kr/år, och motsvarar 300 kr/månad. 45 % av personerna ligger inom ett intervall på 2 700 och 9 600 kr/år, där den senare kostnaden är 800 kr/månad.

Färdtjänst
Antalet personer som har färdtjänst, 299 stycken, är det största antalet i undersökningen som registreras för en enskild tjänst. Sifferuppgifterna är därför "väl grundade". De redovisas i tabell 1.47.

Tabell 1.47 Kostnader för färdtjänst

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	48	1.200	1200	1.200	2.700	3.084,8	4.800	5.568	9.600
b	87	420	1.200	1.200	2.700	3.531,0	4.800	7.200	14.400
c	75	168	1.200	1.200	1.200	2.182,7	2.700	4.800	4.800
d	89	120	1.200	1.200	2.700	2.445,2	2.700	4.800	7.200
totalt	299	120	1.200	1.200	2.700	2.798,0	4.800	7.200	14.400

Median- och medelvärdena ligger nära varandra för denna tjänst, 2 700 resp. 2 798 kr/år. Per månad är det 225 kr resp. 233 kr. Även för denna tjänst gäller att en del personer har högre kostnader. 45 % ligger i intervallet 2 700 – 7 200 kr/år, där det högsta värdet motsvarar 600 kr/månad.

Riksfärdtjänst
Denna tjänst har betydligt färre användare i undersökningen, 20 stycken. Kostnaderna redovisas i tabell 1.48.

Tabell 1.48 Kostnader för riksfärdtjänst

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	1	2.700	2.700	2.700	2.700	2.700,0	2.700	2.700	2.700
b	9	1.200	1.200	2.700	2.700	5.166,7	4.800	14.400	14.400
c	4	1.200	1.200	1.950	2.700	2.850,0	3.750	4.800	4.800
d	6	1.200	1.200	1.200	4.950	6.850,0	14.400	14.400	14.400
totalt	20	1.200	1.200	1.950	2.700	5.085,0	6.000	14.400	14.400

Medianvärdet är detsamma som beträffande färdtjänst, medan medelvärdet, 5 085 kr/år, är drygt 2 000 kr/år högre än för vanlig färdtjänst. Det senare beror på att P75- och P95-värdena är högre i detta fall.

Bilstöd

64 personer med bilstöd redovisar sina kostnader för bilinnehavet. 63 stycken av dessa uppger driftkostnad för bilen, medan en enbart tar upp merkostnad. 29 av de 63 som redovisar driftkostnad anger även merkostnad. Det högsta beloppet av drift- eller merkostnad per person har använts vid beräkningarna och redovisas i tabell 1.49.

Tabell 1.49 Kostnader för drift och underhåll av bil för personer som har bilstöd

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	20	7.200	7.200	13.200	17.400	17.100,0	21.600	27.000	30.000
b	26	1.800	6.600	7.200	14.400	14.749,7	16.800	34.284	36.000
c	10	24	24	3.000	12.000	11.042,4	16.800	21.600	21.600
d	8	3.000	3.000	8.400	10.800	11.775,0	15.600	21.600	21.600
totalt	64	24	3.000	9.600	14.400	14.532,9	19.200	24.000	36.000

Median- och medelvärdena är mycket höga med belopp på 14 400 resp. 14 533 kr/år, dvs. ca 1 200 kr/månad. Några saker kan noteras. Medelvärdet är fem gånger så högt som motsvarande värde för personer som använder färdtjänst och dubbelt så högt som medelvärdet för summan av alla deltjänster som ingår i resor. Kostnaderna är väl samlade. 50 % (P25-P75) har kostnader i intervallet 9 600 – 19 200 kr/år.

Sysselsättning

Kostnader i samband med sysselsättning redovisas av 31 personer. I flertalet fall handlar det om reskostnader och i några fall om kostnader för mat och hygien. Kostnaderna redovisas i tabell 1.50.

Tabell 1.50 Kostnader i samband med sysselsättning

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	6	2.700	2.700	2.700	4.800	4.900,0	7.200	7.200	7.200
b	9	1.200	1.200	1.200	2.700	4.033,3	4.800	14.400	14.400
c	7	1.200	1.200	2.700	12.000	8.785,7	12.000	12.000	12.000
d	9	1.200	1.200	2.700	4.800	5.133,3	7.200	14.400	14.400
totalt	31	1.200	1.200	2.700	4.800	5.593,6	7.200	14.400	14.400

Mediankostnaden per år är 4 800 kr, dvs. 400 kr/månad. Medelvärdet är en knapp tusenlapp högre/år och P95-värdet är 14 400 kr/år eller 1 200 kr/månad.

Fritid- och rekreation

Fritid och rekreation har två poster, dels vardaglig fritidssysselsättning, dels semester.

Fritidssysselsättning
110 personer uppger kostnader enligt tabell 1.51 beträffande fritidssysselsättning. Såväl ändamål som belopp skiljer sig åt, förmodligen som en effekt av olikheter i intressen och allmän ekonomisk situation.

Tabell 1.51 Kostnader för fritidssysselsättning

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	20	1.200	1.950	2.700	7.200	7.260,0	13.200	14.400	14.400
b	38	480	1.200	2.700	3.750	4.765,3	4.800	14.400	14.400
c	28	1.200	1.200	2.700	2.700	3.610,7	4.800	7.200	14.400
d	24	420	1.200	1.200	2.700	3.467,5	4.800	7.200	14.400
totalt	110	420	1.200	2.700	2.700	4.641,8	4.800	14.400	14.400

Median- och medelvärdena är 2 799 resp. 4 642 kr/år. P95-värdet är 14 400 kr/år. Per månad är dessa kostnader 233, 387 och 1 200 kr.

Semester
69 personer redovisar kostnader enligt tabell 1.52 för semester. Semesterns längd är olika för olika personer/hushåll i undersökningen.

Tabell 1.52 Kostnader för semester

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	12	300	300	900	2.000	1.966,7	2.950	4.000	4.000
b	18	500	500	1.000	1.100	2.322,2	3.000	12.000	12.000
c	18	250	250	1.200	2.000	3.735,6	4.500	15.000	15.000
d	21	300	500	1.500	2.888	4.292,3	4.000	6.500	34.000
totalt	69	250	420	1.000	2.000	3.228,7	3.870	10.000	34.000

Median- och medelvärdena för semester är relativt låga, 2 000 resp. 3 229 kr/år. För 95 % av personerna/hushållen överstiger kostnaderna inte 10 000 kr/år.

Annat

Kostnader för ytterligare tjänster och varor uppges av 104 personer/hushåll. De tjänster/varor som det är fråga om anges i ingressen till fråga 33 i enkäten. Personernas svar på denna fråga redovisas under nästa rubrik. Kostnaderna framgår av tabell 1.53.

Tabell 1.53 Kostnader för andra tjänster och varor

Grupp	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
a	25	480	4.800	7.200	9.600	8.275,2	9.600	14.400	14.400
b	42	600	1.200	4.800	7.200	8.317,1	12.000	14.400	24.000
c	14	1.200	1.200	1.200	4.800	5.314,3	7.200	14.400	14.400
d	23	1.200	1.200	4.800	7.200	7.445,2	9.600	14.400	14.400
totalt	104	480	1.200	4.800	7.200	7.710,0	9.600	14.400	24.000

Medianvärdet på 7 200 kr/år, medelvärdet strax däröver och P95-värdet på 14 400 kr/år, visar att kostnaderna för ytterligare varor och tjänster är ganska avsevärda. 45 % av personerna/hushållen har kostnader i intervallet P50 och P95 som ligger mellan 600 och 1 200 kr/månad.

Andra tjänster/varor som utpekas särskilt

Fråga 33 gäller utgifter för andra tjänster och varor än hälso- och sjukvård, service, kommunikationer, sysselsättning samt fritid och rekreation. Här avses utgifter för särskilda råvaror, stor användning av hel- och halvfabrikat, frekventa besök hos frisör etc. Det handlar även om olika "dolda utgifter", t.ex. svårigheter att utnyttja reapriser på varor.

På samma sätt som beträffande redovisningen av fråga 34 i avsnitt 1.4.1, ska antalet personer som har lämnat svar och de tjänster/varor som har de högsta svarsandelarna tas upp.

Livsmedel: 49 personer. Utgifter för hel- och halvfabrikat, uteätande och särskild mat/särskilda råvaror.

Kläder och skor: 56 personer. Utgifter för nämnda artiklar.

Hälsa- och hygien: 37 personer. Utgifter för hårvård/frisör och glasögon.

Förbrukningsvaror: 25 personer. Utgifter för tvättmedel på grund av omfattande tvättning samt sänglinne.

Möbler och husgeråd: Fyra personer. Utgifter för särskilt anpassade möbler.

Telefon: 15 personer. Telefonutgifter som överstiger det normala.

Elektricitet: Tre personer. Höga utgifter för el.

Bostad: 21 personer. Utgifter för slitage i hemmet. Hög hyra för lämplig bostad och utgifter för tillbyggnad eller annan anpassning.

Service: 34 personer. Fönsterputsning, städning och trädgårdsarbete/gräsklippning.

Hjälpmedel: Tre personer. Utgifter för trygghetslarm och handikapphjälpmedel i alla former.

Resor: 33 personer. Utgifter för extra standard, bostadsalternativ och hotell vid resor. Bilvård.

Fritid och rekreation: Tio personer. Pedagogiska leksaker och videoband.

Övrigt: 26 personer. Utgifter för god man och förvaltare. Kan inte utnyttja reapriser på varor.

1.6.6 Bedömning

Avsikten med denna rubrik är att lämna några synpunkter på materialet som sådant och på resultatet av bearbetningen av kostnader.

Materialet

Materialet bör betraktas på samma sätt som SCB:s ULF-material och liknande studier. Likheten med ULF-materialet är att individerna lämnar subjektiva svar och att svaren kan anses vara genomsnittligt riktiga till följd av att antalet svarande är stort.

Detta till trots finns vissa komplikationer. Hjälpmedelskostnad för en tremånadersperiod har bedömts som en årskostnad, eftersom ingen bättre grund för summering har funnits till hands. Eventuella landstingsbaserade regler eller högkostnadsskydd för förbrukningsartiklar, speciallivsmedel och sjukresor har inte täckts in vid datakörningarna. Enskildas kostnader för kommunal hälso- och sjukvård finns inte med, utöver hjälpmedelskostnad. Kostnaderna för service i bostad med särskild service är delvis osäkra.

Bedömningen av dessa komplikationer är att även om de rätades ut skulle siffervärdena inte förändras påtagligt. Det största problemet – enskildas kostnader för service i bostad med särskild service – visar sig t.ex. vid en granskning av enkätsvaren ge ungefär samma värden, men baserade på ett mindre antal personer.

Sifferuppgifterna bör mot den bakgrunden godtas som en hygglig approximation för hur funktionshindrade personer har det beträffande avgifter och andra kostnader.

Summerade kostnader, köns- och åldersskillnader

De sammantagna kostnaderna för hälso- och sjukvård, service, resor, sysselsättning, fritid och annat är höga. Median- och medelvärdena för kost c är 9 000 resp. 13 819 kr/år. Även sammantagna kostnader för "kärntjänster" som hälso- och sjukvård, service och resor är höga, med median- och medelvärden för kost b på 6 375 och 10 460 kr/år. Kostnaderna är knappast rimliga sett ur en handikappolitisk synvinkel.

Köns- och åldersaspekterna på kostnaderna ger inga entydiga svar utöver att män i undersökningens population har högre servicekostnader än kvinnor samt att åldersgruppen 45-54 år har högst kostnader för de sammantagna "kärntjänsterna". Skillnaderna ger knappast anledning till någon särskild bedömning.

Vissa personer/hushåll har genom enkätsvaren antytt att deras ekonomiska situation är pressad. Personerna/hushållen som har benämnts grupp a visar sig ha väsentligt högre kostnader än genomsnittet av alla personer/hushåll. Även grupp b har högre kostnader än genomsnittet. Dessa grupper finns det skäl att uppmärksamma särskilt.

Kostnader för olika deltjänster

Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvårdens summerade kostnader - 1 810 respektive 2 580 kr/år i median- och medelvärden - är lägre än motsvarande för övriga summerade tjänster/varor. Skälet till detta är att ett högkostnadsskydd täcker in väsentliga deltjänster såsom habilitering/rehabilitering, läkar- och sjuksköterskebesök, läkemedel samt fotvård i viss omfattning. Även för tandvård finns högkostnadsskydd om än i annan form än beträffande sjukvård och läkemedel. Därtill finns ett högkostnadsskydd för sjukresor genom en takkostnad för enkelresor. Vissa landsting har kompletterat detta skydd genom egna regler.

Tjänster som täcks av högkostnadskydd för öppen vård och läkemedel tas inte upp i den följande redovisningen.

Hjälpmedel ingår inte i högkostnadsskydd, vare sig hjälpmedlen tillhandahålls av landsting eller kommuner. Kostnaderna i sig, med ett medianvärde resp. medelvärde på 450 och 1 901 kr/år, är inte alarmerande höga, men kostnaderna bidrar tillsammans med andra nödvändiga utgifter till en ackumulation av kostnader för den enskilde.

För *förbrukningsartiklar och speciallivsmedel* gäller staliga regler om prisnedsättning och kostnadsbefrielse för vissa kategorier och åldrar. En del landsting har kompletterat dessa regler med högkostnadsskydd i vissa fall. Kostnaderna i datakörningarna, som inte beaktar dessa senare regler, har medianvärden på 800 kr/år och medelvärden på 1 233 resp. 1 691 kr/år. Även dessa kostnader läggs för vissa personer ovanpå andra nödvändiga utgifter.

Enbart medicinskt betingad *fotvård* täcks in av högkostnadsskydd. Sådan fotvård definieras av sjukvårdshuvudmannen. Kostnaderna i undersökningen avser

utgifter för fotvårdsspecialist och gäller såväl vanlig som medicinskt betingad fotvård. "Kostnadsbilden" liknar den för förbrukningsartiklar. Medianvärdet är 800 kr/år och medelvärdet 1 155 kr/år. Avgränsningen av medicinskt betingad fotvård kan behöva preciseras. Medicinsk fotvård innebär att avgiften ingår i högkostnadskyddet för öppen vård och läkemedel.

För *tandvård* gäller ett särskilt statligt högkostnadsskydd. Kostnaderna i undersökningen har ett medianvärde på 800 kr/år och ett medelvärde som är 857 kr/år. För 95 % av personerna gäller en högsta årlig kostnad på 1 700 kr. Tandvård har enligt studien flest antal markeringar av hälso- och sjukvårdstjänster som funktionshindrade har tvingats minska på eller helt upphöra med. Tandvård tycks fungera som en regleringspost när den enskildes inkomster är knappa. Tandvård kan av det skälet behöva belysas särskilt.

Sjukresekostnaderna i undersökningen, med median- och medelvärden på 800 och 983 kr/år, understiger Merkostnadskommitténs två föreslagna nivåer för högkostnadsskydd (SOU 1992:129). Nivåerna är 1 200 kr/år resp. 1 600 kr/år. 25 % av undersökningens personer har kostnader i intervallet 1 280 och 4 160 kr och når därmed ovanför den övre nivån. Ett separat högkostnadsskydd för sjukresor alternativt ett skydd som är integrerat med öppen vård och läkemedel förefaller vara en lösning som kan förbättra situationen för de med höga kostnader.

Service

Jämfört med andra summerade kostnader har servicekostnaderna det högsta medelvärdet, 10 645 kr/år. Medianvärdet är 6 000 kr/år. Flertalet deltjänster som bygger upp servicekostnaderna skall redovisas.

Undersökningens kostnader för *kommunal hemhjälp* har median-, medel- och P95-värden på 4 800, 5 228 och 9 600 kr/år. Per månad är det 400, 436 och 800 kr. Med tanke på att både omvårdnadsbehovet och inkomstsituationen varierar bland personerna som mottar den kommunala hemhjälpen, är kostnaderna inte höga. Sett mot bakgrund av ackumulationseffekten och att kommunerna inte självklart beaktar de samlade kostnadseffekterna av tjänster och varor som tillhandahålls av andra huvudmän, kan avgifterna dock uppfattas som höga.

Medelvärdet för *annan hemhjälp* är 1 000 kr/år högre än för kommunal hemhjälp. Antalet personer i undersökningen som har annan hemhjälp är knappt en tredjedel av antalet som har kommunal hemhjälp. I många fall förekommer det att en och samma person har båda typerna av hjälp. Förekomsten av annan hemhjälp mot betalning speglar sannolikt att vissa kommunala tjänster har dragits in eller att avgifterna har höjts. Problemet kan behöva beaktas eftersom en minskad tillgänglighet till viktiga tjänster, kan tvinga den enskilde att köpa dyrt via andra kanaler än kommunen.

Kostnaderna för *avlösarservice och personlig assistans* är höga, särskilt om ackumulationseffekten beaktas. Medel- och P95-värdena för avlösarservice är 382 och 800 kr/månad och för personlig assistans 650 och 1 200 kr/månad.

Antalet personer som bearbetningen bygger på är dock för litet för att slutsatser ska kunna dras.

Personer som har kostnader för *service i särskilda bostäder* uppvisar median- och P95-värden på 2 200 och 3 160 kr/månad. Kostnaderna är sannolikt en effekt av att personerna i fråga har stora omvårdnadsbehov och att avgifter kan tas ut upp till gränsen för ett varierande förbehåll för personliga behov. Nivåerna på förbehållen, alternativt systemet med förbehåll som sådant, kan behöva belysas med avseende på service i särskilt boende, men också med tanke på hemhjälp i ordinärt boende.

Resor

Resor består av fyra deltjänster; resor till "särskilda insatser", färdtjänst, riksfärdtjänst och bilstöd. I det senare fallet avser kostnaderna de löpande utgifter som bilstödstagarna har för drift och underhåll. De sammantagna kostnaderna för resor har medianvärdet 2 700 kr/år och medelvärdet 5 860 kr/år. Här redovisas inte kostnader för riksfärdtjänst.

Medianvärdet för resor till särskilda insatser är 2 700 kr/år, dvs. 225 kr/månad. Medelvärdet är något högre, 3 601 kr/år och motsvarar 300 kr/måand. 45 % av personerna ligger inom ett intervall på 2 700 och 9 600 kr/år, där den senare kostnaden är 800 kr/månad. I princip innebär värdena att personer som betalar för resor till särskilda insatser i allmänhet har en kostnad som motsvarar kollektivtrafiktaxan.

Kostnaderna för *färdtjänst* uppvisar medel- och P95-värden på 233 och 600 kr/månad. 95 % av personerna i undersökningen har därmed kostnader som i stort sett ligger i nivå med kollektivtrafiktaxan. En kollektivtrafiktaxa för färdtjänst tillämpas dock inte av fler än ca 30 % av kommunerna i landet. Istället måste förklaringen till de låga kostnaderna sökas i andra förhållanden. En möjlig förklaring, som delvis stöds av undersökningens kvalitativa material, är att andra "mer nödvändiga tjänster och varor" går före resor när den enskildes ekonomiska situation präglas av knapphet. En annan förklaring kan vara att personerna i fråga visserligen har färdtjänstlegitimation, men att det är vanligt att man åker vissa resor med bekanta eller att man, samtidigt med innehav av färdtjänstlegitimation, har en egen bil.

De kostnader som redovisas i undersökningen beträffande *bilstöd*, gäller inte bilstödets utformning som sådant utan kostnader för drift och underhåll. Kostnaderna är mycket höga, t.ex. vid en jämförelse med kostnaderna för färdtjänst. Median- och medelvärdena är ca 1 200 kr/månad, medan P95-värdet är 2 000 kr/månad. Problemet är att avgöra vad som är "nödvändig" driftkostnad och vad som är driftkostnad för annan körning. Otillräckligt många personer har lämnat svar på frågan om merutgifter av bil till följd av funktionshindret. I de kvalitativa svaren har flera personer redovisat problem med "fasta kostnader" för service och underhåll. Den delen av driftutgifterna kan behöva belysas i någon omfattning.

Sysselsättning

Kostnader i samband med sysselsättning handlar i fleratalet fall om reskostnader och i några fall om kostnader för mat och hygien. Mediankostnaden per år är 4 800 kr , dvs. 400 kr/månad. Medelvärdet är en knapp tusenlapp högre/år, 4 594 kr/år. P95-värdet är 14 400 kr/år eller 1 200 kr/månad.

Fritid och rekreation

Fritidskostnaderna avser både vardagliga fritidssysselsättningar och semester. Sammantaget är fritidskostnaderna 2 950 och 4 955 kr/år i median- och medelvärden. Här nedan redovisas enbart kostnader för fritidssysselsättningar.

För vardagliga *fritidssysselsättningar* redovisas ett intervall av kostnader mellan P50 och P95 på 225 – 1 200 kr/månad. Såväl ändamål som belopp skiljer sig åt, antagligen som en effekt av olikheter i intressen och allmän ekonomisk situation. Stora utgifter för nödvändiga tjänster och varor minskar utrymmet för en aktiv fritid. Många avstår av ekonomiska skäl från fritidssysselsättningar och semester. Familjer med funktionshindrade barn kan vara pressade av kostnader för olika pedagogiska material och för aktiviteter. Frågor om fritid och rekreation leder naturligt över i frågor om inkomster och utrymme för annat än det nödvändigaste.

Annat

Kostnaderna för annat – ytterligare tjänster och varor – är avsevärda. Intervallet mellan P50 och P95 omfattar 600 – 1 200 kr/månad. Studien har gett en viss kunskap om vilka områden och särskilda tjänster/varor som uppfattas som nödvändiga. Bl.a. avses utgifter för särskilda råvaror, stor användning av hel- och halvfabrikat, frekventa besök hos frisör etc. Det handlar även om olika "dolda utgifter", t.ex. svårigheter att utnyttja reapriser på varor. I undersökningsbilagan till betänkandet redovisas antalet personer som har lämnat svar på den kvalitativa frågan (fråga 33) och vilka tjänster/varor som har en hög svarsandel. Ytterligare kunskap redovisas i studien om dolda merkostnader. Flerparten tjänster/varor under denna rubrik köps över marknaden. Därmed har utredningen ingen funktion att fylla beträffande kostnadssidan. Istället framstår inkomstsidan som viktig.

1.7 Inkomster

I avsnittet redovisas en översikt över hushållens disponibla inkomster. Olika mått på diponibel inkomst anges dels för samtliga hushåll, dels för hushåll där den funktionshindrade är flicka/kvinna resp. pojke/man. Vidare redovisas några variabler som "förklarar" skillnaderna i disponibel inkomst efter att bostadskostnad har betalats (disp2). Slutligen kommenteras materialet.

1.7.1 Disponibel inkomst för hushåll med funktionshindrade kvinnor resp. män

I avsnitt 1.5 redovisas vissa restriktioner som är av betydelse för inkomstberäkningarna. Restriktionerna gäller bostadskostnad, uppehällekostnad och reskostnad. Vidare redogörs för sex nivåer av disponibel inkomst. Dessa nivåer är följande:

* Disp 1: Nettoinkomst, dvs. nettoinkomst av arbete, pension och bidrag.
* Disp 2: Nettoinkomst efter att bostad är betald.
* Disp 3: Nettoinkomst efter att bostad och uppehälle är betalda.
* Disp 4: Nettoinkomst efter att bostad, uppehälle och kostn. a är betalda.
* Disp 5: Nettoinkomst efter att bostad, uppehälle och kostn. b är betalda.
* Disp 6: Nettoinkomst efter att bostad, uppehälle och kostn. c är betalda.

En översikt över måtten på disponibel hushållsinkomst ges i tabell 1.54.

Tabell 1.54 Disponibel hushållsinkomst med avseende på kön hos den funktionshindrade

Disp. ink 1	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kvinnor	137	7.200	55.068	88.632	137.676	151.127,6	194.328	322.596	408.000
män	135	7.200	48.240	90.000	156.000	172.781,6	240.000	360.000	453.996
totalt	272	**7.200**	**54.768**	**88.860**	**153.336**	**161.875,0**	**216.144**	**347.268**	**453.996**
Disp. ink 2									
kvinnor	125	-24.000	7.716	60.144	102.000	113.535,1	156.000	264.240	322.596
män	126	-87.996	15.600	62.556	111.102	121.930,6	171.888	261.000	381.996
totalt	251	**-87.996**	**14.496**	**61.200**	**105.168**	**117.749,6**	**158.400**	**264.240**	**381.996**
Disp. ink 3									
kvinnor	125	-138.048	-39.116	11.764	34.524	41.017,0	66.288	150.192	235.168
män	126	-155.580	-65.184	-6.384	30.498	40.820,0	79.168	186.540	289.488
totalt	251	**-155.580**	**-56.812**	**4.984**	**33.200**	**40.918,2**	**77.460**	**173.952**	**289.488**
Disp. ink 4									
kvinnor	125	-148.448	-41.716	8.220	29.516	35.905,0	65.688	143.736	235.168
män	126	-158.880	-67.584	-10.336	25.835	35.341,4	76.980	183.140	286.688
totalt	251	**-158.880**	**-67.402**	**-924**	**27.808**	**35.621,8**	**70.204**	**169.384**	**286.688**
Disp. ink 5									
kvinnor	125	-170.348	-42.916	-666	26.880	31.228,7	54.684	139.152	235.168
män	126	-160.380	-79.584	-17.280	15.758	30.728,8	75.780	178.668	285.488
totalt	251	**-170.348**	**-76.032**	**-7.824**	**23.392**	**30.977,7**	**66.836**	**164.584**	**285.488**

Disp. ink 6									
kvinnor	125	-184.748	-51.716	-6.932	20.428	27.281,4	51.684	136.536	229.268
män	126	-160.380	-79.584	-23.100	13.332	27.343,1	75.780	173.240	285.488
totalt	251	**-184.748**	**-79.584**	**-12.336**	**18.302**	**27.312,4**	**56.544**	**164.584**	**285.488**

Disp 1 har ett medianvärde på 153 336 kr/år och ett medelvärde på 161 875 kr/år, dvs. 12 778 resp. 13 490 kr/månad i nettoinkomst av arbete, pension och bidrag. Den genomsnittliga nettohyran per månad är 3 677 kr (medelvärdet för disp 1 minus medelvärdet för disp 2). Den genomsnittliga uppehällekostnaden per månad är 6 403 kr (medelvärdet för disp 2 minus medelvärdet för disp 3). En uppehällekostnad på det beloppet betyder att det genomsnittliga hushållet, avseende disp 3, har drygt två familjemedlemmar.

Tabellvärdena visar också att spridningen i disp 1 är mycket stor. 90 % av hushållen (P5 – P90) har inkomster i intervallet 54 768 och 347 268 kr/år. Extrema inkomster finns därtill åt båda hållen i form av en minsta och en högsta inkomst på 7 200 resp. 453 996 kr/år.

Efter betalning av bostadskostnad (disp 2) har några hushåll minusvärden. Efter utlägg för uppehälle (disp 3) har mer än 5 % av hushållen minusvärden. Efter betalning av hälso- och sjukvårds- och servicetjänster (disp 4) har 25 % minusvärden. Fler än 25 % har minusvärden för disp 5 och 6.

Av tabellvärdena framgår att vissa skillnader finns i olika disponibla inkomster mellan hushåll där den funktionshindrade är flicka/kvinna resp. pojke/man. Hushåll med manliga funktionshindrade har högre disp ink 1 och 2. Hushåll med funktionshindrade kvinnor har högre disp ink 3, 4 och 5, medan "manliga hushåll" har högre disp ink 6. En statistisk prövning av disp 2 visar dock att den skillnad som finns, inte är statistiskt säkerställd. De mycket små skillnaderna beträffande disp 3 – 6 ger samma resultat.

1.7.2 Variabler som "förklarar" skillnader i disponibel inkomst

Sju variabler har använts för att "förklara" utseendet på disponibel inkomst 2, dvs. nettoinkomst efter att bostadskostnad är betald. Variablerna är kön, ålder, sysselsättning (pension kontra arbete eller pension+arbete), bidrag (exklusive bostadsbidrag/tillägg), bostadsbidrag/tillägg, antal funktionshinder och andra hälsoproblem. Regressionsberäkningarna visas i *bilaga 2* till kapitlet. Resultatet är följande:

Kön

Kön har nämnts tidigare. Hushåll med manliga funktionshindrade har högre disp ink 2, men med ett värde som inte är statistiskt säkert.

Ålder
Åldersfaktorns inverkan är oklar. Lägst disponibel inkomst finns i hushåll där den funktionshindrade är i åldern 16-17 år. Därefter ökar inkomsterna successivt i följande ordning: 35-44 år, 55-64 år, 0-6 år, 25-34 år, 45-54 år, 7-15 år och 18-24 år. Skillnaden mellan högsta och lägsta värde är 33 000 kr/år. Värdena för respektive åldersgrupp, och därmed skillnaderna mellan grupperna, är inte statistiskt säkra.

Inkomsttyp
Den genomsnittliga skillnaden mellan att enbart ha pensionsinkomst och att ha arbetetsinkomst eller arbetsinkomst plus pensionsinkomst är knappt 40 000 kr/år till förmån för arbetsinkomst. Denna siffra är säker, relativt de variabler som har använts.

Bidrag
Även skillnaden mellan att ha eller inte ha bidrag (exkl. bostadsbidrag/tillägg) är statistiskt säker. Den genomsnittliga bidragsinkomsten höjer disp 2 med 41 000 kr/år.

Bostadsstöd
Hushåll som har bostadsstöd kan antas ha lägre disp ink än de som inte har ett sådant stöd. Disp ink 2 är knappt 39 000 kr/år lägre för hushåll med bostadsstöd. Denna uppgift är statistiskt säker.

Antal funktionshinder
Antal funktionshinder har ett svagt positivt samband med disp ink. Det betyder att hushåll med personer som har fler än ett funktionshinder har en något högre disp ink 2 än hushåll där den funktionshindrade har ett funktionshinder. Skillnaden är 1 400 kr/år, men värdet är inte statistiskt säkert.

Andra hälsoproblem
Hushåll med personer som, utöver funktionshinder, även har andra hälsoproblem, har genomsnittligt 9 200 kr/år lägre disp 2 än övriga. Uppgiften är inte statistiskt säker.

1.7.3 Bedömning

Minusvärden för vissa hushåll efter betalning av samtliga tjänster är förväntade, men inte att det handlar om så stora belopp som redovisas i tabell 1.54. Tabellen visar att utgifterna för dessa tjänster lägger sten på börda. Vissa hushåll har redan i utgångsläget och efter betalning av bostadskostnad och uppehälle en mycket knapp situation. Frågan är om de redovisade uppgifterna bör ifrågasättas i något avseende.

Som har framhållits inledningsvis är inkomstuppgiftena baserade på en mindre population än motsvarande för kostnader. Drygt hälften har redovisat inkomstuppgifter. De genomsnittliga uppehällekostnaderna på drygt två basbelopp tyder på att många ensamstående inte har lämnat inkomstuppgifter eller har lämnat ofullständiga uppgifter. Det medför i så fall en viss skevhet beträffande inkomstuppgifterna.

Ett annat problem är att de initiala nettoinkomsterna (disp 1) är låga i vissa fall. 4 564 kr/månad för P5 är en trovärdig uppgift, men knappast minimivärdet 600 kr/månad om inte de hushåll som avses har socialbidrag till sin försörjning. Även minimivärdet för disp 2 kan ifrågasättas. Med ett antagande om 0 kr i utgångsläget skulle det handla om en nettobostadskostnad på 7 333 kr/månad.

Värdena för disp 3 – 6 är oproblematiska sedda i relation till disp 1 och 2.

En annan aspekt på inkomstuppgifterna är att de gäller hushåll. För att få en precis jämförelse mellan olika grupper skulle uppgifterna ha behövt räknas om till s.k. jämförbar disponibel inkomst, dvs. till enpersonsinkomster. Av tidsskäl har det inte varit möjligt att göra en sådan omräkning. Det nämnda förhållandet måste dock hållas i minnet när olika resonemang förs och slutsatser dras.

Sammanfattningsvis visar genomgången av inkomster att vissa skevheter kan föreligga som kräver stor försiktighet beträffande slutsatser.

1.8 Särskilt utsatta grupper

I avsnittet belyses inledningsvis vilka av de sjutton funktionshindren i enkäten som medför de högsta kostnaderna. En genomgång sker av samtliga summerade tjänster, och av deltjänster i den mån värden har kunnat tas fram, men utan kommentarer. (Regressioner för summerade tjänster redovisas i *bilaga 3:1-3* till kapitlet) Därefter anges för var och en av kostnadsposterna kostn. a, b och c, de funktionshinder som medför högst kostnader. En indelning i grupperna a, b, c och d sker i det senare fallet.

1.8.1 Funktionshinder och kostnader

Olika funktionshinder innebär, tillsammans med andra faktorer som kön, ålder, antal funktionshinder och andra hälsoproblem, olika stora kostnader. När, i det följande, vissa funktionshinder "pekas ut", betyder det tekniskt sett att kostnaderna för vart och ett av dessa belyses utan att andra funktionshinder eller faktorer påverkar värdet. Det som belyses är emellertid inte kostnaderna för funktionshindret som sådant, utan kostnaderna för personer som har funktionshindret. Eftersom dessa personer samtidigt kan ha andra funktionshinder och andra hälsoproblem vägs även kostnader för dessa in. Ett exempel får illustrera vad det handlar om.

Antag att vi har tre personer där den ene har autism, den andre autism, rörelsenedsättning och utvecklingsstörning och den tredje kronisk smärta, rörel-

senedsättning och synskada. Vi vill först avgöra vilka kostnader som personer med autism har. Två personer har autism och deras samlade kostnader bedöms mot bakgrund av de samlade kostnaderna hos personerna som inte har autism. En person har kronisk smärta. Dennes kostnader jämförs mot övrigas som inte har kronisk smärta. Osv. Givetvis görs korrigeringar för att antalet personer varierar som har olika funktionshinder. Genom att på det sättet göra beräkningar funktionshinder för funktionshinder, får respektive funktionshinder olika tyngd när det gäller att förklara de samlade kostnaderna och kostnaderna för olika deltjänster.

Funktionshinder som innebär högst kostnader för respektive tjänst/vara

Storleken på kostnaderna redovisas först i samband med kostn. a, b och c i nästa avsnitt. Här anges enbart vilka av fyra funktionshinder som innebär de högsta kostnaderna för respektive tjänst.

Hälso- och sjukvård (summerade kostnader)

Rörelsenedsättning, afasi, diabetes, annat funktionshinder.

Habilitering/rehabilitering
Annat funktionshinder, hjärnskada i vuxen ålder, hjärt- och lungsjukdom, astma/allergi.

Hjälpmedel
Hjärt- och lungsjukdom, utvecklingsstörning, hörselskada/dövhet, epilepsi.

Läkarvård
Annat funktionshinder, kronisk smärta, mag- och tarmsjukdom, hjärnskada i vuxen ålder.

Läkemedel
Hjärnskada i vuxen ålder, psykisk sjukdom/nedsättning, hörselskada/dövhet, mag- och tarmsjukdom.

Förbrukningsartiklar
Hörselskada/dövhet, mag- och tarmsjukdom, utvecklingsstörning, diabetes.

Speciallivsmedel
Dövblindhet, hjärnskada i vuxen ålder, rörelsenedsättning, diabetes.

Fotvård
Afasi, autism, mag- och tarmsjukdom, kronisk smärta.

Sjukresor
Annat funktionshinder, rörelsenedsättning, synskada/blindhet, utvecklingsstörning.

Service (summerade kostnader)

Autism, hjärnskada i vuxen ålder, psykisk sjukdom/nedsättning, utvecklingsstörning.

Kommunal hemhjälp
Diabetes, rörelsenedsättning, talskada/talsvårighet, hjärnskada i vuxen ålder.

Övriga deltjänster
Värden saknas.

Resor (summerade kostnader)

Rörelsenedsättning, afasi, psykisk sjukdom/funktionsnedsättning, astma/allergi.

Resor till särskilda insatser
Hjärt- och lungsjukdom, psykisk sjukdom/nedsättning, annat funktionshinder, hörselskada/dövhet.

Färdtjänst
Hjärnskada i vuxen ålder, talskada/talsvårighet, synskada/blindhet, astma/allergi.

Riksfärdtjänst
Värden saknas.

Bilstöd
Hjärnskada i vuxen ålder, epilepsi, utvecklingsstörning.

Sysselsättning

Värden saknas.

Fritid och rekreation (summerade kostnader)

Diabetes, hjärt- och lungsjukdom, rörelsenedsättning, epilepsi.

Fritidssysselsättning
Diabetes, hjärt- och lungsjukdom, hjärnskada i vuxen ålder, rörelsenedsättning.

Semester
Diabetes, kronisk smärta, rörelsenedsättning, utvecklingsstörning.

Andra tjänster och varor

Autism, psykisk sjukdom/nedsättning, rörelsenedsättning, hjärnskada i vuxen ålder.

1.8.2 Några utsatta grupper med avseende på funktionshinder

En möjlig väg att klargöra vilka grupper som är de mest utsatta, är att ta fasta på vilka funktionshinder som medför de högsta sammanlagda kostnaderna och att belysa hur personer med dessa funktionshinder är fördelade på grupperna a, b, c och d som har skapats med avseende på svar om ekonomiska effekter.

Eftersom höga kostnader i sig inte behöver leda till utsatthet om individerna/ hushållen har inkomster som kan täcka kostnaderna, finns en kompletterande väg, nämligen att belysa kostnaderna för de personer/hushåll som har de lägsta disponibla inkomsterna efter att kostnaderna har betalats. Resultat med utgångspunkt från båda dessa vägar skall redovisas.

Vid användning av samma metodik som har anförts ovan (regressionsanalys) framträder höga kostnader för tre olika funktionshinder med avseende på kostn. a och kostn. b. Det är autism, begåvningsmässig nedsättning efter hjärnskada vid vuxen ålder och rörelsenedsättning. När det gäller kostn. c tillkommer ytterligare två funktionshinder, nämligen psykisk sjukdom/funktionsnedsättning och diabetes. Kostnadsdata för dessa funktionshinder finns tillgängliga och skall redovisas.

Inledningsvis tas de summerade kostnaderna upp samt disp 6, dvs. den disponibla inkomsten för hushållen när bostad, upphälle och tjänster/varor till följd av funktionshinder är betalda. Uppgifterna redovisas i tabell 1.55.

Tabell 1.55 Kostnader och disponibel inkomst 6 för personer med fem olika funktions hinder

Autism Alla	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kost a	23	200	800	1.800	2.400	7.570,8	12.000	28.200	33.600
kost b	28	480	1.200	2.124	6.015	9.632,4	14.000	32.100	34.800
kost c	28	1.200	1.600	4.200	10.300	15.121,7	21.000	46.800	68.400
disp 6	19	-115.080	-115.080	-36.048	13.216	30.127,0	87.356	236.116	236.116
Hjärnskada									
Alla	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kost a	44	610	1.000	2.550	6.820	10.191,8	12.970	36.000	45.600
kost b	47	1.200	1.730	5.600	9.800	14.863,9	18.400	50.640	62.154
kost c	48	1.200	1.730	5.200	13.150	17.003,8	23.500	52.320	62.154
disp 6	21	-78.932	-44.290	-784	26.112	41.828,7	83.092	178.668	192.466
Rörelsenedsättning									
Alla	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kost a	188	24	400	1.800	4.200	7.528,8	9.782	30.600	62.850
kost b	203	24	1.200	4.000	8.800	12.385,2	17.900	34.800	64.050
kost c	205	200	1.200	4.800	11.550	15.788,5	21.000	43.633	83.250
disp 6	100	-115.442	-64.658	-9.724	22.640	28.748,3	51.672	173.928	285.488
Psykisk sjukdom/bedsättning									
Alla	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kost a	28	200	200	1.300	3.450	7.527,5	10.400	26.400	38.640
kost b	32	450	800	2.200	5.570	9.963,4	15.000	33.900	50.640
kost c	32	450	800	4.725	12.720	14.494,7	20.825	34.800	52.320
disp 6	12	-80.412	-80.412	-9.199	4.319	22.244,0	33.669	196.920	196.920
Diabetes									
Alla	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kost a	34	240	650	2.450	6.725	7.741,1	13.000	16.700	30.000
kost b	35	800	1.200	3.300	8.000	10.941,6	17.000	32.764	36.600
kost c	35	1.200	1.250	4.300	11.006	13.478,7	18.400	34.800	51.000
disp 6	18	-30.392	-30.392	10.012	35.276	37.173,2	59.204	111.702	111.702

Det kan först konstateras att antalet personer varierar som har resp. funktionshinder. Kostnader för autism, psykisk sjukdom/nedsättning och diabetes redovisas av ca 30 personer vardera, mot ca 50 för hjärnskada och 200 för rörelsenedsättning. Vidare framgår att median- och medelvärdeskostnaderna i allmänhet är högre än genomsnittet för summerade kostnader (se avsnitt 1.6). Undantag är medianvärdet för kostn. a och median- och medelvärdet för kostn. b be-

träffande autistiska personer, liksom median- och medelvärdena för kostn. b hos personer med psykisk sjukdom/ funktionsnedsättning. För personer med diabetes gäller också att medelvärdet för kostn. c är lägre. De generellt sett högre medelvärdena anger att många personer har mycket stora kostnader. Så är t.ex. P75 och P95-värdena högre än genomsnittet för summerade kostnader (kostn. c), med undantag för diabetes och P95 vid psykisk sjukdom/nedsättning.

De höga kostnaderna för samtliga personer med respektive funktionshinder reser frågan hur dessa personer är fördelade på grupperna a, b, c och d. Vidare – eftersom gruppindelningen handlar om upplevda ekonomiska effekter – gäller frågan om det enbart är höga kostnader eller om det är en kombination av höga kostnader och låga disponibla inkomster som avgör hur personerna har svarat angående ekonomiska effekter. För att belysa detta granskas varje funktionshinder för sig med indelning i grupperna a, b, c och d. I tabell 1.56 redovisas kostnader för personer med autism.

Tabell 1.56 Kostnader för delgrupper av personer med autism

Autism									
Grupp a	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	1	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080
kostn. b	1	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080
kostn. c	1	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080	7.080
disp 6	1	1.636	1.636	1.636	1.636	1.636	1.636	1.636	1.636
Grupp b	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	11	200	200	1.800	2.400	6.986,2	12.000	33.600	33.600
kostn. b	13	480	480	3.200	8.600	10.379,1	16.000	34.800	34.800
kostn. c	13	2.400	2.400	12.000	17.400	19.517,5	21.200	68.400	68.400
disp 6	9	-38.848	-38.848	-5.552	49.240	45.326,7	101.336	138.068	138.068
Grupp c	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	5	1.600	1.600	2.250	3.300	8.590,0	7.600	28.200	28.200
kostn. b	6	1.600	1.600	2.700	4.125	8.708,3	7.600	32.100	32.100
kostn. c	6	1.600	1.600	3.300	6.275	12.141,7	8.600	46.800	46.800
disp 6	6	-30.880	-30.880	-15.152	39.488	59.402,7	87.356	236.116	236.116
Grupp d	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	6	1.600	1.600	2.800	2.100	7.875,0	14.850	24.800	24.800
kostn. b	8	1.200	1.200	1.700	2.250	9.431,3	18.550	29.250	29.250
kostn. c	8	1.200	1.200	1.800	4.700	11.218,8	21.825	31.900	31.900
disp 6	3	-115.080	-115.080	-115.080	-39.972	-64.526.7	-38.528	-38.528	-38.528

Enbart en person med autism finns i grupp a. Något klart utslag ges därför inte. Grupp b har högre kostnader än genomsnittet för kostn. b och väsentligt högre för kostn. c. Det stämmer väl överens med hypotesen beträffande kostnader och upplevda ekonomiska effekter (se avsnitt 1.4.2). Även lägre kostnader för grupp c och grupp d stämmer med hypotesen. De lägre inkomsterna för grupp d motsäger dock hypotesen. Personerna i denna grupp borde, med den situationen, ha redovisat besvärliga ekonomiska effekter. En förklaring kan vara att flera personer har fallit bort beträffande inkomstredovisningen. Dessutom är antalet som uppger inkomster mycket litet, bara tre personer.

Tabell 1.57 Kostnader för delgrupper av personer med hjärnskada

Hjärnskada

Grupp a	**N**	**Min**	**P5**	**P25**	**P50**	**Medel**	**P75**	**P95**	**Max**
kostn. a	5	2.400	2.400	5.100	8.750	14.570,0	11.000	45.600	45.600
kostn. b	5	7.200	7.200	13.550	15.800	22.490,0	20.700	55.200	55.200
kostn. c	5	7.200	7.200	15.800	16.250	24.150,0	23.400	58.100	58.100
disp 6	3	-78.932	-78.932	-78.932	10.416	-1.135,0	65.112	65.112	65.112
Grupp b	**N**	**Min**	**P5**	**P25**	**P50**	**Medel**	**P75**	**P95**	**Max**
kostn. a	14	610	610	1.600	7.450	12.317,9	20.800	38.640	38.640
kostn. b	14	1.600	1.600	9.700	16.105	21.349,6	27.340	62.154	62.154
kostn. c	14	1.600	1.600	9.800	22.550	25.083,9	37.200	62.154	62.154
disp 6	6	-44.290	-44.290	-24.356	-1.103	39.080,0	126.664	178.668	178.668
Grupp c	**N**	**Min**	**P5**	**P25**	**P50**	**Medel**	**P75**	**P95**	**Max**
kostn. a	9	800	800	1.800	4.800	5.004,4	8.450,0	9.150	9.150
kostn. b	9	1.800	1.800	4.300	8.800	8.737,8	10.540	25.550	25.550
kostn. c	9	1.800	1.800	4.300	9.600	11.937,8	17.740	32.750	32.750
disp 6	4	-33.384	-33.384	-17.084	44.054	61.797,5	140.679	192.466	192.466
Grupp d	**N**	**Min**	**P5**	**P25**	**P50**	**Medel**	**P75**	**P95**	**Max**
kostn. a	16	1.730	1.730	3.800	6.900	9.881,3	15.400	31.320	31.320
kostn. b	19	1.200	1.200	4.500	8.500	10.980,0	16.400	33.900	33.900
kostn. c	20	1.200	1.465	4.650	9.050	11.841,0	17.675	32.610	33.900
disp 6	8	168	168	20.740	48.260	50.017,0	82.304	97.360	97.360

Hypotesen tycks ha bättre stöd när det gäller hjärnskada i vuxen ålder. Kostnaderna är enligt tabell 1.57 ganska lika i grupp a och b – och högre än i grupperna c och d – men inkomsterna är lägre i grupp a än b. Även här är dock antalet personer som uppgifterna bygger på litet.

Tabell 1.58 Kostnader för delgrupper av personer med rörelsenedsättning

Rörelsenedsättning

Grupp a	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	42	24	2.400	3.140	5.722	8.927,4	9.800,0	20.810	62.850
kostn. b	43	1.600	3.600	7.200	13.700	17.605,1	23.400	44.810	64.050
kostn. c	43	3.600	4.300	11.400	18.200	23.021,4	29.450	58.100	83.250
disp 6	29	-80.170	-78.932	-17.564	10.416	12.299,1	31.292	65.112	285.488
Grupp b	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	54	24	240	1.600	3.925	8.456,7	12.800	32.000	34.800
kostn. b	57	24	1.400	5.900	11.400	14.359,0	20.660	36.800	46.200
kostn. c	57	1.220	1.400	6.550	16.900	18.720,4	25.600	47.300	70.200
disp 6	27	-91.108	-50.384	-9.280	33.124	34.380,9	52.208	173.240	178.668
Grupp c	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	36	400	450	1.675	4.225	6.317,2	8.145,00	31.850	32.300
kostn. b	41	568	1.150	2.850	7.650	9.236,7	10.540	25.550	41.450
kostn. c	41	1.000	1.200	3.200	8.216	11.268,4	16.800	32.750	45.950
disp 6	22	-115.442	-33.384	4.400	32.238	42.229,0	75.780	174.616	192.466
Grupp d	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	56	24	200	1.600	3.520	6.363,8	8.800	29.068	31.320
kostn. b	62	200	880	2.150	5.866	9.032,5	13.000	31.320	32.764
kostn. c	64	200	1.200	3.039	6.895	11.213,4	17.110	32.764	48.700
disp 6	22	-83.260	-30.984	-11.076	21.620	30.038,1	51.956	140.292	182.164

Personer med rörelsenedsättning är enligt tabell 1.58 tillräckligt många för att visa om hypotesen är rimlig. Det visar sig att den är det, både beträffande kostnader och inkomster. Grupp a har både mer kostnader och mindre inkomster. Det senare framgår av median- och medelvärdena för disp 6. Inkomstskillnaden gentemot de övriga grupperna är större än som förklaras av kostnadsskillnaden.

Tabell 1.59 Kostnader för delgrupper av personer med psykisk sjukdom/funktionsnedsättning

Psykisk sjukdom/nedsättning

Grupp a	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	3	3.400	3.400	3.400	8.100	8.466,7	13.900	13.900	13.900
kostn. b	3	3.400	3.400	3.400	8.100	9.366,7	16.600	16.600	16.600
kostn. c	3	15.300	15.300	15.300	17.800	17.466,7	19.300	19.300	19.300
disp 6	2	-80.412	-80.412	-80.412	-43.672	-43.672,0	-6.932	-6.932	-6.932
Grupp b	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	11	200	200	1.800	4.390	10.025,5	14.000	38.640	38.640
kostn. b	12	3.200	3.200	4.995	89.000	13.410,0	15.250	50.640	50.640
kostn. c	12	4.400	4.400	12.720	16.680	20.118,3	25.100	52.320	52.320
disp 6	4	-12.466	-12.466	-6.920	4.367	24.401,0	55.722	101.336	101.336
Grupp c	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	8	450	450	975	2.375	2.823,8	4.420	6.600	6.600
kostn. b	10	450	450	2.650	4.050	5.379,0	5.540	20.350	20.350
kostn. c	10	450	450	3.300	7.270	7.239,0	9.300	20.350	20.350
disp 6	5	-11.466	-11.466	10.012	30.592	52.560,8	36.746	196.920	196.920
Grupp d	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	6	200	200	800	7.350	8.750,0	15.200	21.600	21.600
kostn. b	7	1.200	1.200	1.400	3.620	10.860,0	16.400	33.900	33.900
kostn. c	7	1.200	1.200	1.400	3.620	13.945,7	30.400	33.900	33.900
disp 6	1	-6.136	-6.136	-6.136	-6.136	-6.136,0	-6.136	-6.136	-6.136

Även när det gäller psykisk sjukdom/funktionsnedsättning tycks hypotesen inte kunna förkastas när såväl kostnader som inkomster beaktas, men även här finns problem med ett alltför litet antal personer som framgår av tabell 1.59.

Tabell 1.60 Kostnader för delgrupper av personer med diabetes

Diabetes									
Grupp a	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	7	1.600	1.600	6.400	7.200	7.985,7	10.400	13.800	13.800
kostn. b	7	1.600	1.600	6.400	13.100	14.928,6	19.700	36.600	36.600
kostn. c	7	6.400	6.400	8.800	13.100	21.442,9	29.500	51.000	51.000
disp 6	4	-30.392	-30.392	-20.280	10.562	12.484,0	45.248	59.204	59.204
Grupp b	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	16	240	240	1.400	6.250	6.568,8	11.403	16.700	16.700
kostn. b	16	800	800	2.712	7.600	9.175,0	14.675	20.660	20.660
kostn. c	16	1.250	1.250	4.270	10.078	10.300,0	15.275	20.660	20.660
disp 6	7	10.108	10.108	31.936	43.066	53.230,9	94.360	111.702	111.702
Grupp c	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	2	3.300	3.300	3.300	16.650	16.650,0	30.000	30.000	30.000
kostn. b	3	1.200	1.200	1.200	3.300	11.500,0	30.000	30.000	30.000
kostn. c	3	1.200	1.200	1.200	9.300	15.100,0	34.800	34.800	34.800
disp 6	3	-21.224	-21.224	-21.224	10.012	21.522,7	75.780	75.780	75.780
Grupp d	N	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P95	Max
kostn. a	9	1.600	1.600	3.480	5.350	7.655,1	13.684	15.800	15.800
kostn. b	9	2.450	2.450	3.540	8.000	10.795,1	17.000	32.764	32.764
kostn. c	9	2.450	2.450	3.540	8.050	12.395,1	17.000	32.764	32.764
disp 6	4	-7.824	-7.824	14.047	46.231	45.499,5	76.952	97.360	97.360

Högre kostnader för diabetes enligt tabell 1.60 i grupp a stämmer med hypotesen för kostn. c, medan däremot grupp b visserligen har högre medianvärde men lägre medelvärde än både grupp c och grupp d för samma kostnadspost.. Hypotesen stämmer alltså för medianvärdena men inte för medelvärdena där grupp a har högst kostnader och grupp b lägst.

Vad gäller inkomsterna efter betalning av utgifter – disp 6 – har grupp a, följd av grupperna c, d och b, den mest bekymmersamma situationen beträffande medelvärdet. Även detta stämmer med hypotesen, med undantag för grupp b. Antalet personer/hushåll som redovisar disp 6 är väl litet för att resultatet skall anses säkert, dvs. samma situation gäller som för några av de övriga funktionshindren.

Kostnader för personer/hushåll med de lägsta inkomsterna

Genom att resonera med utgångspunkt från såväl kostnader som inkomster har den kompletterande vägen, nämnd inledningsvis, redan berörts. Men kostnaderna kan också belysas mer direkt för personer/hushåll som har de lägsta inkomsterna efter att kostnaderna har betalats. Frågan är då vad som kvarstår av det som har sagts hittills och om de nämnda funktionshindren fortfarande kommer i fokus.

Med samma metodik som tidigare har kostnaderna belysts med avseende på funktionshinder i ett inkomstintervall för disp 6, med högsta värde för disp 6 på 18 302 kr. Intervallet i fråga är de två lägsta kvartilerna för disp 6. Resultatet kvarstår i förhållande till tidigare, men med en viss förändring så att även hörselskada/dövhet, synskada/blindhet och hjärt- och lungsjukdom visar sig generera höga kostnader. Överhuvudtaget tycks skillnaderna mellan kostnader för olika funktionshinder minska beträffande personerna med de 50 %-en lägsta inkomsterna (efter betalning). Regressionsberäkningar framgår av *bilaga 4* till kapitlet.

1.8.3 Bedömning

Avsnittet har ägnats åt att försöka klargöra vilka funktionshinder som innebär särskilt höga kostnader. En genomgång av olika deltjänster av hälso- och sjukvård, service etc. visar att funktionshindrens tyngd vad gäller kostnader är olika från tjänst till tjänst. Det är först vid summeringar av tjänster som det går att fånga vissa mönster. Utgående enbart från kostnader visar det sig att autism, begåvningsmässig nedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder, rörelsenedsättning, psykisk sjukdom/nedsättning och diabetes innebär höga kostnader. Utgående från såväl kostnader som inkomster visar det sig att personer med samma typ av funktionsnedsättning har olika grad av utsatthet. I stort sett bekräftas hypotesen att personer som har anfört negativa ekonomiska effekter av utgifter (se avsnitt 1.4.2), antingen har högre kostnader eller lägre inkomster (efter betalning) än genomsnittligt. Utgående från personer med de 50 %-en lägsta inkomsterna (efter betalning), har fortfarande personer med de fem nämnda funktionshindren högst kostnader, men nu tillsammans även med personer som har hörselskada/dövhet, synskada/blindhet och hjärt- och lungsjukdom. Överhuvudtaget minskar skillnaderna mellan kostnader för olika funktionshinder i dessa inkomstlägen.

En slutsats är att vissa funktionshinder innebär högre kostnader än andra. Vidare har vissa personer/hushåll en svårare situation än andra beroende på högre kostnader och/eller lägre inkomster. I stort sett finns dessa personer i de grupper som har benämts a och b. Personerna kan ha olika huvudfunktionshinder och olika kompletterande hinder. Av alla som har redovisat kostnader, 490 stycken, finns 77 personer i grupp a och 140 stycken i grupp b. Vid genomgången av fem, funktionshinder som innebär särskilt höga kostnader har 59 personer "hittats" som tillhör grupp a och 112 som finns i grupp b. Som fram-

går fångar inte de fem typerna av funktionshinder alla i grupp a och grupp b. "Utpekandet" av vissa funktionshinder innebär alltså inte någon uttömmande beskrivning av personer/hushåll med särskild utsatthet. I sådana personer/hushåll kan även finnas andra funktionshinder än de nämnda, vilket visas i avsnitt 1.4 där tyngdpunkterna när det gäller typer av funktionshinder i grupperna a, b, c och d redovisas.

DINA UTGIFTER FÖR
service, vård och behandling

Avgiftsutredningen
Socialdepartementet
1994

BAKGRUNDSFRÅGOR

Detta formulär kommer att besvaras både av personer som själva har funktionshinder och personer som har barn med funktionshinder. Därför vill vi inledningsvis veta vilken av dessa kategorier Du tillhör. *Har Du barn med funktionshinder är det barnets personuppgifter vi efterfrågar i formuläret.*
(Om Du har barn och både Du och barnet har funktionshinder vill vi att Du ringer oss innan Du svarar på frågorna.)

1. 1 ( ) Jag har själv funktionshinder
   2 ( ) Jag har ett barn med funktionshinder

2. Ditt/Ditt barns kön

   1 ( ) Man/pojke
   2 ( ) Kvinna/flicka

3. Din/Ditt barns ålder

   1 ( ) 0-6 år
   2 ( ) 7-15 år
   3 ( ) 16-17 år
   4 ( ) 18-24 år
   5 ( ) 25-34 år
   6 ( ) 35-44 år
   7 ( ) 45-54 år
   8 ( ) 55-64 år

4. Dina/Ditt barns familjeförhållanden

   1 ( ) Bor ensam
   2 ( ) Delar bostad med make/maka/sambo
   3 ( ) Delar bostad med make/make/sambo samt barn
   4 ( ) Delar bostad med förälder/föräldrar eller annan anhörig
   5 ( ) Delar bostad med barn
   6 ( ) Annat, nämligen.....

5. Typ av funktionsnedsättning (flera alternativ kan anges)

1 ( ) Afasi
2 ( ) Astma/allergi
3 ( ) Autism
4 ( ) Diabetes
5 ( ) Dövblindhet
6 ( ) Epilepsi
7 ( ) Hjärnskada som har uppstått i vuxen ålder
8 ( ) Hjärt-/lungsjukdom
9 ( ) Hörselskada/dövhet
10 ( ) Kronisk smärta
11 ( ) Mag-/tarmsjukdom
12 ( ) Psykisk sjukdom/funktionsnedsättning
13 ( ) Rörelsenedsättning
14 ( ) Synskada/blindhet
15 ( ) Talskada/talsvårighet
16 ( ) Utvecklingsstörning
17 ( ) Annat funktionshinder, nämligen .....

6. När uppkom Din/Ditt barns sjukdom/skada?

1 ( ) Vid födseln
2 ( ) För mindre än 2 år sedan
3 ( ) För mellan 2 och 10 år sedan
4 ( ) För mer än 10 år sedan

7. Har Du/Ditt barn något annat hälsoproblem än det/de som har nämnts ovan?

1 ( ) Ja, nämligen .....
2 ( ) Ja, nämligen .....
3 ( ) Nej

8. Vilken eller vilka av följande insatser hade Du/Ditt barn år 1993?

1 ( ) hemtjänst
2 ( ) färdtjänst
3 ( ) särskilda omsorger

9. Är Du/Ditt barn medlem i en handikapporganisation?

1 ( ) Ja
2 ( ) Nej

FRÅGOR OM NYTTJANDE AV OLIKA TJÄNSTER/VAROR OCH AVGIFTER FÖR DESSA

I avsnittet ställs frågor som ger upplysningar om Din/Ditt barns samlade användning av tjänster och varor samt kostnader för dessa.

När det gäller kostnader har Du alltid en möjlighet att lämna ett exakt svar i alternativ 1 som har en prickad linje. Använd med fördel den möjligheten. Om Du inte kommer ihåg exakt eller vill ge ett mer ungefärligt svar kryssar Du för något annat alternativ. *Lägg märke till den tidsperiod som varje fråga omfattar.*

Följande tjänste- och varuområden tas med i formuläret:

Hälso- och sjukvård, läkemedel m.m;
Habilitering och rehabilitering, hjälpmedel, tolktjänst för vardagstolkning, sjukvård, läkemedel, förbrukningsartiklar, specialkost, fotvård, tandvård, sjukresor.

Service m.m.;
Hemhjälp, ledsagarservice, avlösarservice, korttidsvistelse, växelvård, personlig assistans, hjälp i bostad med särskild service.

Kommunikationer;
Resor till "särskilda insatser", färdtjänst, bilstöd.

Sysselsättning;
Arbete, skola och utbildning, dagverksamhet.

Fritid och rekreation;
Fritid, rekreation och semester.

Ytterligare tjänster och varor;
Andra tjänster/varor som behövs och används till följd av funktionshinder och ohälsa.

Hälso- och sjukvård, läkemedel m.m.

Habilitering och rehabilitering

10 a. Har Du/Ditt barn haft kontakt med någon habiliterings- eller rehabiliteringsverksamhet under de ***senaste 3 månaderna***?

1 ( ) Ja, ... gånger
2 ( ) Ja, 1- 3 gånger
3 ( ) Ja, 4- 7 gånger
4 ( ) Ja, 8 eller fler gånger
5 ( ) Nej, ingen kontakt

10 b. Om ja, av vem har Du/Ditt barn fått habilitering eller rehabilitering? Flera alternativ kan anges.

1 ( ) Landstinget
2 ( ) Kommunen
3 ( ) Annan, nämligen .....

10 c. Om ja, har Du/Ditt barn haft några utgifter för habiliteringen/ rehabiliteringen? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) Ja,..... kronor
2 ( ) Ja, 1- 100 kronor
3 ( ) Ja, 101- 300 kronor
4 ( ) Ja, 301- 600 kronor
5 ( ) Ja, 601 eller fler kronor
6 ( ) Nej, ingen utgift
7 ( ) Vet inte

10 d. Om Du/Ditt barn har haft utgifter för habiliteringen/rehabiliteringen, vad har det då gällt?

1 ( ) Sjukgymnastik
2 ( ) Annat, nämligen .....
.....

Hjälpmedel

11 a. Har Du/Ditt barn fått särskilda hjälpmedel under de ***senaste 3 månaderna***? Flera alternativ kan anges.

1 ( ) Ja, för användning i hemmet
2 ( ) Ja, för användning i förskolan
3 ( ) Ja, för användning i skolan
4 ( ) Ja, för användning i arbetet
5 ( ) Ja, för användning i annan utbildning
6 ( ) Ja, för användning på fritiden utanför hemmet
7 ( ) Nej, jag behöver inga hjälpmedel

11 b. Om ja, av vem har Du/Ditt barn fått hjälpmedel? Flera alternativ kan anges.

1 ( ) Landstinget
2 ( ) Kommunen
3 ( ) Annan, nämligen .....

11 c. Om ja, har Du/Ditt barn haft några utgifter för hjälpmedel? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) Ja, ... kronor
2 ( ) Ja, 1- 100 kronor
3 ( ) Ja, 101- 300 kronor
4 ( ) Ja, 301- 600 kronor
5 ( ) Ja, 601 eller fler kronor
6 ( ) Nej, ingen utgift
7 ( ) Vet inte

11 d. Om Du/Ditt barn har haft utgifter för hjälpmedel, vad har det då gällt?

1 ( ) Utprovning/anpassning av hjälpmedel ..... kronor
2 ( ) Besöksavgifter..... kronor
3 ( ) Utlämning av hjälpmedel..... kronor
4 ( ) Egenavgift eller hyresavgift..... kronor

Tolktjänst

12 a. Har Du/Ditt barn på grund av dövhet/hörselskada haft någon tolktjänst under de ***senaste 3 månaderna***?

1 ( ) Ja, ... gånger
2 ( ) Ja, 1- 3 gånger
3 ( ) Ja, 4- 7 gånger
4 ( ) Ja, 8 eller fler gånger
5 ( ) Nej, ingen kontakt

12 b. Om ja, av vem har Du/Ditt barn fått tolktjänst?

1 ( ) Landstinget
2 ( ) Annan, nämligen .....

12 c. Om ja, har Du/Ditt barn haft några utgifter för tolktjänsten? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) Ja, ... kronor
2 ( ) Ja 1- 100 kronor
3 ( ) Ja, 101- 300 kronor
4 ( ) Ja, 301- 600 kronor
5 ( ) Ja, 601 eller fler kronor
6 ( ) Nej, ingen utgift
7 ( ) Vet inte

Andra besök inom sjukvården samt läkemedelsköp

13 a. Har Du/Ditt barn gjort andra besök inom sjukvården under de ***senaste 3 månaderna*** än sådana som har att göra med habilitering/rehabilitering, utprovning av hjälpmedel och tolktjänst. Ange antalet besök hos läkare, distriktssköterska eller sjukgymnast. Räkna även in fall där sjuk- eller behandlingsbesök har gjorts i hemmet.

1 ( ) Ja, ... gånger
2 ( ) Ja, 1- 3 gånger
3 ( ) Ja, 4- 7 gånger
4 ( ) Ja, 8 eller fler gånger
5 ( ) Nej, inget besök

13 b. Om ja, vad har Du/Ditt barn haft för utgifter för sådan sjukvård? Räkna med kostnader för läkare, distriktssköterska och sjukgymnast samt laboratorieprov. Ta inte med resekostnader.

1 ( ) .....kronor
2 ( ) 1- 100 kronor
3 ( ) 101- 300 kronor
4 ( ) 301- 600 kronor
5 ( ) 601 eller fler kronor
6 ( ) Vet inte

13 c. Har Du/Ditt barn haft utgifter för receptbelagda läkemedel under de ***senaste 3 månaderna***? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) Ja, ... kronor
2 ( ) Ja, 1- 100 kronor
3 ( ) Ja, 101- 300 kronor
4 ( ) Ja, 301- 600 kronor
5 ( ) Ja, 601 eller fler kronor
6 ( ) Nej, ingen utgift
7 ( ) Vet inte

Frikort

14. Har Du/Ditt barn kunnat utnyttja frikort för sjukvård och läkemedel under de ***senaste 3 månaderna***?

Antal besök för vård/behandling (inklusive sjukgymnastik) på frikort

1 ( ) Ja, ... gånger
2 ( ) Ja, 1- 2 gånger
3 ( ) Ja, 3- 4 gånger
4 ( ) Ja, 5 eller fler gånger
5 ( ) Nej, inget besök med frikort (eller inte gjort något besök alls)
6 ( ) Vet inte

Antal läkemedelsrecept på frikort

7 ( ) Ja, ... gånger
8 ( ) Ja, 1- 2 gånger
9 ( ) Ja, 3- 4 gånger
10 ( ) Ja, 5 eller fler gånger
11 ( ) Nej, inget recept på frikort (eller inte utnyttjat något recept)
12 ( ) Vet inte

Förbrukningsartiklar

15 a. Har Du/Ditt barn behövt använda särskilda förbrukningsartiklar (kanyler, testmaterial, bandagematerial, hudskyddsmedel, blöjor m.m.) under de ***senaste 3 månaderna***?

1 ( ) Ja, regelbundet flera gånger per vecka
2 ( ) Ja, vid något tillfälle per månad
3 ( ) Nej, inte alls

15 b. Om ja, hur stora har Dina/Ditt barns utgifter för förbrukningsartiklar varit? Ta inte med eventuella resekostnader.

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 1- 100 kronor
3 ( ) 101- 300 kronor
4 ( ) 301- 600 kronor
5 ( ) 601 eller fler kronor
6 ( ) Ingen utgift eftersom artiklarna ges kostnadsfritt
7 ( ) Vet inte

Speciallivsmedel

16 a. Har Du/Ditt barn behövt använda speciallivsmedel under de ***senaste 3 månaderna***?

1 ( ) Ja, regelbundet flera gånger per vecka
2 ( ) Ja, vid något tillfälle per månad
3 ( ) Nej, inte alls

16 b. Om ja, hur stora har Dina/Ditt barns utgifter för speciallivsmedel varit? Ta inte med eventuella resekostnader.

1 ( ) ..... kronor
1 ( ) 1- 100 kronor
2 ( ) 101- 300 kronor
3 ( ) 301- 600 kronor
4 ( ) 601 eller fler kronor
5 ( ) Vet inte

16 c. Om ja, har Du/Ditt barn haft tillgång till prisnedsatta speciallivsmedel?

1 ( ) Ja, har tillgång till prisnedsatta speciallivsmedel
2 ( ) Nej, har inte tillgång till prisnedsatta speciallivsmedel

Fotvård

17 a. Har Du/Ditt barn behövt anlita fotvårdsspecialist under de ***senaste 3 månaderna***?

1 ( ) Ja, ... gånger
1 ( ) Ja, 1- 3 gånger
2 ( ) Ja, 4- 7 gånger
3 ( ) Ja, 8 eller fler gånger
4 ( ) Nej, inte alls

17 b. Om ja, hur stora har Dina/Ditt barns utgifter för fotvård varit? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 1- 100 kronor
3 ( ) 101- 300 kronor
4 ( ) 301- 600 kronor
5 ( ) 601 eller fler kronor
6 ( ) Vet inte

17 c. Om ja, har några besök för fotvård varit kostnadsfria genom frikort enligt fråga 14?

1 ( ) Ja, ... besök
2 ( ) Nej, inga besök

Tandvård

18 a. När var Du/Ditt barn senast hos tandläkare eller tandhygienist?

1 ( ) För mindre än 3 månader sedan
2 ( ) För 3 månader - mindre än 1 år sedan
3 ( ) För 1 år - mindre än 2 år sedan
4 ( ) För 2 år - mindre än 5 år sedan
5 ( ) För 5 år sedan eller längre tid
6 ( ) Har aldrig varit hos tandläkare eller tandhygienist

18 b. Hur många besök blev det sammanlagt under de ***senaste 12 månaderna***?

1 ( ) ..... gånger
1 ( ) 1-3 gånger
2 ( ) 4- 7 gånger
3 ( ) 8-12 gånger
4 ( ) 13 eller fler gånger

18 c. Hur stora var Dina/Ditt barns utgifter för tandläkare eller tandhygienist under de senaste 12 månaderna? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 1- 100 kronor
3 ( ) 101- 300 kronor
4 ( ) 301- 600 kronor
5 ( ) 601-1 000 kronor
6 ( ) 1 001-1 300 kronor
7 ( ) 1 301-1 600 kronor
8 ( ) 1 601 eller fler kronor
9 ( ) Ingen utgift
10 ( ) Vet inte

Sjukresor

19 a. Har Du/Ditt barn behövt anlita taxi eller specialfordon för sjukresa (ej färdtjänst) i samband med sjukvård, tandvård m.m. under de ***senaste 3 månaderna***?

1 ( ) Ja, ... gånger
2 ( ) Ja, 1- 3 gånger
3 ( ) Ja, 4- 7 gånger
4 ( ) Ja, 8 eller fler gånger
5 ( ) Nej, inte alls

19 b. Om ja, hur stora har Dina/Ditt barns utgifter för sjukresorna varit?

1 ( ) .....kronor
2 ( ) 1- 100 kronor
3 ( ) 101- 300 kronor
4 ( ) 301- 600 kronor
5 ( ) 601 eller fler kronor
6 ( ) Vet inte

Service m.m

Frågorna omfattar inledningsvis sådana tjänster som ges i "vanligt" boende. Med hemhjälp avses det stöd, den service och omvårdnad som kommunen tillhandahåller i hemmet. *Observera att frågor om hemhjälp inte avser personlig assistans, ledsagarservice, avlösarservice, korttidsvistelse och växelvård eller den service som ges av personal som arbetar i bostad med särskild service* (t.ex. boendeservice, gruppbostad, servicehus). De senare tjänsterna ställer vi frågor om under särskilda rubriker.

Hemhjälp

20 a. Är Du/Ditt barn beviljad hemhjälp?

1 ( ) Ja
2 ( ) Nej

20 b. Om ja, till vad är Du/Ditt barn beviljad hemhjälp? Flera alternativ kan anges.

1 ( ) Städning
2 ( ) Inköp av mat och matlagning
3 ( ) Tvättning av kläder
4 ( ) Personlig omvårdnad
5 ( ) Fritidssysselsättningar
6 ( ) Annat, nämligen .....

20 c. Om ja, hur många timmar har Du/Ditt barn haft hemhjälp från kommunen under den ***senaste månaden*** (4 veckor)?

1 ( ) ..... timmar
2 ( ) 10 timmar eller mindre
3 ( ) Mellan 11 och 20 timmar
4 ( ) Mellan 21 och 40 timmar
5 ( ) Mellan 41 och 60 timmar
6 ( ) Mellan 61 och 80 timmar

7 ( ) Mellan 81 och 100 timmar
8 ( ) 101 timmar eller mer

20 d. Vad brukar Du betala för den kommunala hemhjälpen till Dig/Ditt barn ***per månad***?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101-1 300 kronor
9 ( ) 1 301-1 500 kronor
10 ( ) 1 501-1 700 kronor
11 ( ) 1 701-1 900 kronor
12 ( ) 1 901-2 100 kronor
13 ( ) 2 101 eller fler kronor

Annan hemhjälp

21 a. Har Du/Ditt barn under den ***senaste månaden*** haft någon annan hemhjälp än den kommunala?

1 ( ) Ja, hjälp av anhörig
2 ( ) Ja, hjälp av annan än anhörig
3 ( ) Nej

21 b. Om ja, hur många timmar har Du/Ditt barn haft denna hemhjälp under de senaste månaden?

1 ( ) ..... timmar
2 ( ) 10 timmar eller mindre
3 ( ) Mellan 11 och 20 timmar
4 ( ) Mellan 21 och 40 timmar
5 ( ) Mellan 41 och 60 timmar
6 ( ) Mellan 61 och 80 timmar
7 ( ) Mellan 81 och 100 timmar
8 ( ) 101 timmar eller mer

21 c. Vad brukar Du betala för denna hemhjälp ***per månad***?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101-1 300 kronor
9 ( ) 1 301-1 500 kronor
10 ( ) 1 501-1 700 kronor
11 ( ) 1 701-1 900 kronor
12 ( ) 1 901-2 100 kronor
13 ( ) 2 101 eller fler kronor

Ledsagarservice

22 a. Är Du/Ditt barn beviljad ledsagarservice?

1 ( ) Ja, enligt socialtjänstlagen
2 ( ) Ja, enligt LSS-lagen
3 ( ) Ja, men vet inte enligt vilken lag
4 ( ) Nej

22 b. Om ja, till vilka aktiviteter har Du/Ditt barn haft ledsagarservice under den ***senaste månaden***? Flera alternativ kan anges.

1 ( ) Promenader
2 ( ) Fritidsaktiviteter
3 ( ) Behandlingar hos läkare m.m.
4 ( ) Besök hos vänner, släktingar m.m.
5 ( ) Annat, nämligen .....

22 c. Vad brukar Du betala ***per månad*** för ledsagarservicen till Dig/Ditt barn ?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701 eller fler kronor
7 ( ) Ingen kostnad eftersom ledsagarservicen ges enligt LSS-lagen

Avlösarservice, korttidsvistelse och växelvård

23 a. Är Du/Ditt barn beviljad avlösarservice, korttidsvistelse eller växelvård för hjälp med avlösning eller vård?

1 ( ) Ja, avlösarservice enligt socialtjänstlagen
2 ( ) Ja, korttidsvistelse enligt LSS-lagen
3 ( ) Ja, avlösarservice/korttidsvistelse men vet inte enligt vilken lag
4 ( ) Ja, växelvård
5 ( ) Nej, inget av alternativen

23 b. Om ja, för hur många tillfällen ***per månad*** gäller detta?

1 ( ) 1-2 tillfällen
2 ( ) 3-4 tillfällen
3 ( ) Annat, nämligen .....

23 c. Vad brukar Du betala ***per månad*** för avlösarservicen, korttidsvistelsen eller växelvården till Dig/Ditt barn?

Avlösarservice/korttidsvistelse
1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 50 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701 eller fler kronor
7 ( ) Ingen kostnad

Växelvård
8 ( ) ..... kronor
9 ( ) 50- 150 kronor
10 ( ) 151- 300 kronor
11 ( ) 301- 500 kronor
12 ( ) 501- 700 kronor
13 ( ) 701 eller fler kronor
14 ( ) Ingen kostnad

Personlig assistans

24 a. Är Du/Ditt barn beviljad personlig assistans?

1 ( ) Ja, enligt socialtjänstlagen
2 ( ) Ja, enligt LSS-lagen
3 ( ) Ja, men vet inte enligt vilken lag
4 ( ) Nej

24 b. Om Du/Ditt barn är beviljad personlig assistans, hur många timmar gäller detta ***per månad*** (4 veckor)?

1 ( ) ..... timmar
2 ( ) 10 timmar eller mindre
3 ( ) Mellan 11 och 20 timmar
4 ( ) Mellan 21 och 40 timmar
5 ( ) Mellan 41 och 60 timmar
6 ( ) Mellan 61 och 80 timmar
7 ( ) Mellan 81 och 100 timmar
8 ( ) Mellan 101 och 120 timmar
9 ( ) Mellan 121 och 140 timmar
10 ( ) 141 timmar eller mer

24 c. Hur administreras den personliga assistansen som Du/Ditt barn erhåller?

1 ( ) Av kommunen
2 ( ) Genom medlemskap i ett brukarkooperativ/förening
3 ( ) Av mig som egen företagare
4 ( ) Av mig som egen företagare med administrativ hjälp från ett specialiserat företag
5 ( ) Annat, nämligen .....

.....

24 d. Vad är Din/Ditt barns kostnad ***per månad*** för personlig assistans?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor

5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101 eller fler kronor
9 ( ) Ingen kostnad eftersom personlig assistans ges enligt LSS-lagen

Bostad med särskild service

25 a. Bor Du/Ditt barn i bostad med särskild service?

1 ( ) Ja, bostad med särskild service för barn och ungdomar
2 ( ) Ja, gruppbostad för vuxna
3 ( ) Ja, servicehus för vuxna
4 ( ) Ja, annan bostad med särskild service, nämligen .....

.....

5 ( ) Nej

25 b. Om ja, vad får Du/Ditt barn hjälp med av servicepersonalen? Flera alternativ kan anges.

1 ( ) Städning
2 ( ) Inköp av mat och matlagning
3 ( ) Tvättning av kläder
4 ( ) Personlig omvårdnad
5 ( ) Fritidssysselsättningar
6 ( ) Annat, nämligen .....

25 c. Hur många timmar har Du/Ditt barn fått hjälp den ***senaste månaden*** av den servicepersonal som är knuten till Din/Ditt barns bostad?

1 ( ) .....timmar
2 ( ) 20 timmar eller mindre
4 ( ) Mellan 21 och 40 timmar
5 ( ) Mellan 41 och 80 timmar
6 ( ) Mellan 81 och 120 timmar
7 ( ) Mellan 121 och 160 timmar
8 ( ) Mellan 161 och 200 timmar
9 ( ) Mellan 201 och 240 timmar
10 ( ) Mellan 241 och 280 timmar
11 ( ) Mellan 281 och 320 timmar
12 ( ) Mellan 321 och 360 timmar
13 ( ) 361 eller fler timmar

25 d. Vad brukar Du betala för personalens service till Dig/Ditt barn ***per månad***? (Obs! den utgift som skall noteras avser själva boendekostnaden) Anm: Här skulle ha stått "avser *inte* själva..."

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101-1 300 kronor
9 ( ) 1 301-1 500 kronor
10 ( ) 1 501-1 700 kronor
11 ( ) 1 701-1 900 kronor
12 ( ) 1 901-2 100 kronor
13 ( ) 2 101 eller fler kronor
14 ( ) Ingen kostnad eftersom servicen ges enligt LSS-lagen

Kommunikationer

Resor i samband med "särskilda insatser"

26 a. Utnyttjar Du/Ditt barn resor i samband med "särskilda insatser", till exempel resor till och från daglig verksamhet, korttidshem, eftermiddags- eller fritidsverksamhet? *Observera att frågan inte gäller vanlig färdtjänst.*

1 ( ) Ja
2 ( ) Nej

26 b. Om ja, hur stora utgifter har Du/Ditt barn för dessa resor ***per månad***?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701 eller fler kronor

Färdtjänst

27 a. Har Du/Ditt barn färdtjänst?

1 ( ) Ja, med specialfordon
2 ( ) Ja, med taxi
3 ( ) Nej

27 b. Om ja, hur många färdtjänstresor ***per månad*** brukar Du/Ditt barn göra?

1 ( ) ..... enkelresor
2 ( ) 1 enkelresa
3 ( ) 2- 3 enkelresor
4 ( ) 4- 5 enkelresor
5 ( ) 6-10 enkelresor
6 ( ) 11-15 enkelresor
7 ( ) 16- 20 enkelresor
8 ( ) 21 eller fler enkelresor
9 ( ) Ingen resa

27 c. Hur stora utgifter har Du/Ditt barn för färdtjänstresor ***per månad***?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101 eller fler kronor

Riksfärdtjänst

28 a. Har Du/Ditt barn riksfärdtjänst?

1 ( ) Ja
2 ( ) Nej

28 b. Om ja, hur många riksfärdtjänstresor ***per månad*** brukar Du/Ditt barn göra?

1 ( ) .....enkelresor
2 ( ) 1 enkelresa
3 ( ) 2- 3 enkelresor
4 ( ) 4 eller fler enkelresor
5 ( ) Ingen resa

28 c. Hur stora utgifter har Du/Ditt barn för riksfärdtjänstresor **per månad**?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101 eller fler kronor

Bilstöd

29 a. Har Du/Ditt barn bilstöd?

1 ( ) Ja, har fått grundbidrag
2 ( ) Ja, har fått inkomstprövat anskaffningsbidrag
3 ( ) Ja, har fått anpassningsbidrag
4 ( ) Nej, har inte bilstöd

29 b. Om ja, hur stora utgifter har Du/Ditt barn för bilens drift ***per månad*** (bensin, olja. försäkringar, m.m.)?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 500 kronor eller mindre
3 ( ) 501- 700 kronor
4 ( ) 701- 900 kronor
5 ( ) 901-1 100 kronor
6 ( ) 1 101-1 300 kronor
7 ( ) 1 301-1 500 kronor
8 ( ) 1 501-1 700 kronor
9 ( ) 1 701-1 900 kronor
10 ( ) 1 901 eller fler kronor

29 c. Är någon del av denna kostnad en extra utgift, dvs. en utgift som inte skulle finnas om Du/Ditt barn inte hade funktionshinder?

1 ( ) Ja, nämligen ..... kronor per månad för .....
2 ( ) Nej, inte till någon del

Sysselsättning

Frågor om arbete och sysselsättning gäller bara vuxna personer som själva har funktionshinder. Om Du besvarar enkäten som anhörig till ett barn som har funktionshinder kan Du hoppa över fråga 30 och gå direkt till fråga 31.

Arbete eller annan sysselsättning

30 a. Har Du arbete eller annan regelbunden organiserad sysselsättning utanför hemmet?

1 ( ) Ja, arbete
2 ( ) Ja, studier
3 ( ) Ja, kurser
4 ( ) Ja, dagverksamhet enligt socialtjänstlagen
4 ( ) Ja, daglig verksamhet enligt LSS-lagen
5 ( ) Nej, saknar arbete/sysselsättning utanför hemmet
6 ( ) Annat, nämligen .....

30 b. Om ja, hur många ***timmar per vecka*** har Du denna sysselsättning utanför hemmet?

1 ( ) Upp till 5 timmar per vecka
2 ( ) Mellan 6 och 10 timmar per vecka
3 ( ) Mellan 11 och 20 timmar per vecka
4 ( ) Mellan 21 och 30 timmar per vecka
5 ( ) Mellan 31 och 40 timmar per vecka

30 c. Om ja, har Du särskilda utgifter för sysselsättningen som Du inte har tagit upp tidigare i formuläret under rubrikerna hälso- och sjukvård, service och kommunikationer?

1 ( ) Ja, nämligen för .....
2 ( ) Nej

30 d. Om ja, hur stora är utgifterna för sysselsättningen ungefär ***per månad***? Ta inte med resekostnader.

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101 eller fler kronor

Fritid och rekreation

Fritidssysselsättningar

31 a. Har Du/Ditt barn mer regelbundna fritidssysselsättningar eller aktiviteter utanför hemmet (utom semester) som är förenade med särskilda utgifter som inte har tagits upp tidigare i formuläret?

1 ( ) Ja, nämligen för.....
2 ( ) Nej

31 b. Om ja, hur stora är utgifterna ungefär ***per månad***?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
3 ( ) 151- 300 kronor
4 ( ) 301- 500 kronor
5 ( ) 501- 700 kronor
6 ( ) 701- 900 kronor
7 ( ) 901-1 100 kronor
8 ( ) 1 101 eller fler kronor

Semester

32 a. Har Du/Ditt barn under de ***senaste 12 månaderna*** gjort någon semesterresa eller nöjesresa som varat *minst en vecka*?

1 ( ) Ja
2 ( ) Nej

32 b. Äger Du, brukar Du hyra eller har Du på annat sätt tillgång till fritidsstuga eller annan fritidsbostad, där Du/Ditt barn kan vara någon eller några veckor för semester om Du vill?

1 ( ) Ja
2 ( ) Nej

32 c. Om ja, på 30 a. eller 30 b., har semestervistelsen varit förenad med särskilda utgifter som inte har tagits upp tidigare i formuläret?

1 ( ) Ja, nämligen .....
till en kostnad av ..... kronor per vecka under en semesterperiod på ..... vecka/veckor.
2 ( ) Nej, ingen extra utgift

Ytterligare tjänster och varor

Du/Ditt barn kan ha utgifter även för andra tjänster och varor än de som har tagits upp under rubrikerna hälso- och sjukvård, service, kommunikationer, sysselsättning och fritid. Det kan t.ex. gälla särskilda råvaror, stor användning av hel- och halvfabrikat, uteätande, frisörskostnader, privat utförd städning och fönsterputsning, snöskottning, extra kostnader för kläder, avgifter för texttelefon osv. Det kan också gälla "dolda utgifter", t.ex. att Du/Ditt barn inte kan utnyttja reapriser på varor eller att ett dyrare hotellrum måste användas vid en resa istället för en billigare lösning med vandrarhem. *Det kan även gälla utgifter för god man eller förvaltare som är tillsatt för att hjälpa Dig med ekonomin och andra personliga angelägenheter.*

Du/Ditt barn ges här möjlighet att redovisa ytterligare tjänster och varor samt utgifterna för dessa.

33 a. Utnyttjar Du/Ditt barn tjänster och varor som är förenade med särskilda utgifter och som inte kan hänföras till de utgifter som har lämnats tidigare i formuläret?

1 ( ) Ja, nämligen.....

2 ( ) Ja, nämligen.....
3 ( ) Ja, nämligen.....
4 ( ) Ja, nämligen.....
5 ( ) Ja, nämligen.....
6 ( ) Nej

33 b. Om ja, hur stora är dessa utgifter sammantaget räknat på ***en månad***?

1 ( ) ..... kronor
2 ( ) 50- 150 kronor
4 ( ) 151- 300 kronor
5 ( ) 301- 500 kronor
6 ( ) 501- 700 kronor
7 ( ) 701- 900 kronor
8 ( ) 901-1 100 kronor
9 ( ) 1 101 eller fler kronor

EKONOMISKA EFFEKTER AV UTGIFTERNA

Du har nu redogjort för olika utgifter som Du har till följd av Din/Ditt barns funktionsnedsättning och hälsosituation. Hur Du och Ditt hushåll klarar av dessa utgifter beror naturligtvis på hur stora inkomsterna är och hur många som finns i hushållet. Eventuellt har Du och Ditt hushåll också olika bidrag som underlättar situationen.

Avsnittet inleds med frågor om de ekonomiska effekterna för Dig/Ditt hushåll av utgifterna. Därefter följer frågor om inkomster och bostadskostnad.

Ekonomiska effekter av utgifterna

34 a. Vilken eller vilka utgifter, för sådana tjänster/varor som Du/Ditt barn behöver, anser Du har *ökat särskilt* under de ***senaste två åren*** (åren 1993 och 1994)?

1 ( ) Hälso- och sjukvårdsutgifterna, särskilt .....
2 ( ) Serviceutgifterna, särskilt .....
3 ( ) Reseutgifterna, särskilt .....
4 ( ) Sysselsättningsutgifterna, särskilt .....
5 ( ) Fritidsutgifterna, särskilt .....
6 ( ) De ytterligare utgifterna, särskilt .....
7 ( ) Boendekostnaderna .....

34 b. Har det i något fall inträffat under de ***senaste två åren*** (åren 1993 och 1994) att Du/Ditt barn har tvingats *minska eller helt upphöra* med att utnyttja någon tjänst/vara på grund av att utgifterna har ökat?

1 ( ) Ja, hälso- och sjukvård, särskilt .....
2 ( ) Ja, service, särskilt .....
3 ( ) Ja, resor, särskilt .....
4 ( ) Ja, sysselsättning, särskilt .....
5 ( ) Ja, fritid och rekreation, särskilt.....

6 ( ) Ja, andra saker, särskilt .....
7 ( ) Nej

34 c Har det i något fall inträffat under de ***senaste två åren*** (åren 1993 och 1994) att de tjänster/varor Du/Ditt barn behöver har förändrats när det gäller *innehållet* i tjänsten/varan så att innehållet har blivit bättre eller sämre?

Förbättring
1 ( ) Hälso- och sjukvård, särskilt .....
2 ( ) Service, särskilt .....
3 ( ) Resor, särskilt .....
4 ( ) Sysselsättning, särskilt .....
5 ( ) Fritid och rekreation, särskilt.....
6 ( ) Andra saker, särskilt .....

Försämring
7 ( ) Hälso- och sjukvård, särskilt .....
8 ( ) Service, särskilt .....
9 ( ) Resor, särskilt .....
10 ( ) Sysselsättning, särskilt .....
11 ( ) Fritid och rekreation, särskilt.....
12 ( ) Andra saker, särskilt .....

34 d. Vilken eller vilka av de nuvarande utgifterna är den/de *svåraste* för Dig att klara av att betala?

1 ( ) Hälso- och sjukvårdsutgifterna, särskilt .....
2 ( ) Serviceutgifterna, särskilt .....
3 ( ) Reseutgifterna, särskilt .....
4 ( ) Sysselsättningsutgifterna, särskilt .....
5 ( ) Fritidsutgifterna, särskilt .....
6 ( ) De ytterligare utgifterna, särskilt .....
7 ( ) Boendekostnaderna .....
8 ( ) Samtliga utgifter tillsammans
9 ( ) Ingen utgift är särskilt svår att betala

34 e. Vilken *lösning* skulle vara bäst för Dig/Ditt barn, t.ex. att avgifterna sänktes för en viss tjänst/vissa tjänster eller att Du/Ditt barn fick bidrag eller särskild ersättning för att kunna betala för tjänsten/tjänsterna?

1 ( ) Sänkning av avgiften/avgifterna
2 ( ) Bidrag eller särskild ersättning för att kunna betala
3 ( ) Det spelar ingen roll vilken lösning som väljs bara utgifterna minskar
4 ( ) Annan lösning, nämligen .....
5 ( ) Det behövs ingen förändring

Inkomster och bidrag

35 a. Vilka inkomster *efter skatt* har Du ***per månad***? Ta inte med bidrag såsom KBT, vårdbidrag, handikappersättning etc.

1 ( ) Inkomst av arbete .....kronor
2 ( ) Inkomst av allmän pension.....kronor
3 ( ) Inkomst av annan pension. .....kronor

35 b. Vilka sammantagna inkomster *efter skatt* har hushållet där Du/Ditt barn ingår ***per månad***? Ta inte med bidrag såsom KBT, vårdbidrag, handikappersättning etc.

1 ( ) Inkomst av arbete .....kronor
2 ( ) Inkomst av allmän pension.....kronor
3 ( ) Inkomst av annan pension. .....kronor

35 c. Hur är hushållets sammansättning?

1 ( ) ..... antal vuxna
2 ( ) .....antal barn under 18 år
3 ( ) .....antal "barn" 18 år eller äldre

35 d. Vilka sammantagna intäkter av bidrag har hushållet där Du/Ditt barn ingår ***per månad***?

1 ( ) Anhörigbidrag .....kronor
2 ( ) Assistansersättning från kommunen.....kronor
3 ( ) Assistansersättning från försäkringskassan.....kronor
4 ( ) Barnpension.....kronor
5 ( ) Bostadsbidrag .....kronor
6 ( ) Handikappersättning .....kronor
7 ( ) Hemsjukvårdsbidrag .....kronor
8 ( ) Kommunalt bostadstillägg (KBT).....kronor
9 ( ) Underhållsbidrag/bidragsförskott .....kronor
10 ( ) Vårdbidrag (statligt) för barn .....kronor
11 ( ) Annat bidrag, nämligen .....
.....med .....kronor

Boendekostnader

36 a. Vilken boendeform gäller för Ditt/Ditt barns boende?

1 ( ) Boende i egen villa eller radhus
2 ( ) Boende i bostadsrättslägenhet
3 ( ) Boende i hyresrättslägenhet

36 b. Hur stor bruttokostnad (kostnad innan avdrag för eventuellt bostadsbidrag eller bostadstillägg) ***per månad*** har Du/Ditt barn för boendet? Om Du bor i villa/radhus eller bostadsrättslägenhet skall Du räkna in kostnader för räntor och amorteringar på lån.

1 ( ) ..... kronor

Oförutsedda utgifter

37. Om Du/Ditt barn plötsligt skulle hamna i en oförutsedd situation, där Du/Ditt barn (eller hushållet Ni ingår i) på ***en vecka*** måste skaffa fram 13 000 kronor, skulle Du/Ditt barn klara det? Endast *ett* alternativ får markeras!

1 ( ) Ja, genom uttag från eget bankkonto
2 ( ) Ja, genom lån från annan hushållsmedlem
3 ( ) Ja, genom lån från andra släktingar eller vänner
4 ( ) Ja, genom lån i bank eller liknande
5 ( ) Ja, på annat sätt, nämligen .....
6 ( ) Nej, det skulle inte gå att ordna

AVSLUTNING

Vi vill tacka för Din/Ditt barns medverkan. Efter så många frågor kanske Du/Ditt barn har kommentarer till något avsnitt i enkäten eller anser att vi har glömt bort något väsentligt. I så fall är vi tacksamma för synpunkter här nedanför. Ange gärna nummer på frågor som Du anser var svåra, dåliga eller oklara.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Om någon fråga i formuläret har blivit överhoppad eller det på annat sätt finns oklarheter kan det hända att vi tar förnyad kontakt med Dig genom kommunen eller omsorgsförvaltningen. Vi hoppas att Du inte har något emot det.

Regressionsutskrift, avsnitt 1.7.2, Variabler som "förklarar" skillnader i disponibel inkomst

Model: MODEL1
Dependent Variable: DISPH 2 Disp. inkomst 2

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	13	4040429978 49	31080230604	6.758	0.0001
Error	234	1.0761358E12	4598871024.7		
C Total	247	1.4801788E12			

Root MSE	67814.97640	R-square	0.2730
Dep Mean	118090.88710	Adj R-sq	0.2326
C.V.	57.42609		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob > |T|	Variable Label
INTERCEP	1	77117	23134.571028	3.333	0.0010	Intercept
KOEN	1	5580.835060	8783.0906782	0.635	0.5258	Kön (1=Man, 0=Kvinna)
AGE2	1	18191	19609.713034	0.928	0.3545	Åldersgrupp2 7 -15 år
AGE3	1	-11915	42630.058261	-0.280	0.7801	Åldersgrupp3 16-17 år
AGE4	1	21375	21332.670365	1.002	0.3174	Åldersgrupp4 18-24 år
AGE5	1	551.579083	20850.705314	0.026	0.9789	Åldersgrupp5 25-34 år
AGE6	1	-4801.930131	20496.435944	-0.234	0.8150	Åldersgrupp6 35-44 år
AGE7	1	8939.125590	19965.243421	0.448	0.6548	Åldersgrupp7 45-54 år
AGE8	1	-1381.666275	20138.588239	-0.069	0.9454	Åldersgrupp8 55-64 år
SYSS	1	37284	10513.473676	3.546	0.0005	Fr35b 1>0, Arbete
BIDRAG	1	41089	9966.1815603	4.123	0.0001	Fr35d 1-4,6-7,9-11 >0
BOBID	1	-38713	10053.538931	-3.851	0.0002	Fr35d 5,8 >0
FR5	1	1416.740581	3504.9332974	0.404	0.6864	Antal funktionshinder
F7	1	-9200.342823	10533.033792	-0.873	0.3833	Andra problem

Regressionsutskrift, avsnitt 1.8, Särskilt utsatta grupper (summerade tjänster)

Model: MODEL1
Dependent Variable: KOSTN. A Hälso o Servicekostnader

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	28	2193546742.7	78340955.096	1.122	0.3172
Error	185	12920210276	69838974.467		
C Total	213	15113757019			

Root MSE	8356.97161	R-square	0.1451
Dep Mean	6199.93458	Adj R-sq	0.0158
C.V.	134.79129		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob > |T|	Variable Label
INTERCEP	1	705.397606	3057.1577201	0.231	0.8178	Intercept
KOEN	1	8.808474	1289.7330500	0.007	0.9946	Kön (1=Man, 0=Kvinna)
AGE2	1	-1048.673442	2700.1821273	-0.388	0.6982	Åldersgrupp2 7 -15 år
AGE3	1	-7876.303035	6484.9325001	-1.215	0.2261	Åldersgrupp3 16-17 år
AGE4	1	3600.218244	3089.9654375	1.165	0.2455	Åldersgrupp4 18-24 år
AGE5	1	1956.434624	2724.6899246	0.718	0.4736	Åldersgrupp5 25-34 år
AGE6	1	2246.684601	2750.6688683	0.817	0.4151	Åldersgrupp6 35-44 år
AGE7	1	4333.154438	2755.7666179	1.572	0.1176	Åldersgrupp7 45-54 år
AGE8	1	3650.461733	2815.3950370	1.297	0.1964	Åldersgrupp8 55-64 år
F5_1	1	-2899.456538	5749.5120771	-0.504	0.6147	Afasi
F5_2	1	1123.200132	2932.8996625	0.383	0.7022	Astma/allergi
F5_3	1	8043.195096	3711.8655096	2.167	0.0315	Autism
F5_4	1	2580.313796	3577.8295066	0.721	0.4717	Diabetes
F5_5	1	-1291.035937	9128.0839734	-0.141	0.8877	Dövblindhet
F5_6	1	195.686198	2975.2916004	0.066	0.9476	Epilepsi
F5_7	1	4013.817137	2935.5559571	1.367	0.1732	Hjärnskada, vuxen ålder
F5_8	1	-265.727393	3476.2050983	-0.076	0.9392	Hjärt-/lungsjd.
F5_9	1	2144.136165	3266.7857135	0.656	0.5124	Hörselskada/dövhet
F5_10	1	-2537.522138	2897.9580680	-0.876	0.3824	Kronisk smärta
F5_11	1	2221.650139	3042.7719214	0.730	0.4662	Mag-/tarmsjukdom
F5_12	1	1269.357563	2780.1995610	0.457	0.6485	Psykisk sjd/funktionsneds.
F5_13	1	3331.438852	2770.6172691	1.202	0.2307	Rörelseneds.
F5_14	1	1188.577592	2656.7915389	0.447	0.6551	Synskada/blindhet
F5_15	1	2284.450088	2799.4016644	0.816	0.4155	Talskada/talsvårighet
F5_16	1	1285.197048	2770.3150167	0.464	0.6433	Utvecklingsstörning
F5_17	1	3163.629113	3092.7930881	1.023	0.3077	Annat funktionshinder
FR5	1	-786.858637	2457.4964555	-0.320	0.7492	Antal funktionshinder
F7	1	2111.894926	1417.3205557	1.490	0.1379	Andra problem
DISPH2	1	-0.001180	0.00844996	-0.140	0.8891	Disp. inkomst 2

Regressionsanalys, avsnitt 1.6. Sänkt utsatta grupper (summerade tjänster)

Regressionsutskrift, avsnitt 1.8, särskilt utsatta grupper (summerade tjänster)

Model: MODEL1
Dependent Variable: KOSTN. B Hälso, Service o resekostnader

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	28	5264182142.5	188006505.09	1.665	0.0242
Error	204	23030066416	112892482.43		
C Total	232	28294248558			

Root MSE	10625.08741	R-square	0.1861
Dep Mean	10645.72532	Adj R-sq	0.0743
C.V.	99.80614		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob > |T|	Variable Label
INTERCEP	1	2902.096143	3778.4478911	0.768	0.4433	Intercept
KOEN	1	918.822805	1561.9768457	0.588	0.5570	Kön (1=Man, 0=Kvinna)
AGE2	1	1594.932635	3379.0109120	0.472	0.6374	Åldersgrupp2 7 -15 år
AGE3	1	3362.661047	6900.6291423	0.487	0.6266	Åldersgrupp3 16-17 år
AGE4	1	3768.401443	3707.2650114	1.016	0.3106	Åldersgrupp4 18-24 år
AGE5	1	4705.870819	3390.6495745	1.388	0.1667	Åldersgrupp5 25-34 år
AGE6	1	4443.294283	3412.4819856	1.302	0.1944	Åldersgrupp6 35-44 år
AGE7	1	6157.433613	3443.4797627	1.788	0.0752	Åldersgrupp7 45-54 år
AGE8	1	2379.030415	3487.7017294	0.682	0.4959	Åldersgrupp8 55-64 år
F5_1	1	597.250221	7261.6219218	0.082	0.9345	Afasi
F5_2	1	3817.398507	3682.5707879	1.037	0.3011	Astma/allergi
F5_3	1	7685.312691	4575.7913200	1.680	0.0946	Autism
F5_4	1	3080.532537	4385.1214158	0.702	0.4832	Diabetes
F5_5	1	-4851.823009	11558.484191	-0.420	0.6751	Dövblindhet
F5_6	1	1827.750899	3646.9465225	0.501	0.6168	Epilepsi
F5_7	1	6316.746653	3681.0766469	1.716	0.0877	Hjärnskada, vuxen ålder
F5_8	1	2688.235913	4364.7534930	0.616	0.5386	Hjärt-/lungsjd.
F5_9	1	2369.418091	4083.7239987	0.580	0.5624	Hörselskada/dövhet
F5_10	1	-2230.188637	3572.8654876	-0.624	0.5332	Kronisk smärta
F5_11	1	4639.684581	3755.4426405	1.235	0.2181	Mag-/tarmsjukdom
F5_12	1	5003.036147	3457.4542960	1.447	0.1494	Psykisk sjd/funktionsneds.
F5_13	1	8473.863885	3463.2947541	2.447	0.0153	Rörelseneds.
F5_14	1	2135.716112	3284.1017796	0.650	0.5162	Synskada/blindhet
F5_15	1	3807.065403	3465.5273718	1.099	0.2733	Talskada/talsvårighet
F5_16	1	531.987381	3432.8418770	0.155	0.8770	Utvecklingsstörning
F5_17	1	6261.041002	3874.5824455	1.616	0.1077	Annat funktionshinder
FR5	1	-2498.581669	3075.5156498	-0.812	0.4175	Antal funktionshinder
F7	1	1317.476304	1749.1365288	0.753	0.4522	Andra problem
DISPH2	1	0.000548	0.00982456	0.056	0.9556	Disp. inkomst 2

Regressionsutskrift, avsnitt 1.8, särskilt utsatta grupper (summerade tjänster)

Model: MODEL1
Dependent Variable: KOSTN. C Totala kostnader

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	28	8302460103.3	296516432.26	1.636	0.0283
Error	208	37696758269	181234414.76		
C Total	236	45999218373			

Root MSE	13462.33318	R-square	0.1805
Dep Mean	14306.17722	Adj R-sq	0.0702
C.V.	94.10154		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob > |T|	Variable Label
INTERCEP	1	5458.526107	4751.8161881	1.149	0.2520	Intercept
KOEN	1	123.035221	1958.9383640	0.063	0.9500	Kön (1=Man, 0=Kvinna)
AGE2	1	547.942954	4245.7719108	0.129	0.8974	Åldersgrupp2 7 -15 år
AGE3	1	7518.123753	8737.1042781	0.860	0.3905	Åldersgrupp3 16-17 år
AGE4	1	1788.754964	4575.4883965	0.391	0.6962	Åldersgrupp4 18-24 år
AGE5	1	5338.309417	4288.5594785	1.245	0.2146	Åldersgrupp5 25-34 år
AGE6	1	4241.661340	4312.1312917	0.984	0.3264	Åldersgrupp6 35-44 år
AGE7	1	5639.222166	4346.4244161	1.297	0.1959	Åldersgrupp7 45-54 år
AGE8	1	1083.244965	4381.6885432	0.247	0.8050	Åldersgrupp8 55-64 år
F5_1	1	-777.326495	9154.0955724	-0.085	0.9324	Afasi
F5_2	1	5964.359288	4657.9934388	1.280	0.2018	Astma/allergi
F5_3	1	13647	5792.0640861	2.356	0.0194	Autism
F5_4	1	6521.193405	5546.2025036	1.176	0.2410	Diabetes
F5_5	1	-9389.826505	14630.983551	-0.642	0.5217	Dövblindhet
F5_6	1	4030.994069	4551.5682124	0.886	0.3768	Epilepsi
F5_7	1	5662.585389	4627.1163296	1.224	0.2224	Hjärnskada, vuxen ålder
F5_8	1	3665.647324	5521.6523229	0.664	0.5075	Hjärt-/lungsjd.
F5_9	1	4633.920687	5160.4403021	0.898	0.3702	Hörselskada/dövhet
F5_10	1	-2457.405284	4517.1261289	-0.544	0.5870	Kronisk smärta
F5_11	1	4018.973470	4746.1030196	0.847	0.3981	Mag-/tarmsjukdom
F5_12	1	7939.449416	4366.3578205	1.818	0.0705	Psykisk sjd/funktionsneds.
F5_13	1	11763	4371.0700766	2.691	0.0077	Rörelseneds.
F5_14	1	2158.028542	4151.2522472	0.520	0.6037	Synskada/blindhet
F5_15	1	5725.774514	4380.7080715	1.307	0.1926	Talskada/talsvårighet
F5_16	1	1722.172104	4344.3384996	0.396	0.6922	Utvecklingsstörning
F5_17	1	7688.019154	4851.4023810	1.585	0.1146	Annat funktionshinder
FR5	1	-4076.166003	3885.0133326	-1.049	0.2953	Antal funktionshinder
F7	1	2462.026353	2207.7190113	1.115	0.2661	Andra problem
DISPH2	1	0.010346	0.01229152	0.842	0.4009	Disp. inkomst 2

Regressionsutskrift, avsnitt 1.8.2, Kostnader för personer/ hushåll med de lägsta inkomsterna

Under bivillkoret att disph 6 <= 18302 (där 18302 är medianbeloppet för disp. inkomst 6)

Model: MODEL1
Dependent Variable: KOSTN. C Totala kostnader

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	28	10807715105	385989825.18	2.352	0.0012
Error	92	15096473346	164092101.59		
C Total	120	25904188451			

Root MSE	12809.84393	R-square	0.4172
Dep Mean	16607.17355	Adj R-sq	0.2399
C.V.	77.13440		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob > |T|	Variable Label
INTERCEP	1	-12527	7620.2163065	-1.644	0.1036	Intercept
KOEN	1	-500.438901	3109.3058975	-0.161	0.8725	Kön (1=Man, 0=Kvinna)
AGE2	1	4867.537134	6408.8772818	0.759	0.4495	Åldersgrupp2 7 -15 år
AGE3	1	17876	10949.171012	1.633	0.1060	Åldersgrupp3 16-17 år
AGE4	1	14415	7243.2394504	1.990	0.0495	Åldersgrupp4 18-24 år
AGE5	1	18149	6470.0305095	2.805	0.0061	Åldersgrupp5 25-34 år
AGE6	1	15491	6379.0274670	2.428	0.0171	Åldersgrupp6 35-44 år
AGE7	1	18993	6602.2097310	2.877	0.0050	Åldersgrupp7 45-54 år
AGE8	1	13921	6790.9764793	2.050	0.0432	Åldersgrupp8 55-64 år
F5_1	1	-14649	15740.855390	-0.931	0.3545	Afasi
F5_2	1	22237	9119.6625946	2.438	0.0167	Astma/allergi
F5_3	1	31982	9739.5631046	3.284	0.0014	Autism
F5_4	1	29057	10994.454225	2.643	0.0097	Diabetes
F5_5	1	6556.714440	15980.699301	0.410	0.6825	Dövblindhet
F5_6	1	23246	8597.8258804	2.704	0.0082	Epilepsi
F5_7	1	25796	9016.2197661	2.861	0.0052	Hjärnskada, vuxen ålder
F5_8	1	24244	10178.455885	2.382	0.0193	Hjärt-/lungsjd.
F5_9	1	26099	9665.4817897	2.700	0.0082	Hörselskada/dövhet
F5_10	1	17736	9666.9751198	1.835	0.0698	Kronisk smärta
F5_11	1	17312	7975.1202613	2.171	0.0325	Mag-/tarmsjukdom
F5_12	1	24194	7634.1175744	3.169	0.0021	Psykisk sjd/funktionsneds.
F5_13	1	27835	8473.2753614	3.285	0.0014	Rörelseneds.
F5_14	1	24280	9089.4933044	2.671	0.0089	Synskada/blindhet
F5_15	1	23709	8322.6673579	2.849	0.0054	Talskada/talsvårighet
F5_16	1	19585	8380.6963342	2.337	0.0216	Utvecklingsstörning
F5_17	1	26994	9117.8937615	2.961	0.0039	Annat funktionshinder
FR5	1	-22031	8231.3104488	-2.676	0.0088	Antal funktionshinder
F7	1	8321.614591	3389.0189388	2.455	0.0159	Andra problem
DISPH2	1	0.132500	0.03299994	4.015	0.0001	Disp. inkomst 2

2 Äldrestudien – en studie av utgifter för service, vård och behandling m.m. avseende funktionshindrade personer i åldern 65–79 år

2.1 Uppläggning, urval och svarsfrekvens

2.1.1 Inledning

Yngrestudien riktade sig till funktionshindrade personer under 65 år. Anledningen till åldersbegränsningen var att utredningen utnyttjade samma population som Socialstyrelsen använde för sin LSS-enkät. Denna urvalsbas omfattade 14 000 personer med funktionshinder i 17 kommuner som år 1993 hade hemtjänst, färdtjänst eller särskilda omsorger.

Som komplement till yngrestudien beslutade utredningen att genomföra en äldrestudie. På grund av tidsskäl valdes att göra äldrestudien mindre omfattande och utforma den på ett sådant sätt att den skulle ge möjlighet till att jämföra yngre och äldre funktionshindrades användning av tjänster och varor och kostnader härför.

2.1.2 Uppläggning och urvalsförfarande

Tidigare erfarenheter visar att personer som är äldre inte sällan har svårt att svara på skriftliga enkäter. Särskilt gäller detta pesoner med funktionshinder. Av den anledningen valdes att genomföra studien som en telefonintervju med hjälp av de vana intervjuare som ingår i IMU-TESTOLOGEN AB:s organisation.

Funktionshindrade personer i åtta kommuner

Yngrestudien riktade sig till ett urval av funktionshindrade personer i 17 kommuner. Kommunerna hade valts ut av Statistiska centralbyrån för Socialstyrelsens LSS-uppföljning. De 17 kommunerna var grupperade i åtta kommungrupper med minst två kommuner i varje grupp. För äldrestudien

slumpade utredningen ut en kommun från var och en av de åtta kommungrupperna och fick på det sättet fram följande kommuner; Bollnäs, Fagersta, Karlshamn, Linköping, Sollentuna, Sorsele, Stockholm socialdistrikt 11 samt Årjäng.

Var och en av de åtta kommunerna blev ombedd att upprätta en förteckning på alla i åldrarna 65 – 79 år som vid inträdet i 65-årsåldern hade hemtjänst eller färdtjänst. De identifierade personerna fick var och en ett nummer, varefter nummerlistan sändes till utredningen. Listan omformades till en slumpvis ordnad lista som återsändes till respektive kommun. Där tillfrågades personerna i listans ordning om de ville delta i en telefonintervju. Så många tillfrågades att varje kommun fick en lista på 20 personer som förklarat sig villiga att delta. Namn och adressuppgifter på dessa sändes till utredningen som vidarebefordrade dem till IMU-TESTOLOGEN AB som i sin tur genomförde intervjuerna i november och december 1994.

Personer med hemtjänst eller färdtjänst

I äldrestudien begränsades urvalet till personer med hemtjänst eller färdtjänst, till skillnad mot yngrestudien som också omfattar personer med särskilda omsorger. Motivet var att utredningen i så fall skulle ha behövt hjälp med urvalet också av landstingen som hade uppgifter om personer med särskilda omsorger. Det skulle sannolikt ha medfört fördröjningar eftersom landstingens omsorgsverksamheter var hårt arbetsbelastade med överföringen av de särskilda omsorgerna till kommunerna. Ett ytterligare motiv var att andelen utvecklingsstörda personer som är över 65 år är liten, bara 4 – 5 procent. För befolkningen i övrigt är motsvarande procentsats ca 25. Dessutom har en stor andel av utvecklingsstörda personer som regel färdtjänst, vilket skulle innebära att de ändå kom att ingå i målgruppen.

Har utvecklingsstörda personer på vårdhem färdtjänst?

Sakkunniga i utredningen från Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) framförde viss osäkerhet beträffande frågan om utvecklingsstörda personer som bor på vårdhem har färdtjänst och därigenom skulle komma att ingå i studien. För att klarlägga frågan gjordes en avgränsad studie.

I början av september 1994 bodde 2 901 utvecklingsstörda personer på de sammanlagt 92 vårdhemmen i landet. Uppgifterna erhöll utredningen av Socialstyrelsen som i juni samma år gav ut föreskrifter om avveckling av vårdhem, SOSFS 1994:16 (S). I föreskriften finns de 92 vårdhemmen redovisade. De var fördelade på 22 län och Malmö kommun.

Som ett urval för en telefonintervju valdes de vårdhem som ligger i någon av de 17 kommuner som ingår i yngrestudien. Totalt gjorde åtta av vårdhemmen det. De bildar dock en sned fördelning eftersom inget finns i någon av de

kommuner som är belägna norr om Uppsala. Utredningen slumpade därför ut två vårdhem norr om Uppsala.

Undersökningen visade i sammanfattning att utvecklingsstörda personer som bor på vårdhem i hög utsträckning har färdtjänst. Studien bekräftade också att de inte har hemtjänst.

På ett av de större vårdhem som ingår i studien används inte färdtjänst, utan resor görs med egna bussar. Detta väckte frågan om också andra stora vårdhem använde egna fordon. Utredningen listade därför de sex största vårdhemmen – största i meningen störst antal utvecklingsstörda personer – och undersökte om färdtjänst användes. Denna kompletterande studie visade att det ovan nämnda vårdhemmet utgjorde ett undantag. Alla övriga stora vårdhem anlitade färdtjänst för resor.

Studien – den mer omfattande – visade att samtliga personer med utvecklingsstörning inte hade färdtjänst. Förklaringarna till detta var dels att de kan förflytta sig själva, dels att de inte har några personer att åka till och dels att de är så svårt funktionshindrade och/eller sjuka att de inte kan lämna vårdhemmet och använda färdtjänst. Utredningen har inte gjort någon systematisk bearbetning av svaren om varför färdtjänst inte användes.

Frågorna i intervjuformuläret

Det frågeformulär som IMU-TESTOLOGEN AB har använt baseras på yngrestudiens enkät, Dina utgifter för service, vård och behandling. Eftersom telefonintervjun handlar om ett samtal på ca 15 minuter valdes de viktigaste frågeområdena ut och anpassades till en muntlig intervju.

Antalet intervjuade

Totalt fick utredningen in 150 namn på personer som uppfyllde kriterierna. Att det inte blev 160, dvs. 20 från var och en av kommunerna, beror på att några kommuner inte hade ett tillräckligt stort antal personer som uppfyllde kriterierna och som samtyckte till att bli intervjuade. Av de 150 personerna intervjuades 121 personer, dvs. 81 % av det totala antalet.

Vilka intervjuades?

De intervjuade är den funktionshindrade personen själv, nära släkting, god man eller annan person. Andelarna för respektive svarande framgår av tabell 2.1. I 83 % av fallen var det den funktionshindrade själv.

Tabell 2.1 Person som svarat på enkäten

Den funktionshindrade	83 %
God man	12 %
Nära släkting	4 %
Annan person	1 %

2.1.3 Orsaker till bortfall

Hur orsakerna till bortfallet fördelar sig framgår av tabell 2.2. Den största andelen bortfall gäller personer som inte ville medverka till intervjun.

Tabell 2.2 Orsaker till bortfall

	Andel
Ville inte medverka	9 %
Hade inte funktionshinder	2,50 %
Nåddes inte (ringt minst tre gånger)	2,50 %
	Antal personer
Fanns ingen abonnent	1
Fel telefonnummer	1
Hemligt telefonnummer	1
Sjuk	1
Avbruten intervju	1
Ej tillgänglig under intervjuperioden	2

2.2 Bakgrundsfrågor

2.2.1 Kön, ålder och andra bakgrundsfrågor

För några frågor kan svaren i äldrestudien jämföras med motsvarande i avgiftsenkäten (yngrestudien). Detta gäller t.ex. kön på de svarande. Fördelningen i de båda studierna framgår av tabell 2.3. Av jämförelsen framgår att äldrestudien har en väsentligt högre andel kvinnor, 72 %, än motsvarande i yngrestudien. Att andelen kvinnor är så stor i äldrestudien avspeglar sannolikt till stor del det allmänna förhållandet att kvinnor är fler i högre åldrar och att deras användning av landstingens och kommunernas tjänster är större än männens.

Tabell 2.3 De funktionshindrades kön

	Äldrestudien		Yngrestudien	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Kvinna/flicka	87	71,9 %	293	48,2 %
Man/pojke	34	28,1 %	315	51,8 %
Internt bortfall	0	0 %	156	20,4 %

Åldersfördelningen i äldre- och yngrestudien kan inte jämföras eftersom ålder är det förhållande som i första hand skiljer studierna åt. Fördelningen i äldrestudien framgår av tabell 2.4. Andelen i åldern 65 – 69 år är ca 50 % vilket är en hög andel. Det kan antas att förklaringen till denna andel är att personerna i studien hade funktionshinder redan innan de blev 65 år.

Tabell 2.4 De funktionshindrades ålder

	Antal	Andel
65-69 år	56	48,3 %
70-74 år	38	32,8 %
75-79 år	22	19,0 %
Internt bortfall	5	4,1 %

Äldrestudien har nästan dubbelt så många ensamboende som i yngrestudien. Det är naturligt med tanke på skillnaderna i ålder. Familjeförhållandena i äldrestudein visas i tabell 2.5. Observera att vissa rubriker är annorlunda i äldrestudien än i yngrestudien.

Tabell 2.5 De funktionshindrades familjeförhållanden

	Antal	Andel
Bor ensam	73	60,8 %
Delar bostad med make/maka/sambo	43	35,8 %
Delar bostad med make/maka/sambo samt barn	2	1,7 %
Delar bostad med något syskon	1	0,8 %
Bor i gruppbostad	1	0,8 %
Bortfall	1	0,8 %

I tabell 2.6 redovisas svar avseende typ av funktionsnedsättning. Äldrestudien omfattar, förutom reumatism, samma svarsalternativ som i yngrestudien. Därför kan en jämförelse göras med den studien. Personerna i äldrestudien har högre andelar av diabetes, hjärt- och lungsjukdom och annat funktionshinder inklusive reumatism. Yngrestudien har å andra sidan högre andelar för autism, begåvningsmässig nedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder, kronisk smärta, psykisk sjukdom/funktionsnedsättning, rörelsenedsättning, talskada/talsvårighet och, särskilt, utvecklingsstörning.

Tabell 2.6 Typ av funktionsnedsättning

	Äldrestudien		Yngrestudien	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Afasi	2	2 %	22	2,9 %
Astma/allergi	13	11 %	78	10,4 %
Autism	-	0 %	35	4,7 %
Diabetes	21	17 %	61	8,2 %
Dövblindhet	-	0 %	1	0 %
Epilepsi	-	0 %	102	13,7 %
Hjärnskada som har uppstått i vuxen ålder	2	2 %	69	9,2 %
Hjärt-/lungsjukdom	15	12 %	48	6,4 %
Hörselskada/dövhet	5	4 %	45	6,0 %
Kronisk smärta	5	4 %	82	11,0 %
Mag-/tarmsjukdom	2	2 %	40	5,4 %
Psykisk sjukdom/ funktionsnedsättning	5	4 %	92	12,3 %
Rörelsenedsättning	46	38 %	333	44,6 %
Synskada/blindhet	15	12 %	118	15,8 %
Talskada/ talsvårighet	1	1 %	153	20,5 %
Utvecklingsstörning	1	1 %	316	42,3 %
Annat funktionshinder,...	44	36 %	118	15,8 %
Reumatism	15	12 %	-	-
Internt bortfall	-	0 %	17	2,2 %

I tabell 2.7 redovisas när funktionsnedsättningen har uppkommit. Ungefär 15 % har fått funktionshinder före 39 års ålder och 50 % före 55 års ålder. Det kan jämföras med yngrestudien där nästan 50 % hade fått funktionshinder vid födelsen.

Tabell 2.7 Ålder när funktionsnedsättningen uppkom

	Antal	Andel
-39 år	17	15,3 %
40-55 år	36	32,7 %
56-62 år	24	21,8 %
63- år	31	28,3 %
Internt bortfall	12	10,0 %

2.3 Kostnader

2.3.1 Restriktioner med avseende på skattningar av kostnader m.m.

Samma restriktioner för kostnader har använts för äldrestudien som i yngrestudien. Dessa restriktioner framgår av avsnitt 1.5 i undersökningsbilagan. Databearbetningar där inkomster matchas mot kostnader har inte genomförts. I första hand beror det på att antalet personer i äldrestudien är mycket litet.

Någon uppdelning på grupper med avseende på svar om ekonomiska effekter har inte kunnat göras. Även i det avseendet är antalet personer i studien för litet. Även försök att belysa kostnader för respektive deltjänst har fått bero. Däremot har fördelningen av kostnader för samtliga personer kunnat bedömas. Därtill har ett försök gjorts att belysa kostnaderna med fördelning på kön.

2.3.2 Summerade kostnader för alla svarande och för kvinnor och män

Uppgifterna om summerade kostnader visas i tabell 2.8[1]. Uppställningen är densamma som i tabell 1.23 i avsnitt 1.6. Rubriken "sysselsättning" motsvarar i äldrestudien närmast detsamma som fritid och rekreation i yngrestudien. För rubriken "fritid" saknas uppgifter i tabellen.

[1]Tjänste- och varuområdena är följande. *Hälso- och sjukvård:* habilitering och rehabilitering, hjälpmedel, tolktjänst, annan sjukvård, läkemedel, förbrukningsartiklar, fotvård, tandvård och sjukresor. *Service, m.m.*: hemhjälp, annan hemhjälp, växelvård, personlig assistans, service i bostad med särskild service. *Kommunikationer*: färdtjänst, *Sysselsättning*: arbete eller annan sysselsättning för vuxna funktionshindrade personer. *Ytterligare tjänster och varor*: andra tjänster och varor än de som omfattas av tidigare rubriker. Jämfört med yngrestudien har frågor inte ställts om följande: speciallivsmedel, ledsagarservice, avlösarservice, korttidsvistelse, resor i samband med "särskilda insatser", riksfärdtjänst, bilstöd, fritidssysselsättningar och semester.

Tabell 2.8 Totala kostnader och kostnader för kvinnor resp. män

	Antal	Min	P5	P25	P50	Medel	P75	P90	Max
Sjukvård									
kvinnor	63	200	200	800	1.600	1.677,8	2.250	3.300	4.800
män	28	200	200	550	1.750	1.789,3	2.750	4.100	4.800
totalt	91	200	200	800	1.700	1.712,1	2.500	3.400	4.800
Service									
kvinnor	48	1.200	1.200	2.700	4.800	7.281,3	7.200	16.800	38.400
män	16	1.200	1.200	2.700	4.800	7.218,8	9.600	21.600	21.600
totalt	64	1.200	1.200	2.700	4.800	7.265,6	8.550	16.800	38.400
Resor									
kvinnor	53	1.200	1.200	1.200	2.700	2.450,9	2.700	4.800	12.000
män	16	1.200	1.200	1.200	1.200	1.800,0	2.700	4.800	4.800
totalt	69	1.200	1.200	1.200	1.200	2.300,0	2.700	4.800	12.000
Sysselsättning									
kvinnor	9	1.200	1.200	1.200	1.200	3.000,0	2.700	14.400	14.400
män	3	1.200	1.200	1.200	1.200	1.700,0	2.700	2.700	2.700
totalt	12	1.200	1.200	1.200	1.200	2.675,0	2.700	14.400	14.400
Annat									
kvinnor	10	1.200	1.200	1.200	1.950	4.020,0	4.800	14.400	14.400
män	4	1.200	1.200	4.200	10.800	9.300,0	14.400	14.400	14.400
totalt	14	1.200	1.200	1.200	2.700	5.528,6	9.600	14.400	14.400
Kostn a									
kvinnor	75	200	400	2.050	4.350	6.069,3	7.750	17.000	39.400
män	30	200	200	1.700	3.875	5.520,0	7.300	16.500	24.350
totalt	105	200	400	1.900	4.300	5.912,4	7.300	16.500	39.400
Kostn b									
kvinnor	82	200	1.150	3.000	5.325	7.135,4	9.600	18.200	42.100
män	31	200	450	2.000	3.700	6.271,0	9.600	16.500	27.050
totalt	113	200	950	2.850	5.200	6.898,2	9.600	18.200	42.100
Kostn c									
kvinnor	82	200	1.150	3.250	6.075	7.954,9	10.450	18.500	42.100
män	32	200	450	2.050	4.425	7.396,9	12.325	17.950	29.750
totalt	114	200	1.000	3.000	5.900	7.798,3	10.800	18.500	42.100

När det gäller kostnader angivna för både män och kvinnor (totalt) kan följande noteras.

För hälso- och sjukvård avviker inte siffrorna markant från uppgifterna i yngrestudien i fråga om median- och medelvärden. Dessa är 1 700 respektive 1 712 kr/år i äldrestudien mot 1 810 och 2 580 kr/år i yngrestudien.

Servicekostnaderna är något lägre i äldrestudien 4 800 kr/år i median- och 7 265 kr/år i medelvärde. Yngrestudien har 6 000 och 10 645 i motsvarande värden. Skillnaden avseende medelvärdet är mer än 3 000 kr/år.

Reskostnaderna är lägre i äldrestudien, 1 200 och 2 300 kr/år jämfört med 2 700 och 5 860 kr/år i yngrestudien. Medelvärdesskillnaden är drygt 3 000 kr.

Kostnader för sysselsättning i äldrestudien och fritid i yngrestudien skiljer sig åt med ett drygt 2 000 kr högre medelvärde i yngrestudien. Äldrestudien visar median- och medelvärden på 1 200 respektive 2 675 kr/år mot 2 950 och 4 960 kr/år i yngrestudien.

Andra tjänster och varor har samma tendens som sysselsättning/fritid, dvs. ca 2 000 högre kostnader i yngrestudien. Median- och medelvärdena i äldrestudien är 2 700 och 5 530 kr/år mot 7 200 och 7 710 i yngrestudien.

Summerade kostnader för hälso- och sjukvård och service (kostn. a) uppvisar en skillnad för medelvärden som är mindre än 1 000 kr/år. I äldrestudien är median- och medelvärdena 4 300 och 5 910 kr/år jämfört med 3 300 och 6 800 kr/år i yngrestudien. Det kan observeras att medianvärdet i detta fall är högre i äldrestudien.

För kostn. b – summerade kostnader för hälso- och sjukvård, service och resor – har personerna i yngrestudien nästan 4 000 kr/år högre medelvärde än i äldrestudien. Siffrorna är 5 200 och 6 900 kr/år i äldrestudien och 6 380 respektive 10 460 kr/år i yngrestudien för median- och medelvärden.

Totala kostnader – kostn. c – visar väsentligt högre kostnader i yngrestudien. I äldrestudien är median- och medelvärdena 5 900 och 7 800 kr/år mot 9 000 och 13 800 kr/år i yngrestudien, dvs. 6 000 kr/år högre medelvärde i yngrestudien.

Beträffande skillnader i kostnader mellan kvinnor och män i äldrestudien bör noteras att antalet kvinnor är litet i fråga om sysselsättning och annat (andra varor och tjänster). Män är generellt sett färre än kvinnor och har även de ett litet antal personer med kostnader för sysselsättning och annat. De låga andelarna för respektive grupp gör att siffrorna blir osäkra. Om en jämförelse ändå görs för rubriker där antalet personer är relativt stort, finns skillnader mellan kvinnor och män i fråga om resor, kost b och kost c. För resor och nämnda summerade kostnader har kvinnor något högre utgifter.

2.3.3 Sammanfattning och bedömning

Äldrestudien omfattar i huvudsak samma frågor som yngrestudien men äldrestudien genomfördes i motsats till yngrestudien genom intervjuer istället för en utskickad enkät. Antalet personer var olika, knappt 2 000 i yngrestudien och 150 i äldrestudien. Det mindre antalet i äldrestudien medför att nedbrytningen av materialet försvåras i olika avseenden. Analysmöjligheterna minskar därmed. Detta till trots är det möjligt att jämföra kostnader för olika sammantagna tjänster och varor.

En sådan jämförelse visar att yngre funktionshindrade har högre kostnader för alla tjänster och varor, utom hälso- och sjukvård. För hälso- och sjukvård är

utgifterna relativt lika. För service, resor, sysselsättning/fritid och andra tjänster och varor är yngre funktionshindrade personers kostnader 2 000 – 3 000 kr/år högre för respektive tjänst/vara. För summerade hälso- och sjukvårds- och servicekostnader har yngre högre kostnader än äldre, men skillnaden är något mindre, ca 1 000 kr/år i medelvärde. När hälso- och sjukvård, service och resor summeras har yngre ca 4 000 kr/år högre medelvärde för kostnader än äldre. När samtliga tjänster och varor summeras är denna skillnad ca 6 000 kr/år.

De nämnda skillnaderna kan naturligtvis till viss del bero på att antalet personer i äldrestudien är otillräckligt stort med avseende på en jämförelse med yngrestudien. Det kan också bero på skillnader som har att göra med profilerna beträffande funktionshinder och på omfattningen av andra hälsoproblem än funktionshinder. Vad gäller funktionshinder finns relativt stora skillnader hos personerna i de båda materialen. Yngrestudien har högre andelar än äldrestudien för funktionshinder där personer med dessa, enligt yngrestudien, har särskilt höga kostnader t.ex. autism, begåvningsmässig nedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder, psykisk sjukdom/funktionsnedsättning och rörelsenedsättning. Yngrestudien har också större andelar för kroniskt smärta, talskada/talsvårighet och utvecklingsstörning. Särskilt det senare funktionshindret saknas nästan helt i äldrestudien.

3 Merkostnadsstudien
– en studie av merkostnader för funktionshindrade personer i sex handikapporganisationer

3.1 Inledning

Redan i ett tidigt skede i utredningens arbete diskuterades olika slag av merkostnader för tjänster och varor för funktionshindrade. Utgångspunkten var därvid att "merkostnad" är en kostnad för tjänst eller vara som går utöver den "normalkostnad" som även icke funktionshindrade har. Nedanstående är ett exempel på merkostnad:

> "Om jag reser, t ex på semester, har jag begränsade möjligheter att välja hotell, eftersom många inte är anpassade för en person som använder rullstol. I praktiken är jag ofta hänvisad till ett dyrare hotell. Jag får på så sätt en merkostnad, jämfört med en person som inte är funktionshindrad som jag."

En merkostnad måste inte nödvändigtvis innebära en högre kostnad på grund av att man som funktionshindrad inte kan välja ett billigare alternativ. Denkan också uppstå därför att man måste köpa tjänster eller varor därför att man inte kan producera dem själv, eller för att man inte kan välja att avstå en sak som kostar pengar, t ex ett läkarbesök.

En för utredningen intressant del av begreppet "merkostnader" är "dolda merkostnader". Med det avses **kostnader till följd av funktionshindret för andra saker än tjänster och varor som ges av stat, landsting eller kommun (offentligt subventionerade)**.

Det är inte helt enkelt att entydigt definiera olika slag av merkostnader. Figuren nedan syftar till att ge en bild av olika slag av merkostnader.

	KOSTNADER till följd av funktionshinder	
KOSTNADS-ERSÄTTNINGAR	Kostnader för tjänster och varor som är off-	Kostnader för andra tjänster och varor entligt subventionerade
Ersättningar utgår **inte**	*1. Samtliga kostnader är merkostnader*	*2. Samtliga kostnader* är "dolda merkostnader"
Ersättningar utgår	*3. Kostnaderna reduceras helt eller delvis. Eventuell återstod är merkostnader.*	*4. Kostnaderna reduceras helt eller delvis. Eventuell återstod är "dolda merkostnader".*

Pilotstudien

För att utredningen skulle få en bättre bild av vilka slag av merkostnader som kan gälla för funktionshindrade, diskuterades en mindre studie. De sakkunniga från handikapporganisationerna förklarade sig villiga att åta sig att inom förbunden samla in exempel på dolda kostnader.

Pilotstudien genomfördes under maj och juni 1994. Svar inkom från 16 handikapporganisationer. Svaren kunde hänföras till alla fyra kvadranterna i figuren ovan. Merparten av svaren låg dock på "kostnader för andra tjänster och varor", dvs kvadranterna 2 och 4. Studien visade också att kostnader som regel var lika med utgifter för tjänster och varor, men kan också innebära t ex en minskad besparing genom att man inte kunnat utnyttja lockpriser och rabatter. När det gällde kostnader som redovisats kunde man mer allmänt konstatera att de i många fall tycktes kunna uppgå till inte ringa belopp.

När pilotstudien redovisades för utredningens sakkunniga konstaterades att merkostnader var intressant och viktigt för det fortsatta utredningsarbetet. Sekretariatet fick i uppdrag att i samarbete med handikapporganisationernas företrädare genomföra en fördjupad studie av dolda merkostnader för personer med funktionshinder.

3.2 Studien "Dolda merkostnader"

Allmänt om uppläggningen

Studien har utformats som en enkätstudie till 200 slumpvis utvalda medlemmar/prenumeranter hos sex handikapporganisationer, som tillsammans representerar ett brett spektrum av funktionshinder. Sammanlagt sändes alltså 1 200 enkäter ut. En påminnelse gick ut till dem som inte svarat efter ca 14 dagar.

Vissa metodfrågor

Förutsättningarna att göra en alltför omfattande och samtidigt metodologiskt väl avvägd studie var begränsade. Dels arbetade utredningen med en pressad tidsplan, dels fanns betydande svårigheter att göra ett representativt urval av personer med funktionshinder. Det finns t ex inga särskilda "handikappregister".

Utredningen valde därför att rikta en enkätstudie till ett urval medlemmar/-prenumeranter i sex av de drygt 30 handikapporganisationerna, som tillsammans har ca 400 000 medlemmar. I samråd med handikapporganisationernas sakkunniga i utredningen valdes organisationer vars medlemmar sammantaget kännetecknas av:

- rörelsehinder
- medicinska problem
- kommunikationsproblem genom dövhet/hörselskada
- synproblem
- psykiska problem

Följande organisationer tillfrågades om de ville delta:

- Hörselskadades Riksförbund, HRF, med ca 38 000 medlemmar. Ur medlemsregistret slumpades ut 200 medlemmar, som inte bara var stödjande medlemmar.
- Neurologiskt handikappades riksförbund, NHR, med ca 12 000 medlemmar. Ur registret för medlemstidningen *Handikapp*—REFLEX slumpades 200 prenumeranter ut.
- Riksförbundet för mag- och tarmsjuka, RMT, med ca 3 500 medlemmar. Ur medlemsregistret slumpades 200 medlemmar ut.
- Synskadades Riksförbund, SFR, med ca 17 000 medlemmar. Ur medlemsregistret slumpades ut 200 personer, som inte bara var stödjande medlemmar.
- Riksförbundet för social och mental hälsa, RSMH, med ca 10 000 medlemmar. Ur prenumerantregistret för tidskriften *Revansch!* slumpades 200 prenumeranter ut.
- Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna, FUB, med ca 34 000 medlemmar. Ur medlemsregistret slumpades 200 personer ut.

Detta sätt att göra ett urval innebär bl a följande:

- medlemmarna/prenumeranterna i dessa sex handikapporganisationer utgör sannolikt ett relativt allsidigt urval av personer med funktionshinder; allsidigt i den meningen att de viktigaste och vanligaste funktionshindren och kombinationer av dessa finns med. Detta hindrar inte att det kan finnas funktionshinder som inte är representerade i den valda gruppen.
- medlemmarna i handikapporganisationerna kan inte sägas vara allmänt representativa för hela gruppen funktionshindrade. I flera av handikapporganisationerna är medlemsantalet betydligt mindre än det möjliga antalet medlemmar, ibland mindre än 50 procent.
- i några av organisationerna gick det att inte låta bara stödjande medlemmar vara med i slumpurvalet. I andra ingår även stödjande medlemmar. Vissa organisationer, t ex RSMH har inte något centralt medlemsregister. Där användes i stället prenumerantregistret för medlemstidningen. Detta förhållande medförde att man i förväg kunde förmoda att ett antal personer som fick enkäten, inte var funktionshindrade. För att kunna få grepp om dessa personer, uppmanades de på enkäten att i en ruta markera att de inte besvarade enkäten, men ändå sända den i retur.
- i vissa fall har personer med merkostnader svårigheter att bekräfta att det är fråga om just "dolda merkostnader". Detta kan t ex bero på att de inte vet vilka merkostnader de har kostnadsersättning för. Särskilt gäller detta den som är blind, döv eller gravt hörselskadad och som har handikappersättning, eftersom sådan utgår till dessa utan behovsprövning.
- det är svårt att entydigt definiera begreppet "dolda merkostnader", i varje fall så att det framstår som helt klart för dem som deltar i en enkätundersökning.

Trots dessa metodologiska svagheter var det utredningens sammanlagda bedömning att en studie riktad till ett urval av medlemmar (motsvarande) i de sex handikapporganisationerna ovan kunde ge en god och relativt rättvisande bild av "dolda merkostnader".

Sekretess

Hur den enskildes integritet skyddades framgår av nedan
stående, som är ett utdrag ur det missivbrev som åtföljde enkäten.

> Din integritet är skyddad på följande sätt: Vi sänder ut enkäten. Som du ser är den numrerad. Nummerlistan har vi sänt till Avgiftsutredningen på Socialdepartementet, dit du sänder den ifyllda enkäten. Vi vet alltså vilka personer som har fått enkäten, men vi ser aldrig svaren. Utredningen får svaren men vet inte namnen på dem som fått enkäten. På så sätt är din integritet skyddad.
>
> Ur handikapporganisationens missivbrev till enkätmottagaren

Svar och bortfall

En sammanställning av antalet insända enkäter och bortfall framgår av tabellen nedan:

Handikapp-organisation	Antal utsända enkäter	Inkomna enkäter ant	%	Varav X-ade	Enkäter som ingår i studien ant	%
HRF	200	124	62	29	95	48
NHR	200	142	71	42	100	50
RMT	200	148	74	43	105	53
RSMH	200	109	55	64	45	23
FUB	200	119	60	52	67	34
SRF	200	88	44	9	79	40
Summa	**1 200**	**730**	**61**	**239**	**491**	**41**

Av tabellen framgår att av de 1 200 utsända enkäterna returnerades 730, eller 61 procent, vilket får anses vara en god svarsfrekvens. Av dessa 730 som kom in var 239 kryssade, vilket innebär att mottagaren av enkäten markerat att enkäten inte besvarades eftersom han eller hon inte var funktionshindrad, t ex för att han eller hon var stödjande medlem. Sammanlagt ingår därmed 491 enkäten i bearbetningen av studien, vilket utgör 41 procent av det totala antalet utsända enkäter. Antalet bearbetade enkäter kan anses uppfylla kraven för statistisk säkerhet för denna typ av studie.

Någon analys av bortfallet har inte gjorts, dvs av de 470 (39 %) som inte besvarade enkäten (externa bortfallet).

Av redovisningen framgår att det också finns ett internt bortfall, dvs samtliga personer har inte besvarat alla frågor. Detta bortfall kan ha många orsaker, t ex att personer inte berördes av vissa frågor, att de inte förstått frågeställningen etc.

3.3 Bakgrundsfrågor

Nedan redovisas svaren på frågorna 1 – 8, som är frågor om den svarande. Det sammanlagda antalet som svarat på de olika frågorna uppgår aldrig till 491, vilket var det antal personer som besvarat enkäten. På samtliga frågor finns alltså ett visst bortfall (internt bortfall), som dock inte redovisas i tabellerna.

Fråga 1 Vem har funktionshinder?

		Antal	%
Jag har själv funktionshinder		398	83
Jag har ett barn med funktionshinder	79	17	
Summa		**477**	**100**

Av tabellen framgår att 477 personer svarat på denna fråga. Av dessa har 398 (83 %) själva funktionshinder, medan 79 (17 %) svarar att de har ett barn med funktionshinder.

Fråga 2 Vilket kön har den funktionshindrade?

	Antal	%
Man/pojke	218	46
Kvinna/flicka	258	54
Summa	**476**	**100**

Av tabellen framgår att 218 (46 %) av de svarande är man eller pojke och att 258 (54 %) är kvinna eller flicka.

Fråga 3 Hur gammal är den funktionshindrade?

	Antal	%
0 - 6 år	5	1
7 – 17 år	32	7
18 – 24 år	21	4
25– 64 år	320	67
65 –	101	21
Summa	**479**	**100**

Av tabellen framgår att 5 personer (1%) är 0-6 år, att 32 (7 %) är mellan 7-17 år, att 21 (4 %) är mellan 18-24 år, att 320 (67 %) är mellan 25-64 år samt att 101 (21 %) är 65 år eller äldre. Den i särklass största gruppen – två tredjedelar av alla – består av personer som är 24-64 år.

Fråga 4 Vilka familjeförhållanden har den funktionshindrade?

	Antal	%
Samboende	300	63
Ensamboende	132	28
Gruppboende	27	6
Övrigt	17	3
Summa	**476**	**100**

Av tabellen framgår att 300 personer (63 %) är samboende, att 132 (28 %) är ensamboende, att 27 (6 %) är gruppboende samt att 17 personer (3 %) bor på annat sätt.

I enkäten var samboendet uppdelat på flera alternativ. Det betyder att den funktionshindrade bor tillsammans med

- förälder/föräldrar eller annan anhörig
- make/maka/sambo
- make/maka/sambo och barn
- barn

Fråga 5 Typ av funktionshinder

Här kunde flera alternativ anges. Den svarande ombads också att stryka under det huvudsakliga funktionshindret. Tabellen nedan visar fördelningen på funktionshinder, baserat på understrykningen.

Yngrestudien		Antal	%
2,9	Afasi	8	2
10,4	Astma/allergi	37	8
4,7	Autism	4	1
8,2	Diabetes	35	5
0	Dövblindhe	1	0,2
13,7	Epilepsi	21	4
9,2	Hjärnskada som uppstått		
6,4	efter 15 års ålder	13	3
6.0	Hjärt-/lungsjukdom	16	3
11,0	Hörselskada/dövhet	97	20
5,4	Kronisk smärta	19	4
12,3	Mag/tarmsjukdom	80	17
	Psykisk sjukdom/funk-		
44,6	tionsnedsättning	29	6
15,8	Reumatism	2	0,4
20,5	Rörelsenedsättning	46	10
42,3	Synskada/blindhet	31	6
15,8	Talskada/talsvårigheter	6	1
	Utvecklingsstörning	28	6
	Annat funktionshinder	18	4
	Summa	**481**	**100,6**

Av tabellen framgår att samtliga 17 uppräknade funktionshinder finns med och där funktionshindret är det huvudsakliga hindret. De fem största grupperna av funktionshinder är hörselskada/dövhet 20 procent, mag/tarmsjukdom 17 procent, rörelsenedsättning 10 procent, astma/allergi 8 procent samt synskada/blindhet 6 procent.

Som information har till vänster i tabellen lagts in en kolumn märkt Yngrestudien. Den procentuella fördelningen av funktionshinder i Yngrestudien ger mycket liknande mönster som Socialstyrelsens enkät "Ditt behov av stöd och service" (LSS-uppföljningen). Av jämförelsetabellen framgår att det är skillnader i den procentuella fördelningen, vilket inte är konstigt eftersom urvalsbaserna skiljer sig åt. Yngrestudiens urvalsbas var ett slumpurval av personer upp till 65 års ålder, i 17 utvalda kommuner, som 1993 hade hemtjänst, färdtjänst eller särskilda omsorger.

Under alternativet "Annat funktionshinder" redovisades följande:

Fråga 5 Typ av funktionshinder

5.18 Annat funktionshinder

ALS (3)
Arbetsskada i handlederna, nacke, axlar
Axelskada (arbetsskada)
Balanssvårigheter (3)
Blodtrycksförändring
By-passopererad
Chorea Huntington
CP-skada (4)
Förlamad (brutit nacken)
Halvsidig förlamning
Hand deformerad, höger, olyckshändelse
HG-allergi
Hjärtflimmer
Hjärtskada
Håravfall
Inkontinens (6)
Kortväxthet
Kronisk trötthet
Kronisk smärta
Krypningar i fötterna
M S (18)
Muskeldystrofi
Muskelsjukdom (charkel Marie Tooth)
Muskelsjukdom (respiratorbunden)
Myastenia Gravis
Nackskada
Nervskador, främst i benen
Njursjukdom (3)
Näringsbrist (dropp minst 1 gång per vecka)
Parkinson (9)
Polio
Primär fibro myalgi
Psoriasis
RMB
Ryggmärgsskada
Ryggskada, svår
Saknar tal (2)
Spasticitet (2)
Stroke (vänstersidig förlamning)
Tandlossning
Tigerminus nerualgi

Fråga 6 När uppkom din/ditt barns sjukdom/skada?

	Antal	%
Före eller i samband med födseln	111	24
För mindre än två år sedan	13	3
För mellan 2 och 10 år sedan	87	19
För mer än tio år sedan	249	54
Summa	**460**	**100**

Av tabellen framgår att för 111 personer (24 %) uppkom sjukdomen/skadan före eller i samband med födseln, för 13 (3%) för mindre än två år sedan, för 87 (19 %) för mellan två och tio år sedan samt för 249 personer (54 %) för mer än tio år sedan.

Fråga 7 Har du/ditt barn något annat hälsoproblem än det/de som har nämnts ovan?

	Antal	%
Ja	140	37
Nej	252	63
Summa	**398**	**100**

Av tabellen framgår att 140 personer (37 %) har något hälsoproblem utöver den eller de funktionsnedsättningar som tidigare nämnts. Av tabellen nedan framgår vilka hälsoproblem som uppgivits.

Fråga 7 Har du/ditt barn något annat hälsoproblem än det/de som har nämnts ovan? Ja, nämligen

Allergi (2)
Andningsbevär
Andningssvårigheter
Astma (3)
Ben amputerat
Besvär med avföringen
Blodförtunnande medicin
Bronkit
Bråck
Bölder
Cancer/cancerop (3)
Cirkulationsrubbning
Diabetes (3)
Diafragmabråck
Diarréer
Dystoni
Dålig mage (3)
Eksem
Eksem
Epilepsi
Fönstertittarsjuka
Förhöjt blodsocker
Förmaksflimmer
Förslitning i axlar, armar, rygg
Förslitningsskador i rygg
Gallsten
Giftstruma
Gikt
Glutenintolerans
Glömska
Halskotförskjutning
Hjärtbesvär
Hjärtinfarkt, har haft
Hjärtproblem
Hjärtsvikt
Hudbesvär
Hudcancer
Huvudvärk
Huvudvärk (3)
Höftproblem
Höftskada
Högt blodtryck (9)

Hörselnedsättning
Immunbrist, saknar IGA
Infektionskänslighet (4)
Inflammation i matstrupen
Inkontinens (5)
Kan inte prata, totalförlamad
Knäproblem
Knäskada
Kort tarmsyndrom
Kronisk hosta
Kronisk ögoninflammation (2)
Kräkningar
Käkproblem
Känselbortfall (2)
Kärlkramp (6)
Laktosallergi
Laktosintolerans
Ledbandsskador i fot
Ledvärk (8)
Lågt blodtryck (2)
Ländryggskada
Lösningsmedelskada
Magkatarr
Magnesiumbrist
Magsår
Migrän (2)
Misslyckad fistelop.
Morbus Becherews
MS, troligen
Muskelinflammation
Muskelsvaghet
Nacksmärta
Nedsatt hörsel
Nedsatt syn
Niatucbråck
Njurproblem
Njursjukdom
Panikångest
Parkinson
Penniciös anemi
Psoriasis (5)
Psykiska problem
Reflex från magsäcken
Reumatism
Rosfeber
Ryggbesvär
Ryggskada (2)
Ser dubbelt
Sittsår
Sköldkörtelbesvär (2)
Smärta och stelhet
Smärta i höger sida
Sned rygg
Sondmatning
Spastisk v. sida
Stark slembildning
Starr
Stomiopererad
Storrökare (2)
Struma (3)
Stämband angripna
Svag kroppskonstitution
Svullnad i fingerleder
Svårt att gå (2)
Svårt att uppta näring
Synproblem
Sömnsvårigheter
Tandstatus dålig
Tarmsjukdom, kronisk
Tennisarmbåge,(op 2 ggr
Tinnitus (5)
Trånga hörselgångar
Trög mage (2)
Trötthet (4)
Tungmetallförgiftning
Urinrörsbesvär
Urinvägsinfektion
Vattendrivande medicin
Värk
Williams syndrom
Yrsel (2)
Ytterst känslig för psykisk misshandel
Ämnesomsättningsfel (2)
Överkonsumtion alkohol
Överkänslig för ljud
Övervikt (3)

Fråga 8 Hur är hushållets sammansättning?

	Antal	%
Personer som bor ensamma vuxna	145	33
Personer som bor tillsammans med 1 annan vuxen	274	63
Personer som bor tillsammans med 2 andra vuxna	10	2
Personer som bor tillsammans med flera än 2 andra vuxna	8	2
Summa	**437**	**100**

Av tabellen framgår att 145 vuxna personer (33 %) bor ensamma, att 274 (63 %) bor tillsammans med en annan vuxen, att 10 (2%) bor tillsammans med 2 andra vuxna samt att 8 (2 %) bor tillsammans med fler är 2 andra vuxna. Av de sist nämnda 8 bor 6 tillsammans med 4 eller fler andra vuxna.

	Antal	%
Vuxna som bor tillsammans med 1 barn under 18 år	53	44
Vuxna som bor tillsammans med 2 barn under 18 år	49	41
Vuxna som bor tillsammans med 3 barn under 18 år	15	12
Vuxna som bor tillsammans med 4 eller fler barn	4	3
Summa	**121**	**100**

Av tabellen framgår att 53 vuxna (44 %) bor tillsammans med 1 barn under 18 år, att 49 (41 %) bor tillsammans med 2 barn, att 15 (12 %) bor tillsammans med 3 barn samt att 4 vuxna (3 %) bor tillsammans med 4 eller fler barn.

	Antal	%
Vuxna som tillsammans med 1 vuxet barn	39	76
Vuxna som bor tillsammans med 2 vuxna barn	9	18
Vuxna som bor tillsammans med 3 eller flera vuxna barn	3	6
Summa	**51**	**100**

Av tabellen framgår att 39 vuxna (76 %) bor tillsammans med 1 vuxet barn, över 17 år, att 9 (18 %) bor tillsammans med 2 vuxna barn samt att 3 (6 %) bor med 3 eller flera vuxna barn.

Sammanfattning

- I studien ingår svar från sammanlagt 491 personer med funktionshinder. Av dessa är 398 eller 83 procent själva funktionshindrade medan 79 eller 17 procent har barn som är det.
- I studien ingår 218 män (46%) och 258 kvinnor (54%).
- Två tredjedelar (67%) är mellan 25 och 64 år.
- 300 bor tillsammans med föräldrar/förälder eller annan anhörig, make/-maka/sambo och/eller barn. 132 är ensamboende. Dessa två grupper utgör 91% av alla i studien.
- De fem största grupperna av funktionshinder i studien är hörselskada/dövhet, mag/tarmsjukdom, rörelsenedsättning, astma/allergi samt synskada/ blindhet.
- För de allra flesta uppkom sjukdomen/skadan för länge sedan. För 249 personer uppkom den för mer än tio år sedan och för 111 före eller i samband med födseln. Dessa två grupper utgör närmare 80% av de 460 som svarat på denna fråga.
- Samtliga uppgav ett eller flera av de 17 uppräknade funktionshindren. Därutöver fanns möjlighet att ange annat funktionshinder. Listan under denna punkt omfattade inte mindre än 44 olika slag av funktionshinder, sammanlagt 83 noteringar.
- 140 av 398, dvs 35 procent uppgav att de utöver redan uppräknade funktionshinder hade annat hälsoproblem. Listan på sådana hälsoproblem är lång och omfattar sammanlagt 128 olika slags hälsoproblem, totalt 192 noteringar. I Yngrestudien sker en uppdelning av de svarande i fyra grupper, a-d. Det är personer som har uppgivit att de dels har tvingats minska på eller helt upphöra med användning av vissa tjänster/varor, dels har svårigheter att betala för tjänster/varor och dels önskar lösningar som nedbingar kostnaderna. Grupp a är den mest utsatta gruppen, grupp b är näst mest utsatt osv. Yngrestudien visar att det som karaktäriserar grupperna a och b, i förhållande till c och d, är att antalet funktionshinder per person och andelen med andra hälsoproblem är högre än i övriga grupper.

  Studien om dolda merkostnader ger en fingervisning om vilka ytterligare funktionshinder och vilka andra hälsoproblem det kan röra sig om för grupperna a och b i Yngrestudien.

3.4 Nyttjande av tjänster och varor från stat, landsting eller kommun

Nedan redovisas svaren på frågorna 9-11 som är frågor om nyttjande av olika tjänster och varor

Fråga 9 Har du/ditt barn använt någon eller några av följande tjänster eller varor de tre senaste månaderna? Det gäller hälso- och sjukvård, läkemedel mm.

	Antal	%
Fotvård	81	16
Habilitering/rehabilitering	67	14
Hjälpmedel	167	34
Kostnadsfria förbrukningsartiklar	99	20
Receptbelagda läkemedel	308	63
Prisnedsatta speciallivsmedel	6	1
Sjukvård/sjukvårdande behandling	236	48
Sjukresor	124	25
Tandvård eller tandhygienist	144	29
Tolktjänst för vardagstolkning	10	2
Summa noteringar	**1 242**	

Av tabellen framgår att de vanligaste tjänsterna eller varorna av hälso- och sjukvårdskaraktär som använts är

- receptbelagda läkemedel som använts av 63 procent eller 308 personer,
- sjukvård/sjukvårdande behandling som använt av 48 procent eller 236 personer,
- hjälpmedel som använts av 34 procent eller 167 personer.
- tandvård eller tandhygienist som använts av 29 procent eller 144 personer,
- sjukresor som använts av 25 procent eller 124 personer.

De tjänster eller varor som använts minst är prisnedsatta speciallivsmedel (1 procent) och tolktjänst för vardagstolkning (2 procent).

Fråga 10 Har du/ditt barn använt någon eller några av följande tjänster de tre senaste månaderna? Det gäller service mm.

	Antal
Avlösarservice	8
Hemtjänst	60
Hjälp i bostad med särskild service	29
Korttidsvistelse	16
Ledsagarservice	11
Personlig assistans enligt socialtjänstlagen (SoL)	5
Personlig assistans enligt LSS	12
Korttidstillsyn till 12 års ålder, enligt LSS	0
Växelvård	1
Summa noteringar	**142**

Av tabellen framgår att de vanligaste tjänsterna som använts är

- hemtjänst som använts av 60 personer eller 12 procent,
- hjälp i bostad med särskild service som använts av 29 personer eller 6 procent,
- korttidsvistelse som använts av 16 personer eller 3 procent.

De tjänster som använts minst är korttidstillsyn till 12 års ålder enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt växelvård.

Fråga 11 Har du/ditt barn använt någon eller några av följande tjänster de tre senaste månaderna? Det gäller kommunikationer.

	Antal	%
Personer som har använt färdtjänst	185	38
Personer som använt resor till "särskilda" insatser enligt LSS	16	3
Personer som använt riksfärdtjänst	25	5
Summa	**226**	

Av tabellen framgår att 38 procent eller 185 personer använt färdtjänst, att tre procent eller 16 personer rest till "särskilda" insatser enligt LSS samt att fem procent eller 25 personer använt riksfärdtjänst.

Sammanfattning

- ☐ Det är många personer som använt hälso- och sjukvårdstjänster. Nästan två tredjedelar av de 491 personerna i studien har använt receptbelagda läkemedel, nästan hälften har fått sjukvård/sjukvårdande behandling, en tredjedel har använt hjälpmedel, drygt en fjärdedel har använt tandvård och en fjärdedel har utnyttjat sjukresor.
- ☐ Det är betydligt färre personer som använt tjänster som ges genom socialtjänstlagen eller LSS. De vanligaste tjänsterna är hemtjänst som använts av 12 procent eller 60 personer, hjälp i bostad med särskild service som använt av sex procent eller 29 personer samt korttidsvistelse tre procent eller 16 personer.
- ☐ Ganska många, 38 procent eller 185 personer har använt färdtjänst

3.5 Frågor om "dolda merkostnader"

Huvudfrågan i denna punkt är följande:

> "Kryssa för de kostnadsslag som du/ditt barn har haft under de **tre senaste månaderna** och som är en **"dold merkostnad"**. Anteckna samtidigt den kostnad i kronor som du/ditt barn har haft **de tre senaste månaderna.**"

I redovisningen har beloppen gjorts om till årsbelopp. Man/pojke förkortas till man och kvinna/flicka till kvinna.

Fråga 12 Kost

Kostnader för kost omfattade nio frågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla nio delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
54	26	0 – 1 000
23	11	1 000 – 2 000
39	19	2 000 – 5 000
92	44	5 000 –
S:a 208	**100**	

42 procent eller 208 personer uppger att de har dolda merkostnader för kost. 54 personer av dessa (26 %) har kostnader upp till 1 000 kronor, 23 (11 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 39 (19 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 92 (44 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

12.1 Kostnader för extra måltider för att vikten inte ska minska.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
7	18	0 – 1 000
11	28	1 000 – 2 000
10	26	2 000 – 5 000
7	18	5 000 – 10 000
1	3	10 000 – 15 000
3	8	15 000 – 20 000
S:a 39	**100**	

Åtta procent eller 39 personer har angett dolda merkostnader, varav 28 (72%) upp till 5 000 kronor.

12.2 Kosttillägg

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	45	0 – 1 000
6	30	1 000 – 2 000
4	20	2 000 – 5 000
1	5	5 000 – 10 000
S:a 20	**100**	

Fyra procent eller 20 personer har angett dolda merkostnader, varav 19 (95%) har haft kostnader upp till 5 000 kronor.

12.3 Mat som i högre grad är halvfabrikat därför att man inte själv kan baka, tillreda bär och frukt osv

Antal personer	%	Kostnad i intervall
20	29	0 – 1 000
9	13	1 000 – 2 000
18	26	2 000 – 5 000
13	19	5 000 – 10 000
7	10	10 000 – 15 000
1	1	15 000 – 20 000
1	1	20 000 – 25 000
S:a 69	**100**	

14 procent eller 69 personer har angett dolda merkostnader, varav 47 (68%) har haft kostnader upp till 5 000 kronor, 13 (19%) mellan 5 000 och 10 000 kronor och 9 (13%) över 10 000 kronor.

12.4 Mineralvatten och jos för att hålla vätskebalansen

Antal personer	%	Kostnad i intervall
29	46	0 – 1 000
20	32	1 000 – 2 000
14	22	2 000 – 5 000
S:a 63	**100**	

13 procent eller 63 personer har angett dolda merkostnader varav 29 (46%) upp till 1 000 kronor

12.5 Näringsdrycker

Antal personer	%	Kostnad i intervall
17	52	0 – 1 000
8	24	1 000 – 2 000
6	18	2 000 – 5 000
1	3	10 000 – 15 000
1	3	25 000 – 30 000
S:a 33	**100**	

Sju procent eller 33 personer har angett dolda merkostnader varav 17 (52%) upp till 1 000 kronor, 8 (24%) mellan 1 000-2 000 kronor, 6 (18%) mellan 2 000-5 000 kronor. 1 person har angett en kostnad mellan 25 000-30 000 kronor.

12.6 Smör, grädde osv för personer med t ex spasticitet som medför ökad energiförbrukning

Antal personer	%	Kostnad i intervall
5	63	0 – 1 000
3	37	1 000 – 2 000
S:a 8	**100**	

Två procent eller 8 personer har angett dolda merkostnader upp till 5 000 kronor, varav 5 (63%) upp till 1 000 kronor.

12.7 Specialmat, t ex fettreducerad kost och specialmat för diabetiker och allergiker.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
15	22	– 1 000
8	12	1 000 – 2 000
12	17	2 000 – 5 000
19	28	5 000 – 10 000
13	19	10 000 – 15 000
1	1	15 000 – 20 000
1	1	20 000 – 25 000
S:a 69	**100**	

14 procent eller 69 personer har angett dolda merkostnader varav 15 (22%) upp till 1 000 kronor, 20 (29%) mellan 1 000-5 000 kronor, 19 (28%) mellan 5 000 – 10 000 kronor, 13 (19%) mellan 10 000 – 15 000 kronor, 1 (1%) mellan 15 000 – 20 000 kronor samt 1 mellan 20 000 – 25 000 kronor.

12.8 "Uteätande" för att man själv inte kan laga mat.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	21	0 – 1 000
11	26	1 000 – 2 000
9	21	2 000 – 5 000
9	21	5 000 – 10 000
3	7	10 000 – 15 000
1	2	15 000 – 20 000
1	2	30 000 –
S:a 43	**100**	

Nio procent eller 43 personer har angett dolda merkostnader varav 9 (21%) upp till 1 000 kronor, 11 (26%) mellan 1 000-2 000 kronor, 9 (21%) mellan 2 000-5 000 kronor, 9 (21%) mellan 5 000 – 10 000 kronor, 3 (7%) mellan 10 000 – 15 000 kronor, 1 (2%) mellan 15 000 – 20 000 kronor samt 1 över 30 000 kronor.

12.9 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
14	32	0 – 1 000
10	23	1 000 – 2 000
12	27	2 000 – 5 000
6	14	5 000 – 10 000
2	4	10 000 – 15 000
S:a 44	**100**	

Nio procent eller 44 personer har angett dolda merkostnader varav 14 (32%) upp till 1 000 kronor, 10 (23%) mellan 1 000-2 000 kronor, 12 (27%) mellan 2 000-5 000 kronor, 6 (14%) mellan 5 000 – 10 000 kronor samt 2 (4%) mellan 10 000 – 15 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man uppgett som annan dold merkostnad för kost.

Fråga 12. 9 Annat, nämligen

Avhämtning
Beställer mat från restaurang (har svårt att gå)
Extra arbetslunch pga lång resa
Extra måltider pga stor aptit
Färdig mat
Glutenfritt (2)
heller klorerat vatten
Kaffe och cigaretter (2)
Kan ej köpa – öppna – laga mat själv
Kan inte handla i storköp, köper i små mängder i närbutik
Komjölksproteinintolerans
Lättuggad mat
Matlådor
Mjölk, hon dricker bara det
Måste laga all mat och allt bröd själv, Tål inte fabrikstillverkat, inte
Småäter ofta, mycket måste slängas, kräks ibland
Sockerfria produkter
Speciell vegetarisk kost
Tuggummi för att öka salivavsöndringen
Vitaminer (C-vitamin, bryggerijäst)

12.10 Kost och kön

De sammanlagda kostnaderna för kost har delats upp på man[1] respektive kvinna, för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	14 15%	33 35%	16 17%	13 14%	10 11%	7 8%	93 100%
Kvinna	38 34%	28 25%	23 21%	12 11%	5 4%	6 5%	112 100%
Summa	52 25%	61 30%	39 19%	25 12%	15 7%	13 6%	205 99%

Av tabellen framgår att 93 män (45 %) och 112 kvinnor (55 %) har dolda merkostnader för kost Könsfördelningen överensstämmer med den totala, som är 46/54%. Av de 52 personer som uppgivit kostnader upp till 1 000 kronor är 38 kvinnor (34% av kvinnorna) mot bara 14 av männen (15% av männen). Det är alltså en betydligt större andel av kvinnorna som dolda merkostnader i det lägsta intervallet. I nästa intervall däremot – 1.000-5.000 kronor – är andelen av män större, 35% mot 25%. Det är relativt fler män i de högre kostnads-intervallen. I intervallet 15.000-20.000 kronor är det dubbelt så många män som kvinnor, 11% män mot 4% av kvinnorna.

Sammanfattning

- 42 procent eller 208 personer har haft dolda merkostnader för kost, varav 44 procent eller 92 personer har haft en kostnad som översteg 5 000 kronor.
- De kostområden där flest personer har haft dolda merkostnader är mat som i högre grad är halvfabrikat (12.3), specialmat (12.7) och mineralvatten mm (12.4).
- 44 personer har haft dolda merkostnader för annat inom kostområdet än de preciserade områdena. 18 andra kostslag redovisas.
- Betydligt större andel av kvinnorna än männen, 34 procent mot 15, har haft dolda merkostnader i intervallet 0-1 000 kronor. Andelen män (35%) är större än andelen kvinnor (25%) i intervallet 1 000-5 000 kronor.

[1] Som tidigare nämnts står man för man/pojke och kvinna för kvinna/flicka

Fråga 13 Medicin, tandvård mm

Kostnader för medicin, tandvård mm omfattar nio frågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla nio delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
105	36	0 – 1 000
51	17	1 000 – 2 000
65	22	2 000 – 5 000
74	25	5 000 –
S:a 295	**100**	

60 procent eller 295 personer har angett dolda merkostnader för medicin, tandvård mm. 105 personer av dessa (36 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 51 (17 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 65 (22 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 74 (25 %) över 5 000 kronor

13.1 Fotvård

Antal personer	%	Kostnad i intervall
58	59	0 – 1 000
28	29	1 000 – 2 000
12	12	2 000 – 5 000
S:a 98	**100**	

20 procent eller 98 personer har angett dolda merkostnader varav 59 procent eller 58 personer upp till 1 000 kronor.

13.2 Kompresser, koksalt, ögonlappar, plåster osv

Antal personer	%	Kostnad i intervall
15	79	0 – 1 000
4	21	1 000 – 2 000
S:a 19	**100**	

4 procent eller 19 personer har angett dolda merkostnader varav 79 procent eller 15 personer upp till 1 000 kronor och 21 procent eller 4 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

13.3 Medicin vid kontroller, i de fall medicinen är rätt inställd, t ex blodförtunnande medicin.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
25	58	0 – 1 000
12	28	1 000 – 2 000
5	12	2 000 – 5 000
1	2	10 000 – 15 000
S:a 43		

9 procent eller 43 personer har angett dolda merkostnader varav 58 procent eller 25 personer upp till 1 000 kronor och 28 procent eller 12 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

13.4 Naturmediciner och salvor som inte går att få på recept.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
41	43	0 – 1 000
33	35	1 000 – 2 000
17	18	2 000 – 5 000
2	2	5 000 – 10 000
1	1	10 000 – 15 000
1	1	15 000 – 20 000
S:a 95		

19 procent eller 95 personer anger dolda merkostnader varav 43 procent eller 41 personer upp till 1 000 kronor, 35 procent eller 33 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 18 procent eller 17 personer mellan 2 000-5 000 kronor.

13.5 Tandläkare för att man t ex vid psykisk sjukdom har tandläkarskräck och därför inte går i tid till behandling

Antal personer	%	Kostnad i intervall
7	44	0 – 1 000
3	19	1 000 – 2 000
4	25	2 000 – 5 000
1	6	5 000 – 10 000
1	6	25 000 – 30 000
S:a 16	**100**	

3 procent eller 16 personer har angett dolda merkostnader varav 44 procent eller 7 personer upp till 1 000 kronor, 19 procent eller 3 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 25 procent eller 4 personer mellan 2 000-5 000 kronor.

13.6 Tandläkare, när man måste gå till sådan oftare på grund av t ex CP-skada eller att man äter vissa mediciner, eller förebyggande tandvård.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
13	24	0 – 1 000
20	37	1 000 – 2 000
13	24	2 000 – 5 000
7	13	5 000 – 10 000
1	2	15 000 – 20 000
S:a 54	**100**	

11 procent eller 54 personer har angett dolda merkostnader varav 24 procent eller 13 personer upp till 1 000 kronor, 37 procent eller 20 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 24 procent eller 13 personer mellan 2 000-5 000 kronor.

13.7 Vitaminpreparat, mineraltabletter mm

Antal personer	%	Kostnad i intervall
66	68	0 – 1 000
25	26	1 000 – 2 000
4	4	2 000 – 5 000
2	2	25 000 – 10 000
S:a 97	**100**	

20 procent eller 97 personer har angett dolda merkostnader varav 68 procent eller 66 personer upp till 1 000 kronor och 26 procent eller 25 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

13. 8 Glasögon och bågar

Antal personer	%	Kostnad i intervall
19	28	0 – 1 000
8	12	1 000 – 2 000
13	19	2 000 – 5 000
18	26	5 000 – 10 000
7	10	10 000 – 15 000
4	6	15 000 – 20 000
S:a 69	**100**	

14 procent eller 69 personer har angett dolda merkostnader varav 28 procent eller 19 personer upp till 1 000 kronor, 12 procent eller 8 personer mellan 1000-2 000 kronor, 19 procent eller 13 personer mellan 2 000-5 000, 26

procent eller 18 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor, 10 procent eller 7 personer mellan 10 000-15 000 och 6 procent eller 4 personer mellan 15 000-20 000 kronor.

13.9 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
34	52	0 – 1 000
6	9	1 000 – 2 000
9	14	2 000 – 5 000
9	14	5 000 – 10 000
2	3	10 000 – 15 000
5	8	15 000 – 20 000
S:a 65	**100**	

13 procent eller 65 personer har angett dolda merkostnader varav 52 procent eller 34 personer upp till 1 000 kronor, totalt 75 procent eller 49 personer upp till 5 000 och 25 procent eller 16 personer över 5 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man angett som annat:

Fråga 13,9 Annat, nämligen

"gelé-lim"
Fluortabletter
Homeopraktiker
Lactostabletter
Medicin vid sjukgymnastikbesök
Muskelavslappnande medel
Narkos krävs vid varje tandläkarbehandling
Planerad amalgamsanering
Rengöringsmedel för kontaktlinser
Resor och avgifter för tryckkontroll av ögona
Speciell madrass
Tandhygienist

13.10 Medicin, tandvård mm och kön

De sammanlagda kostnaderna för medicin, tandvård mm har delats upp på män respektive kvinnor, för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	49 38%	49 38%	21 16%	7 5%	3 2%	1 1%	130 100%
Kvinna	54 34%	63 40%	19 12%	12 7%	3 2%	8 5%	159 100%
Summa	103 36%	112 39%	40 14%	19 7%	6 2%	9 3%	289 101%

Av tabellen framgår att 130 män (45 %) och 159 kvinnor (55 %) har dolda merkostnader för medicin, tandvård mm. Könsfördelningen här överensstämmer med den totala som är 46/54%. Av tabellen framgår också att det inte finns några större skillnader mellan könen vad avser medicin, tandvård mm. Dock kan noteras att 5% av kvinnorna mot 1% av männen har dolda merkostnader i intervallet 20.000 kronor och högre.

Sammanfattning

- ☐ 60 procent eller 295 personer har haft dolda merkostnader för medicin, tandvård mm, varav 25 procent eller 74 personer har haft kostnader som överstigit 5 000 kronor.
- ☐ De delområden där flest personer har haft dolda merkostnader är fotvård (13.1), vitaminpreparat, mineraltabletter mm (13.7) samt naturmediciner och salvor (13.4).
- ☐ 65 personer har haft dolda merkostnader för annat inom området än de preciserade områdena. 12 andra kostnadsslag redovisas.
- ☐ Det föreligger inga större könsskillnader i fråga om dolda merkostnader för medicin, tandvård mm.

Fråga 14. Kläder mm

Kostnader för kläder omfattar sju frågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla sju delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
55	29	0 – 1 000
36	19	1 000 – 2 000
45	24	2 000 – 5 000
52	28	5 000 –
S:a 188	**100**	

38 procent eller 188 personer har angett dolda merkostnader för kläder mm. 55 personer av dessa (29 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 36 (19 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 45 (24 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 52 (28 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

14.1 Att vissa kläder måste skräddarsys

Antal personer	%	Kostnad i intervall
7	37	0 – 1 000
5	26	1 000 – 2 000
3	16	2 000 – 5 000
4	21	5 000 – 10 000
S:a 19	**100**	

4 procent eller 19 personer har angett dolda merkostnader varav 37 procent eller 7 personer upp till 1 000 kronor, 26 procent eller 5 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 16 procent eller 3 personer mellan 2 000-5 000 kronor samt 21 procent eller 4 personer mellan 5.000-10.000 kronor.

14.2 Att kläder måste kasseras därför att man inte själv kan laga dem

Antal personer	%	Kostnad i intervall
24	60	0 – 1 000
11	28	1 000 – 2 000
2	5	2 000 – 5 000
1	2	5 000 – 10 000
2	5	10 000 – 15 000
S:a 40	**100**	

8 procent eller 40 personer har angett dolda merkostnader varav 60 procent eller 24 personer upp till 1 000 kronor och 28 procent eller 11 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

14.3 Att kläder inte kan köpas på rea därför att man inte kan klara trängsel eller brist på expedithjälp.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
28	39	0 – 1 000
23	32	1 000 – 2 000
11	15	2 000 – 5 000
7	10	5 000 – 10 000
2	3	10 000 – 15 000
1	1	15 000 – 20 000
S:a 72	**100**	

15 procent eller 72 personer har angett dolda merkostnader varav 39 procent eller 28 personer upp till 1 000 kronor, 32 procent eller 23 personer mellan 1 000-2 000 och 15 procent eller 11 personer mellan 2 000-5 000 kronor. 1 person uppger kostnader mellan 15 000-20 000 kronor.

14.4 Extra omgång med kläder på grund av viktförändringar nedåt (t ex skov) eller uppåt (t ex cortisonbehandling)

Antal personer	%	Kostnad i intervall
12	27	0 – 1 000
6	14	1 000 – 2 000
13	30	2 000 – 5 000
9	20	5 000 – 10 000
1	2	10 000 – 15 000
2	5	15 000 – 20 000
1	2	25 000 – 30 000
S:a 44	**100**	

9 procent eller 44 personer har angett dolda merkostnader varav 27 procent eller 12 personer upp till 1 000 kronor, 14 procent eller 6 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 30 procent eller 13 personer mellan 2 000-5 000 kronor, 20 procent eller 9 personer mellan 5 000 – 10 00 kronor samt 9 procent eller 9 personer över 10 000 kronor.

14.5 Extra slitage av skor och kläder

Antal personer	%	Kostnad i intervall
22	36	0 – 1 000
21	34	1 000 – 2 000
16	26	2 000 – 5 000
3	5	5 000 – 10 000
S:a 62	**100**	

13 procent eller 62 personer anger dolda merkostnader varav 36 procent eller 22 personer upp till 1 000 kronor, 34 procent eller 21 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 26 procent eller 16 personer mellan 2 000-5 000 kronor.

14.6 Förstörda kläder, sänglinne mm.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
32	46	0 – 1 000
26	37	1 000 – 2 000
8	11	2 000 – 5 000
3	4	5 000 – 10 000
1	2	10 000 – 15 000
S:a 70		

14 procent eller 70 personer har angett dolda merkostnader varav 46 procent eller 32 personer upp till 1 000 kronor, 37 procent eller 26 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 11 procent eller 8 personer mellan 2 000-5 000 kronor.

14.7 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
18	44	0 - 1 000
7	17	1 000 – 2 000
12	29	2 000 – 5 000
1	2	5 000 – 10 000
2	5	15 000 – 20 000
1	2	30 000 –
S:a 41	**100**	

8 procent eller 41 personer anger "dolda merkostnader" varav 18 upp till 1 000 kronor, 7 mellan 1 000-2 000 kronor och 12 mellan 2 000-5 000 kronor. 1 person anger kostnad över 30 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man uppgett som annat.

Fråga 14.7 Annat

1-2 madrasser förstörs per år
Allergi som kräver särskild bomull
Att få tag på kläder och skor i rätt storlek (liten, överviktig osv)(5)
Blusar och tröjor (förstörs pga onormal salivavsöndring
Extra omgångar med kläder pga kraftig nedsmutsning
Extra kemtvätt pga att psoriasissalva förstör
Extra omgångar av kläder pga dubbel bosättning. Gäller även skidor och skridskor
Kläder vid gymnastikträning
Lagning av ytterkläder eftersom han ramlar och slår hål på dem
Lätta fotriktiga skor
Många omgångar av kläder pga inkontinens
Många omgångar av kläder pga saliv
Ortopediska skor för svullna fötter (inget bidrag)
Specialbehå för bröstprotes
Specialskor (2)
Stomin kräver särskilda kläder
Strumpor
Stödstrumpor pga blodproppar i benen
Underkläder (3)

14.8 Kläder och kön

De sammanlagda kostnaderna för kläder har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	27 30%	43 48%	14 16%	3 3%	2 2%	1 2%	90 100%
Kvin- na	28 29%	38 39%	18 18%	4 4%	5 5%	5 5%	98 100%
Sum- ma	55 29%	81 43%	32 17%	7 4%	7 4%	6 3%	188 100

Av tabellen framgår att 90 män (48%) och 98 kvinnor (52%) har dolda merkostnader för kläder. Könsfördelningen här överensstämmer i huvudsak med den totala könsfördelningen, 46/54%. Det finns en större andel av männen som anger dolda merkostnader i intervallet 1.000-5.000 kronor, 48% av männen mot 39% av kvinnorna.

Samtidigt är andelen av kvinnorna större i de två högsta kostnadsintervallen, 5% av kvinnorna mot 2% av männen. Antalet individer där är dock litet.

Sammanfattning

- 38 procent eller 188 personer har haft dolda merkostnader för kläder mm, varav 29 procent eller 52 personer har haft kostnader som översteg 5 000 kronor.
- De kostnadsområden där flest personer har haft dolda merkostnader är att kläder inte kan köpas på rea (14.3), förstörda kläder, sänglinne mm (14.6) samt extra slitage av skor och kläder (14.5)
- 41 personer har haft merkostnader för annat inom kostnadsområdet än de preciserade områdena. 19 andra kostnadsslag redovisas.
- Det finns inga större könsskillnader när det gäller dolda merkostnader för kläder. En större andel av männen (48% och 43 personer) har kostnader i intervallet 1 000-5 000 kronor jämfört med andelen kvinnor (39% och 38 personer).

Fråga 15-18. Bostad och hushåll

Frågorna 15-18 handlar om dolda merkostnader för bostad och hushåll. Nedan visas en tabell som omfattar svaren på samtliga dessa frågor. Därefter redovisas de olika områdena inom bostad och hushåll.

Antal personer	%	Kostnader i intervall
130	39	0 – 1 000
44	13	1 000 – 2 000
50	15	2 000 – 5 000
114	34	5 000 –
S:a 338	**100**	

69 procent eller 338 personer har angett dolda merkostnader för bostad och hushåll. 130 av dessa (38 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 44 (13 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 50 (15 %) mellan 2 000-5 000 kronor samt 114 (34 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

Fråga 15. Bostad och hushåll: bostaden och dess utrustning

Kostnader för bostaden och dess utrustning omfattar åtta frågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla åtta delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnader i intervall
48	41	0 – 1 000
11	9	1 000 – 2 000
18	15	2 000 – 5 000
40	34	5 000 –
S:a 117	**100**	

24 procent eller 117 personer har angett dolda merkostnader för bostaden och dess utrustning. 41 procent av dessa eller 48 personer uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 9 procent eller 11 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 15 procent eller 18 personer mellan 2 000-5 000 kronor och 34 procent eller 40 personer har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

15.1 Bostad med högre hyra än vad man normalt skulle ha valt (hänsyn måste tas till bl a om hiss finns, storlek för att få plats med elrullstol, allergibesvär osv)

Antal personer	%	Kostnad i intervall
10	27	0 – 1 000
1	3	1 000 – 2 000
3	8	2 000 – 5 000
5	14	5 000 – 10 000
11	30	10 000 – 15 000
3	8	15 000 – 20 000
2	5	20 000 – 25 000
1	3	25 000 – 30 000
1	3	30 000 –
S:a 37	**100**	

8 procent eller 37 personer har angett dolda merkostnader varav 38 procent eller 14 personer upp till 5 000 kronor, 14 procent eller 5 personer mellan 5 000 – 10 000 samt 30 procent eller 11 personer mellan 10 000 – 15 000 kronor.

15.2 Diskmaskin, för att handdisk inte kan ske.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
14	70	0 – 1 000
2	10	1 000 – 2 000
2	10	2 000 – 5 000
1	5	10 000 – 15 000
1	5	15 000 – 20 000
S:a 20	**100**	

4 procent eller 20 personer har angett dolda merkostnader varav 70 procent eller 14 personer upp till 1 000 kronor och totalt 90 procent eller 18 personer upp till 5 000 kronor.

15.3 Extra utrustning i badrum, t ex bidé, fläkt, förvaringsskåp, extra handtag

Antal personer	%	Kostnad i intervall
14	56	0 – 1 000
4	16	1 000 – 2 000
4	16	2 000 – 5 000
2	8	5 000 – 10 000
1	4	10 000 – 15 000
S:a 25	**100**	

5 procent eller 25 personer har angett dolda merkostnader varav 56 procent eller 14 personer upp till 1 000 kronor och totalt 88 procent eller 22 personer upp till 5 000 kronor.

15.4 Kostnad för installation av tvättmaskin, torkskåp, diskmaskin mm.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
13	52	0 – 1 000
6	24	1 000 – 2 000
2	8	2 000 – 5 000
2	8	5 000 – 10 000
1	4	15 000 – 20 000
1	4	30 000 –
S:a 25	**100**	

5 procent eller 25 personer har angett dolda merkostnader varav 52 procent eller 13 personer upp till 1 000 kronor. 1 person anger mellan 15 000 – 20 000 kronor och 1 över 30 000 kronor.

15.5 Saneringsåtgärder i bostaden som inte täcks av bostadsanpassningsbidrag (t ex centraldammsugare).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
1	25	0 – 1 000
1	25	2 000 – 5 000
1	25	25 000 – 30 000
1	25	30 000 –
S:a 4	**100**	

1 procent eller 4 personer har angett dolda merkostnader varav 2 upp till 5 000 kronor, 1 mellan 25 000 – 30 000 kronor samt 1 över 30 000 kronor.

15.6 Torktumlare eller torkskåp på grund av mycket tvätt

Antal personer	%	Kostnad i intervall
13	54	0 – 1 000
5	21	1 000 – 2 000
3	12	2 000 – 5 000
3	12	5 000 – 10 000
S:a 24	**100**	

5 procent eller 24 personer har angett dolda merkostnader varav 54 procent eller 13 personer upp till 1 000 kronor, 21 procent eller 5 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 12 procent eller 3 personer mellan 2 000-5 000 och 12 procent eller 3 personer mellan 5 000-10 000 kronor.

15.7 Tvättmaskin på grund av stor och kraftig nedsmutsning av kläder och sänglinne.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
22	51	0 – 1 000
8	19	1 000 – 2 000
6	14	2 000 – 5 000
3	7	5 000 – 10 000
2	5	15 000 – 20 000
2	5	30 000 –
S:a 43	**100**	

9 procent eller 43 personer har angett dolda merkostnader varav 51 procent eller 22 personer upp till 1 000 kronor. 2 personer anger kostnader mellan 15 000 – 20 000 kronor och 1 över 30 000 kronor.

15.8 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
12	41	0 – 1 000
5	17	1 000 – 2 000
2	7	2 000 – 5 000
3	10	5 000 – 10 000
5	17	15 000 – 20 000
2	7	20 000 – 25 000
S:a 29	**100**	

6 procent eller 29 personer har angett dolda merkostnader varav 41 procent eller 12 personer upp till 1 000 kronor, totalt 66 procent eller 19 personer upp till 5 000 kronor, 10 procent eller 3 personer mellan 5 000-10 000 kronor, 17 procent eller 5 personer mellan 15 000-20 000 kronor samt 7 procent eller 2 personer mellan 20 000 – 25 000 kronor.
I tabellen nedan redovisas vad man uppgett som annat

Fråga 15.8 Annat, nämligen

Alarm för spis
Automatisk potatisskalare
Bastu för ledbesvär
Hjälp med tvätt i tvättstugan
Hörslinga till ringklockan på ytterdörr, TV, telefon
Kan inte använda central tvättstuga
Larm för telefon
Luftkonditioneringsaggregat eftersom jag inte tål för hög temperatur
Mycket porslin krossas pga mitt rörelsehinder
Större storlek (bostad) pga större behov av yta
Talboken; slitage på bandspelare
Telefon i fritidsstugan som säkerhet
Trygghetslarm
Tvättmaskin eftersom jag inte kan utnyttja husets
är tom
Ökade elkostnader pga rädsla (fobi) för inbrott. Ljus, radio på aven när lägenheten

15.9 Bostaden och dess utrustning och kön.

De sammanlagda kostnaderna för bostaden och dess utrustning har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	23 44%	15 29%	2 4%	5 10%	2 4%	5 10%	52 100%
Kvinna	25 40%	13 21%	6 10%	5 8%	6 10%	8 11%	63 100%
Sum- ma	48 42%	28 24%	8 7%	10 9%	8 7%	13 11%	115 102%

Av tabellen framgår att 52 män (45%) och 63 kvinnor (55%) har dolda merkostnader för bostaden och dess utrustning. Könsfördelningen här överensstämmer med den totala som är 46/54%. Andelen av kvinnorna som har dolda merkostnader är större än andelen av männen i intervallen 5.000-10.000 kronor och 15.000-20.000 kronor, i båda fallen 10% mot 4%. Antalet individer är dock litet. Andelen av männen är 29% i intervallet 1.000-5.000 kronor mot andelen av kvinnorna som är 21%.

Sammanfattning

- 24 procent eller 117 personer har haft dolda merkostnader för bostaden och dess utrustning, varav 34 procent eller 40 personer har haft en kostnad som översteg 5 000 kronor.
- De kostnadsområden där flest personer har haft dolda merkostnader är tvättmaskin (15.7) och bostad med högre hyra (15.1).
- 29 personer har haft dolda merkostnader för annat inom kostnadsområdet än de preciserade områdena. 15 andra kostnadsslag anges.
- Det är inga större skillnader mellan könen. Andelen av kvinnorna som har dolda merkostnader i intervallen 5 000-10 000 kronor och 15 000-20 000 kronor är högre än för männen, 10 procent mot 4 procent i båda fallen.

Fråga 16. Bostad och hushåll: inventarier och hushåll

Kostnader för inventarier och hushåll omfattar 18 delfrågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla 18 delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
150	51	0 – 1 000
47	16	1 000 – 2 000
53	18	2 000 – 5 000
47	16	5 000 –
S:a 297	**100**	

61 procent eller 297 personer har angett dolda merkostnader för inventarier och hushåll. 150 av dessa personer (51 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 47 (16 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 53 (18 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 47 (16 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

16.1 Batterier

Antal personer	%	Kostnad i intervall
90	85	0 – 1 000
11	10	1 000 – 2 000
1	1	2 000 – 5 000
2	2	5 000 – 10 000
2	2	15 000 – 20 000
S:a 106	**100**	

22 procent eller 106 personer har angett dolda merkostnader varav 85 procent eller 90 personer upp till 1 000 kronor. 2 personer har kostnader mellan 15 000-20 000 kronor.

16.2 Det går åt mer tvättmedel

Antal personer	%	Kostnad i intervall
87	85	0 – 1 000
12	12	1 000 – 2 000
3	3	2 000 – 5 000
S:a 102	**100**	

21 procent eller 102 personer har angett dolda merkostnader, varav 85 procent eller 87 personer upp till 1 000 kronor.

16,3 Extra elförbrukning för oxygenkoncentrator

Antal personer	%	Kostnad i intervall
3	75	0 – 1 000
1	25	1 000 – 2 000
S:a 4	**100**	

1 procent eller 4 personer har angett dolda merkostnader, varav 3 upp till 1 000 kronor.

16.4 Extra elförbrukning på grund av mera tvätt (tvättmaskin, torkskåp, tumlare) eller fler tända lampor (synskadade).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
78	79	0 – 1 000
15	15	1 000 – 2 000
5	5	2 000 – 5 000
1	1	5 000 – 10 000
S:a 99	**100**	

20 procent eller 99 personer har angett dolda merkostnader varav 79 procent eller 78 personer upp till 1 000 kronor och 15 procent eller 15 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

16.5 Extra vattenförbrukning på grund av extra tvätt, fler toalettspolningar mm.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
83	90	0 – 1 000
5	5	1 000 – 2 000
4	4	2 000 – 5 000
S:a 92	**100**	

19 procent eller 92 personer har angett dolda merkostnader, varav 90 procent eller 83 personer upp till 1 000 kronor.

16.6 Extra kostnad för grovsortering av sopor för hushåll som inte själv kan göra detta, när kommunen infört detta system

Antal personer	%	Kostnad i intervall
4	67	0 – 1 000
2	33	2 000 – 5 000
S:a 6	**100**	

1 procent eller 6 personer har angett dolda merkostnader, varav 4 upp till 1 000 kronor.

16.7 Förstörda eller kraftigt nedsmutsade möbler

Antal personer	%	Kostnad i intervall
12	60	0 – 1 000
3	15	1 000 – 2 000
4	20	2 000 – 5 000
1	5	5 000 – 10 000
S:a 20	**100**	

4 procent eller 20 personer har angett dolda merkostnader varav 60 procent eller 12 personer upp till 1 000 kronor och totalt 95 procent eller 19 personer upp till 5 000 kronor.

16.8 Gymnastikredskap, t ex romerska ringar, studsmatta.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
10	56	0 – 1 000
4	22	1 000 – 2 000
2	11	2 000 – 5 000
1	5	10 000 – 15 000
1	5	15 000 – 20 000
S:a 18	**100**	

4 procent eller 18 personer har angett dolda merkostnader varav 56 procent eller 10 personer upp till 1 000 kronor och totalt 89 procent eller 16 personer upp till 5 000 kronor.

16.9 Högre telefonkostnad för samtal till sjukhus, apotek etc och för texttelefon eller för att kompensera ensamhet och sysslolöshet eller för att man (t ex synskadade) måste anlita nummerupplysningen därför att man inte kan nyttja telefonkatalogen mm.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
48	51	0 – 1 000
30	32	1 000 – 2 000
8	8	2 000 – 5 000
7	7	5 000 – 10 000
1	1	10 000 – 15 000
1	1	15 000 – 20 000
S:a 95	**100**	

19 procent eller 95 personer har angett dolda merkostnader varav 51 procent eller 48 personer upp till 1 000 kronor, 32 procent eller 30 personer mellan

1 000-2 000 kronor, 8 procent eller 8 personer mellan 2 000-5 000 och 7 procent eller 7 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor.

16.10 Köp (eller hyra) av hjälpmedel, sängutrustning, träningsredskap mm som rekommenderas av specialister men som inte medges som hjälpmedel

Antal personer	%	Kostnad i intervall
6	27	0 – 1 000
6	27	1 000 – 2 000
7	32	2 000 – 5 000
1	5	19 999 – 15 000
1	5	15 000 – 20 000
1	5	20 000 – 25 000
S:a 22	**100**	

4 procent eller 22 personer har angett dolda merkostnader varav 27 procent eller 6 personer upp till 1 000 kronor, 27 procent eller 6 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 32 procent eller 7 personer mellan 2 000-5 000 kronor. 1 person anger mellan 25 000-20 000 kronor och 1 mellan 20 000-25 000 kronor.

16.11 Slitage på mattor, möbler, dörrar och väggar när rullstol, rullator eller andra hjälpmedel används.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
19	58	0 – 1 000
7	21	1 000 – 2 000
5	15	2 000 – 5 000
1	3	10 000 – 15 000
1	3	15 000 – 20 000
S:a 33	**100**	

7 procent eller 33 personer har angett dolda merkostnader varav 58 procent eller 19 personer upp till 1 000 kronor, totalt 94 procent eller 31 personer upp till 5 000 kronor och 2 personer däröver.

16.12 Särskilda hjälpmedel i matlagningen därför att den är särskilt omständlig eller ställer krav på speciell utrustning.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
8	73	0 – 1 000
2	18	1 000 – 2 000
1	9	2 000 – 5 000
S:a 11	**100**	

2 procent eller 11 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 5 000 kronor.

16.13 Text-TV eller extra stor TV

Antal personer	%	Kostnad i intervall
24	60	0 – 1 000
4	10	1 000 – 2 000
5	12	2 000 – 5 000
1	3	5 000 – 10 000
3	7	15 000 – 20 000
2	5	20 000 – 25 000
1	3	30 000 –
S:a 40	**100**	

8 procent eller 40 personer har angett dolda merkostnader varav 60 procent eller 24 personer upp till 15 000 kronor, totalt 82 procent eller 33 personer upp till 5 000 kronor, 7 procent eller 3 personer mellan 15 000 – 20 000 kronor, 5 procent eller 2 personer mellan 20 000 – 25 000 kronor samt 1 person över 30 000 kronor.

16.14 UVB-lampa därför att det är alltför långt till ett behandlingsställe.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
3	100	0 – 1 000
S:a 3	**100**	

1 procent eller 3 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 1 000 kronor.

16.15 Varmare bostad (el, olja) därför att man fryser på grund av lågt tryck, lite underhudsfett eller förlamning.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
27	53	0 – 1 000
10	20	1 000 – 2 000
7	14	2 000 – 5 000
6	12	5 000 – 10 000
1	2	15 000 – 20 000
S:a 51	**100**	

10 procent eller 51 personer har angett dolda merkostnader varav 53 procent eller 27 personer upp till 1 000 kronor, 20 procent eller 10 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 14 procent eller 7 personer mellan 2 000-5 000 kronor och 12 procent eller 6 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor.

16.16 Ökad förbrukning av hushålls- och toalettpapper.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
101	81	0 – 1 000
19	15	1 000 – 2 000
3	2	2 000 – 5 000
2	2	5 000 – 10 000
S:a 125	**100**	

25 procent eller 125 personer har angett dolda merkostnader varav 81 procent eller 101 personer upp till 1 000 kronor och 15 procent eller 19 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

16,17 Ökad åtgång av ättika för rengöring av tältattiraljer, inhalationsapparat osv.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
2	100	0 – 1 000
S:a 2	**100**	

2 personer har angett dolda merkostnader, båda upp till 1 000 kronor.

16.18 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
18	69	0 – 1 000
5	19	1 000 – 2 000
2	8	2 000 – 5 000
1	4	30 000 –
S:a 26	**100**	

5 procent eller 26 personer har angett dolda merkostnader varav 69 procent eller 18 personer upp till 1 000 kronor, totalt 96 procent eller 25 personer upp till 5 000 kronor samt 1 person över 30 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man angett som annat

Fråga 16.18 Annat, nämligen

Bilantenner som blir avbrutna
Extra TV i sovrummet (orkar inte sitta upp)
Fax och papper
Free-style av god kvalitet
Fågelfrö året runt. Rogivande sällskap utanför fönstret
Heltäckningsmattor
Kasettband
Lampor till extra belysning utomhus
Ledarhund (2)
Måste byta bostad – för kalla golv
Papperstallrikar och bestick
Rengöringsmedel för toalett
Separat hämtning av blöjpåsar
Slår sönder rutor, fönster, radio etc
Solarium för eksem
Specialtelefon
Sönderslaget porslin pga fumlighet i händerna
Toa och dusch i våningen vid sovrummet
Videobandspelare (har behov av en)

16.19 Inventarier, hushåll och kön

De sammanlagda kostnaderna för inventarier och hushåll har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	67 47%	55 38%	9 6%	3 2%	4 3%	5 4%	143 100%
Kvinna	81 53%	45 30%	10 6%	8 5%	1 1%	7 5%	152 100%
Summa	148 50%	100 34%	19 6%	11 4%	5 2%	12 4%	295 100%

i intervallet 1.000-5.000 kronor. Där är procentsatserna 38 av männen mot 30 av kvinnorna.

Sammanfattning

- 61 procent eller 297 personer har haft dolda merkostnader för inventarier och hushåll, varav hälften upp till 1 000 kronor samt 16 procent eller 47 personer över 5 000 kronor.
- De kostnadsområden där flest personer har haft dolda merkostnader är ökad förbrukning av hushålls- och toalettpapper (16.16), batterier (16.1) samt tvättmedel (16.2).
- 26 personer har haft dolda merkostnader för annat inom området än de preciserade områdena. 19 andra kostnadsslag redovisas.
- Andelen av kvinnorna är något större än andelen av männen i intervallet 0-1 000 kronor, 53% mot 47%. Motsatsen gäller för intervallet 1 000-5 000 kronor. Där är andelen män 38% mot 30 för kvinnorna.

Fråga 17 Bostad och hushåll: tjänster

Kostnader för tjänster omfattar fem delfrågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla fem delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
59	46	0 - 1 000
27	21	1 000 – 2 000
23	18	2 000 – 5 000
20	15	5 000 –
S:a 129	**100**	

26 procent eller 129 personer uppger att de har dolda merkostnader för tjänster. 59 personer av dessa (46 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 27 (21 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 23 (18 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 20 (15 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

17.1 Fönsterputsning

Antal personer	%	Kostnad i intervall
54	65	0 – 1 000
25	30	1 000 – 2 000
4	5	2 000 – 5 000
S:a 83	**100**	

17 procent eller 83 personer har angett dolda merkostnader, varav 65 procent eller 54 personer upp till 1 000 kronor och 30 procent eller 25 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

17.2 Köp av tjänster för t ex enklare reparationer och underhåll av bostad och fritidshus.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
15	35	0 – 1 000
8	19	1 000 – 2 000
11	26	2 000 – 5 000
5	12	5 000 – 10 000
2	5	10 000 – 15 000
1	2	15 000 – 20 000
1	2	30 000 –
S:a 43	**100**	

9 procent eller 43 personer har angett dolda merkostnader varav 35 procent eller 15 personer upp till 15 000 kronor, 19 procent eller 8 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 26 procent eller 11 personer mellan 2 000-5 000 kronor, 12 procent eller 5 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor samt 1 person över 30 000 kronor.

17.3 För att omvårdnads-/servicepersonal, t ex personlig assistent, hemtjänstpersonal eller annan hemhjälp arbetar och vistas i min/mitt barns bostad. Detta kan medföra ökade **driftkostnader**, t ex ökad el- eller vattenförbrukning, matkostnader.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
11	50	0 – 1 000
5	23	1 000 – 2 000
3	14	2 000 – 5 000
3	14	5 000 – 10 000
S:a 22	**100**	

5 procent eller 22 personer har angett dolda merkostnader varav 50 procent eller 11 personer upp till 1 000 kronor, 23 procent eller 5 personer mellan 1 000-2 000 kronor. 14 procent eller 3 personer mellan 2 000-5 000 kronor och 14 procent eller 3 personer mellan 5 000-10 000 kronor.

17.4 För att omvårdnads-/servicepersonal, t ex personlig assistent, hemtjänstpersonal eller annan hemhjälp arbetar och vistas i min/mitt barns bostad. Detta kan medföra ökade **kapitalkostnader**, t ex dubbla TV-apparater.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
4	50	0 – 1 000
3	38	2 000 – 5 000
1	12	5 000 – 10 000
S:a 8	**100**	

2 procent eller 8 personer har angett dolda merkostnader varav 50 procent eller 4 personer upp till 1 000 kronor,

17.5 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
12	52	0 – 1 000
3	13	1 000 – 2 000
5	22	2 000 – 5 000
1	5	5 000 – 10 000
2	9	10 000 – 15 000
S:a 23	**100**	

5 procent eller 23 personer har angett dolda merkostnader varav 52 procent eller 12 personer upp till 1 000 kronor och totalt 87 procent eller 20 personer upp till 5 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man angett som annat

Fråga 17.5 Annat, nämligen

Får vissa saker hemhandlade
Hjälp med kläder
Kontaktman
Mina föräldrar har aldrig fått kompensation för att de hjälper till med städ, tvätt matlagning, bilskjuts, personlig service mm
Service till rullstol
Snöskottning (2)
Telefonväckningar pga sömnstörningar
Trädgårdshjälp (3)
Ökad elförbrukning för system som gör att lampor, vibrator etc fungerar

17.6 Tjänster och kön

De sammanlagda kostnaderna för övrigt inom bostad och hushåll har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	20 41%	19 39%	7 14%	2 4%	0 0%	1 2%	49 100%
Kvinna	38 49%	29 38%	5 7%	3 4%	1 1%	1 1%	77 100%
Summa	58 46%	48 38%	12 10%	5 4%	1 1%	2 2&	126 101%

Av tabellen framgår att 49 män (39%) respektive 77 kvinnor (61%) har dolda merkostnader för tjänster inom bostad och hushåll. Det är relativt sett betydligt fler kvinnor än män som har kostnader i detta område. Av tabellen framgår också att andelen av kvinnorna är större i lägsta intervallet än andelen av männen, 49% mot 41%. Samtidigt är andelen av männen 14% i intervallet 5.000-10.000 kronor mot andelen av kvinnorna som är hälften, dvs 7%.

Sammanfattning

- 26 procent eller 129 personer har haft dolda merkostnader för tjänster, varav 15 procent eller 20 personer har haft kostnader som överstiger 5 000 kronor.
- De kostnadsområden där flest personer har haft dolda merkostnader är fönsterputsning (17.1) och köp av tjänster för t ex enklare reparationer (17.2)
- 23 personer har haft dolda merkostnader för annat inom området än de preciserade områdena. 9 sådana områden redovisas.

Fråga 18 Bostad och hushåll: övrigt

Kostnader för övrigt inom bostad och hushåll omfattar två delfrågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar båda delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga

Antal personer	%	Kostnad i intervall
36	49	0 – 1 000
20	27	1 000 – 2 000
11	15	2 000 – 5 000
7	9	5 000 –
S:a 74	**100**	

15 procent eller 74 personer har angett dolda merkostnader för övrigt inom bostad och hushåll. 36 personer av dessa (49 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 20 (27 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 11 (15 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 7 (9 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

18.1 Begränsning av valfriheten (t ex att använda lockpriserbjudanden), därför att knappar på apparater måste gå att greppa, siffror måste vara tydliga osv.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
31	82	0 – 1 000
5	13	1 000 – 2 000
2	5	5 000 – 10 000
S:a 38	**100**	

8 procent eller 38 personer har angett dolda merkostnader varav 82 procent eller 31 personer upp till 1 000 kronor och 13 procent eller 5 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

18.2 Husdjur som tröst i ensamhet och sysslolöshet

Antal personer	%	Kostnad i intervall
10	24	0 – 1 000
15	37	1 000 – 2 000
11	27	2 000 – 5 000
2	5	5 000 – 10 000
2	5	15 000 – 20 000
1	2	20 000 – 25 000
S:a 41	**100**	

8 procent eller 41 personer har angett dolda merkostnader varav 24 procent eller 10 personer upp till 1 000 kronor, 37 procent eller 15 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 27 procent eller 11 personer mellan 2 000-5 000 kronor samt 12 procent eller 5 personer som anger högre kostnad, upp till intervallet 20 000-25 000 kronor.

18.3 Övrigt och kön

De sammanlagda kostnaderna för övrigt inom bostad och hushåll har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000[2]	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	13 46%	9 32%	4 14%		2 7%	0 0%	28 100%
Kvinna	23 50%	22 48%	0 0%		0 0%	1 1%	46 100%
Sum- ma	36 49%	31 42%	4 5%		2 3%	1 1%	74 99%

Av tabellen framgår att 28 män (38%) respektive 46 kvinnor (62%) har dolda merkostnader för övrigt inom bostad och hushåll. Det är alltså en betydligt större andel av kvinnorna som redovisar detta slags dolda merkostnader. Samtidigt är det totala antalet individer här relativt litet, bara 74 av 491 möjliga. Andelen av kvinnorna är större i de två lägsta intervallen, medan andelen av männen är större i intervallet 5.000-10.000 kronor.

Sammanfattning

- ☐ 15 procent eller 74 personer har haft dolda merkostnader för övrigt inom bostad och hushåll, varav 9 procent eller 7 personer har haft kostnader som överstiger 5 000 kronor.
- ☐ Andelen kvinnor som redovisar dolda merkostnader är betydligt större än andelen män, 62 procent mot 38 procent.

[2] Uppgift saknas

Fråga 19 Resor och transportmedel

Kostnader för resor och transportmedel omfattar 17 delfrågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla 17 delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
63	37	0 – 1 000
24	14	1 000 – 2 000
37	22	2 000 – 5 000
46	27	5 000 –
S:a 170	**100**	

35 procent eller 170 personer har angett dolda merkostnader för resor och transportmedel. 63 personer av dessa (37 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 24 (14 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 37 (22 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 46 (27 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

19.1 Att anpassa båtar, transportvagnar, lift/kran vid brygga

Antal personer	%	Kostnad i intervall
1	100	30 000 –
S:a 1	**100**	

1 person anger dold merkostnad och som överstiger 30 000 kronor.

19.2 Att köpa eller hyra släpkärra för transport av vissa hjälpmedel

Antal personer	%	Kostnad i intervall
2	50	0 – 1 000
2	50	1 000 – 2 000
S:a 4	**100**	

1 procent eller 4 personer har angett dolda merkostnader, varav 2 upp till 1 000 kronor och 2 mellan 1 000-2 000 kronor

19.3 Att man måste anlita hotell med högre standard (t ex toalett och dusch) och enkelrum och kanske särskilt noggrann städning.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
12	36	0 – 1 000
15	46	1 000 – 2 000
5	15	2 000 – 5 000
1	3	5 000 – 8 000
S:a 33		

7 procent eller 33 personer har angett dolda merkostnader varav 36 procent eller 12 personer upp till 1 000 kronor, 46 procent eller 15 personer mellan 1 000 – 2 000 kronor och 15 procent eller 5 personer mellan 2 000 – 5 000 kronor.

19.4 Betjäning vid tankning av bil etc.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
5	83	0 – 1 000
1	17	5 000 – 10 000
S:a 6	**100**	

1 procent eller 6 personer har angett dolda merkostnader varav 83 procent eller 5 personer upp till 1 000 kronor och 1 person mellan 5 000-10 000 kronor.

19.5 Drift av extra rymlig bil t ex bensin och försäkring samt att man inte själv kan tvätta bilen, byta däck osv.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
12	29	0 – 1 000
6	15	1 000 – 2 000
9	22	2 000 – 5 000
7	17	5 000 – 10 000
5	12	10 000 – 15 000
1	2	20 000 – 25 000
1	2	25 000 – 30 000
S:a 41	**100**	

8 procent eller 41 personer har angett dolda merkostnader varav 29 procent eller 12 personer upp till 1 000 kronor, 15 procent eller 6 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 22 procent eller 9 personer mellan 2 000-5 000, 17 procent eller 7 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor och 12 procent eller 5 personer mellan 10 000 – 15 000 kronor samt 2 personer som uppger högre kostnad.

19.6 Inköp av extra rymlig bil för att få plats med rullstol och andra hjälpmedel (där bilstödet inte räcker).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	64	0 – 1 000
1	7	5 000 – 10 000
1	7	10 000 – 15 000
2	14	20 000 – 25 000
1	7	30 000 –
S:a 14	**100**	

3 procent eller 14 personer har angett dolda merkostnader varav 64 procent eller 9 personer upp till 1 000 kronor och övriga fördelade i intervallen 5 000 upp till över 30 000 kronor.

19.7 Längre resa, exempelvis till biograf med hörselslinga

Antal personer	%	Kostnad i intervall
7	100	0 – 1 000
S:a 7	**100**	

1 procent eller 7 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 1 000 kronor.

19.8 Medhjälpare vid resor, nöjesaktiviteter och tillfällig logi

Antal personer	%	Kostnad i intervall
16	42	0 – 1 000
12	32	1 000 – 2 000
8	21	2 000 – 5 000
1	2	5 000 – 10 000
1	2	20 000 – 25 000
S:a 38	**100**	

8 procent eller 38 personer har angett dolda merkostnader varav 42 procent eller 16 personer upp till 1 000 kronor, 32 procent eller 12 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 21 procent eller 8 personer mellan 2 000-5 000 kronor, 1 person mellan 5 000-10 000 kronor och 1 person mellan 20 000-25 000 kronor.

19.9 Påfyllning av syrgastuber vid vistelse utomlands

Antal personer	%	Kostnad i intervall
1	100	0 – 1 000
S:a 1	**100**	

1 person har angett dold merkostnad, upp till 1 000 kronor.

19.10 Resor för barn som behöver gå i hörselklass men som bor i "fel" kommun och som inte får färdtjänst.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
0	0	
S:a 0	**0**	

Ingen person har angett dold merkostnad.

19.11 Resor och förlorad arbetsinkomst vid service av hjälpmedel (resvägen kan vara lång), sända per post medför lång väntan.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
7	54	0 – 1 000
2	15	1 000 – 2 000
2	15	2 000 – 5 000
1	8	5 000 – 10 000
1	8	10 000 – 15 000
S:a 13	**100**	

3 procent eller 13 personer har angett dold merkostnad varav 54 procent eller 7 personer upp till 1 000 kronor, totalt 84 procent eller 11 personer upp till 5 000 kronor och 2 personer som anger kostnader därutöver.

19.12 Sjukresor med egen bil där avstånden är stora (de fyra första milen får man inte ersättning för).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
29	64	0 – 1 000
11	24	1 000 – 2 000
2	4	2 000 – 5 000
1	2	5 000 – 10 000
1	2	10 000 – 15 000
1	2	15 000 – 20 000
S:a 45	**100**	

9 procent eller 45 personer har angett dolda merkostnader varav 64 procent eller 29 personer upp till 1 000 kronor och 24 procent eller 11 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

19.13 Stadsbud/bärare vid resor

Antal personer	%	Kostnad i intervall
4	100	0 – 5 000
S:a 4	**100**	

1 procent eller 4 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 5 000 kronor.

19.14 Taxi för rörelsehindrade vid guidade bussturer.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
4	100	0 – 1 000
S:a 4	**100**	

1 procent eller 4 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 1 000 kronor.

19.15 Taxi eller egen bil på grund av att kollektiva färdmedel inte kan användas, t ex för att toalett inte finns, allergi osv.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
20	32	0 – 1 000
16	26	1 000 – 2 000
15	24	2 000 – 5 000
8	13	5 000 – 10 000
2	3	10 000 – 15 000
1	2	25 000 – 30 000
S:a 62	**100**	

13 procent eller 62 personer har angett dolda merkostnader varav 32 procent eller 20 personer upp till 1 000 kronor, 26 procent eller 16 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 24 procent eller 15 personer mellan 2 000-5 000 kronor, 13 procent eller 8 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor, 2 personer mellan 10 000 – 15 000 och 1 person mellan 25 000 – 30 000 kronor.

19.16 Vistelse utomlands av medicinska skäl där landstingens subvention inte täcker kostnaden.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
5	50	0 – 1 000
1	10	1 000 – 2 000
2	20	2 000 – 5 000
2	20	15 000 – 20 000
S:a 10	**100**	

2 procent eller 10 personer har angett dolda merkostnader varav 50 procent eller 5 personer upp till 1 000, 1 person mellan 1 000-2 000 kronor, 2 personer mellan 2 000–5 000 kronor och 2 personer mellan 15 000 – 20 000 kronor.

19.17 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
13	45	0 – 1 000
6	21	1 000 – 2 000
6	21	2 000 – 5 000
3	10	15 000 – 20 000
1	3	25 000 – 30 000
S:a 29	**100**	

6 procent eller 29 personer har angett dolda merkostnader varav 45 procent eller 13 personer upp till 1 000 kronor, 21 procent eller 6 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 21 procent eller 6 personer mellan 2 000-6 000 kronor, 10 procent eller 3 personer mellan 15 000 – 20 000 kronor samt 1 person mellan 25 000 – 30 000 kronor

I tabellen nedan redovisas vad man anger som annat

Fråga 19.17 Annat, nämligen

Egen bil till jobbet – svårt att ta mig upp på bussen
Har ej servo på bilen – kan inte parkera var som helst
Resa till Vintersol
Resa till Kreta med NHR
Resor med egen bil kvällstid
Taxi vid matinköp, köp av inventarier mm

19.18 Resor, transportmedel och kön

De sammanlagda kostnaderna för resor och transportmedel har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	32 35%	30 33%	17 19%	5 5%	1 1%	6 7%	91 100%
Kvinna	31 40%	30 38%	8 10%	1 1%	2 3%	6 8%	78 100%
Sum- ma	63 37%	60 36%	25 15%	6 4%	3 2%	12 7%	169 101%

Av tabellen framgår att 91 män (54%) och 78 kvinnor (46%) har dolda merkostnader för resor och transportmedel. Här föreligger en klar skillnad mellan könen: männen är fler än kvinnorna. I hela materialet är könsfördelningen 46% män och 54% kvinnor. Männen har alltså i betydligt större utsträckning dolda merkostnader för resor och transportmedel. När det gäller storleken av kostnaderna är andelen av kvinnorna störst i de två lägsta intervallen, 40% mot 35% respektive 38% mot 33%. Andelen av männen är störst i intervallet 5.000-10.000 kronor, 19% mot 10% samt i intervallet 10.000-15.000 kronor, 5% mot 1%.

Sammanfattning

- 35 procent eller 170 personer har haft dolda merkostnader för resor och transportmedel, varav en fjärdedel över 5 000 kronor.
- De kostnadsområden där flest personer har haft dolda merkostnader är taxi eller egen bil (19.15), sjukresor med egen bil (19.12) och drift av extra rymlig bil (19.5).
- 29 personer har haft dolda merkostnader för annat inom området än de preciserade delområdena. 6 andra kostnadsslag redovisas.
- Det finns tydliga skillnader mellan könen när det gäller resor mm. Andelen män är 54 procent mot 46 procent för kvinnorna. Detta kan ställas mot könsfördelningen för hala materialet där 46 procent är män och 54 procent är kvinnor. Männen har alltså i betydligt större utsträckning dolda merkostnader för resor. När det gäller fördelningen på kostnadsintervall är andelen kvinnor störst i de två lägsta intervallen, 40% mot 35% respektive 38% mot 33%. Andelen män är större i de tredje och fjärde intervallen 19% mot 10% respektive 5% mot 1 %.

Fråga 20 Studier och kultur mm

Kostnader för studier och kultur omfattar sju frågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla sju delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
19	45	0 – 1 000
8	19	1 000 – 2 000
6	14	2 000 – 5 000
9	21	5 000 –
S:a 42	**100**	

9 procent eller 42 personer har angett dolda merkostnader för studier och kultur mm. 19 personer av dessa (45 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 8 (19 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 6 (14 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 9 (21 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

20.1 Att köpa teatermanus så att man kan förbereda sig ordentligt.

Antal personer	%	Kostnader i intervall
3	100	0 – 1 000
S:a 3	**100**	

1 procent eller 3 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 1 000 kronor.

20.2 Att man vid kurser på t ex folkhögskola behöver rum med egen toalett vilket kan bli dyrare.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
3	38	0 – 1 000
3	38	1 000 – 2 000
1	12	2 000 – 5 000
1	12	5 000 – 10 000
S:a 8	**100**	

2 procent eller 8 personer har angett dolda merkostnader varav 38 procent eller 3 personer upp till 1 000 kronor, 3 personer mellan 1 000-2 000 kronor samt 2 personer som uppger högre kostnader.

20.3 Dyrare teaterbiljetter för att hörselskadade ska kunna avläsa

Antal personer	%	Kostnad i intervall
6	67	0 – 1 000
2	22	1.000 – 2 000
1	11	5 000 – 10 000
S:a 9	**100**	

2 procent eller 9 personer har angett dolda merkostnader varav 67 procent eller 6 personer upp till 1 000 kronor.

20.4 Förlorad arbetsinkomst för anhöriga till hörselskadade som går utbildning i kommunikation, t ex teckenspråk.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
2	40	0 – 1 000
1	20	2 000 – 5 000
1	20	5 000 – 10 000
1	20	10 000 – 15 000
S:a 5	**100**	

1 procent eller 5 personer har angett dolda merkostnader varav 40 procent eller 3 personer upp till 5 000 kronor, 1 person mellan 5 000-10 000 kronor och 1 person mellan 10 000-15 000 kronor.

20.5 Kursavgift och eventuell tjänstledighet för hörselskadade som vill lära sig teckenspråk

Antal personer	%	Kostnad i intervall
4	31	0 – 1 000
6	46	1 000 – 2 000
2	15	5 000 – 10 000
1	8	25 000 – 30 000
S:a 13	**100**	

3 procent eller 13 personer har angett dolda merkostnader varav 31 procent eller 4 personer upp till 1 000 kronor och 46 procent eller 6 personer mellan 1 000-2 000 kronor. 1 person anger kostnaden till 25 000 - 30 000 kronor.

20.6 Tolk i specifika situationer (t ex när man som privatperson vill närvara vid ett politiskt möte).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
0	0	
0	**0**	

Ingen person har angett dold merkostnad.

20.7 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	53	0 – 1 000
3	18	1 000 – 2 000
4	24	2 000 – 5 000
1	6	5 000 – 10 000
S:a 17	**100**	

3 procent eller 17 personer har angett dolda merkostnader, varav 53 procent eller 9 personer upp till 1 000 kronor, 3 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 4 personer mellan 2 000-5 000 kronor. 1 person uppger kostnader mellan 5 000-10 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man anger som annat.

Fråga 20.7 Annat, nämligen

Bussbiljett då jag är ute på landet (har aldrig haft råd att ta körkort)
Föreningsliv med studiecirklar
Kasettband
Kostnader för bilresa till teckenspråkskurs kvällstid
Kurs på Glimåkra folkhögskola
Kurslitteratur (komvux)
Köpa litteratur i stället för att låna på bibliotek (slippa lång resa)
Studieskuld
Sångövning 1 gång per vecka

20.8 Studier, kultur och kön

De sammanlagda kostnaderna för studier och kultur mm har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	9 56%	4 25%	3 19%	0 0%		0 0%	16 100%
Kvinna	10 38%	10 38%	3 12%	2 8%		1 4%	26 100%
Summa	19 45%	14 33%	6 14%	2 5%		1 2%	42 99%

Av tabellen framgår att 16 män (38%) och 26 kvinnor (62%) har dolda merkostnader för studier och kultur mm. Andelen kvinnor är alltså betydligt större, som har dolda merkostnader för detta område. Samtidigt är det totala antalet individer litet som angett kostnader i detta område, bara 42 av 491 möjliga. Männens kostnader finns främst i det lägsta intervallet (56%). Kvinnornas kostnader är jämt spridda i de två lägsta intervallen.

Sammanfattning

- 9 procent eller 42 personer uppger att har haft dolda merkostnader för studier och kultur mm, varav 21 procent eller 9 personer som har haft kostnader över 5 000 kronor.
- Det kostnadsslag där flest personer har haft dolda merkostnader är kursavgift och eventuell tjänstledighet för hörselskadade (20.5).
- 17 personer har haft dolda merkostnader för annat inom området än de preciserade områdena. 9 sådana kostnadsslag redovisas.
- Det finns klara könsskillnader när det gäller studier och kultur mm. Andelen kvinnor är 62 procent som har angett dolda merkostnader mot 38 procent av männen. Antalet personer som angett kostnader är dock litet, bara 42 personer.

Fråga 21 Övrigt

Kostnader för övrigt omfattar elva delfrågor. Nedan redovisas först en tabell som sammanfattar alla elva delfrågorna och därefter redovisas varje delfråga.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
125	53	0 – 1 000
35	15	1 000 – 2 000
38	16	2 000 – 5 000
38	16	5 000 –
S:a 236	**100**	

48 procent eller 236 personer har angett dolda merkostnader för "övrigt". 125 personer av dessa (53 %) uppger kostnader upp till 1 000 kronor, 35 (15 %) mellan 1 000-2 000 kronor, 38 (16 %) mellan 2 000-5 000 kronor och 38 (16 %) har kostnader som överstiger 5 000 kronor.

21.1 Att få information som för en icke funktionshindrad är gratis. (Exempel: Stockholms Kassettidning som innehåller en hel del kommunal information som är gratis för andra medborgare).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
5	83	0 – 1 000
1	17	1 000 – 2 000
S:a 6	**100**	

1 procent eller 6 personer har angett dolda merkostnader, varav 83 procent eller 5 personer upp till 1 000 kronor.

21.2 Barnvakt

Antal personer	%	Kostnad i intervall
4	36	0 – 1 000
4	36	1 000 – 2 000
1	9	2 000 – 5 000
2	18	5 000 – 10 000
S:a 11	**100**	

2 procent eller 11 personer har angett dolda merkostnader varav 36 procent eller 4 personer upp till 1 000 kronor och 36 eller 4 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

21.3 Diverse avgifter för fysisk aktivitet utanför hemmet, t ex ridning, simning, dans samt för extra kläder och skor mm.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
25	45	0 – 1 000
17	30	1 000 – 2 000
9	16	2 000 – 5 000
5	9	5 000 – 10 000
S:a 56	**100**	

11 procent eller 56 personer har angett dolda merkostnader varav 45 procent eller 25 personer upp till 1 000 kronor, 30 procent eller 17 personer mellan 1 000-2 000, 16 procent eller 9 personer mellan 2 000-5 000 kronor och 9 procent eller 5 personer mellan 5 000-10 000 kronor.

21.4 God man eller förvaltare som är tillsatt för att hjälpa till med ekonomi och personliga angelägenheter.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
7	88	0 – 1 000
1	12	2 000 – 5 000
S:a 8	**100**	

2 procent eller 8 personer har angett dolda merkostnader, varav 88 procent eller 7 personer upp till 1 000 kronor och 1 person mellan 2 000-5 000 kronor.

21.5 Medlemsavgifter

Antal personer	%	Kostnad i intervall
149	85	0 – 1 000
20	11	1 000 – 2 000
6	3	2 000 – 5 000
1	1	10 000 – 15 000
S:a 176	**100**	

36 procent eller 176 personer har angett dolda merkostnader varav 85 procent eller 149 personer upp till 1 000 kronor och 11 procent eller 20 personer mellan 1 000-2 000 kronor.

21.6 Mobiltelefon (viktig t ex vid motorstopp, olyckshändelse etc.).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	28	0– 1 000
10	31	1 000 – 2 000
6	19	2 000 – 5 000
2	6	5 000 – 10 000
2	6	15 000 – 20 000
1	3	20 000 – 25 000
1	3	25 000 – 30 000
1	3	30 000 –
S:a 32	**100**	

7 procent eller 32 personer har angett dolda merkostnader varav 28 procent eller 9 personer upp till 1 000 kronor, 31 procent eller 10 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 19 procent eller 6 personer mellan 2 000-5 000 kronor och 7 personer fördelade på upp till mer än 30 000 kronor.

21.7 Specialleksaker (t ex från Kom-i-kapp).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
2	50	0 – 1 000
2	50	1 000 – 2 000
S:a 4	**100**	

1 procent eller 4 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 2 000 kronor.

21.8 Fritidshjälpmedel (t ex särskilda spelkort).

Antal personer	%	Kostnad i intervall
6	86	0 – 1 000
1	14	1 000 – 2 000
S:a 7	**100**	

1 procent eller 7 personer har angett dolda merkostnader, alla upp till 2 000 kronor.

21.9 "Utebliven inkomst" genom att förälder inte kan avsätta tid/kraft till fortbildning etc som förutsätts för karriär och löneutveckling.

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	56	0 – 1 000
1	6	2 000 – 5 000
1	6	5 000 – 10 000
4	25	10 000 – 15 000
1	6	15 000 – 20 000
S:a 16	**100**	

3 procent eller 16 personer har angett dolda merkostnader varav 56 procent eller 9 personer upp till 1 000 kronor och 25 procent eller 4 personer mellan 10 000-15 000 kronor.

21.10 Kvalitativa förändringar av tjänster eller varor, t ex att tidigare ingick fönsterputsning i hemtjänstens service; nu får detta ordnas på annat sätt, eller att jag/mitt barn nu har färre färdtjänstresor och måste ordna vissa transporter på annat sätt. Ange nedan typ av förändring och kostnaden de senaste tre månaderna.

Förändring nummer 1

Antal personer	%	Kostnad i intervall
16	44	0 – 1 000
6	17	1 000 – 2 000
4	11	2 000 – 5 000
7	19	5 000 – 10 000
1	3	10 000 – 15 000
1	3	15 000 – 20 000
1	3	30 000 –
S:a 36	**100**	

7 procent eller 36 personer har angett dolda merkostnader varav 44 procent eller 16 personer upp till 1 000 kronor, 17 procent eller 6 personer mellan 1 000-2 000 kronor, 11 procent eller 4 personer mellan 2 000-5 000 kronor, 19 procent eller 7 personer mellan 5 000 – 10 000 kronor samt 3 personer som uppger högre kostnader.

Förändring nummer 2

Antal personer	%	Kostnad i intervall
11	61	0 – 1 000
3	17	1 000 – 2 000
4	22	2 000 – 5 000
S:a 18	**100**	

4 procent eller 18 personer har angett dolda merkostnader, varav 61 procent eller 11 personer upp till 1 000 kronor.

Förändring nummer 3

Antal personer	%	Kostnad i intervall
9	75	0 – 1 000
3	25	2 000 – 5 000
S:a 12	**100**	

2 procent eller 12 personer har angett dolda merkostnader, varav 75 procent eller 9 personer upp till 1 000 kronor och 35 procent eller 3 personer mellan 2 000-5 000 kronor.

De kvalitativa förändringar som angivits under de tre punkterna redovisas i tabellen nedan. Förändringarna har samtliga bedömts som negativa.

Kvalitativa förändringar av tjänster och varor

Punkt 1

Fönsterputsning (10)
Fördyrad färdtjänst (när jag inte kan använda egen bil)
Hemkörning av varor
Hjälp med tvätt, strykning, lagning
Hårtvätt
Posten i ... har slagit igen. Reser till post och apotek med egen bil
Postens hemkörning av paket
Radiotidning
Storstädning (9)
Gardinuppsättning

Punkt 2

Lagning av kläder och annan sömnadshjälp
Måste åka längre sträcka för att ta ut pengar i bankomat
Storstädning (2)

Punkt 3

Hjälp att handla mat och kläder
Ledsagarhjälp vid handling av mat etc
Taltidning och information

21.11 Annat

Antal personer	%	Kostnad i intervall
16	59	0 – 1 000
3	11	1 000 – 2 000
2	7	2 000 – 5 000
2	7	5 000 – 10 000
1	4	10 000 – 15 000
2	7	15 000 – 20 000
1	4	20 000 – 25 000
S:a 27	**100**	

5 procent eller 27 personer har angett dolda merkostnader varav 59 procent eller 16 personer upp till 1 000 kronor, 11 procent eller 3 personer mellan 1 000-2 000 kronor och 2 personer mellan 2 000-5 000. Övriga 6 personer fördelas i intervallen upp till 25 000 kronor.
I tabellen nedan redovisas vad man anger som annat

Fråga 21.11 Annat, nämligen

Fonder (hittills ingen utdelning)
Hemsändning av varor
Hobbyartiklar, garn och tyg
Massage 2 ggr/veckan
Musikterapi
Pga rehab 2 dagar per vecka förlorar jag arbetsinkomst (jag är halvtidssjukskriven)
Resor för att besöka dotter
Sjukgymnastik inkl resor "till och från"

21. 12 Övrigt och kön

De sammanlagda kostnaderna för övrigt har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	59 53%	35 32%	8 7%	6 5%	1 1%	2 2%	111 100%
Kvinna	66 54%	38 31%	9 7%	2 2%	2 2%	6 6%	123 100%
Summa	125 53%	73 31%	17 8%	8 3%	3 1%	8 3%	234 99%

Av tabellen framgår att 111 män (47%) och 123 kvinnor (53%) hade dolda merkostnader för "övrigt". Några större könsskillnader föreligger ej.

Sammanfattning

- 48 procent eller 236 personer har haft dolda merkostnader för "Övrigt", varav 16 procent eller 38 personer har haft en dold kostnad över 5 000 kronor.
- De kostnadsområden där flest personer har haft dolda merkostnader är framför allt medlemsavgifter (21.5) men även diverse avgifter för fysisk träning etc (21.3)
- 27 personer har haft dolda merkostnader för annat inom kostnadsområdet än de preciserade områdena. 8 sådana kostnadsslag redovisas.
- 7 procent eller 36 personer anger kvalitativa försämringar av tjänster eller varor. 15 sådana tjänster redovisas
- Några könsskillnader föreligger inte

Sammanfattning av fråga 12-21

Nedan redovisas en tabell som omfattar samtliga svar under frågorna 12-21, dvs kläder, medicin och tandvård, kläder mm, bostad och hushåll, resor och transportmedel, studier och kultur mm samt övrigt. Tabellen är även uppdelad på kön.

	0= inga kostn.	0- 1 000	1 000- 2 000	2 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 20 000	20 000- 30 000
Man	13	26	9	19	31	39	28
	7%	13%	5%	10%	16%	20%	14%
Kvinna	19	22	14	31	35	33	19
	9%	10%	6%	14%	16%	15%	9%
Summa	32	48	23	50	66	72	47
	8%	11%	6%	12%	16%	17%	11%

fortsättning

	30 000- 40 000	40 000- 50 000	50 000- 60 000	60 000- 70 000	70 000-	Total
Man	10	8	7	2	6	198
	5%	4%	4%	1%	3%	100%
Kvinna	20	6	7	3	11	220
	9%	3%	3%	0%	5%	100%
Summa	30	14	14	5	17	418
	7%	3%	3%	1%	4%	99%

79 procent eller 386 personer av alla som ingår i studien, uppger att de har dolda merkostnader. Av dessa är 185 män och 201 kvinnor. Den relativa fördelningen mellan män respektive kvinnor överensstämmer med könsfördelningen totalt i studien, 46% mot 54%. Några större könsskillnader i kostnadsfördelningen finns inte.

Sju procent eller 32 personer uppger att de inte har några dolda merkostnader. Av dessa är 13 män (7%) och 19 kvinnor (9%).

De dolda merkostnaderna fördelade sig på de olika kostnadsintervallen på följande sätt:

48 personer (11%) hade kostnader upp till 1 000 kronor (26/22 män-kvinnor)

23 personer (6%) hade kostnader mellan 1 000-2 000 kronor (9/14 män-kvinnor)

50 personer (12%) hade kostnader mellan 2 000-5 000 kronor (19/31 män-kvinnor)
66 personer (16%) hade kostnader mellan 5 000-10 000 kronor (31/35 män-kvinnor)
72 personer (17%) hade kostnader mellan 10 000-20 000 kronor (39/33 män-kvinnor)
47 personer (11%) hade kostnader mellan 20 000-30 000 kronor (28/19 män-kvinnor)
30 personer (7%) hade kostnader mellan 30 000-40 000 kronor (10/20 män-kvinnor)
14 personer (3%) hade kostnader mellan 40 000-50 000 kronor (8/6 män-kvinnor)
14 personer (3%) hade kostnader mellan 50 000-60 000 kronor (7/7 män-kvinnor)
5 personer (1%) hade kostnader mellan 60 000-70 000 kronor (2/3 män-kvinnor)
17 personer (4%) hade kostnader som översteg 70 000 kronor (6/11 män-kvinnor)

3.6 Frågor om ersättningar och bidrag

I redovisningen har beloppen gjorts om till årsbelopp.

Fråga 22. Vilka ersättningar eller bidrag har du/ditt barn, som är avsedda att täcka merkostnader för funktionshinder. Flera svarsalternativ kan naturligtvis gälla.

22.1 Anhörigbidrag

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
1	14	15 000 – 20 000
1	14	25 000 – 30 000
5	71	30 000 –
S:a 7	**100**	

En procent eller 7 personer har angett att de har anhörigbidrag, varav 71 procent eller 5 personer över 30 000 kronor.

22.2 Assistansersättning från kommunen

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
2	67	0 – 1 000
1	33	30 000 –
S:a	**3 100**	

3 personer anger att de har assistansersättning från kommunen varav 2 upp till 1 000 kronor och 1 över 30 000 kronor.

22.3 Assistansersättning från försäkringskassan

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
5	50	0 – 1 000
5	50	30 000 –
S:a	**10 100**	

10 personer anger att de har assistansersättning från försäkringskassan, varav 5 upp till 1 000 kronor och 5 över 30 000 kronor.

22.4 Handikappersättning

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
11	8	0 – 1 000
1	1	2 000 – 5 000
3	2	5 000 – 10 000
68	47	10 000 – 15 000
27	19	15 000 – 20 000
32	22	20 000 – 25 000
1	1	25 000 – 30 000
2	1	30 000 –
S:a	**145 100**	

30 procent eller 145 personer anger att de har handikappersättning. 47 procent eller 68 personer har mellan 10 000 – 15 000 kronor, 22 procent eller 32 personer mellan 20 000 – 25 000 kronor, 19 procent eller 27 personer mellan 15 000 – 20 000 kronor. Nio procent eller 12 personer har mellan 0 – 5 000 kronor.

22.5 Hemsjukvårdsbidrag

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
7	54	10 000 – 15 000
1	8	20 000 – 25 000
2	15	25 000 – 30 000
3	23	30 000 –
S:a	**13 100**	

Tre procent eller 13 personer anger att de har hemsjukvårdsbidrag, varav 54 procent eller 7 personer mellan 10 000 – 15 000 kronor, och 23 procent eller 3 personer över 30 000 kronor.

22.6 Bostadsbidrag/bostadstillägg

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
12	12	0 – 1 000
1	1	1 000 – 2 000
9	9	2 000 – 5 000
5	5	5 000 – 10 000
20	20	10 000 – 15 000
22	22	15 000 – 20 000
10	10	20 000 – 25 000
7	7	25 000 – 30 000
13	13	30 000 –
S:a	**99 100**	

20 procent eller 99 personer anger att de har bostadsbidrag/bostadstillägg. 22 procent eller 22 personer har upp till 5 000 kronor, 22 procent eller 22 personer har mellan 15 000 – 20 000 kronor, 20 procent eller 20 personer har 10 000 – 15 000 kronor, 13 procent eller 13 personer har över 30 000 kronor, 7 procent eller 7 personer har 25.000 – 30 000 kronor samt 5 procent eller 5 personer har 5 000 – 10 000 kronor.

22.7 Vårdbidrag (statligt) för barn

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
5	18	0 – 1 000
2	7	5 000 – 10 000
1	4	15 000 – 20 000
2	7	20 000 – 25 000
18	64	30 000 –
S:a	**28 100**	

Sex procent eller 28 personer har statligt vårdbidrag varav 64 procent eller 18 personer över 30 000 kronor.

22.8 Annat

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
7	25	0 – 1000
1	4	2 000 – 5 000
1	4	5 000 – 10 000
1	4	10 000 – 15 000
1	4	15 000 – 20 000
1	4	20 000 – 25 000
1	4	25 000 – 30 000
15	54	30 000 –
S:a	**28 100**	

Sex procent eller 28 personer anger att de har något annat bidrag eller annan ersättning. 25 procent eller 7 personer har 0 – 1000 kronor och 54 procent eller 15 personer har över 30 000 kronor.

I tabellen nedan redovisas vad man anger som annat

Fråga 22.8 Annat, nämligen

AGS
Barnförsäkring (försäkringsbolag)
Förtidspension (5)
Habiliteringsersättning
Livränta
Privat sjukförsäkring
Sjukbidrag (5)
Sjukpenning
Sjukpension
Ålderspension

22.9 Bilstöd

Antal personer	%	Bidrag/ersättning
7	44	0 – 1 000
1	6	5 000 – 10 000
8	50	30 000 –
S:a	**16 100**	

Tre procent eller 16 personer anger att de har bilstöd. 44 procent eller 7 personer har upp till 1 000 kronor och 50 procent eller 8 personer har över 30 000 kronor.

Denna tabell måste tolkas med stor försiktighet eftersom det inte framgår vilken typ av bidrag/ersättning det är och osäkerhet därmed råder om det är dolda merkostnader eller ej.

De sammanlagda ersättningarna/bidragen har delats upp på män respektive kvinnor för att kontrollera om några särskilda könsskillnader finns.

	0- 1 000	1 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 15 000	15 000- 20 000	20 000-	Total
Man	13	2	6	27	16	63	127
	5%	1%	2%	11%	6%	25%	49%
Kvinna	19	1	2	28	17	63	130
	7%	0%	1%	11%	7%	25%	51%
Summa	32	3	8	55	33	126	257
	12%	1%	3%	21%	13%	49%	99%

Av tabellen framgår att 127 män (49%) och 130 kvinnor (51%) har angett att de har ersättningar/bidrag. Materialet uppvisar inga könsskillnader.

Dolda merkostnader minus ersättningar/bidrag

I nedanstående tabell redovisas personernas dolda merkostnader minus de ersättningar/bidrag de angett ovan. Tabellen visar alltså nettosumman när ersättningarna/bidragen dragits från personernas kostnader enligt frågorna 12-21.

	Nettosumman minus, dvs större ers/bidr än kostnader		Nettosumman = 0, dvs ers/bidr. är lika stora som kostnaderna	
Man	70	34%	10	5%
Kvinna	82	35%	17	7%
Summa	152	35%	27	6%

fortsättning

	0-1 000		1 000-2 000		2 000-5 000		5 000-10 000		10 000-20 000		20 000-30 000	
Man	23	11%	8	4%	16	8%	27	13%	26	13%	15	7%
Kvinna	14	6%	11	5%	25	11%	26	11%	20	9%	10	4%
Summa	27	6%	19	4%	41	9%	53	12%	46	10%	25	6%

fortsättning

	30 000-40 000		40 000-50 000		50 000-60 000		60 000-70 000		70 000-		Total	
Man	3	1%	3	1%	1	0%	1	0%	3	1%	206	47%
Kvinna	9	4%	2	1%	5	2%	4	2%	8	3%	233	53%
Summa	12	3%	3	1%	6	1%	5	1%	11	3%	439	100%

Av den översta tabellen framgår att

- 35 procent eller 152 personer av dem som ingår i studien har högre ersättning/bidrag än dolda merkostnader. Av dessa är 70 män och 82 kvinnor.
- 6 procent eller 27 personer har lika stora ersättningar/bidrag som dolda merkostnader. Av dessa är 10 män och 17 kvinnor
- 41 procent eller 179 personer har alltså högre eller lika stora ersättningar/bidrag som dolda merkostnader.

Totalt 59 procent eller 260 personer har dolda merkostnader som överstiger ersättningar och bidrag.

Av de två nedre tabellerna framgår med hur stort belopp de dolda merkostnaderna överstiger ersättningar och bidrag:

- 11 procent av männen, 23 personer har minus 0-1 000 kronor
- 6 procent av kvinnorna, 14 personer har minus 0-1 000 kronor
- 4 procent av männen, 8 personer har minus 1 000-2 000 kronor
- 5 procent av kvinnorna, 11 personer har minus 1 000-2 000 kronor
- 8 procent av männen, 16 personer har minus 2 000-5 000 kronor
- 11 procent av kvinnorna, 25 personer har minus 2 000-5 000 kronor
- 13 procent av männen, 27 personer har minus 5 000-10 000 kronor
- 11 procent av kvinnorna, 26 personer har minus 5 000-10 000 kronor

Resultaten i tabellerna ovan måste tolkas med försiktighet. Risk kan t ex finnas att uppgivna belopp omfattar annan tidsperiod än den avsedda; de tre senaste månaderna för dolda merkostnader respektive bidrag/ersättning per månad.

Sammanfattning

- ☐ Sju olika ersättningar/bidrag fanns med i enkäten. Vanligast är handikappersättning som 30 procent eller 145 personer har angett att de har. Näst vanligaste ersättningen/bidraget är bostadsbidrag/bostadstillägg som 20 procent eller 99 personer har.
- ☐ Sex procent eller 28 personer har angett annan ersättning/bidrag. Vanligast förekommande där är förtidspension och sjukbidrag
- ☐ Materialet uppvisar inga könsskillnader
- ☐ När dolda merkostnader ställs mot ersättningar och bidrag finner man att
  - 41 procent eller 179 personer har högre eller lika stora ersättningar/bidrag som dolda merkostnader.
  - 59 procent eller 260 personer har dolda merkostnader som överstiger ersättningar och bidrag

3.7 Hur påverkar "dolda merkostnader" ekonomin

Fråga 23. Vilka ekonomiska effekter har de "dolda merkostnaderna" som du angett, för ekonomin i ditt hushåll?

Nedan redovisas först en tabell som visar fördelningen på de fem svarsalternativen.

De dolda merkostnaderna innebär

inga problem för ekonomin	69 personer	17,7 %
små problem för ekonomin	88 personer	22,6 %
måttliga problem för ekonomin	154 personer	39,5 %
stora problem för ekonomin	52 personer	13,3 %
mycket stora problem för ek.	27 personer	6.9 %
Summa	**390 personer**	**100 %**

Av tabellen framgår följande:

- För 40 procent utgör de dolda merkostnaderna inga eller små problem för ekonomin.
- För 40 procent utgör de dolda merkostnaderna måttliga problem för ekonomin.
- För 20 procent utgör de dolda merkostnaderna stora eller mycket stora problem för ekonomin.

Hushållets ekonomi och kön

För att kontrollera om könskillnader finns har svaren delats upp män respektive kvinnor, se tabellen nedan.

	Män		Kvinnor		Totalt	
Inga eller små problem för ek.	68	44%	68	40%	136	42%
Måttliga problem för ekonomin	55	36%	66	39%	121	37%
Stora eller mycket stora problem	32	21%	37	22%	69	21%
Summa	155	100%	171	100%	326	100%

Tabellen visar att det inte finns några påtagliga könsskillnader mellan män och kvinnor när det gäller vilka ekonomiska effekter de dolda merkostnaderna har för ekonomin.

Hushållets ekonomi och familjeförhållanden

Nästa kontroll gällde hushållets sammansättning och dolda merkostnaders effekt för ekonomin. I tabellen nedan har svaren delats upp på följande kategorier av hushåll:

- Sammanboende, vilka är de som i fråga 4 markerade för
  * Bor tillsammans med förälder/föräldrar eller annan anhörig
  * Bor tillsammans med make/maka/sambo
  * Bor tillsammans med make/maka/sambo och barn
  * Bor tillsammans med barn
- Bor ensam
- Bor i gruppbostad
- Annat boende

	Sammanboende		Ensamboende		Gruppbostad		Annat boende		Totalt	
Inga eller små problem för ek	90	28%	31	10%	10	3%	5	2%	136	41%
Måttliga problem för ek	77	24%	36	11%	5	2%	3	1%	121	37%
Stora eller mycket stora problem	40	12%	29	9%	0	0%	0	0%	69	21%
Summa	207	63%	96	29%	15	5%	8	2%	326	99%

Svaren på fråga 4 om familjeförhållanden fördelade sig på följande sätt:

– Sammanboende	300 personer	63%
– Ensamboende	132 personer	28%
– Gruppbostad	27 personer	6%
– Annat boende	17 personer	3%
Summa	**476 personer**	**100%**

Bearbetningen visar att svaren på om de dolda merkostnaderna har effekter för hushållet inte uppvisar några skillnader jämfört med den inledande frågan om vilka familjeförhållanden som uppgivits.

Hushållets ekonomi och annat hälsoproblem

Slutligen kontrollerades dolda merkostnaders ekonomiska effekter för hushållet i jämförelse med fråga 7 "Har du/ditt barn något annat hälsoproblem än det/de som nämnts ovan?".

De två tabellerna visar dels personer som angett att de har annat hälsoproblem, dels de som angett att de inte har annat hälsoproblem.

Personer **med** annat hälsoproblem:

	Sammanboende	Ensamboende	Gruppbostad	Annat boende	Totalt
Inga eller små problem för ek	20 28%	11 30%	4 57%	1 50%	36 31%
Måttliga problem för ek	31 44%	16 43%	3 43%	1 50%	51 44%
Stora eller mycket stora problem	20 28%	10 27%	0 0%	0 0%	30 26%
Summa	71 100%	37 100%	7 100%	2 100%	117 100

Personer **utan** annat hälsoproblem

	Sammanboende	Ensamboende	Gruppbostad	Annat boende	Totalt
Inga eller små problem för ek	70 52%	20 34%	6 75%	4 67%	100 48%
Måttliga problem för ek	46 34%	20 34%	2 25%	2 33%	70 33%
Stora eller mycket stora problem	20 14%	19 32	0 0%	0 0%	39 19%
Summa	136 100%	59 100%	8 100%	6 100%	209 100

En tabell med bara totalsummorna i de två tabellerna ovan ser ut på följande sätt:

	Personer **med** annat hälsoproblem		Personer **utan** annat hälsoproblem	
Inga eller små problem för ekonomin	36	31%	100	48%
Måttliga problem för ekonomin	51	44%	70	33%
Stora eller mycket stora problem för ekonomin	30	26%	39	19%

Av tabellen framgår att det finns skillnader mellan de två grupperna. För personerna med annat hälsoproblem innebär de dolda merkostnaderna i större utsträckning problem med ekonomin. 44 procent av denna grupp har måttliga problem, jämfört med 33 procent för den andra gruppen, den utan annat hälsoproblem. Stora eller mycket stora problem har 26 procent i gruppen som också har annat hälsoproblem, jämfört med 19 procent för den som inte har annat hälsoproblem.

Fråga 24. Innebär de ekonomiska effekterna av de dolda merkostnaderna att medlemmarna i hushållet måste dra ned på eller avstå från vissa tjänster och varor?

24.1+2 Hälso- och sjukvård

Hushållet måste	Antal hushåll	%
dra ned på hälso- och sjukvård	18	4
avstå från viss hälso- och sjukvård	21	4
Summa	**39**	

4 procent eller 18 hushåll anger att de måste dra ned på hälso- och sjukvård medan 4 procent eller 21 hushåll anger att de avstå från viss hälso- och sjukvård.

I tabellen nedan redovisas vad man måste dra ned på eller avstå från när det gäller hälso- och sjukvård

Fråga 24.1 Hushållet måste dra ned på hälso- och sjukvård, särskilt
Chiropraktiker
Det som inte är jätteviktigt
Fotvård
Inläggning vid sjukdom pga kostnaden
Kroppsvård
Massage
Pengarna räcker inte till
Sjukgymnastik (3)
Sjukvård om man inte är tillräckligt sjuk
Tandvård (6)
Glesare besök hos läkare än vad jag egentligen borde
Bad

Fråga 24.2 Hushållet måste avstå från viss hälso- och sjukvård, nämligen
Akupunktur (2)
bassängträning
Fotvård (2)
Förebyggande vaccination
Glasögon (2)
Hypnosterapi
Kroppsvård
Massage
Rehabilitering
Ska opereras, har inte råd att vara kvar för eftervård så länge som läkaren önskar
Tandvård (5)
Utlandsvård
Vistelse på hälsohem o dyl

24.3+4 Resor

Hushållet måste

	Antal hushåll	%
dra ned på resor	90	18
avstå från vissa resor	78	16
Summa	**168**	

18 procent eller 90 hushåll anger att de måste dra ned på resor medan 16 procent eller 78 anger att de måste avstå från vissa resor

I tabellen nedan redovisas vad man måste dra ned på eller avstå från när det gäller resor

Fråga 24.3 Hushållet måste dra ned på resor, särskilt

Akuttaxiresor
Alla resor man inte får gratis
Alla resor
Bensinkostnaderna
Besöka dotter utomlands
Bio, teater
Fjällresa i grupp (handikapporganisation)
Fritid/fritidsresor (5)
För att träffa syskon, släkt, vänner (11)
Föreningsmöten
Intresseresor
Längre resor (3)
Nöjesresor är otänkbart
Nöjesresor (2)
Resor när färdtjänst ej räcker till
Resor inom landstinget och landet
Resor till sol och värme
Resor för att handla mat
Semester/semesteresor (24)
Sjukbehandling, resor till och från
Sommar- och vinterlovsresor
Utlandsresor (5)
Utlandsresor och alla resor man kan göra som frisk
Vardagsresor

Fråga 24. 4 Hushållet måste avstå från vissa resor, nämligen

All välbehövlig rekreation, kulturresor etc
Alla resor
Allt utanför hemmet
Besök hos släkt, bosatt på annat håll (7)
Bussresor
Fritids- och semesterresor
Föreningsresor
Långväga resor
Nöjesresor (3)
Rehabiliteringsresor
Resor till vänner (isolering)
Resor ut i naturen
Semesterresor/semester (18)
Utlandsresor
Åka till landet varje helg (bensinkostnaden)

24.5+6 Fritid och rekreation

Hushållet måste

	Antal hushåll	%
dra ned på fritid och rekreation	81	16
avstå från viss fritid och rekreation	58	12
Summa	**139**	

16 procent eller 81 hushåll anger att de måste dra ned på fritid och rekreation medan 12 procent eller 58 anger att de måste avstå från viss fritid och rekreation.

I tabellen nedan redovisas vad man måste dra ned på eller avstå från när det gäller fritid och rekreation.

Fråga 24. 5 Hushållet måste dra ned på fritid och rekreation, särskilt

Allt som kostar pengar (2)
Allt
Besöka släkt och vänner (2)
Bio, konserter, teater (8)
Fritid finns inte för oss
Fritidsresa (2)
Fritidssy för barn och vuxen
Fysisk träning
Föredrag och kurser
Föreningsresor
Hobbies
Hyra stuga
Inga onödiga träffar
Motion
Restaurangbesök (3)
Ridningskurser
Semesterresa
Slutat gå på bio, konserter, teater
Sommartid skärgården och fritidshuset
Studiecirklar
Styrketräning
All fritid och rekreation
Umgänge
Ut i skog och mark
Utflykter
Utlandsresa
Vattengymnastik

Fråga 24.6 Hushållet måste avstå från viss fritid och rekreation, nämligen

All fritidsverksamhet
Allt som kostar pengar (3)
Allt som inte i detalj planeras i förväg
Badhus
Badutflykter
Bio, teater, restaurangbesök (4)
Gymnastik
Har ej råd med resor och medlemsavgifter
Resor (2)
Resor till vänfamilj (Sverige)
Resor med föreningar
Resor, kultur
Semesterdagar

24.7+8 Sysselsättning

Hushållet måste

	Antal hushåll	%
dra ned på sysselsättning, t ex kurser	55	11
avstå från sysselsättning38	8	
Summa	**93**	

11 procent eller 55 hushåll anger att de måste dra ned på sysselsättning, t ex kurser medan 8 procent eller 38 anger att de måste avstå från sysselsättning.

I tabellen nedan redovisas vad man måste dra ned på eller avstå från när det gäller sysselsättning.

Fråga 24.7 Hushållet måste dra ned på sysselsättning, t ex kurser, särskilt

Allt (3)
Allt som kostar pengar
Att vidareutveckla mig i musik
Bilkunskap
Bokföring
Data
Forsränning
Friluftsliv
Föreningskurser
Hantverkskurser
Har slutat gå på kurser
Inte råd med kurser (2)
Kostnadskrävande sysselsättningar
Kurser (2)
Kurser i vävning och språk är för dyrt
Längre än 2-dagarskurser
Obetald fortbildning
Porslinsmålning
Rekreation/utbildning
Språk, sång
Språk (2)
Språkkurser
Teckenspråkskurs vid Statens skola för vuxna i Härnösand
Träslöjd
Vävkurs (3)
Yrkesutbildning

Fråga 24.8 Hushållet måste avstå från sysselsättning, nämligen

"Bättre" mat
Akvarellmålning
Allt
Besök av vänner
Besöka min dementa mamma
Bio och teater (3)
Bokinköp (2)
Föreningsmedlemskap
Gick tidigare på universitetet, men hade inte råd med böckerna
Gymnastik och dans
Handarbete (2)
Hobbyverksamhet
Komma ut i skogen

24.9+10 Vissa andra saker

Hushållet måste	Antal hushåll	%
dra ned på andra saker	59	12
måste avstå från andra saker	49	10
Summa	**108**	

12 procent eller 59 hushåll anger att de måste dra ned på andra saker medan 10 procent eller 49 anger att de måste avstå från andra saker.

I tabellen nedan redovisas vad man måste dra ned på eller avstå från när det gäller vissa andra saker

Fråga 24.9 Hushållet måste dra ned på andra saker, nämligen

Allt som ej är nödvändigt
Bokinköp (2)
Bowlingtävling som har kost- och logikostnad
Dagstidning
God och exklusiv mat
Gåvor och julklappar till barnbarnen
Handarbeten
Heminredning
Hobbysaker (2)
Husbehovsfiske
Husgeråd
Kapitalvaror, t ex TV, radio (5)
Kläder och hårvård
Kläder (10)
Kostnadskrävande köp till hemmet
Köpa villa med trädgård
Kött
Leksaker
Matkostnader och merkostnader
Nya möbler (2)
Nyanskaffning till hemmet
Pensionsförsäkring och vi tär på vårt kapital
Presenter
Reparation och underhåll av bostaden
Resor och besök till anhöriga
Ringa mindre (2)
Skivinköp
Skor
Städning, snöskottning, gräsklippning
Teater och bio
Titta på TV och lyssna på radio
Umgänge (3)

Fråga 24.10 Hushållet måste avstå från vissa andra saker, nämligen

Allt som kostar pengar
Allt som ej är nödvändigt
Allt som inte är absolut nödvändigt
Den hett önskade datorn
Fritidsaktiviteter för föräldrarna har alltid kommit i andra hand
Gå ut och äta på restaurang
Gäster i hemmet (2)
Har ej råd att hålla mig med katt eller hund
Hyra av videofilm
Hårklippning
Inköp av praktiska hushållshjälpmedel
Klädinköp
Köpa kött
Köpa fritidsutrustning
Köper oftast begagnat i stället för nytt
Min hobby är målning. Måste avstå för att färger är för dyra
Måste dra ned på allt
Nyanskaffning till hemmet
Nöjen (4)
Semesterresor och nöjen
Sladdlös handdammsugare
Tidningar och böcker (2)
Tvätt av mattor

Sammanfattning

På frågan om vilka ekonomiska effekter de dolda merkostnaderna har för ekonomin i hushållet svarar

- 40 procent eller 157 personer att dessa utgör inga eller små problem för ekonomin
- 40 procent eller 154 personer att dessa utgör måttliga problem för ekonomin
- 20 procent eller 79 personer att dessa utgör stora eller mycket stora problem för ekonomin.

Analysen visar att kön eller familjeförhållanden inte nämnvärt påverkar dolda merkostnaders problem för ekonomin. Däremot visar det sig att personer som uppgivit att de eller deras barn utöver funktionsnedsättningen också har annat hälsoproblem, i större utsträckning har problem med de dolda merkostnaderna för ekonomin.

Tabellen nedan visar i sammanfattning hur många hushåll som måste dra ned på eller avstå från olika slags tjänster

	Hushållet måste dra ned på		Hushållet måste avstå från	
Slag av tjänst	**Antal**	**%**	**Antal**	**%**
Hälso- och sjukvård	18	4	21	4
Resor	90	18	78	16
Fritid och rekreation	81	16	58	12
Sysselsättning	55	11	38	8
Vissa andra saker	59	12	49	10
Summa	**303**		**244**	

Av tabellen framgår att hälso- och sjukvård är det man prioriterar att inte dra ned på eller avstå från. Trots detta ger listan på vad man drar ned på/avstå från oroande exempel: tandvård (11), sjukgymnastik (3), fotvård (3) mm.

Alla övriga tjänster drar man i ganska hög omfattning ner på eller avstår från. Listorna på exempel är omfattande.

3.8 Avslutning

Sammanfattningsvis kan följande konstateras för de funktionshindrade personer som ingår i studien:

- **De har i stor utsträckning använt sig av hälso- och sjukvårdstjänster.**
  - receptbelagda läkemedel har använts av 63 procent eller 308 personer
  - sjukvård/sjukvårdande behandling har använts 48 procent eller 236 personer
  - hjälpmedel har använts av 34 procent eller 167 personer
  - tandvård eller tandhygienist har använts av 39 procent eller 144 personer
  - sjukresor har använts av 25 procent eller 124 personer

Bakgrunden till att de har så omfattande konsumtion av hälso- och sjukvård är funktionshindret. Samtliga i studien har uppgivit att de har funktionshinder. Men utöver det huvudsakliga funktionshindret har ett stort antal personer också angivit att de har annat funktionshinder. Listan på dessa upptar 44 olika sådana, med totalt 83 noteringar.

Men ytterligare en orsak är andra hälsoproblem. 35 procent eller 138 personer har uppgivit att de har annat hälsoproblem än det huvudsakliga funktionshindret eller det ytterligare funktionshindret. De anger 128 olika slags hälsoproblem, totalt 192 noteringar.

Studien visar att 60 procent av de funktionshindrade har måttliga, stora eller mycket stora ekonomiska problem i hushållet på grund av de dolda merkostnaderna. Studien upptar 303 noteringar om att hushållet måste dra ned på vissa tjänster och 244 noteringar om att hushållet måste avstå från vissa tjänster.

Hälso- och sjukvård är det slags tjänst man i lägst omfattning drar ned på eller avstår från.

I Yngrestudien visas att de grupper av personer som har stort antal med flera funktionshinder och andra hälsoproblem också är de som tvingats minska på eller helt upphöra med användning av vissa tjänster och varor. Det är också dessa grupper som har svårigheter att betala för tjänster och varor och som önskar lösningar som nedbringar kostnaderna.

□ De har dolda merkostnader i stor omfattning

Nedan redovisas en tabell över hur många personer som haft dolda merkostnader i de olika kostnadsslage, samt hur många av dessa som haft kostnader över 5 000 kronor.

Kostnadsslag	Antal som haft dolda merkostnader		Antal som haft kostnader över 5000 kr	
	Antal	%[3]	Antal	%[4]
Kost	208	42	92	44
Medicin, tandvård mm	295	60	74	25
Kläder mm	188	38	52	28
Bostaden och dess utrustning	117	24	40	34
Inventarier och hushåll	297	61	47	16
Tjänster	129	26	20	15
Bostad & hushåll: övrigt	74	15	7	9
Resor och transportmedel	170	35	46	27
Studier och kultur mm	42	9	9	21
Övrigt	236	48	38	16

79 procent eller 386 personer har haft dolda merkostnader. Av dessa är 46 procent män och 54 procent kvinnor. Fyra av fem personer har alltså haft dolda merkostnader. Bara sju procent eller 32 personer uppger att de inte har haft några dolda merkostnader.

De delområden där flest personer har haft kostnader är Inventarier och hushåll (61%) och Medicin, tandvård mm (60%).

[3] Avser procent av totala antalet i studien, 491 personer

[4] Avser procent av antalet som hade kostnader för detta kostnadsslag

Av tabellen nedan framgår hur antalet personer fördelar sig på de olika kostnadsintervallen.

Kostnadsintervall	Antal	%
0 – 1 000	48	11
1 000 – 2 000	23	6
2 000 – 5 000	50	12
5 000 – 10 000	66	16
10 000 – 20 000	72	17
20 000 – 30 000	47	11
30 000 – 40 000	30	7
40 000 – 50 000	14	3
50 000 – 60 000	14	3
60 000 – 70 000	5	1
70 000–	17	4
	Summa 386 personer	

49 procent eller 187 personer har kostnader mellan 1 – 10 000 kronor.

□ **De har dolda merkostnader som i sex fall av tio överstiger de ersättningar/bidrag de får**

- Sju olika ersättningar/bidrag finns med i enkäten. 30 procent eller 145 personer anger att de har handikappersättning. Näst vanligaste formen av ersättning/bidrag är bostadsbidrag/bostadstillägg som 20 procent eller 99 personer har.
- Sex procent eller 28 personer har angett annan ersättning/bidrag. Vanligast förekommande är förtidspension och sjukbidrag.
- 35 procent eller 152 personer har högre ersättning/bidrag än dolda merkostnader
- 6 procent eller 27 personer har lika stora ersättningar/bidrag som de har dolda merkostnader.
- 59 procent eller 260 personer har dolda merkostnader som överstiger ersättningar och bidrag

Nedan framgår med hur stort belopp de dolda merkostnaderna överstiger ersättningar och bidrag:

- 11 procent av männen, 23 personer har minus 0-1 000 kronor
- 6 procent av kvinnorna, 14 personer har minus 0-1 000 kronor
- 4 procent av männen, 8 personer har minus 1 000-2 000 kronor

- 5 procent av kvinnorna, 11 personer har minus 1 000-2 000 kronor
- 8 procent av männen, 16 personer har minus 2 000-5 000 kronor
- 11 procent av kvinnorna, 25 personer har minus 2 000-5 000 kronor
- 13 procent av männen, 27 personer har minus 5 000-10 000 kronor
- 11 procent av kvinnorna, 26 personer har minus 5 000-10 000 kronor

Sammanfattningsvis kan följande konstateras för personerna i studien:

- de har i stor utsträckning använt hälso- och sjukvårdstjänster
- de har dolda merkostnader i stor omfattning
- de har dolda merkostnader som i sex fall av tio överstiger de ersättningar och bidrag de får
- för var femte person utgör de dolda merkostnaderna stora eller mycket stora ekonomiska problem
- de ekonomiska problemen medför att många måste dra ned på eller avstå från offentligt subventionerade tjänster.

4. Landstingsstudien – en studie av patientavgifter i hälso- och sjukvården

4.1 Inledning

Som ett led i Avgiftsutredningens kartläggnig av de system för patientavgifter som berör funktionshindrade personer, har Landstingsförbundet på utredningens uppdrag genomfört en enkätundersökning beträffande patientavgifterna inom hälso- och sjukvården. Sjukvårdshuvudmännen, dvs landstingen och de tre landstingsfria kommunerna (se kodförteckning i *bilaga 1*, har under eftersommaren besvarat ett frågeformulär. Uppgifterna avser förhållandena per den 1 juli 1994.

Sjukreseförmånerna har redovisats i särskild ordning.

Insamling, bearbetning och nedanstående sammanställning av enkätsvaren har gjorts på Landstingsförbundet av assistent Margareta Spång och utredare Ulf Winblad.

4.2 Avgifter i sluten vård

Ansvaret för patientavgifter i den slutna vården (sjukhusvård) är delat mellan den allmänna försäkringen och sjukvårdshuvudmännen.

Försäkringen administrerar avgifterna för personer med hel förtids- respektive ålderspension. Bestämmelser härom finns i 2 kap. 12 § lagen om allmän försäkring (AFL). Rent praktiskt är det sjukhusen som aviserar försäkringskassorna om in- och utskrivning i sluten vård. Kassorna i sin tur meddelar Riksförsäkringsverket som gör ett avdrag på pensionen före utbetalningen med ett belopp motsvarande vårdavgiften per dag multiplicerad med antalet vårddagar. Beträffande övriga personer som tas in på sjukhus är det respektive sjukhus som fakturerar patienterna vårddagsavgifterna. Varje sjukvårdshuvudman beslutar själv om avgiftssystemets utformning. Genom en överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen är dock avgiften maximerad till 80 kr per vårddag. Alla huvudmän utom fyra tillämpar denna avgift som den högsta. I (N), (O) och (OG) har "taket" satts till 75 kr samt (W) har 70 kr som högsta avgift.

Samtliga sjukvårdshuvudmän har beslutat om regler för nedsättning av avgifterna och om avgiftsbefrielse. Gällande regler för år 1994 framgår av *bilaga 2.*

Enkäten innehåller även en fråga om särskilda avgiftsbeslut gäller för sjukhusvård *vid habilitering och rehabilitering*. I allmänhet finns inte några särskilda beslut för nämnda vårdformer utan det generella beslutet för patientavgifter i sluten vård gäller också här. (D) har dock beslutat om en egenavgift på 70 resp. 85 kr dag vid medicinsk rehabilitering på vissa privata vårdinrättningar och om en avgift på 100 kr per dag vid klimatvårdsresor utomlands samt avgiftsfrihet vid barnhabilitering. (S) tar inte ut någon vårdavgift i barn- och ungdomshabiliteringen. I (T) förekommer habiliteringsverksamhet endast i öppna vårdformer.

4.3 Avgifter vid besök i öppen vård

Fr o m den 1 januari 1991 slopades den allmänna försäkringens bestämmelser om högsta avgiftsnivåer m m i den öppna vården. Varje sjukvårdshuvudman har sedan dess möjlighet att utforma sitt avgiftssystem. Avgifterna höjdes allmänt, i läkarvården i regel från 60 kr till 100 kr per besök. Vidare differentierade ett tiotal landsting avgifterna mellan primärvård och sjukhusanknuten specialistläkarvård. Från sistnämnda tidpunkt fick huvudmännen även ansvaret för att fastställa avgifterna hos de privata vårdgivare – läkare och sjukgymnaster – som var anslutna till den allmänna försäkringen. Detta förhållande gäller fortfarande för privatsjukgymnasterna. För privata specialistläkare (inte husläkare) däremot beslöt statsmakterna i december år 1993 att lagreglera den högsta avgiftsnivå dessa läkares får ta ut av patienterna fr o m den 1 januari 1994. Denna nivå bestäms utifrån den av respektive sjukvårdshuvudman fastställda avgiften hos husläkare och utgör 150 % (175 % för specialistläkare som har etablerat sig efter 93-12-31) av husläkaravgiften.

Avgifterna i den öppna sjukvården – såväl offentlig som privat – omfattas av det med läkemedelsavgifterna samordnade *högkostnadsskyddet*. Sedan årsskiftet den 1 januari 1993 gäller ett och samma belopp – 1.600 kr – vilket skall passeras innan en person kan få ett frikort inom skyddets ram.

Läkarvård

Patientavgifterna i offentlig öppen läkarvård framgår av *bilagorna 3:1 – 3:2*.

Den vanligaste avgiftsnivån är 100 kr, hälften (eller 13) av huvudmännen tillämpar den nivån.

I fråga om avgifterna hos specialistläkare vid sjukhus har 17 huvudmän anpassat sina beslut om avgiftsnivåer till vad som gäller för privata specialistläkare, vilka omfattas av lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning. Detta innebär att patienten i regel betalar 150 % av primärvårds- (husläkar-)avgiften inom landstinget. Övriga nio huvudmän tillämpar mindre skillnader i avgifterna.

Avgifterna för remissbesök hos specialistläkare varierar mellan 0 kr och 195 kr. Tio huvudmän tar inte ut någon avgift alls. Avgiftsspektrat framgår av *tredje kolumnen i bilaga 3:1*. I de följande två kolumnerna redovisas avgifterna

för laboratorie- respektive röntgenundersökning efter läkarremiss. Endast tre huvudmän (C, M och MM) tar ut avgift i samband med sådan laboratorieundersökning och fem (C, L, M, S och MM) för röntgenundersökningar.

Alla huvudmän tar ut en tilläggsavgift vid läkares hembesök. Avgiften är motiverad av att patienten inte behöver vidkännas några egna reseutgifter. Hembesökstilläggen varierar mellan 30 kr (K) och 100 kr (G). Flertalet huvudmän ligger i intervallet 50 – 80 kr.

Avgiften vid rådgivning per telefon tas huvudsakligen ut i samband med att läkarens rådvning leder till förskrivning av läkemedel. Läkaren ringer in receptet till apoteket, vilket i sin tur tar ut den patientavgift som apoteket levererar in till landstinget. Avgifterna varierar mellan 40 och 80 kr.

Patientavgiften vid besök på sjukhusets akutmottagning varierar mellan 100 kr (E, S och W) och 250 kr (AB). Hos övriga huvudmän varierar avgifterna mellan 120 kr och 200 kr. Besök på jourtid ligger oftast på samma nivå. Avgiftsnivåerna framgår av *bilaga 3:2*. Här finns också de avgifter som gäller hos vissa specialistläkare i landstingsvården. Slutligen framgår även de avgifter som gäller hos vissa specialistläkare i landstingsvården samt i vilken utsträckning avgifter tas ut för läkarbesök i habiliterings- och rehabiliteringssyfte.

Nio huvudmän tillämpar en lägre patientavgiftavgift – vanligen husläkaravgiften – vid besök hos läkare i vissa specialiteter. Berörda specialister är barnläkare, gynekologer, psykiater eller geriatriker. Övriga huvudmän tar ut den vanliga avgiften för besök hos specialistläkare.

Hos de huvudmän som angivit avgifter i habiliteringen torde det i regel röra sig om "vanliga" läkarbesök för dem som är inskrivna i vårdformen. Det vanliga torde nämligen vara att avgiftsfrihet tillämpas i barn- och ungdomshabiliteringen. Avgifterna för läkarbesök inom rehabilitering torde inte skilja sig nämnvärt från de som tillämpas i sjukvården i övrigt. (Det finns viss risk för att de som besvarat enkäten kan ha misstolkat frågeställningen.)

Tolv huvudmän återbetalar erlagd patientavgift om väntetiden vid tidsbeställt besök blir för lång. Den väntetid som kan medföra återbetalning av avgiften varierar mellan 30 – 60 minuter. Fördelningen mellan landstingen är följande: 30 minuter i (AB), (D), (F), (G), (L), (X), (BD), (MM) samt (I). (C) och (S) tillämpar 45 minuter samt (Z) 60 minuter.

Det har inte kommit fram några uppgifter om att avgifter förekommer i den psykiatriska barn- och ungdomsvården (PBU/BPU).

Två landsting (K) och (M) tar inte ut någon avgift av patient som måste göra ett akut återbesök inom 24 timmar från föregående besök.

I (T) får man utöver patientavgiften betala 50 kr i administrationsavgift om man ej kan betala kontant utan landstinget får fakturera avgiften. Samma gäller när patient uteblir utan att ha avbeställt ett planerat besök.

Sjukvårdande behandling

Sjukvårdande behandling benämns all annan vård och behandling på grund av sjukdom eller skada, som meddelas i öppen sjukvård av annan vårdpersonal än läkare.

Enkätsvaren beträffande patientavgifter för sjukvårdande behandling i öppen hälso- och sjukvård redovisas nedan och i *bilaga 3:3*. Denna skall läsas så att i kolumnen "Normalt" anges det belopp som gäller allmänt inom landstinget vid sjukvårdande behandling. Beträffande sjukgymnastik gäller dessa belopp såväl vid behandling enskilt eller i grupp såvida inte annat angivits.

Beträffande kolumnerna om avgifter hos distriktssjuksköterska finns beslut om avgift endast hos de huvudmän som angivit detta. Hos övriga är distriktssköterskevården avgiftsfri. I (OG) är distriktssköterskevård på husläkarmottagning avgiftsfri.

Sju huvudmän har vårdavtal med kiropraktor och avgifterna vid behandling hos dessa varierar mellan 50 och 200 kr per behandling.

Avgiften vid fotvårdsspecialisters sjukvårdande behandling är densamma som framgår av kolumnen "Normalt" med undantag för (C) där remitterad patient betalar halva kostnaden för behandlingen och (T) där avgiften är 100 kr per besök.

Sjukvårdande behandling inom PBU/BPU samt besök i mödra- och barnahälsovården är avgiftsfri. Detsamma gäller inom habiliteringen.

Dagsjukvård

Dag*sjuk*vård är en öppenvårdsform som karaktäriseras av en serie besök som vart och ett planeras pågå under en stor del av dagen, varvid patienten kan ha viloplats till sitt förfogande. Vårdformen är vanlig för äldre och för funktionshindrade personer samt inom den psykiatriska vården. Besök som görs med längre intervall, t ex besök för dialysbehandling, betraktas ej som dagsjukvård.

Sjukvårdshuvudmännens avgiftsregler i dagsjukvård redovisas i *bilaga 3:4*.

Om läkarvård respektive sjukvårdande behandling meddelas i samband med dagsjukvård tillämpar huvudmännen i regel samma patientavgifter som i den öppna vården i övrigt (jfr bilagorna 3:1 och 3). Som framgår av *bilaga 3:4* finns några undantag.

Måltid, vanligen lunch (även för- och eftermiddagskaffe), tillhandahålls till rimliga priser. Flera huvudmän tar ej heller ut någon avgift för resorna till och från dagsjukvården.

4.4 Handikapphjälpmedel (inkl. tolktjänst)

När det gäller patientavgifter i samband med hjälpmedel åt handikappade får man skilja på avgift som kan tas ut vid ett besök hos läkare eller annan vårdpersonal och avgift/utgift för själva hjälpmedlet.

Beträffande besöket kan det vara fråga om ett "vanligt" mottagningsbesök, varvid även ett hjälpmedel ordineras eller att anpassning/utprovning sker. Vid sådana besökssituationer har landstingen i allmänhet avstått från att ta ut någon patientavgift. I (AB) tar man emellertid en patientavgift motsvarande den för ett läkarbesök alternativt sjukvårdande behandling. Motsvarande avgift är i några landsting följande: 60 kr (G) och (Z – endast de två första besöken för ett nytt hjälpmedel); 70 kr (D) och (X) samt 80 kr (H). I (F) tas avgift ut på syncentral, hos läkare 150 kr och hos sjuksköterska 60 kr. I (S) kostar ett ordinationsbesök för hörapparat 200 kr samt beträffande peruker betalar brukaren hela utprovningskostnaden (dock inte vid första utprovningstillfället), däremot är peruken avgiftsfri.

Avgifter för hjälpmedel tillämpas i viss utsträckning. På grund av de stora olikheterna mellan landstingen och detaljeringsgraden i vissa fall, har landstingens svar sammanställts i bilaga 4.

För glasögon till barn och ungdom finns särskilda bidragsbestämmelser i landstingen.

Tolktjänsten i landstingen är genomgående helt avgiftsfri.

4.5 Speciallivsmedel

Enligt lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m m. gäller prisnedsättning vissa speciallivsmedel till barn under 16 år. Den enskilde betalar högst 120 kr per inköpstillfälle oavsett hur många livsmedel som har förskrivits på livsmedelsanvisningen. Staten betalar överskjutande kostnader.

Flertalet landsting har kompletterat de statliga bestämmelserna med egna beslut om att kunna träda in ekonomiskt även för personer över 15 år med särskilda livsmedelsbehov. Reglerna varierar kraftigt mellan landstingen varför en sammanfattande beskrivning inte enkelt kan göras. En detaljerad redogörelse återfinns i *bilaga 5.*

4.6 Frikort (högkostnadsskydd)

Högkostnadsskyddet är lagreglerat i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m m. Den i lagen fastställda gränsen för frikort, *sammanlagt minst* 1.600 kr (7 §), tillämpas av samtliga landsting. Några landsting har kompletterande regler till skyddet.

I (M) gäller för bosatta där att när de betalat 300 kr eller mer under en 30-dagarsperiod i besöksavgifter för läkarvård och sjukvårdande behandling och/eller för inköp av rabatterade läkemedel, kan man avgiftsbefrias under återstoden av 30-dagarsperioden. Avgiftsbefrielsen gäller då för läkarvård och sjukvårdande behandling , *dock ej läkemedel.*

Motsvarande månadsskydd tillämpades under ett år (1992) i (U), men slopades på grund av liten "efterfrågan" och att de administrativa insatserna inte stod i

proportion till förmånens betydelse. I (D) diskuteras frågan om ett perodicerat skydd.

I (G) gäller följande "familjeskydd":

– en vuxen + barn 0-19 år: 3.200 kr
– två vuxna + -"- : 4.800 kr.

För pensionärer bosatta i (W) gäller livslång avgiftsbefrielse (rosa kortet) om de kvalificerat sig för förmånen före den 1 januari 1991.

Följande personkategorier har i (AC) avgiftsfri läkarvård och sjukvårdande behandling:

– inskrivna inom habiliteringen (20 år och yngre)
– inskrivna enligt omsorgslagen.

Landsting

AB	Stockholms läns landsting
C	Landstinget i Uppsala län
D	Landstinget i Sörmland
E	Landstinget i Östergötland
F	Landstinget i Jönköpings län
G	Landstinget i Kronoberg
H	Landstinget i Kalmar län
K	Landstinget Blekinge
L	Landstinget Kristianstads län
M	Malmöhus läns landsting
N	Landstinget Halland
O	Bohuslandstinget
P	Landstinget i Älvsborg
R	Landstinget Skaraborg
S	Landstinget Värmland
T	Örebro läns landsting
U	Landstinget Västmanland
W	Landstinget Dalarna
X	Landstinget Gävleborg
Y	Landstinget Västernorrland
Z	Jämtlands läns landsting
AC	Västerbottens läns landsting
BD	Norrbottens läns landsting
OG	Göteborgs kommun
MM	Malmö kommun
I	Gotlands kommun

1 Sammanställning av sjukvårdshuvudmännens beslut om avgiftsnedsättning eller – befrielse i sluten vård

Landsting	Beslut		
AB	Barn och ungdomar under 16 år		0 kr
	Årsinkomst	50.000	50 kr
		50.000-70.000	65 kr
		70.000-	80 kr
C	Årsinkomst	50.000 kr	40 kr
		50.000-60.000	50 kr
		60.000-70.000	60 kr
		70.000-80.000	70 kr
		80.000-	80 kr
D	Årsinkomst	40.000	40 kr
		40.000-49.999	50 kr
		50.000-59.999	60 kr
		60.000-69.999	70 kr
		70.000	80 kr
E	Månadsinkomst	0-3.499	0 kr
		3.500-4.599	30 kr
		4.600-5.799	40 kr
		5.800-6.999	50 kr
		7.000-8.099	60 kr
		8.100-9.299	70 kr
		9.300-	80 kr
F	Årsinkomst lägre än 50.000 kr		40 kr
G	Barn 0-15 år		0 kr
	Årsinkomst	0-50.000	40 kr
	"	50.001	80 kr
H	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Årsinkomst	50.000-80.000	45 kr
		80.000	80 kr
		50.000	0 kr
K	Barn mellan 0-18 år		0 kr
	Månadsinkomst	4.000-4.999	40 kr
		5.000-5.999	50 kr
		6.000-6.999	60 kr
		7.000-7.999	70 kr
		8.000	80 kr
L	Månadsinkomst	3.999	0 kr
		4.000-4.999	40 kr
		5.000-5.999	50 kr
		6.000-6.999	60 kr
		7.000-7.999	70 kr
		—8.000	80 kr

M	Månadsinkomst	5.000	0 kr
		5.000-5.999	40 kr
		6.000-6.999	50 kr
		7 000-7.999	60 kr
		8.000-8.999	70 kr
		-9.000	80 kr
N	Månadsinkomst före skatt lägre än 4.500		45 kr
	"	4.500-6.499	65 kr
	"	6.500	75 kr
O	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Inkomst före skatt	4.500	45 kr
	"	4.500-6.499	65 kr
	Månadsinkomst	6.500	75 kr
P	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Inkomst före skatt	4.500	45 kr
	"	4.500-6.499	65 kr
	Månadsinkomst	6.500	75 kr
R	Barn och ungdomar till och med 19 år		0 kr
	Månadsinkomst lägre än 4.500/mån		45 kr
		4.500-6 499/mån	65 kr
	Övriga		75 kr
S	Årsinkomst	0-40.000	40 kr
	"	40.001-50.000	50 kr
		50.001-60.000	60 kr
		60.001-70.000	70 kr
		70.000	80 kr
T	Månadsinkomst	3.000	40 kr
	"	3.000-4.000	50 kr
	"	4.001-5.000	60 kr
	"	5.001-6.000	70 kr
		6.000-	80 kr
U	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Årsinkomst	-40.000	40 kr
	"	40.001-50.000	50 kr
	"	50.001-60.000	60 kr
	"	60.001-70.000	70 kr
		70.001 eller mer	80 kr
W	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Årsinkomst	40.000	40 kr
	"	40.001-50.000	50 kr
	"	50.001-60.000	60 kr
	"	60.001-70.000	70 kr
X	Inkomst per år	39.999	40 kr
		40.000-49.999	50 kr
		50.000-59.999	60 kr
		60.000-69.999	70 kr
		70.000-	80 kr
Y	I ålder 20-64 år inkomst under 67.400		40 kr
	"	67.400-85.000	60 kr
	"	över 85 000	80 kr

Z	Årsinkomst	-67.400 kr	40 kr
		67.400-85.000	60 kr
		85.000	80 kr
AC	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Månadsinkomst	-5.000	40 kr
	"	5.000	60 kr
	"	7.000	80 kr
BD	Barn och ungdomar under 20 år		0 kr
	Patienter som tvångsvårdas med stöd av lagen om psyksik tvångsvård eller lagen om rättpsykiaisk vård		0 kr
	Månadsinkomst över	3.500	30 kr
	"	4.500	40 kr
	"	6.000	50 kr
	"	7.000	60 kr
	"	8.000	70 kr
	"	9.000	80 kr
OG	Barn och ungdomar som ej fyllt 20 år		0 kr
	Månadsinkomst	4.500	45 kr
	"	4.500-6.499	65 kr
	"	6.500-	75 kr
MM	Månadsinkomst under	4.000	0 kr
	"	4.000-5.000	40 kr
	"	5.100-6.000	50 kr
I	Månadsinkomst	4.500	40 kr
	"	4.500-5.399	50 kr
	"	5.100-6.299	60 kr
	"	6.300-7.199	70 kr
	"	7.199-	80 kr

Avgifter i öppen läkarvård (kr/besök)

Avgifter hos remissbesök hos/förv

	Avgifter hos		Remissbesök hos/förv.					
	Primär-vård husläkare	Spec läkare	Spec läkare	Lab unders	Röntgen unders	Hem-besök tillägg	Rådgiv. per tel	Anm.
AB	120*)	180	60	0	0	50	40	*) ej listad 180 kr
C	100	150	50*)	60	60	80	60	*)remiss fr husläkare 0 kr
D	120	180	60	0	0	60	60	
E	100	150	150	0	0	50	50	
F	100*)	150	50	0	0	50	60	*) ej listad 150 kr
G	130	195	*)	*)	*)	100	80	*) 0/65/195
H	130*)	180	0	0	0	50	40	*) ej listad 180 kr
K	100	150	0	0	0	30	40	
L	120	150	150*)	0	150	60	40	* Första besök 0 kr remiss från husläkare
M	100	150	150	60	150	50	40	
N	100	150	0	0	0	60	60	
O	125	180	0	0	0	75	60	
P	125	180	0	0	0	80	80	
R	125	180	0	0	0	80	60	
S	100	150	150	0	80	80	60	
T	100	150/175	50	0	0	50	50	
U	120	180	0	0	0	60	50	
W	100	100	0	0	0	50	50	
X	100	140	140	0	0	50	50	
Y	100	150	0	0	0	50	40	
Z	100	150	150	0	0	50	60	
AC	130	130	130	0	0	70	50	
BD	100	150	150*)	0	0	50	40	*)Första besök 0 kr
OG	125	180	0	0	0	75	75	
MM	80	120	120	60	120	60	40	
I	120	120*)	120	0	0	60	60	

Avgift vid läkarbesök på /hos

			vissa specialister							
Lt	akut mot tag	jour tid	barn-läka-re	gyne kolog	psy kia ter	geriatri-ker	annan	habi lite ring	reha bili ter	Anm
AB	250		120	120						
C	200	150	100	100				0	0	
D	180	180						180*	180	* barn-hab.
E	100/ 150	100/ 150								
F	150	150						0*	0	* barn-hab.
G	195	195	130	130						
H	180	180							80	
K	150	150				50				
L			120	120						
M	150	150						150	150	
N	150	150	100	100	100			0*	150	* barn-hab.
O	125	125	125	125	125	125	125*	180	180	* ögon-läk efter remiss fr optiker 125 kr
P	180	180	125	125	180	180		180	180	
R	180	180	125*							* < 16 år 125 övriga 180 kr
S	100/ 150	100/ 150	100	100	100	100		0		
T	150	150-200						0*	150	* avgift fritt in-om barn- och ung-domshab
U	120	120*	120	120						
W	100	100/ 150								
X	140	140								
Y	150	150						0*		* barn-hab.

Z	200	150						150	150	
Lt	akut mot tag	jour tid	barn-läka-re	gyne kolog	psy kia ter	geriatri-ker	annan	habi lite ring	reha bili ter	Anm
AC	130	200						0	130	
BD	150	150						0	100/ 150	
OG	180	180	125	125	125			180	180	
MM	120	120								
I	120	180								

Avgifter för sjukvårdande behandling (kr/besök)

Lt	Normalt	Sjuk-gymn-ensk.	i grupp	Distr sköt mot-tag.	hem	Kiroprak	Annan	Anm
AB	50					200		
C	60/100	100	60					
D	70							
E	75					150		
F	60					200		
G	50/80	80	40	50	50			
H	80					130		
K	50					50		
L	60							
M	60					60		
N	60						0*)	*) barn 0-7 år hos logoped
O	60*)		30					*')hembesökstillägg 40 kr besök
P	80	80	30	80	80			
R	60			0	60			
S	60					200	100*)	*) psykologi/psykoterapi
T	50	100	50	50	50		100*)	*) kurator, logoped, psykolog och psykrerap..
U	60			60*)	60*)			*) läkarord.
W	60							
X	70							
Y	60	60	30					

Z	60	60	60	
AC	50	50	50	
BD	60	60	0	
OG	75	75*)	0	*) 0 kr på husläkarmott
MM	60			
I	60			

Avgifter i dagsjukvård (kr)

Landsting	Avgifter för läkarvård	sjukv behandl	övrigt
AB	120	50	Enligt lokala beslut. I allmänhet samma avgift som för personalmåltid. Fria resor
C	150	50	50 kr
D	0 *)	70	Måltid 35 kr *) Annan åkomma 180 kr
E	150	75	Måltid 35 kr. Fria resor.
F	60	60	Måltid i personalmatsal. Fria resor i geriatr vård.
G	130 primärv 195 inom las	80	Måltid i personalmatsal. Sjukresa egenavgift 40 kr/tur.
H	130/180	80	-
K	50	50	Måltid 25 kr. Fria resor.
L	100	100 inkl måltid	
M	60	60	Måltid=självkostnadspris. Fria resor.
N	150 *)	60	*) Psyk vård 100 kr
O	0	0	Måltid 25 kr
P	180/80		-
R	125	60	Måltid 25 kr.
S	100/150	60	Måltid 30 kr
T	100/150	50/100	Måltid 50 kr
U	120	60	Måltid till självkostnadspris. Fria resor.
W	100	60	
X	70	70	Pat med frikort betalar serviceavgift 40 kr.
Y	150	60	Pat med frikort 35 kr för måltid. Fria resor.

Landsting	Avgifter för läkarvård	sjukv behandl	övrigt
Z	150	60	Måltid enligt personal- kostnads-pris, när frikort erhållits.
AC	130	50	Personalkostnadspris på måltid.
BD	100/150	0	Måltid till personalkostpris. Fria resor.
OG	125	75	-
MM	120	60	-
I	120	60	Fria resor.

Avgifter för handikapphjälpmedel

AB Låneavgift 50 kr enbart för korttidslån. Depositionsavgift i vissa fall. Köp kan förekomma.
Egenavgifter:
– ortopediska skor 20 % av priset
– ortos 400 kr
– hörapparat 200 kr

C *Ortopedtekniska hjälpmedel*

Artikel	*Egenavgifter*
Proteser	0
Handgjorda skor (skor över engen läst	
Vuxna	600
Barn t o m 15 år	300
Skoändring	
Vuxna skokostnad +	100
Barn t o m	150
Ortoser	
Vuxna	500
Barn t o m 15 år	0

D CPAP-utrustning kan hyras för 112:50 kr per månad (förbrukningsmaterial till självkostnad). I övrigt gäller sedan år 1991.

Insulinpumpar	igen avgift
Egenavgifter för ortoser:	
Korsetter	200
Ortoser, knä	150
" fot	100
" armbåge	100
" handleds	100
" finger	50
Kompressionsstrumpor	100
Individuellt utformade ortoser i plastmaterial	100

Hörapparater subventionerar landstinget. Anvisningar angående hörapparater finns på hörcentralen.
Ovanstående egenavgifter tas ut av såväl öppen – som slutenvårdspatienter.

Skor reumatikertoffel, vuxen	450
Skor, barn	225
Stövlar	600
Hålfotsinlägg	100

Sulning och klackning av ortopediska skor	125
Klackning av ortopediska skor	50

Alla hjälpmedel för idrott och motion är avgiftsbelagda.

I begreppet korsetter innefattas även rygg-gördlar. Avgiften gäller även ordinationer inom mödrahälsovården.

E –

F Avgifter vid

Hörcentral

Vid ordination/utlämning av hörapparat uttas egenavgift å 500 kr.

För övrigt förekommer ingen egenavgift/kostnader, låneavgifter eller dylikt. (Texttelefoner förmedlas av Hörcentralen på Socialstyrelsens beskotnad, d v s kostnaden belastar särskilt statsbidrag hos SoS).

Syncentral

Vid ordination/utlämning av dator- hjälpmedel får brukaren själv svara för kostnaden för datorn (c 10.000 kr) medan SynC svarar för anpassningskostnaden.

Vid ordination/utlämning av tandemcykel lämnas ett bidrag å 5.000 kr medan brukaren själv svarar för kostnaden motsvarande inköp av "vanlig" cykel. Ev anpassning är kostnadsfri.

F ö förekommer inga egenavgifter, låne- eller depositionskostnader. Däremot förekommer försäljning av vissa hjälpmedel, exv förstoringslampa, till personer som inte är berättigade till hjälpmedel p g a sin synskada (exv synsvaga och äldre).

Ortopedteknisk avdelning

För alla elastiska ortoser samt inlägg uttas engenavgift (60, 130 alt 300 kr). såvitt inte brukaren tillhör vissa utpekade patient- eller diagnosgrupper, för vilka hjälpmedelen är kostnadsfria.

Mjuk halskrage betalas alltid av patient med 60 kr. Elastiska ortoser betalas med egenavgift på 300 kr förutom för:

– patienter skrivna vid landstingets vårdavdelningar
– barn under 18 år
– patienter med följande diagnoser:
– polio och sena effekter av polio
– sjukdomar i nervsystemet
– förutom sjukdomar i nervrötter och mononeuropatier
– reumatoid artrit och liknande former av inflammatorisk polyartrit
– missbildningar

Elastiska ortoser betalas med en egenavgift på 130 kr och nedre extrimitets ortoser med 300 kr förutom för:

– patienter inskrivna vid landstingets vårdavdelningar

– barn under 18 år
– patienter samma som ovan.

Balanserad underamsortos går att hyra för en testperiod.
Fotortoser (ortopediska inlägg och insatser till skor).
Inlägg betalas med en egenavgift på 300 kr förutom:

– patienter inskrivna vid landstingets vårdavdelningar
– barn under 18 år
– patienter med följande diagnos:
– polio och sena effekter av polio
– diabetes
– reumatoid artrit och liknande former av inflammatoriska polyartrit
– sjukdomar i nervsystemet förutom sjukdomar i nervrötter och mononeuropatier
– resttillstånd efter fraktur
– grav fotdeformitet

Egenavgifter för ortopediska skor är:
– 230 kr/par för barn upp till 18 års ålder
– 450 kr/par för personer fr o m 18 års ålder
– 300 kr/par för barn resp 600 kr/par fr o m 18 års ålder för ortopediska stövlar

Egenavgift betalas ej för behandlingsslor vid diabetesbehandling. Vid onormal föslitning p g a handikappet betalar patienten egenavgift för maximalt två par skor/år.

Patienten avgör själv antal skor per år.

Ändring och reparation av sko är kostnadsfri bara om den är betingad av handikappet.

Klackförhöjning under 10 mm betalas av patienten, dock ej vid achillesruptur.

Hjälpmedelscentral

Speciella ordbehandlingshjälpmedel, såsom datorer, kan ordineras skolelev för användning i skolan. Däremot kan elever inte få motsvarande utrustning för hemmabruk, d v s dubbelutrustning kan ej ske.

Vid utprovning/utlämning av datorer till vuxna, som behöver detta hjälpmedel i hemmet, får brukaren själv betala datorn (c 10.000 kr) medan endast anpassningen ordineras och bekostas av HjC (jmfr synC).

Vid ordination av trehjuliga cyklar till vuxna över 18 år får brukaren själv betala 40% av cykelns pris (i prisläge ca 3 000 kr).

Vid ordination av sängar är madrasser ej längre kostnadsfritt hjälpmedel utan får bekostas av brukare (utom när säng ordineras för terminalvård i hemmet).

Träningsartiklar (arm-, bål- och benträningsredskap) med enstyckspris under 150 kr får köpas/bekostas av brukaren.

Däck och slang till cyklar, rullstolar och sulky, inkl arbets- och transportkostnader, liksom övriga reparationskostnader får bekostas av brukaren (gäller även eldrivna rullstolar, exv Permobil).

Förbrukningsartiklar till skrivmaskiner, datorer etc, såsom papper, färgband, disketter mm, får brukaren själv betala.

Låne- eller depositionskostnader förekommer ej.

G * egenavgifter (ingår ej i högkostnadsskyddet) uttages på tidsbegränsade lån av hjälpmedel (upp till 6 månader) med 100 kr/lånetillfälle. Lån omfattar akuta skador i behov av olika artiklar, träningsredskap, behandlingshjälpmedel, studiehjälpmedel o dyl.

* Egenavgifter uttages på ortopedtekniska artiklar av förbrukningskaraktär med 100 kr. Aktuella artiklar är av helfabrikat som ej specialanpassats till den enskilde, ex hand-, fot-, knä-, armbågsortoser och gödlar.

* Egenavgifter för hörapparat uttages med 100 kr/appart.

* Egenavgifter uttages på peruk med 20% av den totala perukkostnaden.

* Egenavgifter för flyttningskostnader av tekniska hjälpmedel uttages med högst 500 kr/flyttningstillfälle.

H I vissa fall tas en avgift ut. Det gäller t ex om en handikappanpassad cykel lämnas ut. Då får den enskilde betala så mycket som en vanlig cykel kostar. För hör apparater tas ut en avgift om 300 kronor. Vidare tas avgift ut för ortopediska skor, peruker, CPAP-utrustning och ortoser. Brukaren får själv svara för förbrukningsartiklar som är att hänföra till ett hjälpmedel.

K –

L –

M Tandemcykel
Hjälpmedelscentralens kostnad maximeras till 2 500 kronor.
Spinala ortoser för halsrygg
Mjuk halskrage betalas av patienten.
Spinal ortoser för bröst- och ländrygg
Egenavgifter för resår/tygkorsett 200 kronor.
Övre extremitetsortoser, kroppsburna. Nedre extremitetsortoser
Egenavgifter för ortos av resår och neopren 100 kr/st. Undantag: Patienter med definierad rematoid sjukdom.
Ortopediska inlägg (fotortoser)
Egenavgifter uttages med 200 kr/st. Undantag för följande medicinska indikationer om im ett egentligt handikapp föreligger:

* diabetes
* rematiod sjukdom
* medfödd missbildning
* neurologisk sjukdom

Ortopediska skor
Då handikappet utgörs av olika stora fötter och med behov av skor med mer än ett nummer skillnad, maximeras kostnaden för ortopediska kliniker till 500 kronor.
Egenavgift ortopediska skor/konfektionsskor:

* 200 kr/par för personer upp till 18 år
* 400 kr/par för personer fr o m 18 års ålder.

N Den enskilde betalar 100 kr för bråckgödlar, spinala ortoser, övre och nedre extremitesortoser.

Ortopediska skor
Specialinköpta skor av OT-verkstad: 200 kr/par upp till 18 år, vuxna 400 kr/par

Skoändringar:
Ändring är alltid kostnadsfri.

Peruker
Vid utlämning av peruker uttages en egenavgift för vuxna.

Syntetsperuk	300 kr.
Äkta hårperuk	600 kr.
Tupé	600 kr.

Cyklar
Trehjuliga cyklar kan ordineras till barn/ungdom upp till 18 år som på grund av funktionsnedsättning ej klarar att använda tvåhjulig standardcykel med stödhjul.

Ordination gäller ej barncyklar med pedaler i framhjulen.

Vid ordination av trehjulig cykel till person som fyllt 18 år erlägger en egenavgift på 2 000 kronor. Cykeln tillfaller brukaren.

Service och reparationer bekostas av sjukvårdshuvudmannnen.

Reordination av trehjulig cykel till brukare som fyllt 18 år kanske tidigast efter 7 år.

O Skor

för vuxna	400 kr
för barn upp till 18 år	200 kr

Peruker

syntetperuk för vuxna	300 kr
äkta hårperuk för vuxna	600 kr
tupé	600 kr

Avgifter för peruker tas ej ut av barn och ungdomar under 20 år.

Cyklar

trehjuliga cyklar	2 000 kr
tandemcykel	3 000 kr

P –

R För hjälpmedel som kostar mer än 100 kr och lånas tas ut en månadsavgift som motsvarar 10% av priset.
Billigare hjälpmedel (under 100 kr) köps, kan ej hyras.

S Avgifter inom hjälpmedelsområdet
Hjälpmedel för barn och ungdomar upp till 20 år, inom samtliga hjälpmedelsområden avgiftsfritt
Vård vid barn- och vuxenhabilitering avgiftsfritt
Hjälpmedel under 100 kr betalas av brukaren med den faktiska kostnaden.
Trä- och kryckkäppar lämnas ut avgiftsfritt

Hjälpmedel mellan 101 kr och 500 kr
betalas av brukaren med 100 kr

Hjälpmedel som är ett tillbehör till ett annat hjälpmedel skall fortsättningsvis vara avgiftsfritt (obs vissa undantag)
Hjälpmedel över 500 kr avgiftsfritt (återlämnas när behovet upphört)

Undantag

Klackning av skor	hela kostnaden
Halvsulning av skor med	"
Förhöjning av klackar med	"
Idrottsskadeskydd med	"
Äthjälpmedel alla typer	"
Hushållsmaskiner alla typer	"
Batterier för byte till elekrisk rullstol	200 kr

Hörapparater
En ordinationsavgift tas ut när patienten påbörjar sin hörapparatutprovning. 200 kr
(I denna avgift skall då ingå förinformation, alla hjälpmedel, hörseltest, reparation, jourbesök samt all den rehabilitering patienten kan komma att behöva).
Batterikostnad tillkommer.
En ny ordinationsavgift tas ut när patienten påbörjar ny hörapparatsutprovning. 200 kr
Likaså skall patienten erlägga ny ordinationsavgift om hörapparaten försvinner eller dylikt med 200 kr
(hörapparaten skall återlämnas när behovet upphör)

Peruker

Utprovningskostnader för peruker betalas av brukaren med	hela kostnaden
Peruken	avgiftsfritt
Vid första utprovningstillfället ingår både utprovningen och peruken	avgiftsfritt

Följande egenavgifter betalas av brukaren

Trehjuling	200 kr
Sparkcykel med fyra hjul	1 700 kr
Sparcykel med tre hjul	1 000 kr
Barncykel	250 kr
Åkpåse till rullstol	450 kr
Armbandsur till synskadade	200 kr
ortopediska skor till vuxna	
två par/år	500 kr/par
därutöver	0 kr
Ortopediska skor till barn	
två par per år	250 kr/par
därutöver	0 kr
Skor till vuxna med olikastora fötter	
faktiska kostnader, max två par/år	högst 600 kr
Läderstövlar till vuxna med olikastora fötter, faktiska kostnader, max ett par/år	högst 800 kr
Skor till barn med olikastora fötter	
Faktiska kostnaden, max tre par/år	högst 500 kr
Läderstövlar till barn med olikastora fötter, faktiska kostnaden max ett par/år	högst 700 kr
Behandlingsskor	avgiftsfritt

Halskragar	artikel nr	
Necky	86102	30 kr
Bostonlinne	86103	60 kr
Philadelfia	86100	215 kr
Halskrage	86104	68 kr
Handträningsmassa		80 kr
Mjuka orthoser		
Tumme: Rehband	4031	59 kr
" "	4032	62 kr
" " Mediband	2011	105 kr
Handled: Rehband	4042	115 kr
" "	4043	115 kr

Samtliga priser avser per stycke och exkl moms.

T Hjälpmedelscentralen

Egenavgifter för tandemcykel, motsvarande vad en treväxlad cykel i medelgod kvalitet skulle ha kostat.

Egenavgiften för kompressionsstrumpor klass 2 och uppåt (följer apotekets läkemedelskostnad).

Övriga hjälpmedel uttagna vid hjälpmedelscentralen betalas ej, undantag idrottshjälpmedel.

Syncentralen

En kostnad på 240 kronor + moms, d v s 300 kronor tas ut för samtliga glasögon*bågar*.

Byte av glas i egen båge enligt nytt recept är kostnadsfritt.

Borttappade glasögon ersätts med nya till självkostnadspris.

Reparationer debiteras då materialkostnaden överstiger 100 kronor.

Repade glas ersätts kostnadsfritt högst en gång per år

Glasögonbidrag	Glasögonglas	Bågar
1) Vid afaki	Hela kostnaden	100 kr
2) Till personer fr o m 8 års ålder som efter korrektion uppnår högst synskärpa 0,3 på bästa ögat	Hela kostnaden	100 kr
3) 0 – 7 år	Hela kostnaden	100 kr
4) Schablonbidrag för glasögon till barn och ungdomar fr o m 8 t o m 18 års ålder	400 kr/barn, om synundersökning leder till glasögon. Bidrag utgår som regel högst var 24 månad	

Beträffande reperation ersätters dessa upp till bidragsbeloppet en gång per år. Gäller punkt 1-3.

Hörcentraler

Hörapparate utlämnas utan avgift. Dock uttages avgift om 500 kronor för borttappad eller förstörd hörapparat, som inte är mer än fem år gammal. För batterier uttages självkostnad.

Ortopedteknisk avdelning

50 kr Enklare hjälpmedel, typ mjuka halskragar, nackkuddar, knäresårer, vristresårer, mjuka handhylsor, epicondylitbandage, korta TED-strumpor o dyl

150 kr Inlägg, gördlar, knäortoser med skenor, bråckband, läderbälten, stabiliserande fotortoser, långa TED-strumpor o dyl

300 kr Korsetter

400 kr Skor till patienter över 18 år

200 kr Skor till patienter under 18 år

Ortoser avsedda för idrottsutövande betalas av patienten själva. Den reella kostnaden debiteras.

U

"Mjuka ortoser"	200 kr
Ortopediska skor	
Vuxna	400 kr
barn o ungd < 18 år	200 kr
Byte av hörapparat till senare modell utan medicinska krav	500 kr
Borttappad eller förkommen hörapparat ej äldre än 5 år (barn o ungd > 19 år undantages	500 kr
Extra hörselgångsinsats utan ord av hörselvårdass	300 kr
Trehjulig moped	5 000 kr
Trehjulig cykel	2 500 kr
Trehjulig cykel < 18 år	250 kr (per byte)
Tandemcykel	2 500 kr
Regncape o åkpåse	150 kr

W Egenavgifter för skor och mjuka ortoser.

X Hjälpmedel vid korttidsbruk: 90 kr&/expediering

Kryckkäppar :	40 kr
Ortopediska skor:	Vuxna 400 kr
	Barn 200 kr

Y –

Z

Hörapparater	500 kr
"	1 000 kr
	multiprogramerbara

Ortopedtekniska hjälpmedel:

Utprovning	
mjuka varor	125 kr
tygkosett	250 kr
skor till barn under 18 år	150 kr
skor till vuxna	300 kr

Däck och slang till rullskor köps av patienter
Övriga hjälpmedel: gratis

AC Självkostnad vad gäller hushållshjälpmedel, t ex saxar och bestick.

BD Egenavgifter för ortopediska skor.

OG	Skor 400 kr för vuxna och 200 kr för barn och ungdom. Peruker 600 kr för äkta hårperuker och 400 kr för syntetperuk för vuxna. Cyklar 2 000 kr för vuxna.
MM	Låneavgift 120 kr
I	Egenavgift för ortoser max 300 kr/ortos.

Sammanställlning av beslut om subvention för speciallivsmedel

Landsting	Beslut
AB	Landstingsbidrag till näringspreparat kan utgå till personer över 16 år som staten ej ansvarar för. Patienter betalar högst 120 kr per expedition.
C	Patienten betalar som för läkemedel. Sedan år 1990 gäller följande. Aktuella patientgrupper över 16 år – Celiaki (glutenintolerans) och dermatitis herpetiformes (hudsjukdom med blåsor). – Intolerans med multipel födoämnesallergi. – Malabsorption (bristfällig upptagningsförmåga i matsmältningsorganen eller oförmåga att ta emot föda, t ex vid neurologisk sjukdom eller kort tunntarm). – Metaboliska sjukdomar. – Kronisk njurinsufficiens och nefrotiskt syndrom (njursjukdom). – Malnutrition (dåligt näringstillstånd t ex på grund av stora trauma eller avancerade tumörsjukdomar). – Leverinsufficiens. – Tumörsjukdomar. Patientgrupperna inkluderar både personer med kroniskt sjukdomstillstånd och personer med tillfälliga behov. **Aktuella produkter** – Proteinfria livsmedel – Mjölk- och glutenfria livsmedel – Låglaktoslivsmedel – Energikoncentrerande produkter med låg halt av elektrolyter. – Sondmat och kosttillägg – Matningssond och tillhörande aggregat samt sköljspruta. Endast produkter enligt bifogad förteckning omfattas av stödet.

Förskrivningsrätt

Förskrivningsrätt har kliniska dietister, dietister inom primärvården, disktriksläkare, överläkare och bitr överläkare. Vid förskrivning skall alltid bifogad förskrivningsblankett användas. Blanketter rekriveras från Akademiska apoteket, 751 85 Uppsala.

C **Distribution**

Patienten skall, efter förskrivning på giltig blankett, beställa varorna på apotek. Kostnaden för patienten är densamma som vid uttagande av receptförskrivna läkemedl, OBS! Frikort gäller ej. Alla apotek i Uppsala län kommer att tillhandahålla de aktuella produkterna. De flesta apoteken kommer att behöva några dagars leveranstid.

Mellanskillnaden av vad patienten erlägger och produkternas pris, kommer apoteken att debitera Uppsala läns landsting. Landstinget kommer att kontinuerligt utvärdera stödets omfattning och kostnaderna härför.

D Godkända ordinatörer skriver rekvisition till apotek gällande ett år och med ett uttagsintervall på tre månader. Kostnad 120 för vuxna För barn ingår högkostnadskort.

E Personer med glutenintolerans får ett bidrag med 200 kr/månad.

F Som generellt beslut gäller – vid gluten- och laktosintolerans samt vid behov av proteinreducerad kost – att patienten betalar 50% av kostnaden. Patienter mellan 16-25 år betalar egenavgift 120 kr.

För kosttillägg vid sondmatning tas ut egenavgift på 120 kr vid förskrivning av 2 månaders förbrukning. Praxis är att förskiva för en månadsförbrukning, dvs 120 kr/mån.

G Bidrag till glutenfri kost för patienter med säkerställd diagnos celiaki/glutenintolerans. Bidraget storlek baseras på onsumentverkets beräkningar 1991-11-11. Uppräkning sker varje år med samma procentsats som gäller för landstingens driftbudget. Bidraget indelas i tre grupper, lågenergiförbrukare, högenergiförbrukare och för vissa speciella fall.

G *Näringspreparat/sondpreparat för personer över 16 år:*
Dietister bedömer behovet och ordinerar lämpligt preparat och mängd, ev i samråd medläkare. Krav för förskrivnig är läkarremiss av offentligt anställd läkare. Den mängd som dietisten förskriver får motsvara högst en månads behov. Högst tolv uttag får göras på ett och samma recept. Patienten betalar en avgift till apoteket om
– 400 kr/mån vid fullständig nutrition
– 200 kr/mån vid halv nutrition samt
– 100 kr/mån för enstaka produkter.

H Bidrag utgår till inköp av specialdistinerade livsmedl/kosttillägg/sondnäring vid följande sjukdomstillstånd:
– Crohns sjukdom
– Fenylketonuri
– Fettmalapsorbtion
– Galaktosemi
– Glutenintolerans (coeliaki, dermititis herpetiformis)
– Komjölksproteinintolerans
– Kort tunntarm
– Kronisk njurinsufficiens
– Sojaproteinitolerens
– Tyrosinemi
– Ulcerös colit
Ordinatör: Dietist inom landstinget.
– Malnutrution eller risk för dito vid t ex cancer, amyloidos, SLE, allergi och jämförbara tillstånd
– Nutrition via sond eller stomi
Ordinatör: Dietist inom landstinget och sjuksköterska med särskild utbildning i onkologi.
Anvisningar: Behandlande läkare fastställer diagnosen och remitterar patienten till dietist/sjuksköterska enl ovan som gör en kostutredning och som bedömer, att patientens energi- och näringsbehov kan täckas av vanlig mat. Vid behov av specialdestinerade livsmedel, kosttillägg och/eller sondnäring görs en beräkning av behovet.

H Ordinatören gör ansökan om landstingsbidrag samt skriver vid behov en förteckning över produkter med mängdangivelse för en månads behov och giltighet högst ett år.
Vid coeliaki och dermatitis herpetiformis,som behandlas med glutenfri kost, görs en bedömning av patientens energibehov. Ansökan görs om årligt bidrag beräknas dels efter patientens

energibehov och dels enligt konsumtverkets uppgifter om merkostnad.

Ansökningar skickas för beslut till budgetansvarig inom primärvården på särskild blankett. Efter beslut erhåller patienten och ordinatören aktuell kopia. Patienten använder sin blankett för uttag hos den leverantör som valts. Leverantören markerar varje uttag på blankettens baksida.

Bidragets storlek

Huvudsaklig näringstillförsel:

När kosttillägg/sondnäring utgör den huvudsakliga näringstillförseln utgår bidrag med belopp som överstiger konsumentverket beräkniade kostnad för vanlig mat. Hänsyn tages till om patienten är hög eller lågenergiförbrukare.

Komplement till näringstillförsel:

När specialdestinerade livsmedel/kosttillägg/sondnäring ersätter vanliga livsmedel utgår bidrag med belopp som överstiger patientavgiften (undantag patienter med coeliaki och dermatitis herpetiformis).

Begränsning:

Mängden specialdestinerade livsmedelIkosttillägg/sondnäring som skrivs ut ska motsvara maximalt en månads förbrukning och vara tidsbegränsat till maximalt tolv uttag.

Årligt bidrag till glutenfri kost:

Till patienter med coeliaki och dermititis herpetiformis som behandlas med glutenfri kost utbetalas ett årligt belopp grundat på konsumentverkets beräkningar av merkostnader för denna patientgrupp.

Leverantör: Utlämning av aktuella produkter sker via landstingets centralkök, vårdcentral eller apotek.

H Leverantören markerar varje uttag på baksidan av den del av ansökningsblanketten som patienten erhållit.

Faktura skickas till bidgetansvariga in0m primärvården med angivande av rekvisitionsnummer samt undertitel/kostnadsställe enligt ansökningshandlingen.

Det bör observeras att samtliga fall skall gå via dietist eller sjuksköterska med särskild utbildning i onkologi. Primärvården kommer ej att beviljas ansökan utfärdad av läkare, disktiktssköterska eller annan sjuksköterska inom länssjukvården. Faktura som ej kan härledas till beviljad ansökan kommer ej att betalas av primärvården.

K Landstinget betalar näringspreparat till patienter över 16 år vid tex kroniskt inflamatoriska tarmsjukdomar korta tarmens syndrom, tarmfistel, gluten intolerans, och kronisk njurinsufficiens m m.

L Fr om den 1 juli 1994 gäller:

Grupp A de patienter som endast och uteslutande intager näringspreparat (sondmat) erlägger en egenavgift på 1.192 kr/mån.

Grupp B Då sondmat eller kosttillägg utgör del av näringsintaget gäller följande

Vid en förpackning kosttillägg/dag blir månadskostnaden ca 450 kr och då med egenavgift på 120 kr (för recept/livsmedelsanvisning).

Två förpackningar kosttillägg, egenavgift 240 kr tre förpackningar kosttillägg, egenavgift 360 kr.

M En månadsförbrukning – egenavgift 120 kronor för näringspreparat till patienter med celiaki eller dermatitis herpetiformis.

N 25 % av de merkostnader som överstiger 750 kr per år till ungdomar i ålder 16-20 år som inte erhåller kostnadsbidrag på annat sätt. Merkostnader beräknas enligt Konsumentverkets årligen utkomna normer.

O Bidrag till specialdestinerade livsmedel kan beviljas glutenintoleranta/celiakisjuka personer över 16 år enligt följande.

– Behovet av specialkosten skall vara ordinerade av landstingsanställda läkare.

– Bidrag beviljas endast för produkter, som enligt förordningen om prisnedsatta livsmedel (1978:1132) gäller för barn under 16 år. Bidrag lämnas inte för kompletta näringsmedel, t ex Meritén, eftersom de förskrivs som prisnedsatta läkemedel.

– Ordinationen lämnas till landstingets dietister, som utfärdar livsmedelsanvisning för en månads förbrukning.

Patienter får sina produkter på apotek mot erläggande av en **egenavgift om 150 kr per** inköpstillfälle (förskrivet månadsbehov). Apoteket fakturerar respektive primärvårdsförvaltning överskjutande kostnadsdel.

P Enligt Apoteksbolagets lista.

R –

S –

T –

U Bidragsberättigande sjukdomar:
- Chrons sjukdom
- Fenylketonuri
- Galaktosemi
- Glutenintolerans (Celiakis)
- Kort tunntarm
- Kronisk njurinsufficiens
- Sojaproteinintolerans
- Ulcerös colit
- Akut intermittens porfyri
- Näringstillskott för cancerpatienter
- Speciella fall av undernäring vid sjukdomstillstånd

Produkter

Läkemedelsverkets förteckning LVFS 1990:69 över prisnedsatta livsmedel för barn som ej fyllt 16 år samt Apotekens sortiment av specialdestinerade produkter.

Undantag Produkter vid laktos- komjölksproteinintolerans.

U Remissrätt
Överläkare och bitr överläkare vid medicin- hud,- och kirurgklinikerna samt dietisterna.

Specialister i pediatrik skriver remisser för barn som även efter 16 års ålder till dess barnet flyttas till vuxenmedicin.

Förskrivning får ske för högst 1 månads förbrukning. Gäller ej för celiaki.

Patientavgifter

30% av priset.

W –

Y –

Z 125 kr/mån lågenergiförbrukare och
200 kr/mån högenergiförbrukare.

AC	Patient i behov av specialkost får avgiftsfritt på apotek efter uppvisande av intyg utfärdat av dietist, specialprodukter enligt följande: – proteinreducerad kost 20 gram/dygn – " " 40 gram/dygn – glutenfri kost – glutenfri – laktosfri kost – sondnäring med spec. näringspreparat.
BD	–
OG	Crohns sjukdom i skov, ulcerös colit i skov, vissa njursjukdomar med behov av proteinfri kost samt cancerpatienter då näringsförmågan påverkats: 50 kr/kalenderdygn. Glutenintoleranta/celiakipatienter samt några i detta avseende jämförbara grupper: halva kostnaden.
MM	Vissa allergier typ gluten gäller receptförskrivning dvs 120 kr. Patienter med sondnäring betalar själva: kvinnor 1.200 kr/mån och män 1.500 kr/mån själv. Överstigande belopp bekostas av primärvården.
I	–

5 Landstingsstudien – en studie av vissa avgifter inom omsorgsområdet

5.1 Inledning

Samtliga huvudmän, **22** st, som fått enkäten har också besvarat den, 19 landsting och de tre medlemskommunerna. Landstingen i Halland, Bohuslän, Dalarna samt Jämtland har inte tillställts enkäten eftersom dessa fyra landsting har lämnat över omsorgsverksamheten till berörda kommuner före den 1 januari 1994.

I den fortsatta redogörelsen ingår även medlemskommunerna i samlingsbegreppet landsting.

5.2 Vuxna med utvecklingsstörning

Huvuddelen av uppgifterna som rör vuxna med utvecklingsstörning per den 1 maj 1994 har sammanfattats i *tabell 5.1*. Tabellens kolumner kommenteras nedan.

I kolumn 1 anges landstingen med länsbokstavsbeteckningar.

I kolumn 2 anges den månadspension som under 1994 utgår till en ensamstående förtidspensionär.

5.2.1 Boendekostnad

I kolumn 3 beskrivs på vilka grunder den boende betalar sin hyra:

H= högkostnadsskydd.
F= faktisk kostnad.
10%= den sk 10% regeln.

Högkostnadsskydd

I 13 landsting finns ett högkostnadsskydd när det gäller hyreskostnaden.

Högkostnadsskyddet innebär att huvudmannen har lagt in ett högkostnadsskydd när det gäller den utvecklingsstördes hyreskostnad. Eftersom de olika högkostnadsskydden sinsemellan har olika konstruktion är uppgifterna i tabellen inte jämförbara med varandra.

Nedan redogörs för av resp. huvudman angiven konstruktion av högkostnadsskyddet.

Landsting

AB Den enskilde ska ha minst 3.500 kr per månad kvar till andra omkostnader än boendet.

D Var och en garanterad att ha kvar 3.900 kr per månad för mat och egen förbrukning inkl resor efter fullt kommunalt bostadstillägg (KBT) erhållits. I annat fall utgår också landstingsbidrag till hyran.

E Den boende betalar 1,5 % av basbeloppet och erhåller bostadsbidrag.

F Maximal månadshyra är 11 % av basbeloppet vilket innebär 3.872 kr per månad.

G Den enskilde garanteras efter det att hyran är betald ett belopp på 3.931 kr per månad (1994) för mat och personliga behov.

L Den enskilde ska ha minst 125 % av basbeloppet per månad kvar efter det att hyran är betald.

M Den enskilde betalar max 1.200 kr i hyra av sin pension d v s exklusive KBT.

MM Den enskilde betalar max 540 kr per månad i hyra av sin pension.

S Den enskilde betalar faktisk kostnad för den egna bostaden upp till högst 3 500 kr per månad vilket är nuvarande gräns för KBT. Detta innebär att den enskilde inte betalar något av sin pension i hyra.

T Finns fastställt förbehållsbelopp som den enskilde max kan betala i hyra av sin pension men detta ligger så högt att det nästa aldrig behöver utlösas.

X Den enskilde betalar max 1.200 kr per månad i hyra av sin pension d v s exklusive KBT.

Y Då hyran är betald ska den enskilde ha kvar minst det den socialbidragsnormen föreskriver d v s den enskilde betalar max 844 kr per månad i hyra av sin pension. Enligt kompletterande uppgift från landstinget betalar en genomsnittlig boende 844 kr per månad i hyra av sin pension d v s exklusive KBT.

Faktisk kostnad

I åtta landsting betalar den boende den faktiska hyreskostnaden, vilket i praktiken för den enskilde innebär faktisk hyreskostnad minus KBT. Den största delen av hyran täcks av KBT. Dessa åtta huvudmän är till skillnad från dem som har högkostnadsskydd möjliga att jämföra med varandra.

10% regeln

10% innebär att den utvecklingsstörde betalar hyreskostanden enligt den s k 10% regeln som fram till den 1 januari 1994 var reglerad i 7 § Förordning (1986:565) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m fl. I paragrafen sägs bl a : "När avgifter som avser kost och logi bestäms enligt 13 §

lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m fl får endast den boendes egna inkomster läggas till grund för avgifterna. Avgifterna får för kalendermånad uppgå till högst 10 procent av basbeloppet enligt 1 kap 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring."

Ett landsting tillämpar 10% regeln.

Förändringar som skett efter 1 maj eller planeras ske senare under 1994

I M-län betalar den enskilde fr o m 1 oktober 1994 hyra motsvarande resp. kommuns max KBT plus 600 kr per månad.

Hyreskostnad i relation till pensionen

I kolumn 4 anges hur mycket den boende i resp. landssting betalar i hyra av sin pension d v s exklusive KBT. För de landsting som i kolumn 3 betecknats med F anges hur mycket de boende i genomsnitt använder av sin pension på 5.792 kr per månad till sin hyra d v s exklusive KBT. Dessa landstings uppgifter är sinsemellan jämförbara.

Noteras bör att huvuddelen av den boendes hyra täcks av KBT.

De landsting som i kolumn 4 betecknas med H har konstruerat högkostnadsskydd som har olika utgångspunkter. I allmänhet anger högkostnadsskyddet hur mycket den boende maximalt kan betala för sin hyra. Uppgifterna från dessa landsting blir därför inte jämförbara sinsemellan och är inte heller jämförbara med de landsting där den boende betalar faktisk kostnad eller det landsting där de boende betalar enligt 10% regeln.

5.2.2 Behållning efter det att bostadskostnaden är betald

I kolumn 5 anges den summa som återstår för den boende sedan hyra betalats. Beloppet ska täcka skatt, mat, kläder, fritid etc.

Kommentar

Såsom påpekats ovan är uppgifter för de landsting som i kolumn 3 betecknats med F möjliga att jämföra sinsemellan. Däremot är uppgifter för de landsting som i kolumn 3 betecknats med H inte möjliga att sinsemellan jämföra. Inte heller kan jämförelser göras mellan de båda grupperna.

Landsting som har kontruerat högkostnadsskydd (betecknade med H) har i allmänhet lägre belopp i kolumn 5 än de landsting där den boende betalar faktisk kostnad (betecknade med F). Stor försiktighet måste därför iakttas då tabellens uppställning inbjuder till jämförelser.

Kostnad i samband med dagcenterverksamhet

Kolumnerna 6-9 behandlar den ekonomiska situationen för de utvecklingsstörda som arbetar på dagcenter. Dagcenter är den vanligaste dagliga sysselsättningen för dem som bor i gruppbostad.

Resor

Kolumn 6 anger vilken månadskostnad den utvecklingsstörde har för resor till och från dagcentret.

I 16 landsting är dessa resor kostnadsfria för den enskilde. I sex landsting betalar den utvecklingsstörde motsvarande ett månadskort inom kollektivtrafiken.

Förändringar som planeras ske senare under 1994

I M-landstinget betalar den enskilde fr o m 1 oktober max 300 kr/månad för resor till och från dagcentret.

Matkostnad

Kolumn 7 anger hur mycket den utvecklingsstörde betalar för maten per månad på dagcentret. Kostnaden är beräknad på 20 arbetsdagar per månad.

Hos samtliga huvudmän får den utvecklingsstörde betala sin lunch. Dagkostnaden varierar mellan 15 och 40 kronor per dag.

Ingen huvudman planerar förändringar under 1994.

Habiliteringsersättning

Kolumn 8 anger den s k habiliteringsersättning som den utvecklingsstörde får i "lön" för sitt arbete på dagcentret. Summan är beräknad på 20 arbetsdagar per månad.

15 huvudmän följer Landstingsförbundets rekommendation om habiliteringsersättning med 0,1 % av basbeloppet för heldagsarbete d v s ungefär 35 kronor per dag. 7 huvudmän betalar habiliteringsersättning med mellan 14 och 30 kronor per dag.

Kolumn 9 anger habiliteringsersättning minus kostnaderna för mat och resor.

Förändringar som planeras ske senare under 1994

I M-landstinget betalas fr o m 1 oktober inte längre någon habiliteringsersättning till den enskilde.

Behållning sedan hänsyn tagits till dagcenternettot

Kolumn 10 anger vad den utvecklingsstörde får kvar sedan hyran betalats och hänsyn tagits till dagcenternettot.

Kommentar

Även beträffande kolumn 10 gäller att uppgifter för de landsting som betecknats med F är jämförbara sinsemellan. Värdena för dessa landsting ligger relativt nära varandra. Noteras kan t ex att det landsting som i kolumn 9 har minus 400 kr i kolumn 4 har ett jämförelsevis lågt värde. Och ett exempel på det motsatta förhållandet; det landsting som i kolumn 4 har högst värde 1 500 kr har i kolumn 9 plus 180.

För gruppen landsting som betecknas med H och som inte är jämförbara med varandra kan följande noteras. Ett stort underskott som två landsting redovisar i kolumn 9 kompenseras av en låg hyreskostad som redovisas i kolumn 4.

5.2.3 Korttidsboende

Kolumnerna 11 och 12 anger vad en vuxen utvecklingsstörd betalar vid korttidsvistelse.

Resor

Kolumn 11 anger kostnaden för resor till och från korttidsvistelsen.

16 huvudmän betalar resorna till och från korttidsvistelsen för den enskilde. I sex landsting får den enskilde själv stå för sina resor.

Ingen huvudman planerar förändringar senare under 1994.

Matkostnad

Kolumn 12 anger vad den utvecklingstörde betalar i avgift för maten vid korttidsvistelsen. 0= ingen kostnad. Den angivna summan = matavgiften per dag.

Tio landsting ger fria måltider vid korttidsvistelse. I elva landsting får den enskilde betala sina måltider med max 70 kr per dag. För ett landsting saknas uppgift.

Förändringar som planeras ske senare under 1994

I M-landstinget betalar den enskilde fr o m 1 oktober 1994 50 kr per heldag eller 25 kr per måltid.

I S-landstinget betalar den enskilde fr o m 1 juni 1994 sina måltider med 47 kr per dag.

Kommentar

Sju huvudmän ger både fria resor och måltider. I två landsting får den enskilde både stå för resorna själv och betala matavgift. Något entydigt samband mellan hur landstingen tar ut avgifter för korttidsvistelse i relation till andra avgifter och övrig ekonomisk situation för de utvecklingsstörda går inte att finna.

5.2.4 Tandvård

Kolumnerna 13 och 14 anger om den utvecklingsstörde betalar sin tandvård själv.

fritt= huvudmannan står för hela den utvecklingsstördes tandvårdskostnad
hela= den utvecklingsstörde betalar hela tandvårdskostnaden själv
hög= den utvecklingssörde betalar tandvårdskostnaden själv men av huvudmannen konstruerat högkostnadsskydd finns.

Tio huvudmän ger kostnadsfri tandvård. Hos sju huvudmän får den utvecklingsstörde betala hela sin tandvårdskostnad. Fem huvudmän har konstruerat ett högkostnadsskydd för den enskildes tandvårdskostnader. I samtliga fall betalar den enskilde max mellan 1 200 och 1 400 kronor för sin tandvård under en 12 månadersperiod.

Med undantag för ett landsting ges samma tandvårdsförmåner för de båda grupperna dels de som bor i gruppbostad och dels de som inte bor i av huvudmannen arrangerat boende.

Ingen huvudman planerar förändringar senare under 1994.

Kommentar

Något samband mellan de tandvårdsvillkor och övriga ekonomiska förmåner som ett landsting ger den utvecklingsstörde går inte att finna.

5.3 Barn och ungdom med utvecklingsstörning

Uppgifter som rör barn och ungdom per den 1 maj 1994 redovisas i *tabell 5.2.* Tabellen kommenteras nedan.

I kolumn 1 anges landstingen med länsbokstavsbeteckningar.

5.3.1 Kostnader vid boende på elevhem

I kolumn 2 redovisas på vilka grunder den utvecklingsstörde betalar hyra och mat på elevhem. För utvecklingsstörda barn och ungdomar som inte kan bo hemma finns elevhem som ett boendealternativ. Huvudmannen kan endast ta ut ersättning för elevhemsboendet om den utvecklingsstörde uppbär förtidspension. Är eleven yngre än 16 år (då förtidspension tidigast kan utbetalas) är boendet kostnadsfritt.

10% = 10% regeln
F = faktisk kostnad
A = annat

Tio landsting tar ersättning enligt 10% regeln (se kommentar under rubriken 10 % regeln). Sex landsting tar ut faktisk kostnad. Övriga sex tar ur ersättning efter varierande principer.

Ingen huvudman planerar förändringar senare under 1994.

Kommentar

Landstingens principer för uttag av kostnader/avgifter för boende i elevhem skiljer sig delvis från motsvarande avgifter för boende i gruppbostad. Tio landsting har behållit den s k 10% regeln som innebär att avgiften innefattar både boende och mat. Detta förefallar naturligt då elevhem är ett boende för främst skolungdomar som ännu inte börjat sitt vuxenliv med ett eget ansvar för bl a sin ekonomi.

Det är svårt att ur enkäten utläsa vad "faktisk" kostnad för elevhemsboende innebär. En jämförelse kan dock göras med "faktisk" kostnad för boende i gruppbostad. Detta ger vid handen att den elevhemsboende som betalar faktisk kostad knappast har sämre ekonomiska villkor än de som bor i ett landsting som har konstruerat ett högkostnadsskydd.

5.3.2 Korttidsvistelse

I kolumn 3 och 4 redovisas vad utvecklingsstörda barn och ungdomar betalar vid korttidsvistelse.

Resor

Kolumn 3 anger om den enskilde har kostnader för resor till och från korttidsvistelsen.

17 landsting står för resekostnaden till och från korttidsvistelsen. I fem landsting får den enskilde själv betala resorna.

Matkostnader

I kolumn 4 redovisas vilka kostnader den enskilde har för måltider vid korttidsvistelse.

Tolv landsting tar inte ut avgift för måltider. Nio landsting tar ut en viss avgift per dag. Uppgift saknas från ett landsting.

Förändringar som planeras ske senare under 1994

I M-landstinget betalar den enskilde fr o m 1 oktober 1994 50 kr per heldag eller 25 kr per måltid.

I S-landstinget betalar den enskilde fr o m 1 juni 1994 sina måltider med 47 kr per dag.

Kommentar

Tio landsting ger både fria måltider och fria resor vid korttidsvistelse. I två landsting får den enskilde betala för både resor och måltider vid korttidsvistelse. En jämförelse mellan hur landstingen tar ut kostnader för elevhem och korttidsvistelse är ointressant ur den enskildes synvinkel eftersom den elev som bor på elevhem i allmänhet inte har behov av korttidsvistelse.

5.4 Kostnader för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning år 1990

I *tabell 5.3* redovisas samtliga uppgifter för både barn, ungdomar och vuxna per 1 juli 1990.

I kolumn 1 anges landstingen med länsbokstavsbeteckningar.

5.4.1 Kostnad för boende i gruppbostad

I kolumn 2 redovisas enligt vilken princip huvudmannen tog ut ersättning för gruppbostadsboende.

H= högkostnadsskydd.
F= faktisk kostnad
10%= den sk 10% regeln

Sju landsting tog 1990 ut ersättning enligt den s k 10% regeln.

Sex landsting tog ut faktisk kostad för boendet.

Åtta landsting hade ett högkostnadsskydd för boendekostnaden.

Uppgift från ett landsting saknas. 1990 hade detta inga fullvärdiga gruppbostäder.

5.4.2 Kostnad för boende på elevhem

I kolumn 3 redovisas enligt vilken princip landstingen 1990 tog ut ersättning för elevhemsboende för ungdomar över 16 år. För ungdomar under 16 år kunde enligt gällande författning inte tas ut några kostnader.

Femton landsting tog ut ersättning enligt den s k 10% regeln. Ett landsting tog ut 8% av basbeloppet (jfr 10% av basbeloppet enligt 10% regeln).

Två landsting tog ut faktiska kostnaden i ersättning.

Tre landsting hade ett högkostnadsskydd för elevhemsboendet.

Från en huvudman saknas uppgift om enligt vilken princip ersättning för elevhemsboende togs ut.

5.4.3 Ekonomiska villkor vid sysselsätning på dagcenter

I kolumnerna 4-7 redovisas de ekonomiska förutsättningar som 1990 gällde för dem som hade sysselsättning på dagcenter.

Resor

I kolumn 4 redovisas att alla landsting 1990 gav fria resor till och från dagcenter.

Matkostnad

I kolumn 5 redovisas den enskildes kostnader för mat på dagcenter.

I tre landsting betalade de utvecklingsstörda inget för den dagliga lunchen på dagcentret. I övriga 19 landsting betalade den enskilde mellan 15 kr och 40 kr per dag för lunchen.

I kolumn 6 finns uträknat hur mycket dagcenterlunchen kostade per månad. Kostnaden är beräknad på 20 arbetsdagar per månad.

Habiliteringsersättning

I kolumn 7 redovisas efter vilken princip habiliteringsersättning utges.

Femton landsting tillämpar av Landstingsförbundet utfärdade rekommendationer. Enligt Landstingsförbundets rekommendation är habiliteringsersättningen per dag 0,1 % av basbeloppet, vilket 1990 innebar 30 kr per dag.

Övriga sju landsting tillämpar andra principer.

5.4.4 Kostnader i samband med korttidsvistelse

I kolumnerna 8 och 9 redovisas den ekonomiska situationen för den enskilde vid korttidsvistelse.

Resor

I kolumn 8 redovisas de 19 landsting som gav fria resor till och från korttidsvistelsen. I tre landsting fick den enskilde betala sina resor helt eller delvis.

Matkostnad

I kolumn 9 redovisas den enskildes kostnader för mat vid korttidsvistelse. Samtliga landsting utom ett tog 1990 inte ut någon kostnad för maten vid korttidsvistelse.

5.4.5 Tandvård

I kolumnerna 10 och 11 redovisas den enskildes kostnad för tandvård.

fritt = huvudmannen står för hela den utvecklingsstördes tandvårdskostnad.
hela = den utvecklingsstörde betalar hela tandvårdskostnaden själv.
hög = den utvecklingsstörde betalar tandvårdskostnaden själv men av huvudmannen konstruerat högkostnadsskydd finns.

5.5 Sammanfattning

Verksamheten för stöd och service till de utvecklingsstörda genomgår f n stora förändringar. Omsorgslagen som har reglerat landstingens ansvar för de utvecklingsstörda upphörde den 1 januari 1994 och ersattes av LSS. Den nya lagstiftningen innebär bl a att ansvaret för alla insatser, utom rådgivning och annat personligt stöd, till f d omsorgslagens personkrets övergår från landstingen till kommunerna. Det förändrade huvudmannaskapet för dennna personkrets ska vara genomfört i hela landet senast den 31 december 1995.

Dessa genomgripande förändringar medför att landstingen under 1994 inte har gjort särskilt stora förändringar i avgiftssystemen. Många landsting anser det naturligt att avgiftsförändringarna när det gäller service till de utvecklingsstörda bör göras av de nya huvudmännen, kommunerna.

I stort har det inte skett särskilt påtagliga förändringar mellan 1990 och 1994 när det gäller avgifter. Mest märkbar är förändringen för gruppbostäder. Under åren 1990-94 har sannolikt skett en succesiv övergång från 10% regeln som innebär att en boende betalar en samlad avgift för mat och hyra till att den enskilde betalar sin hyra och själv bestämmer över sina matkostnader. När nu 10% regeln den 1 januari 1994 upphört att gälla tillämpar 1994 endast ett landsting denna regel för gruppbostäder. Detta ska jämföras med att sju landsting 1990 använde 10% regeln.

1994 har 13 landsting ett konstruerat högkostnadsskydd för hyreskostanden och 1990 hade åtta landsting högkostnadsskydd. Eftersom de olika landstingen har konstruerat högkostnadsskydden utifrån olika utgångspunkter visar det sig svårt att jämföra de boendes ekonomiska villkor i de olika landstingen. I de åtta landsting där de boende 1994 betalar faktisk hyra finns däremot möjlighet att jämföra dessa med varandra. 1990 tog sex landsting ut faktisk kostnad för boendet.

1990 gav samtliga landsting fria resor till och från dagcenter medan 1994 de utvecklingsstörda i sex landsting får betala resorna med motsvarande kostnad för ett månadskort inom kollektivtrafiken. Övriga 16 landsting ger även 1994 fria dagcenterresor.

Medan alla arbetstagare på dagcenter får betala sin lunch 1994 gav tre landsting fria måltider på dagcenter 1990.

Några större skillnader mellan 1990 och 1994 när det gäller habiliteringsersättning går inte att finna. Alla landsting betalar habiliteringsersättning båda åren enligt Landstingsförbundets rekommendation eller håller sig i närheten av

denna. Endast ett landsting har beslutat att under 1994 upphöra med habiliteringsersättning.

Något samband mellan hur landstingen 1994 dels tar ut avgifter för resor resp. måltider dels storleken på habiliteringsersättningen går inte att finna.

Stor skillnad finns mellan 1990 och 1994 när det gäller fria måltider vid korttidsvistelse. 1990 hade alla landsting utom ett fria måltider medan 1994 tio landsting ger fria måltider till vuxna och 12 landsting ger fria måltider till barn.

När det gäller resa till och från korttidsvistelse är det ingen större skillnad mellan åren 1990 och 1994. 1990 gav 19 landsting fria resor och 1994 16 landsting fria resor till vuxna och 17 landsting fria resor till barn.

1994 ger sju huvudmän både fria resor och fria måltider. I två landsting får den enskilde både stå för resorna själv och betala matavgift. Något entydigt samband mellan hur landstingen tar ut avgifter för korttidsvistelse i relation till andra avgifter och övrig ekonomisk situation för de utvecklingsstörda går inte att finna.

Landstingens principer för uttag av kostnader/avgifter för boende i elevhem skiljer sig delvis från motsvarande avgifter för boende i gruppbostad. 1990 tog 15 landsting ut ersättning enligt den s k 10% regeln. 1994 har tio landsting behållit denna regel som innebär att avgiften innefattar både boende och mat. 1994 tar sex landsting ut elevhemsavgift i form av faktisk kostnad. Övriga sex landsting tar ut ersättning enligt varierande principer. Det är svårt att ur enkäten utläsa vad "faktisk" kostnad för elevhemsboende innebär. En jämförelse kan dock göras med "faktisk" kostnad för boende i gruppbostad. Detta ger vid handen att den elvhemsboende som betalar "faktisk" kostnad knappast har sämre ekonomiska villkor än de som bor i ett landsting som har konstruerat ett högkostnadsskydd.

1990 gav alla landsting utom två fri tandvård till de utvecklingsstörda som bor i gruppbostäder medan tio landsting 1994 ger fri tandvård. Däremot finns ingen större skillnad mellan dessa år när det gäller tandvård till utvecklingsstörda som inte bor i av huvudmannen arrangerat boende.

Tabell 5.1 Vuxna med utvecklingsstörning. Samtliga uppgifter avser den 1 maj 1994. Uppgifterna redovisade per månad

kol 1	kol 2	kol 3	kol 4	kol 5	kol 6	kol 7	kol 8	kol 9	kol 10	kol 11	kol 12	kol 13	kol 14
Landsting/ kommun	**Pension**	**H, F**	**Hyra av pension**	***Kvar för skatt, mat m.m.***		**Dagcenter**			***Kvar om dagcenter***	**Korttidsvistelse för vuxna**		**Tandvård**	
				mat m m	Resor	Mat	Habers	*Netto besök*		Resor	Måltider	Gruppbostad	Ej gruppbostad
											kr/dag		
P	5792	10%	303	5.489	0	480	480	0	5.489	0	0	fritt	fritt om råd o stöd
C	5792	F	519	5.273	0	800	700	-100	5.173	0	0	fritt	fritt
H	5792	F	1500	4.292	0	400	580	180	4.472	hela	?	hela	hela
I	5792	F	763	5.029	0	500	700	200	5.229	0	0	hög	hög
K	5792	F	475	5.317	0	660	700	40	5.357	hela		0 fritt	fritt
R	5792	F	600	5.192	0	580	700	120	5.312	0	0	hela	hela
U	5792	F	435	5.357	400	700	700	-400	4.957	0	max 70/dag	fritt	fritt
AC	5792	F	370	5.422	0	300	300	0	5.422	0	0	hela	hög
BD	5792	F	520	5.272	0	521	480	-41	5.231	0	0	fritt	fritt
AB	5792	H	2.292	3.500	0	760	700	-60	3.440	0	45	hela	hela
D	5792	H	1.892	3.900	250	800	700	-350	3.550	hela	45	fritt	fritt
E	5792	H	528	5.264	270	640	280	-630	4.634	hela	0	fritt	fritt
F	5792	H	1.072	4.720	0	700	700	0	4.720	0	60	fritt	fritt
G	5792	H	1.861	3.931	230	600	700	-130	3.801	0	58	hög	hög
L	5792	H	1370	4.400	0	600	780	180	4.580	0	45	hög	hög
M	5792	H	1.200	4.592	0	800	700	-100	4.492	hela	0	hög	hög
MM	5792	H	540	5.252	390	400	520	-270	4.982	0	38,70	hög	hög
OG	5792	H	658	5.134	0	640	700	60	5.194	0	max 52/dag	hela	hela
S	5792	H	0	5.792	0	500	700	200	5.992	0	0	fritt	fritt
T	5792	H	2.414	3.378	150	600	700	-50	3.328	hela	max 53/dag	hela	hela
X	5792	H	1.200	4.592	0	460	600	140	4.732	0	55	fritt	fritt
Y	5792	H	844	4.948	0	640	700	60	5.008	0	30	hela	hela

Tabell 5.2 Barn och ungdom med utvecklingsstörning. Uppgifterna avser den 1 maj 1994

kol 1	kol 2	kol 3	kol 4
Landsting/	**Elevhem**	**Korttidsvistelse**	
kommun		Resor	Måltider kr/dag
AB	10% regeln	fritt	fritt
C	"	fritt	fritt
D	A 1)	hela	45
E	A 2)	hela	fritt
F	10% regeln	fritt	60
G	F	fritt	39
H	F	hela	ej uppg
K	F	fritt	fritt
L	10% regeln	fritt	45
M	10% regeln	hela	fritt
P	10% regeln	fritt	fritt
R	10% regeln	fritt	fritt
S	A 3)	fritt	fritt
T	F	hela	22-51
U	F	fritt	50-70
X	A 4)	fritt	fritt
Y	10% regeln	fritt	30
AC	10% regeln	fritt	fritt
BD	10% regeln	fritt	fritt
OG	F	fritt	27-52
MM	A 5)	fritt	38:70
I	A 6)	fritt	fritt

A1) Var och en garanterad att ha kvar 3 900 kr per månad för mat och egen förbrukning inkl resor efter full KBT har erhållits. I annat fall utgår också landstingsbidrag till hyran. Gäller givietvis enbart för dem som har egna inkomster - pension. Övriga betalar mat 40 kr per dygn.
A2) För logi tas en månadsavgift ut motsvarande 2,4 % av basbeloppet. Avgift för kost, hel månadsavgift utgör 4,3 % av basbeloppet, differentieras med hänsyn till antal dagar barnet vistas i elevhemmet.
A3) Eleven betalar motsvarande 8 % av basbeloppet.
A4) Den ersättning eleven betalar varierar mellan 1 770 och 2 600 kr per månad.
A5) Eleven betalar faktisk kostnad men högkostnadsskydd finns.
A6) Eleven betalar hyra med 941 kr per månad plus matkostnaden.

Tabell 5.3 Barn, ungdomar och vuxna. Uppgifterna avser den 1 juli 1990. Uppgifterna redovisade per månad

kol 1	kol 2	kol 3	kol 4	kol 5	kol 6	kol 7	kol 8	kol 9	kol 10	kol 11
Landsting/ kommun	**Gruppbostad F, H, 10 %**	**Elevhem F, H, 10 %**	**Dagcenter**				**Korttidsvistelse**		**Tandvård**	
			Resor	Lunch/ dag	Lunch/mån	Habers	Resor	Måltider	Grupp-bostad	Ej grupp-bostad
AB	10%	10%	fritt	15		300 Lf	fritt	fritt	fritt	fritt
C	F	10%	fritt	40		800 Lf	"	"	"	"
D	H	H	fritt		självkostn	Lf	"	"	"	"
E	H	H	fritt	26,5		530 12/dag	ej fritt	"	"	"
F	H	10%	fritt	fritt		Lf	fritt	55/dag	"	
G	10%	10%	fritt	30		600 Lf	"	fritt	hög	hög
H	F	F	fritt	15		300 Lf	"	"	fritt	fritt
K	sakn fullv bost	F	fritt		ej fritt,? kr	Lf	"	"	"	hela
L	H	10%	fritt	fritt		ej uppgift	"	"	"	fritt
M	H	10%	fritt	26		520 Lf	ej fritt	"	"	hög
P	10%	10%	fritt	19		380 19/dag	fritt	"	"	fritt 1)
R	F	10%	fritt		ej fritt	? kr Lf	"	"	"	fritt
S	10%	8%	fritt	22		440 Lf	"	"	"	fritt
T	F	10%	fritt	22,5		450 Lf	delvis fritt	"	"	hela
U	10%	10%	fritt	20		400 Lf	fritt	"	"	fritt
X	H	H	fritt	23		460 30/dag	"	"	"	"
Y	H	10%	fritt	22,5		450 Lf	"	"	"	"
AC	F	10%	fritt	fritt		15/dag	"	"	hela	hög
BD	H	10%	fritt	26,5		530 10-25/dag	"	"	fritt	fritt
OG	10%	10%	fritt	uppg sakn		Lf	"	"	"	"
MM	10%	10%	fritt	18		360 26/dag	"	"	"	"
I	F	uppg saknas	fritt	20		400 Lf	"	"	"	"

6 Kommunstudien – en studie av taxor och avgifter inom äldre- och handikappomsorgen i 17 kommuner

6.1 Inledning

Svenska Kommunförbundet har på utredningens uppdrag genomfört en enkätundersökning om taxor och avgifter inom äldre- och handikappomsorgen i 17 kommuner. Uppgifterna avser maj månad år 1994. Kommunerna är desamma som i utredningens yngrestudie, dvs. Avesta, Bollnäs, Fagersta, Gotland, Höganäs, Karlshamn, Lerum, Linköping, Malmö, Norrköping, Sollentuna, Sorsele, Stockholm, Strömsund, Uppsala, Årjäng och Älvkarleby. Frågorna i enkäten har gällt boendeformer, tjänster inom ramen för taxan, taxekonstruktioner, förbehållsbelopp och avgiftstak, regler avseende frånvaro, jämkning, korttidsboende, kommunal hälso- och sjukvård, kostnader och avgiftsfinansiering samt beslutade eller planerade förändringar. De inkomna enkätuppgifterna visar att variationen är stor beträffande konstruktionen av taxorna och skydden mot höga avgifter. Av uppgifterna framgår också att de tjänster som omfattas av taxorna skiljer sig åt.

Den följande redovisningen har utarbetats av utredningens sekretariat i samarbete med Svenska Kommunförbundet. Redovisningen omfattar flerparten av de inkomna uppgifterna. Jämförelser mellan kommunerna görs så långt det är möjligt med tanke på de olika systemen. Regler som gäller beräkningen av avgifter betonas särskilt. Sådana regler är t.ex. huruvida makars sammanlagda inkomster används eller inte används vid beräkningen, om särskilda regler gäller för funktionshindrade personer, hur stort förbehållsbeloppet är och om avgiftstak finns utöver förbehållsbeloppet.

Sedan maj 1994 har sex kommuner infört andra taxor. Dessa är Bollnäs, Fagersta, Lerum, Stockholm, Strömsund och Uppsala.

6.2 Taxor och avgifter i 17 kommuner

6.2.1 Boendeform och taxa

Servicelägenheter, ålderdomshem, sjukhem och gruppbostäder kallas sedan genomförandet av Ädel-reformen år 1992 för särskilda boendeformer. I praktiken suddas gränserna ut alltmer mellan olika boendeformer och en mängd olika mellanformer uppkommer. Det blir allt svårare att upprätthålla gränserna mellan särskilda boendeformer och hjälp i hemmet eftersom personalen ofta går över gränserna. Till detta kommer att personer som erhåller tjänster, använder samma dagcentraler och annan service etc. oberoende av formen för deras boende. Vissa kommuner har valt att ha samma taxa för service och omvårdnad oberoende av boendeform. Andra kommuner har olika taxor för olika boendeformer.

I enkätformuläret har frågorna delats upp efter boendeformerna ordinärt boende, servicebostad, ålderdomshem, sjukhem och gruppbostad. Kommunerna i undersökningen har från en till tre taxor. För de 17 kommunerna blir det totalt 34 varianter. Med taxa avses hela systemet, dvs. konstruktion, inkomstbegrepp och förbehåll. Om en kommun tillämpar samma konstruktion och inkomstbegrepp för taxan i alla boendeformer men med två olika förbehållsbelopp, räknas det som två taxor.

Den vanligaste kombinationen är en taxa för ordinärt boende och serviceboende och en annan taxa för ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Nio kommuner har den kombinationen; Avesta, Fagersta, Gotland, Höganäs, Lerum, Linköping, Malmö, Sollentuna och Älvkarleby. Tre kommuner har valt att ha samma taxa oberoende av boendeform; Karlshamn, Sorsele och Stockholm. Bollnäs kommun har tre taxor, en för ordinärt boende, en för servicebostad och gruppboende och en för ålderdomshem och sjukhem. Norrköpings och Strömsunds kommuner har två taxor, en för ordinärt boende, servicebostad och gruppboende och en för ålderdomshem och sjukhem. Uppsala kommun har en taxa för ordinärt boende, servicebostad, ålderdomshem och gruppboende, men en annan för sjukhem. Årjäng har tre taxor för respektive ordinärt boende, servicebostad samt ålderdomshem och sjukhem.

I det följande behandlas förhållanden som gäller ordinärt boende och serviceboende för sig samt ålderdomshem, sjukhem och gruppboende för sig.

6.2.2 Tjänster inom ramen för taxan

De tjänster som omfattas av taxan skiljer sig åt mellan de olika kommunerna. I tabell 6.1 redovisas variationerna beträffande ordinärt boende och servicebostad. Av tabell 6.2 framgår motsvarande avseende ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Varianter där dessa kombinationer inte stämmer med en kommuns situation kommenteras i anmärkning till tabellerna. Tabellernas noteringar S, O, SO, Af och HS betyder servicetaxa, omvårdnadstaxa, service- och omvårdnadstaxa, avgiftsfritt och hälso- och sjukvårdstaxa hos kommuner

som inte ingår i landsting. Dessa typer av taxor diskuteras i det efterföljande avsnittet om taxekonstruktioner.

Ordinärt boende och servicebostad

Av tabell 6.1 framgår att omvårdnad, städning, hjälp med tvätt och ärenden ingår i taxan hos samtliga 17 kommuner. Ledsagarservice tillhandahålls av samtliga kommuner, varav tolv inom ramen för taxan och fyra avgiftsfritt. Hjälpmedel ges av alla kommuner. Hos fem av dessa ingår hjälpmedel i taxan, medan tio inte tar ut avgift. Alla kommuner har avlösarservice, varav tolv inom taxan och två utan avgiftsuttag. Övriga tjänster ingår i samtliga fall i taxan. Det gäller personlig assistans (tolv kommuner), hälso-och sjukvård och matdistribution (tio kommuner), trygghetslarm (sju kommuner), snöskottning och hårvård (två kommuner) samt gräsklippning och distribution inklusive mat (en kommun). Ingen kommun har fotvård eller färdtjänst som omfattas av taxan. För hälso- och sjukvård gäller att två kommuner, utöver de tio nämnda, är kommuner utanför landsting. I dessa två tillämpas normal hälso- och sjukvårdsavgift.

Det genomsnittliga antalet tjänster per kommun, exklusive omvårdnad och inklusive avgiftsfria tjänster och avgifter med HS-taxa, är drygt åtta stycken. Spridningen är stor med som lägst fyra servicetjänster och som högst elva sådana tjänster. Både Stockholm och Malmö har elva servicetjänster vardera, men i övrigt finns inget mönster ifråga om antal tjänster och storlek på kommun. (Anm: Resonemanget om antal tjänster gäller de tjänster som specificeras i enkäten. Kommunerna kan eventuellt ha andra tjänster utöver dessa).

Tabell 6.1 Ordinärt boende och serviceboende. Tjänster inom ramen för taxan och typ av taxa

	Omv	Städ	Tvätt	Mat	Distr exkl mat	Distr inkl mat	Trygg larm	Leds. serv	Avlös serv	Pers ass	Ären-den	Hjälp me-del	K. sjuk-vård	Fot-vård	Hår-vård	Gräs-klipp	Snö-skott	Färd-tjänst
Avesta	O	S	S				S	S	S		S	S	O			S	S	
Bollnäs (1)	SO	SO	SO					Af	SO	SO	SO	Af	SO					
Fagersta	SO	SO	SO								SO	SO						
Gotland	SO	SO	SO		SO		SO	SO	SO	SO	SO	Af	HS					
Höganäs	O	S	S		S			O	O	O	S		O					
Karlshamn	SO	SO	SO					SO	SO	SO	SO	SO	SO		SO			
Lerum	SO	SO	SO					SO			SO	SO	SO					
Linköping	O	S	S		S		O	O	O	O	S	Af						
Malmö	O	S	S		S	S	S	O	O	O	S		HS		O			
Norrköping (1)	SO	SO	SO					Af	Af		SO	Af						
Sollentuna	SO	SO	SO		SO		SO	SO	SO	SO	SO	SO	SO					
Sorsele	SO	SO	SO		SO			SO	SO	SO	SO	Af	SO					
Stockholm	SO	SO	SO		SO		SO	SO	SO	SO	SO	Af	SO				SO	
Strömsund (1)	SO	SO	SO					SO	SO	SO	SO	Af						
Uppsala (2)	SO	SO	SO		SO			Af		SO	SO	Af	SO					
Årjäng (3)	SO	SO	SO		SO		SO	Af	Af	SO	SO	Af	SO					
Älvkarleby	SO	SO	SO		SO			SO	SO		SO	Af						

Källa: Svenska Kommunförbundet
Anm: (1) Gäller även gruppboende.(2) Gäller även ålderdomshem och gruppboende. (3) Trygghetslarm ingår i taxan för serviceboende, men inte för ordinärt boende.

Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende

Avlösarservice, gräsklippning och snöskottning är inte relevanta för dessa boendeformer. Med hänsyn till den skillnaden har personer som bor på ålderdomshem, sjukhem och gruppboende tillgång till något fler servicetjänster inom ramen för taxan än personer som har ett ordinärt boende eller serviceboende. Det framgår av tabell 6.2. Omvårdnad, städning, tvättning och ärenden ingår i taxan hos samtliga kommuner. I samtliga kommuner finns även ledsagarservice, varav 16 inom ramen för taxan och en avgiftsfritt. Hjälpmedel tillhandahålls av alla kommuner. Nio av dessa ger hjälpmedel inom ramen för taxan, medan sju tillämpar avgiftsfrihet. Tjänsterna i övrigt tillhandahålls till övervägande del inom ramen för taxan Det gäller mat (13 kommuner), hälso- och sjukvård (tolv kommuner), trygghetslarm (elva kommuner), personlig assistans (tio kommuner), matdistribution (fem kommuner) samt distribution inklusive mat och hårvård (två kommuner). Ingen kommun har fotvård eller färdtjänst som omfattas av taxan. Två kommuner, utöver de tidigare nämnda, har en HS-taxa för hälso- och sjukvård eftersom de står utanför landsting.

Det genomsnittliga antalet tjänster per kommun, exklusive omvårdnad och inklusive avgiftsfria tjänster, är ca åtta stycken. Spridningen är mindre än i ordinärt boende och serviceboende. Lägst antal servicetjänster är sju och högst är tio. Även här saknas ett mönster i fråga om antal tjänster och storleken på kommunen.

Tabell 6.2 Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Tjänster inom ramen för taxan och typ av taxa.

	Omv	Städ	Tvätt	Mat	Distr exkl mat	Distr inkl mat	Trygg larm	Leds. serv	Pers ass	Ären-den	Hjälp medel	K. sjukv ård	Fotvård	Hårvård	Färd-tjänst
Avesta	SO	SO	SO	SO				SO		SO	SO	SO			
Bollnäs (1)	SO	SO	SO	SO			SO	Af		SO	Af	SO			
Fagersta	SO	SO	SO	SO			SO	SO		SO	SO	SO			
Gotland	SO	SO	SO	SO				SO		SO	Af	HS			
Höganäs	SO	SO	SO	SO			SO	SO	SO	SO	SO	SO			
Karlshamn	SO	SO	SO					SO	SO	SO	SO	SO		SO	
Lerum	SO	SO	SO	SO				SO		SO	SO	SO			
Linköping	O	S	S	S	S	S	O	O	O	S	Af				
Malmö	O	S	S	S			S	O	O	S		HS		O	
Norrköping (1)	SO	SO	SO	SO			SO	SO	SO	SO	SO	SO			
Sollentuna	SO	SO	SO	SO	SO		SO	SO	SO	SO	SO	SO			
Sorsele	SO	SO	SO		SO			SO	SO	SO	Af	SO			
Stockholm	SO	SO	SO		SO		SO	SO	SO	SO	Af	SO			
Strömsund (1)	SO	SO	SO	SO			SO	SO	SO	SO	Af				
Uppsala (2)	SO	SO	SO	SO		SO	SO	SO		SO	SO	SO			
Årjäng	SO	SO	SO				SO	SO	SO	SO	SO	SO			
Älvkarleby	SO	SO	SO	SO	SO			SO		SO	Af				

Källa: Svenska Kommunförbundet
Anm: (1) Gäller inte gruppboende. (2) Gäller enbart sjukhem.

6.2.3 Taxekonstruktioner

Av tabellerna 6.1 och 6.2 framgår vilka system kommunerna har beträffande service- (S), omvårdnads- (O) eller service- och omvårdnadstaxor (SO). Dessa varianter kan i sin tur vara kopplade till olika taxekonstruktioner, såsom insats- och inkomstrelaterad taxa, insatsrelaterad taxa, inkomstrelaterad taxa, enhetstaxa (samma avgift oavsett insats och inkomst) eller helinackorderingstaxa (gemensam avgift för boende, måltider och omvårdnad/service).

Ordinärt boende och serviceboende

Det vanligaste alternativet är sammanhållen service- och omvårdnadstaxa. Tretton kommuner har en sådan. Av dessa tretton har tio kommuner en konstruktion med en insats- och inkomstrelaterad taxa (IsIk-taxa). De tio kommunerna är Gotland, Karlshamn, Lerum, Sollentuna, Sorsele, Stockholm, Strömsund, Uppsala, Årjäng och Älvkarleby. Övriga tre kommuner som har en SO-taxa har följande taxekonstruktion: Bollnäs har en inkomstrelaterad taxa (Ik-taxa). Fagersta har en enhetlig taxa oberoende av insatser och inkomster (E-taxa), medan Norrköpings taxa är insatsrelaterad (Is-taxa).

Fyra av de 17 kommunerna har såväl omvårdnads- som servicetaxor. I Malmö kommun är både service- och omvårdnadstaxan insats- och inkomstrelaterad. Övriga tre kommuner har uppdelade konstruktioner. Avesta har en insatsrelaterad servicetaxa (Is(s)-taxa) och en inkomstrelaterad omvårdnadstaxa (Ik(o)-taxa). Även Höganäs har en insatsrelaterad servicetaxa, men en enhetlig omvårdnadstaxa. Linköping har liksom Malmö en insats- och inkomstrelaterad servicetaxa, men en inkomstrelaterad omvårdnadstaxa.

Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende

En sammanhållen taxa för service- och omvårdnad finns i 15 av de 17 kommunerna. Konstruktionerna på taxorna varierar dock. Fem kommuner har en insats- och inkomstrelaterad taxa. Dessa kommuner är Karlshamn, Sollentuna, Sorsele, Uppsala och Älvkarleby. Uppsala har för sjukhem även en helinackorderingstaxa. Sju kommuner har en ren inkomstrelaterad taxa; Avesta, Bollnäs, Gotland, Lerum, Stockholm, Strömsund och Årjäng, varav Bollnäs, Gotland, Lerum och Strömsund även tillämpar en helinackorderingstaxa. Tre kommuner har en enhetlig taxa. Dessa är Fagersta, Höganäs och Norrköping. Fagersta och Höganäs tillämpar också helinackorderingstaxor.

Två av de 17 kommunerna har uppdelade service- och omvårdnadstaxor. I Malmö är dessa taxor insats- och inkomstrelaterade. I Linköping är de enbart inkomstrelaterade.

6.2.4 Inkomstbegrepp

Tretton kommuner tillämpar samma inkomstbegrepp för service- och omvårdnad i såväl ordinärt boende, serviceboende, ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Nio av dessa kommuner har taxerad inkomst som grund för avgiftsuttaget. Kommunerna är Bollnäs, Karlshamn, Linköping, Malmö, Sollentuna, Sorsele, Uppsala, Årjäng och Älvkarleby. En kommun utgår från löpande nettoinkomster; Avesta. Tre kommuner har en annan enhetlig beräkningsgrund. Av dessa tar Fagersta och Höganäs ut avgifter utan någon inkomstrelatering, medan Stockholm tillämpar en avgiftsgrundande inkomst som är baserad på senaste taxerade inkomst och med hänsyn till KBT.

Fyra kommuner har inkomstbegrepp som är olika för olika boendeformer. Tre av dessa – Gotland, Lerum och Strömsund – tillämpar taxerad inkomst vid

service- och omvårdnad i ordinärt boende och serviceboende (även gruppboende beträffande Strömsund), men nettoinkomst vid insatser i ålderdomshem, sjukhem och gruppboenden. Även Norrköping har nettoinkomster som grund för insatser i ålderdomshem och sjukhem, men har inget inkomstrelaterat system för insatser i övrigt boende.

6.2.5 Beräkning av makars inkomster

I enkäten frågas om fall där makarnas sammanlagda inkomster används vid avgiftsberäkningen. Fyra svarsmöjligheter lämnas: När en av makarna har äldre- eller handikappomsorg, när båda makarna har sådan omsorg, för makar med separat boende samt annat alternativ.

Tre kommuner – Fagersta, Höganäs och Norrköping – har inte inkomstrelaterade taxor och berörs därför inte av den följande beskrivningen. Av de övriga fjorton kommunerna utgår tre stycken från sammanlagd inkomst när en eller båda makarna har insatser i ordinärt boende eller särskild boendeform samt när makarna har separat boende. Kommunerna i fråga är Gotland, Sollentuna och Stockholm. Några krav på formen för separat boende finns inte förutom beträffande Gotland, där det separata boendet skall utgöras av ålderdomshem, sjukhem eller gruppboende.

Sex kommuner räknar samman makarnas inkomster när en eller båda makarna har insatser, men inte vid separat boende. Det gäller Avesta, Karlshamn, Lerum, Linköping, Malmö och Älvkarleby. I fråga om Avesta, Lerum och Linköping gäller detta enbart beträffande ordinärt boende och serviceboende. Fem kommuner, slutligen, räknar samman makarnas inkomster enbart om båda har omsorgsinsatser. Det gäller Bollnäs, Sorsele, Strömsund, Uppsala och Årjäng. Regeln gäller dock inte i Bollnäs, Strömsund och Årjäng i samband med omvårdnad på ålderdomshem och sjukhem (i Årjäng även gruppboende).

Bilden är således splittrad när det gäller grunderna för avgiftsberäkningen. Dels tillämpas olika inkomstbegrepp, dels är förhållningssätten olika avseende beräkning av makars inkomster. Äktenskapsbalkens (ÄB 6 kap. 1 §) grundtankar om att makar har en gemensam underhållsskyldighet och att de bör leva på samma standard har ingen konsekvent tillämpning.

6.2.6 Särskild taxa för funktionshindrade personer

Linköping har för funktionshindrade personer under 65 år en speciell taxa i ordinärt boende och i servicebostad. För den gruppen ingår åtta timmar "fri" service per månad i omvårdnadstaxan. Stockholm har en taxa för service och omvårdnad för personer under 65 år som, oberoende av boendeform, inte överstiger 615 kr/månad.

Personer som tillhör personkretsen enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är befriade från avgifter för service och omvårdnad. För boende, kultur och fritid kan kommunerna ta ut avgifter. De 17 kommunerna tillämpar emellertid inte någon särskild taxa för dessa.

6.2.7 Förbehåll

Avgifter för hjälp i hemmet, service och omvårdnad samt boende får enligt 35 § Socialtjänstlagen – tillsammans med avgifter för kommunal hälso- och sjukvård – inte uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov. Paragrafen är alltså till för att skydda den enskilde mot för höga avgifter. Hur stort förbehållsbeloppet skall vara regleras dock inte centralt. En faktor som kan förklara att förbehållsbeloppet är olika stort i kommunerna är vilka tjänster som ingår i taxan. Om en tjänst ingår i taxan kan förbehållet sättas lägre eftersom den enskilde inte behöver ta av sitt förbehållsbelopp för att betala för tjänsten. Andra faktorer kan vara olika policyinriktningar i kommunerna beträffande skatt, avgifter och förbehåll eller skilda allmänna ekonomiska villkor för kommunerna.

Ordinärt boende och serviceboende

Nio kommuner – Avesta, Bollnäs, Gotland, Malmö, Sollentuna, Sorsele, Stockholm, Strömsund och Älvkarleby – tillämpar förbehållsbelopp för service och omvårdnad i ordinärt boende och serviceboende. Förbehållet bestäms på olika sätt och är olika stort. Bestämningsgrunderna är endera av följande; kommunens socialbidragsnorm, Konsumentverkets norm, andel av basbeloppet, andel av inkomster, Socialstyrelsens norm eller annan utgångspunkt. Det genomsnittliga förbehållsbeloppet för ensamstående är 3 578 kr/månad och för sammanboende 5 897 kr/månad. Spridningen är 3 000 – 4 107 kr respektive 4 863 – 6 541 kr. Beloppen avser ordinärt boende i samtliga kommuner och serviceboende i alla kommuner utom Bollnäs och Sorsele. De båda kommunerna har ett särskilt förbehållsbelopp i serviceboende som är ett nettobelopp efter att boendekostnad, mat, service och omvårdnad är betalda. Detta är 1 500 kr/månad för ensamstående och 3 000 kr/månad för sammanboende. Sorsele gör ingen kontroll utan hävdar att taxan är så konstruerad att ingen kommer under förbehållsbeloppet.

Stockholm har ett högre förbehållsbelopp för alla personer under 65 år. För ensamstående är förbehållsbeloppet 4 400 kr/månad jämfört med 3 770 kr/månad för personer från 65 års ålder. För sammanboende är motsvarande 7 480 kr/månad jämfört med 6 540 kr/månad. Inga övriga kommuner i undersökningen har skilda förbehållsbelopp för icke ålderspensionärer i förhållande till ålderspensionärer eller funktionshindrade i förhållande till andra.

Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende

Förbehållsbeloppet är generellt sett lägre i dessa boendeformer. Två kommuner har inga förbehållsbelopp – Fagersta och Uppsala – medan 15 kommuner tillämpar ett sådant. Utgångspunkterna är i stort sett desamma som gäller för ordinärt boende och serviceboende. Skillnaden är att fler kommuner, nio av femton, har andel av inkomsten som bas. Av de senare tillämpar sex kommuner – Gotland, Lerum, Linköping, Malmö, Strömsund och Älvkarleby – en regel om

att 30 % av nettoinkomsten förbehålls, medan två kommuner, Höganäs och Karlshamn, har en 30/20-regel och en kommun, Norrköping, har en 33/20-regel. I dessa tre kommuner förbehålls 30 resp. 33 % av inkomster från folkpension och pensionstillskott samt 20 % av nettoinkomster därutöver.

De övriga sex kommunerna med förbehållsbelopp har fasta belopp i kronor. Kommunerna är Avesta, Bollnäs, Sollentuna, Sorsele, Stockholm och Årjäng.

Omräknade till kronor varierar de lägsta beloppen i de femton kommunerna mellan 1 307 och 1 650 kr per månad. I samtliga kommuner är förbehållsbeloppet ett nettobelopp efter att boendekostnad, mat, service och omvårdnad är betalda. I Malmö reduceras den avgiftsgrundande inkomsten (för beräkning av avgiften för service och omvårdnad) med 1/12 av högkostnadsskyddet för hälso- och sjukvård (1 600/12) och färdtjänstavgiften.

6.2.8 Avgiftstak

Förutom förbehållsbelopp, som sätter en gräns för avgiftsuttaget, kan kommunerna tillämpa avgiftstak. Ett sådant tak har särskild betydelse för personer med högre inkomster.

Ordinärt boende och serviceboende

Elva kommuner tillämpar avgiftstak för service och omvårdnad i ordinärt boende och serviceboende. Tio av dessa kommuner – Bollnäs, Fagersta, Gotland, Karlshamn (alla boendeformer), Lerum, Malmö, Norrköping, Sollentuna, Sorsele och Årjäng – har fasta avgiftsgränser med en genomsnittlig nivå för ensamstående på 1 054 kr/månad och för makar på 1 239 kr/månad. (Beräkningen för makar gäller enbart fem kommuner) Spridningen för ensamstående är 415 – 1 600 kr och för makar 621 – 1 950 kr. En kommun, Stockholm, har olika tak beroende på omfattningen av insatserna. Avgifterna varierar mellan 200 och 3 910 kr/månad för ensamstående över 65 år samt mellan 0 och 615 kr/månad för yngre personer.

Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende

Tio kommuner tillämpar någon form av avgiftstak i ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Sex av dessa – Fagersta, Gotland, Lerum, Norrköping och Sollentuna har avgiftstak för sammantagna bostads- och matkostnader samt service och omvårdnad. Fagersta har en högsta inackorderingsavgift på 3 051 kr/månad. Den högsta avgiften för Gotland är 10 640 kr/månad. Lerum sätter en gräns för avgiftsberäkningen vid en bruttoinkomst som överstiger 10 basbelopp. Norrköping har 6 080 kr/månad som tak. Sollentuna har ett avgiftstak på 3 500 kr/månad. Som framgår är spridningen stor, 3 051 – 10 640 kr/månad.

En kommun, Höganäs, har en högsta avgift för service, omvårdnad och mat på 2 957 kr/månad. Fem kommuner tillämpar en takavgift för service och

omvårdnad, dvs. exkl. boende- och matkostnad. Karlshamns högsta avgift är 1473 kr/månad, Malmös är 1 500 kr/månad. Sorsele har en gräns vid 831 kr/månad. Stockholm tillämpar en högsta avgift på 3 910 kr/månad. Årjängs takavgift är 3 000 kr/månad. Även i detta fall är spridningen relativt stor; 831 – 3 910 kr/månad.

6.2.9 Tjänster som kontrolleras med avseende på förbehållsbeloppet

Kommunerna kan erbjuda tjänster utöver vad som omfattas av taxan, t.ex. hjälpmedel, fotvård och färdtjänst. I vissa fall kontrollerar kommunen förbehållsbeloppet med avseende även på sådana tjänster. En sådan kontroll innebär ytterligare ett skydd. Detta kan belysas med följande exempel. En person betalar ett visst belopp för service och omvårdnad inom ramen för taxan som kontrolleras med avseende på förbehållsbeloppet. Därutöver behöver personen ytterligare tjänster som inte omfattas av taxan. Avgiften för dessa är större än det överskott personen har utöver förbehållsbeloppet. Om kommunen även kontrollerar dessa tjänster med avseende på förbehållsbeloppet innebär det att avgiften reduceras så att personen alltid har kvar förbehållsbeloppet efter betalning.

Ordinärt boende och serviceboende

I fem kommuner kontrolleras vissa tjänster som inte ingår inom ramen för taxan med avseende på förbehållsbeloppet. Tjänsterna varierar och är följande för de fem kommunerna.

Bollnäs: Trygghetslarm, gräsklippning och snöskottning. Fagersta: Trygghetslarm och snöskottning. Malmö: Kommunal hälso- och sjukvård och färdtjänst. Sollentuna: Snöskottning. Sorsele: Trygghetslarm.

Av dessa fem kommuner tillämpar Malmö och Sollentuna även avgiftstak.

Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende

Tre kommuner tillämpar kontroll av förbehållsbeloppet i ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Även här varierar tjänsterna.

Bollnäs: Trygghetslarm. Malmö: Kommunal hälso- och sjukvård och färdtjänst. Sorsele: Trygghetslarm.

Ingen av de tre kommunerna tillämpar avgiftstak.

6.2.10 Skydd avseende vissa tjänster

Av utredningens yngrestudie framgår att vissa tjänster bör undersökas särskilt. Dessa är service och omvårdnad för funktionshindrade, ledsagarservice, avlösarservice, personlig assistans (enligt socialtjänstlagen), hjälpmedel, kommunal hälso- och sjukvård, fotvård och färdtjänst. Här redovisas i vilken

utsträckning tjänsterna ingår i taxan eller omfattas av skydd genom att förbehållsbeloppet kontrolleras med avseende på tjänsterna. Redovisningen sammanfattar situationen enligt tabellerna 6.1 och 6.2 samt föregående avsnitt.

Service och omvårdnad för funktionshindrade

Tidigare har noterats att Linköpings kommun har "fri" service med åtta timmar per månad inom ramen för omvårdnadstaxan för yngre funktionshindrade personer i ordinärt boende och serviceboende. Därtill har Stockholm ett högre förbehållsbelopp för alla personer under 65 år oberoende av boendeform. Funktionshindrades särskilda situation beaktas därmed i viss utsträckning av 12 % av kommunerna.

I Stockholm där förbehållsbeloppet är högre för yngre personer än äldre, är skillnaden 630 kr/månad (4 400 kr minus 3 770 kr) för ensamstående och 940 kr/månad (7 480 kr minus 6 540 kr) för samboende. För Stockholm gäller också en takavgift för personer som är yngre än 65 år. Personer som får service och omvårdnad efter att de har fyllt 65 år har avgifter som varierar mellan 200 och 3 910 kr/månad beroende på inkomst och omvårdnadsnivå. Yngre personer har dock en högsta kostnad på 615 kr/månad oberoende av omvårdnadsnivå.

Ledsagarservice

I ordinärt boende och serviceboende ger tolv kommuner, 71 %, ledsagarservice inom ramen för taxan. För övriga kommuner, utom Fagersta, är ledsagarservice avgiftsfri.

Avesta kommun, som har en stycktaxa uppdelad i service- och omvårdnad, uppger att ledsagarservice kostar 50 kr per tillfälle. Om personen som har behov av ledsagarservice samtidigt har omvårdnad genom kommunen ingår avgiften i omvårdnadstaxan.

För ålderdomshem, sjukhem och gruppboende har 16 kommuner, 94 %, ledsagarservice inom ramen för taxan.

I Fagersta är avgiften för ledsagarservice 10 kr/gång för 1–4 timmar och 20 kr/gång för mer än 4 timmar.

Avlösarservice

I tolv kommuner, 71 %, ges avlösarservice inom ramen för taxan i ordinärt boende och serviceboende. I Norrköping och Årjäng är avlösarservice avgiftsfri. I Fagersta är avgiften för avlösarservice 10 kr/gång för 1–4 timmar och 20 kr/gång för mer än 4 timmar. I Malmö är avgiften 50 kr/gång. Lerum har inte specificerat avgiften. Avesta kommun uppger att avlösarservice ingår i omvårdnad, men om personen inte har omvårdnad är avgiften 75 kr per tillfälle och högst 250 kr/månad.

Personlig assistent

Tolv respektive elva kommuner (71 och 65 %) har personlig assistans enligt socialtjänstlagen inom ramen för taxan i de boendeformer som är utgångspunkten för genomgången. Ingen av de övriga kommunerna kontrollerar tjänsten mot förbehållsbeloppet.

Inom ordinärt boende och serviceboende beaktas inte kostnaden av Avesta, Fagersta, Lerum, Norrköping och Älvkarleby. I övrigt boende är motsvarande kommuner Avesta, Bollnäs, Fagersta, Gotland, Lerum och Älvkarleby. I ingendera av boendeformerna beaktas kostnader av fyra kommuner; Avesta, Fagersta, Lerum och Älvkarleby.

Hjälpmedel

Hjälpmedel ges inom ramen för taxan i ordinärt boende och serviceboende i fem kommuner och i tio kommuner är hjälpmedel avgiftsfria. De övriga två kommunerna tar ut särskild avgift. Höganäs har en grundavgift på 90 kr/tillfälle och även en deposition på 50 kr vid lån. I Malmö är många hjälpmedel avgiftsfria men exempelvis är avgiften vid kortlån 120 kr vid ej varaktigt funktionshinder.

Nio kommuner ger hjälpmedel inom ramen för taxan för personer som bor på ålderdomshem, sjukhem och gruppboende och i sju kommuner är hjälpmedel avgiftsfria. I resterande kommun, Malmö, är många hjälpmedel avgiftsfria men exempelvis är avgiften vid kortlån 120 kr vid ej varaktigt funktionshinder.

Kommunal hälso- och sjukvård

I 13 av landstingen har kommunerna ansvar för hemsjukvård i ordinärt boende. Av de kommuner som är med i undersökningen har all hemsjukvård tagits över av Höganäs och Årjäng. Därtill har sex kommuner tagit över hemsjukvård vid varaktiga behov, dvs. när vårdbehovet överstiger två veckor. Kommunerna är Fagersta, Lerum, Sorsele, Strömsund (t.o.m. undersköterskenivå), Uppsala och Älvkarleby. De landstingsfria kommunerna Gotland och Malmö har ansvar för all hälso- och sjukvård. De resterande sju kommunerna – Avesta, Bollnäs, Karlshamn, Linköping, Norrköping, Sollentuna och Stockholm – tillhandahåller kommunal hälso- och sjukvård enbart i särskilda boendeformer och dagverksamheter. När det i tabell 6.1 anges att dessa kommuner i vissa fall har kommunal hälso- och sjukvård inom ramen för taxan i ordinärt boende och serviceboende, handlar det om hälso- och sjukvårdsinsatser som ges som omvårdnad.

Med hänsyn tagen till ovanstående ansvarsförhållanden är kommunal hälso- och sjukvård avgiftsfri i tio kommuner. Dessa är Avesta, Bollnäs, Fagersta, Höganäs, Karlshamn, Linköping, Norrköping, Sollentuna, Sorsele, och Strömsund. För övriga kommuner varierar avgifterna och är följande i fråga om hemsjukvård i ordinärt boende:

Gotland 120 kr/besök – högst 1 600 kr/år. HS-avgift. Lerum 100 kr/månad vid enbart hemsjukvård i ordinärt boende. Malmö Ingen avgift vid besök av distriktssköterska. Läkarbesök hemma 140 kr, besök hos läkare på vårdcentral 80 kr – högst 1 600 kr/år. HS-avgift. Stockholm Avgift för personer med enbart hemsjukvård: enstaka insats 50 kr/månad, regelbundna insatser 100 kr/månad, omfattande insatser dagligen 150 kr/månad. Upphörde 95-01-01. Uppsala Avgift för personer med enbart hemsjukvård: 130 kr/månad. Årjäng Avgift för personer med enbart hemsjukvård: 60 kr/besök – högst 1 600 kr/år. Älvkarleby 151 kr/månad. Upphörde 95-01-01.

Fotvård

Fotvård ingår inte i taxan i någon kommun, vare sig det gäller ordinärt boende eller särskilda boendeformer. Åtta kommuner erbjuder fotvård i ordinärt boende och servicebostad. Dessa är Gotland, Linköping, Malmö, Sollentuna, Sorsele, Stockholm, Strömsund och Årjäng. Nio kommuner, de åtta och Lerum, erbjuder fotvård i ålderdomshem, sjukhem och gruppboende. Någon kontroll av förbehållsbeloppet med avseende på fotvård görs inte i någon kommun.

Avgifter för fotvård redovisas av Fagersta kommun och Strömsunds kommun. Fagersta tar ut 110 kr per tillfälle. Strömsund har en avgift för pensionärer på 140 kr för helbehandling och 70 kr för delbehandling. För icke-pensionärer är motsvarande belopp 280 kr och 140 kr.

Färdtjänst

Färdtjänst ligger utanför taxan för service och omvårdnad i samtliga kommuner och kontrolleras beträffande förbehållsbelopp endast i Malmö. Kontrollen utförs för boende i samtliga boendeformer.

Konstruktionen av taxorna för färdtjänst är väsentligen av tre typer; procenttaxa, kronbaserad taxa där avgiften ökar med resans längd och enhetlig taxa inom kommunen.

Åtta kommuner – Avesta, Bollnäs, Fagersta, Karlshamn, Lerum, Sorsele, Uppsala och Älvkarleby – har en procenttaxa som varierar mellan 20 och 30 %. Medelvärdet är drygt 23 %. Uppsala kommun tillämpar månadskort för arbetsresor; 390 kr vintertid och 360 kr sommartid. Lerum har kollektivtrafiktaxa för arbets- och studieresor. Bollnäs och Karlshamn har en lägre taxa för specialfordonsresenärer på 12 % resp. 15 %. Även Uppsala har en särskild taxa för sådana resenärer och tar ut 12 kr/enkelresa samt medger månadskort på 390 kr vintertid och 360 kr sommartid.

Tre kommuner har en kronbaserad taxa där kostnaden ökar i steg med reslängden. Kommunerna är Gotland, Strömsund och Årjäng. "Startavgiften" varierar mellan 20 och 27 kr.

Malmö har en grundavgift på 125 kr som berättigar till 5 enkelresor per månad. För varje ytterligare resa t.o.m. den 15:e betalas 25 kr. Från och med den 16:e resan betalas totalt 390 kr/månad. Den avgiftsgrundande inkomsten,

för beräkning av avgiften för service och omvårdnad, reduceras med färdtjänstavgiften.

Fem kommuner har en enhetlig taxa inom kommunen, men taxekonstruktionen varierar i övrigt. Höganäs har 11 kr inom kommunen och 35 kr över kommungräns samt ett periodkort på 530 kr/månad vid regelbundet resbehov. Linköping och Norrköping har kollektivtrafiktaxa. För Norrköping innebär det 14 kr per enkelresa eller månadskort på 270 kr/månad för pensionär och 400 kr/månad för övriga. Sollentuna och Stockholm tar 38 kr/resa, där resan förutom den egna kommunen, kan omfatta hela länet. Även här begränsas kostnaden per månad till 215 kr för pensionär och 355 kr för övriga.

6.2.11 Jämkning

Ytterligare ett skyddsnät finns i form av jämkning. I enkäten har en fråga ställts om jämkning förekommer när en av makarna bor i en särskild boendeform eller när en person flyttar in i en sådan boendeform.

Nio kommuner tillämpar jämkning när en av makarna bor i en särskild boendeform. Dessa är Avesta, Bollnäs, Gotland, Karlshamn, Lerum, Norrköping, Sollentuna, Stockholm och Uppsala. Skälen till jämkning kan variera, t.ex. om make/maka i eget boende har lägre inkomst, när det är motiverat av ekonomiska skäl eller vid särskilda skäl. Andra grunder kan vara att försörjningsplikt finns mot underåriga barn, att en hög hyra inte är KBT-berättigad, att den löpande inkomsten är lägre än den taxerade eller när förbehållsbeloppet inte uppnås.

Om detta jämkningsförfarande jämförs med hur kommunerna tillämpar makars gemensamma inkomster vid avgiftsberäkningen är det sex kommuner som varken har jämkning eller utgår från gemensamma inkomster när en av makarna flyttar in i särskilt boende. Dessa kommuner är Linköping, Malmö, Sorsele, Strömsund. Årjäng och Älvkarleby.

Tio kommuner jämkar avgiften när en person flyttar in till ett särskilt boende. Jämkningen är då begränsad i tiden. Sju av kommunerna – Avesta, Höganäs, Linköping, Malmö, Sollentuna, Stockholm och Årjäng – begränsar jämkningen till tre månader. En kommun, Norrköping, har fyra månader. Två kommuner – Lerum och Älvkarleby – har sex månader.

Kommunerna har även tillfrågats om jämkning sker i andra situationer än de två nämnda. Samtliga kommuner utom Fagersta har angett att jämkning sker när skäl föreligger för detta.

6.2.12 Sammanfattning

Informationen kan nu sammanfattas i ytterligare två tabeller för respektive ordinärt boende och serviceboende samt ålderdomshem, sjukhem och gruppboende.

I tabellerna 6.3 och 6.4 redovisas situationen i respektive kommun avseende taxekonstruktion, inkomstbegrepp, användning av makars sammanlagda inkomster, avgiftsintervall för ensamstående person beträffande omvårdnad,

motsvarande avgifter för funktionshindrad person under 65 år, förbehållsbelopp före alternativt efter bostadskostnad är betald, avgiftstak för omvårdnad, om kontroll görs för andra tjänster än de som ingår i taxan samt om jämkning sker då en av makarna bor i särskild boendeform.

Ordinärt boende och serviceboende

Av tabell 6.3 framgår att elva kommuner, 65 %, har en insats- och inkomstrelaterad taxa och att övriga sex kommuner, 35 %, har blandade varianter av insats, inkomst- och enhetstaxor. Vidare framgår att 14 av 17 kommuner eller 82 % tillämpar ett inkomstbegrepp, varav 93 % har taxerad inkomst och 7 % aktuell nettoinkomst.

Samtliga 14 kommuner som tillämpar ett inkomstbegrepp lägger samman makars inkomster vid inkomstberäkningen i något avseende. Tre kommuner eller 21 % gör det fullt ut, dvs. när en eller båda makarna har omsorg och när makarna har separat boende. Sex kommuner, 43 %, tillämpar sådan beräkning när en eller båda makarna har omsorg, men inte då en av makarna har separat boende. Fem kommuner, 36 %, lägger samman inkomsterna enbart då båda makarna har omsorg. Fem av de elva kommuner som inte lägger samman makars inkomster i samtliga fall, tillämpar jämkning då en av makarna har särskilt boende. Sex av dessa kommuner har ingen jämkning.

Elva kommuner redovisar avgiftsintervall beträffande omvårdnad. I kolumnen taxa för omvårdnad anges avgifterna för en ensamstående person. Avgifterna varierar mellan 83 och 3 910 kr/månad. Motsvarande tak för omvårdnadsavgiften redovisas av nio kommuner och anges i kolumnen avgiftstak. För en ensamstående är variationen 415 – 3 910 kr/månad. Det skall observeras att omvårdnadstaxan och avgiftstaket avser olika mängd tjänster. Vidare tar fyra av kommunerna ut avgift för service utöver omvårdnadstaxan. Det är av dessa skäl svårt att fullt ut jämföra kommunernas avgifter med varandra. Skillnaderna beror delvis på variationen i antalet tjänster, men bara i viss omfattning eftersom variationen också är stor beträffande avgifter vid samma antal tjänster. Vid omvårdnad plus fyra resp fem andra tjänster är skillnaden t.ex. knappt 1 100 kr/månad. Vid omvårdnad plus tio andra tjänster är den drygt 2 500 kr/månad. Tolkningen är alltså att det finns verkliga skillnader som inte beror av antalet tjänster. Medelvärdet för avgiftstaket är 1 007 kr/månad.

Två kommuner har särskilda avgiftsvillkor för personer med funktionshinder som är under 65 år. I det ena fallet handlar det om fri tilldelning av boservice med åtta timmar/månad, men utan förändring av omvårdnadstaxan. I det andra fallet har ett avgiftstak satts för omvårdnad vid 615 kr/månad. Avgiftstakets variation och genomsnittliga nivå för de nio kommunerna blir med den senare regeln 415-1 600 kr/månad resp. 641 kr/månad.

Tabell 6.3 Taxekonstruktioner, inkomstbegrepp m.m. i ordinärt boende och servicebostad.

	Taxe-konstr.	Inkom. begrp	Makars inkomst (3)	Taxa för omvårdnad % alt. kr (4)	Taxa för omv. fh<65 (4)..	Förbehåll före/ efter bostkost. (4)...	Avgifts-tak (4)	Kontr. av förb. för andra tj.	Jämk. då en av ma har sär.b
Avesta	Is(s)Ik(o)	Netto	2	6 % ink		3403 f		ja	ja
Bollnäs (1)	Ik	Tax	1	320-520 kr		4107 f	520		ja
"						1500 e (5)			
Fagersta	E			83-419 kr			419		
Gotland	IsIk	Tax	3	200-1200 kr		3580 e	1200	ja	ja
Höganäs	Is(s)E(o)			0,63 % av BB					
Karlshamn	IsIk	Tax	2	121-1473 kr					ja
Lerum	IsIk	Tax	2	150-1600 kr			1600		ja
Linköping	IsIk(s)Ik(o)	Tax	2	200-500 kr	fritt 8 tim				
Malmö	IsIk	Tax	2	6,8 % ink		3000 f	1500	ja	
Norrköping (1)	Is			300-415 kr			415		ja
Sollentuna	IsIk	Tax	3	200-1400 kr		3769 f	1400	ja	ja
Sorsele	IsIk	Tax	1			1500 e (5)	831		
Stockholm	IsIk	Tax	3	200-3910 kr	0-615 kr	3770 f	3910	ja	ja
"						4440 f (6)	615 (7)		
Strömsund (1)	IsIk	Tax	1			3402 f		ja	
Uppsala (2)	IsIk	Tax	1						ja
Årjäng	IsIk	Tax	1				1182		
Älvkarleby	IsIk	Tax	2	176-1478 kr		3593 e		ja	

Källa: Svenska Kommunförbundet

Anm: Beteckningar avseende texekonstruktioner, se avsnitt 6.2.3. Övriga uppgifter, se avsnitten 6.2.4 – 6.2.10.
(1) Gäller även gruppboende. (2) Gäller även gruppboende och ålderdomshem. (3) Med siffran 3 avses att makarnas sammanlagda inkomster används vid inkomstberäkningen när en av eller båda makarna har omsorg samt när makarna har separat boende. Med siffran 2 avses att makarnas sammanlagda inkomster används vid inkomstberäkningen när en av eller båda makarna har omsorg. Med siffran 1 avses att makarnas sammanlagda inkomster används vid inkomstberäkningen när båda makarna har omsorg. (4) Uppgifterna avser ensamboende person. (5) Förbehållsbelopp i serviceboende efter att bostadskostnad, mat, service och omvårdnad är betalda. (6) Förbehållsbelopp för person < 65 år. (7) Avgiftstak för person < 65 år.

Nio kommuner tillämpar förbehållsbelopp, varav åtta anger summa. Av dessa åtta använder sex kommuner förbehållsbelopp före och två kommuner efter att bostadskostnad är betald. Beträffande de förra finns en variation mellan 3 000 och 4 107 kr/månad och ett medelvärde på 3 575 kr/månad. Till skillnad mot taxan och avgiftstaket för omvårdnad finns ingen koppling mellan förbehållsbelopp och antal tjänster. Det tidigare antagandet om ett sådant samband (avsnitt 6.2.7) gäller alltså inte beträffande undersökningens 17 kommuner. De två kommunerna som anger förbehållsbelopp efter att bostadskostnad är betald har en marginellt högre gräns, 3 580 resp. 3 593 kr/månad, än genomsnittet för de sex kommuner som tillämpar förbehållsbelopp före bostadskostnad. Socialstyrelsens norm för ensamstående är 3 403 kr/månad. Sju av de åtta kommunerna tillämpar belopp som är lika med eller högre än denna nivå.

Ålderdomshem, sjukhem och gruppboende

Tabell 6.4 visar att sju kommuner har en insats- och inkomstrelaterad taxa och att samma antal har en inkomstrelaterad taxa. En inkomstbedömning är alltså aktuell i 82 % av kommunerna. Resterande 18 %, tre kommuner, har enhetstaxor.

Tio av kommunerna, 59 %, har taxerad inkomst som utgångspunkt, medan fem eller 29 % tillämpar aktuell nettoinkomst. Nettoinkomst är därmed vanligare förekommande i ålderdomshem, sjukhem och gruppboende än i ordinärt boende och serviceboende. Resterande två kommuner har inte någon inkomstrelaterad taxa.

Nio kommuner använder i olika grad makars sammanlagda inkomster vid inkomstberäkningen. Tre kommuner, 33 %, gör det när en eller båda makarna har omsorg och vid separat boende. Två kommuner eller 22 % tillämpar sammanläggning då en eller båda makarna har omsorg, men inte vid separat boende. Fyra kommuner, 44 %, tillämpar regeln enbart då båda makarna har omsorg. Två av de sex kommuner som inte använder regeln i samtliga fall, jämkar avgiften vid behov då en av makarna har särskilt boende. Av de åtta kommuner som inte lägger samman makars inkomst i något fall tillämpar fem kommuner jämkning då en av makarna bor i särskilt boende.

Tolv resp. elva kommuner redovisar taxa och avgiftstak för omvårdnad. Taxorna anges inklusive eller exklusive mat och bostad. Sju kommuner av tolv, 58 %, uppger avgifter exklusive mat och boende. Fem av dessa redovisar intervall. Variationen sträcker sig från 100 till 3 910 kr/månad. Tre kommuner, 25 %, har en taxa inklusive mat och boende, men tillämpar inte något intervall för avgiftsuttaget. Två kommuner, 17 %, tar ut avgift inklusive mat, men exklusive boende.

Stockholm har en taxa för omvårdnad, exklusive mat och boende, för yngre personer än 65 år. Denna är högst är 615 kr/månad.

Även avgiftstaken anges inklusive eller exklusive mat och bostad. Sex kommuner av elva, 55 %, har ett tak som inkluderar mat och bostad. Taken sträcker sig från 1 473 till ca 17 900 kr/månad netto (bruttoinkomst 10 x

basbeloppet). Medelvärdet är 7 107 kr/månad. En kommun har ett avgiftstak som inkluderar omvårdnad och mat, men inte bostadskostnad. Taket är här 2 957 kr/månad. Fyra kommuner, 36 %, anger tak för omvårdnad, exklusive mat och boendekostnad. Variationen är 831-3 910 kr/månad med ett medelvärde på 2 310 kr/månad.

Stockholm har en takavgift för omvårdnad, exklusive mat och boende, för yngre personer än 65 år som är 615 kr/månad.

Tabell 6.4 Taxekonstruktioner, inkomstbegrepp m.m. i ålderdomshem, sjukhem och gruppboende.

	Taxe-konstr.	Inkom. begrp	Makars inkomst (3)	Taxa för omvårdnad, in/ex mat o bostad % alt. kr (4)	Taxa för omv. fh<65 (4)...	Förbehåll efter bet. av mat, boende, serv./omvå. (4)	Avgiftstak inkl mat, boende, serv/omv (4)	Kontr. av förb. för andra tj.	Jämk. då en av mak. har sär.bo
Avesta	Ik	Netto		20 % ink ex m/b		1532		ja	ja
Bollnäs (1)	Ik - inack	Tax				1500		ja	ja
Fagersta	E - inack						3051		
Gotland	Ik - inack	Netto	3	ink-(bo+förb)in m/b		0,3 ink/1307	10.640	ja	ja
Höganäs	E - inack			1,008 BB ex bo		30/20	2957 (5)		
Karlshamn	IsIk	Tax	2	145-1473 ex m/b		30/20	1473 (6)		ja
Lerum	Ik - inack	Netto		70 % ink in m/b		0,3 ink/1650	10 BB	ja	ja
Linköping	Ik	Tax		100-500 ex m/b		0,3 ink/1307		ja	
Malmö	IsIk	Tax	2	6,8 % ink ex m/b		0,3 ink/1307	1500 (6)		
Norrköping(1)	E	Netto		86 kr/dag ex bo		33/20	6080		ja
Sollentuna	IsIk	Tax	3	200-1400 ex m/b		1530	3500	ja	ja
Sorsele	IsIk	Tax	1				831 (6)		
Stockholm	Is	Tax	3	200-3910 ex m/b	0-615 kr ex.m/b	1530	3910/615 (6)	ja	ja
Strömsund(1)	Ik - inack	Netto	1	ink-(bo+förb) in m/b		0,3 ink		ja	
Uppsala (2)	IsIk-inack	Tax	1						
Årjäng	Ik	Tax	1			1394	3000 (6)	ja	
Älvkarleby	IsIk	Tax	2	246-1478 ex m/b		0,3 ink		ja	

Källa: Svenska Kommunförbundet

Anm: Beteckningar avseende taxekonstruktioner, se avsnitt 6.2.3. Övriga uppgifter, se avsnitten 6.2.4 – 6.2.10. (1) Gäller inte gruppboende. (2) Gäller enbart sjukhem. (3) Se pkt 3 tabell 6.3. (4) Uppgifterna avser ensamboende person. (5) Service, omvårdnad och mat inkluderas, inte boendekostnad. (6) Service och omvårdnad inkluderas, inte mat och boendekostnad.

Som framgår är det synnerligen svårt att jämföra kommunerna i fråga om taxorna, men något lättare angående avgiftstaken. Eftersom omvårdnadstjänsterna i dessa boendeformer är mer lika kommunerna emellan än när det gäller ordinärt boende och serviceboende avspeglar skillnaderna i avgiftstak i högre grad reala skillnader än beträffande omvårdnad i de senare boendeformerna.

Fjorton kommuner tillämpar förbehållsbelopp. I tretton av dessa, 93 %, gäller beloppet efter betalning av mat och boendekostnad. Förbehållsbeloppen är relativt lika och ligger på nivån 1 307-1 532 kr/månad. I det enskilda fall där boende inte inkluderas är förbehållsbeloppet 1 650 kr/månad. Förbehållsnivån för omvårdnad och boende i ålderdomshem, sjukhem och gruppboende ligger alltså i allmänhet på den nivå som är etablerad sedan länge beträffande vård och boende på ålderdomshem.

7 Hjälpmedelsstudien
-en specialstudie av avgifter för vissa hjälpmedel

7.1 Inledning

Landstingsförbundet har på utredningens uppdrag genomfört en enkätundersökning beträffande avgiftssystem och avgiftsnivåer inom hälso- och sjukvården. I rapporten konstateras följande när det gäller handikapphjälpmedel, inklusive tolktjänst:

- När det gäller patientavgifter i samband med hjälpmedel åt handikappade får man skilja på avgift som kan tas ut vid ett besök hos läkare eller annan vårdpersonal och avgift/utgift för själva hjälpmedlet.
- Beträffande besöket kan det vara fråga om ett "vanligt" mottagningsbesök, varvid även ett hjälpmedel ordineras eller att anpassning/utprovning sker. Vid sådana besökssituationer har landstingen i allmänhet avstått från att ta ut någon patientavgift. Somliga landsting tar dock ut avgift.
- Avgifter för hjälpmedel tillämpas i viss utsträckning. Där uppvisar landstingen stora olikheter.
- För glasögon till barn och ungdom finns särskilda bidragsbestämmelser i landstingen
- Tolktjänsten i landstingen är genomgående helt avgiftsfri.

7.2 Fördjupad studie av vissa hjälpmedel

Landstingen uppvisar stora olikheter när det gäller avgifter för hjälpmedel och det är inte möjligt att göra några överskådliga sammanställningar eller analyser av avgiftssystemen. På utredningens uppdrag genomförde därför Landstingsförbundet en särskild studie av hjälpmedel som är vanliga och viktiga för personer med funktionshinder av olika slag. Listan på dessa vanliga och viktiga hjälpmedel tillkom på så sätt att de fyra sakkunniga för handikapporganisationerna i utredningen ombads att var och en upprätta en lista på olika hjälpmedel. De fyra grupperna av hjälpmedel framgår av tabellen nedan

Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4
Ortopediska skor, bekvämskor	Punktskriftmaskin	Peruker	Kvartur och liknande tidhjälpmedel
Ortoser	Magnevision	Rullator	*Dubbla* rullstolar (+ fritid) samt slingstyrda elrullstolar
Rullstolar	"Vita käppen"	Avgifter för reparationer t ex däck och batteribyte rullstol	Talhjälpmedel
Bandspelare	Kikare för synskadade	Avgifter för utprovning, anpassning och träning av hjälpmedel	Datorer/datorstödda hjälpmedel
Hörapparat	Färgindikator		Mobiltelefon
Insulinpump	Klockor för blinda/synskadade		Mikrovågsugn
Oxygeninhalator	Anpassade spel för blinda/synskadade		Glasögon och bågar (i första hand vuxna)
Stödkorsett	Vattenpass för synskadade		Specialleksaker i gränslandet leksak – hjälpmedel

Landsting									
Ortopediska skor (bekvämskor)	Ortoser	Rullstolar	Bandspelare	Hörapparat	Insulinpump	Oxygeninhalator	Stödkorsett	Signalhjälpmedel	Sängar
AB Stockholm									
Egenavgift 20% av faktiskt kostnad Barn under 18 år 10% av faktisk kostnad 2 par/år	0 kr	0 kr	0 kr	Lån utprovavgift 200 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	Självkostnadspris
C Uppsala									
Vuxna 600 kr Barn 300 kr högst 1000 kr/år barn tom 15 år	Vuxna 500 kr Barn 0 kr t o m 15 år	Kommunalt ansvar	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr	500 kr/max 2 per år	Tillhandahålles ej	Kommunalt ansvar
D Sörmalnd									
450 kr	från 50 - 150 kr	0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr
E Östergötland									
Vuxna 400 kr Barn 100 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
F Jönköping									
230 kr/par för barn upp till 18 år 450 kr/par from 18 år ålder	Varierande pris beroende på artikel ca 300 kr	0 kr	0 kr	500 kr, barn under 19 år gratis	0 kr	0 kr	0 kr	Lån, 0 kr	Lån, 0 kr
G Kronoberg									
300 kr/par vuxen 150 kr/par för barn	100 kr mjuka ortoser tyngre hjälpmedel 0 kr	Korttidshyra 100 kr,långvarigt bruk 0 kr	Avgift för utprovning 60 kr	Egenavgift 100 kr	0 kr	0 kr	100 kr	0 kr	Utprovningsavgift 60 kr

H Kalmar									
200-400 kr	200 kr	0 kr	0 kr	300 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
K Blekinge									
300 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0k r	0 kr	0k r
L Kristianstad									
Vuxna 300 kr/ par Barn 150 kr/ par Max 900 kr/år	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
M Malmöhus									
200 kr/ par < 18 år 400 kr/par > 18 år	Egenav- gift 100 kr/st	Kommu nalt an- svar	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	Kommu nalt an- svar
N Halland									
Vuxna 400 kr högst 3 par/år Barn 200 kr högst 3 par/år	100 kr	0 kr	0 kr	Bortapp ade 500 kr	0 kr	0 kr	100 kr	0 kr	0 kr
O Bohus									
Vuxna 400 kr Barn 200 kr	0 kr	0 kr	0 kr	500 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
P Älvsborg									
Vuxna 400 kr/ gång Barn 200 kr/ gång max 3 par	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
R Skaraborg									
Vuxna 400 kr/ par Barn< 18 år 200 kr/ par	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
S Värmland									
Vuxna 500 kr/ par Barn 250 kr/ par 2 par /år	Självkos tnad	Manuell a/till- handahå lles ej Elektris ka 0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr	Självkos tnad	Tillhand ahålles ej	Tillhand ahålles ej

T Örebro									
Vuxna 400 kr Vuxna 200 kr 2 par/år	Enkla 50 kr Knä- fot 150 kr	0 kr	0 kr	Avgift för bortappad 500 kr	0 kr	0 kr	300 kr	0 kr	0 kr
U Västmanland									
Vuxna 400 kr Barn 200 kr	200 kr	0 kr	0 kr	500 kr	0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr
W Dalarna									
500 kr/ par	120 kr/ ortoser hel- halvfabrikat. Mjuka ortoser självkostnad, övrigt 0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	Självkostnad
X Gävleborg									
Vuxna 400 kr Barn 200 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
Y Västernorrland									
Vuxna 400 kr Barn 150 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
Z Jämtland									
Vuxna 300 kr Barn 150 kr	125 kr/ lätta ortoser	0 kr	0 kr	500 kr	0 kr	0 kr	125 kr 250 kr	0 kr	0 kr
AC Västerbotten									
400 kr/ par	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr
BD Norrbotten									
300 kr för vuxna 150 kr för barn	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
OG Göteborgs sjuksvård									
Vuxna 400 kr Barn 200 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr
MM Malmö sjukvård									
Vuxna 400 kr Barn 200 kr	100 kr (reumatiker 0 kr)	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	0 kr	200 kr	0 kr	0 kr

I Gotland									
400 kr	0 kr	0 kr	0 kr	400 kr vid ny-ordina-tion	0 kr	tillhanda hålles ej	0 kr	0 kr	0 kr

Statens offentliga utredningar 1995

Kronologisk förteckning

1. Ett renodlat näringsförbud. N.
2. Arbetsföretag - En ny möjlighet för arbetslösa. A.
3. Grön diesel - miljö- och hälsorisker. Fi.
4. Långtidsutredningen 1995. Fi.
5. Vårdens svåra val.
   Slutbetänkande av Prioriteringsutredningen. S.
6. Muskövarvets framtid. Fö.
7. Obligatoriska arbetsplatskontakter för arbetslösa. A.
8. Pensionsrättigheter och bodelning. Ju.
9. Fullt ekonomiskt arbetsgivaransvar. Fi.
10. Översyn av skattebrottslagen. Fi.
11. Nya konsumentregler. Ju.
12. Mervärdesskatt - Nya tidpunkter för
    redovisning och betalning. Fi.
13. Analys av Försvarsmaktens ekonomi. Fö.
14. Ny Elmarknad + Bilagedel. N.
15. Könshandeln. S.
16. Socialt arbete mot prostitutionen i Sverige. S.
17. Homosexuell prostitution. S.
18. Konst i offentlig miljö. Ku.
19. Ett säkrare samhälle. Fö.
20. Utan el stannar Sverige. Fö.
21. Staden på vatten utan vatten. Fö.
22. Radioaktiva ämnen slår ut jordbruk i Skåne. Fö.
23. Brist på elektronikkomponenter. Fö.
24. Gasmoln lamslår Uppsala. Fö.
25. Samordnad och integrerad tågtrafik på
    Arlandabanan och i Mälardalsregionen. K.
26. Underhållsbidrag och bidragsförskott,
    Del A och Del B. S.
27. Regional framtid + bilagor. C.
28. Lagen om vissa internationella sanktioner
    - en översyn. UD.
29. Civilt bruk av försvarets resurser -
    regelverken, erfarenheter, helikoptrar. Fö.
30. Alkylat och Miljöklassning av bensin. M.
31. Ett vidareutvecklat miljöklassystem i EU. M.
32. IT och verksamhetsförnyelse inom rättsväsendet.
    Förslag till nya samverkansformer. Ju.
33. Ersättning för ideell skada vid personskada. Ju.
34. Kompetens för strukturomvandling. A.
35. Avgifter inom handikappområdet. S.

Statens offentliga utredningar 1995

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Pensionsrättigheter och bodelning. [8]
Nya konsumentregler. [11]
IT och verksamhetsförnyelse inom rättsväsendet. Förslag till nya samverkansformer. [32]
Ersättning för ideell skada vid personskada. [33]

Utrikesdepartementet

Lagen om vissa internationella sanktioner - en översyn. [28]

Försvarsdepartementet

Muskövarvets framtid. [6]
Analys av Försvarsmaktens ekonomi. [13]
Ett säkrare samhälle. [19]
Utan el stannar Sverige. [20]
Staden på vatten utan vatten. [21]
Radioaktiva ämnen slår ut jordbruk i Skåne. [22]
Brist på elektronikkomponenter. [23]
Gasmoln lamslår Uppsala. [24]
Civilt bruk av försvarets resurser - regelverken, erfarenheter , helikoptrar. [29]

Socialdepartementet

Vårdens svåra val.
Slutbetänkande av Prioriteringsutredningen. [5]
Könshandeln. [15]
Socialt arbete mot prostitutionen i Sverige. [16]
Homosexuell prostitution. [17]
Underhållsbidrag och bidragsförskott, Del A och Del B. [26]
Avgifter inom handikappområdet. [35]

Kommunikationsdepartemntet

Samordnad och integrerad tågtrafik på Arlandabanan och i Mälardalsregionen. [25]

Finansdepartementet

Grön diesel - miljö- och hälsorisker. [3]
Långtidsutredningen 1995. [4]
Fullt ekonomiskt arbetsgivaransvar. [9]
Översyn av skattebrottslagen. [10]
Mervärdesskatt - Nya tidpunkter för redovisning och betalning. [12]

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsföretag - En ny möjlighet för arbetslösa. [2]
Obligatoriska arbetsplatskontakter för arbetslösa. [7]
Kompetens för strukturomvandling. [34]

Kulturdepartementet

Konst i offentlig miljö. [18]

Näringsdepartementet

Ett renodlat näringsförbud. [1]
Ny Elmarknad + Bilagedel. [14]

Civildepartementet

Regional framtid + bilagor. [27]

Miljödepartementet

Alkylat och Miljöklassning av bensin. [30]
Ett vidareutvecklat miljöklassystem i EU. [31]

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM